

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
THE ATATÜRK INSTITUTE OF STRATEGIC STUDIES

Yıl/Year: 14
Sayı/Issue: 27
Nisan/April 2018

BASKI / PRINTED BY

Milli Savunma Üniversitesi Merkez Basımevi / Turkish National Defense University Main Publishing House

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ / CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Milli Savunma Üniversitesi
Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKİYE

Telefon / Phone : 0 212 398 01 00 (3832)
E-posta / E-mail : makale@msu.edu.tr
guvenlikstratejileri@gmail.com
Web : www.msu.edu.tr/enstituler/atasaren/gsd

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ DERGİSİ

TURKISH NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY
THE ATATÜRK INSTITUTE
OF STRATEGIC STUDIES
THE JOURNAL OF SECURITY STRATEGIES

Yıl/Year: 14 • Sayı/Issue: 27 • ISSN 1305-4740

Uluslararası Hakemli Dergi / International Peer-Reviewed Journal

Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü **Owner on behalf of the Atatürk Institute**
adına Sahibi ve Sorumlusu **of Strategic Studies**

Doç. Dr. Gültekin YILDIZ

Baş Editör / Editör-in-Chief

Doç. Dr. Gültekin YILDIZ

Teknik Editör / Technical Editor

Dilek KARABACAK

Yayın Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Hikmet KIRIK
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasip SAYGILI
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Atahan Birol KARTAL
(Beykent Üniversitesi)

Dr. M. Cem OĞULTÜRK
(Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü)

Özgür KÖRPE
(Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu)

TARANDIĞIMIZ VERİTABANLARI / DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing – Academic Complete Search
International Security and Counter-Terrorism Reference Center
Central and Eastern European Online Library
Index Copernicus

ULAKBİM TR DİZİN – Sosyal Bilimler Veri Tabanı
ASOS INDEX (Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)
ARASTIRMAX (Bilimsel Yayın İndeksi)

Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda iki kez nisan ve ekim aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Milli Savunma Üniversitesi ve Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

The Journal of Security Strategies is an international peer-reviewed journal and published biannually in april and october. The opinions, thoughts, postulations or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of National Defense University or of the Atatürk Institute of Strategic Studies.

DANIŐMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Yaşar GÜRBÜZ (Sabancı Üniversitesi)
Prof. Dr. R.Kutay KARACA (Nişantaşı Üniversitesi)
Prof. Dr. Wang LI (Jilin University – Çin Halk Cumhuriyeti)
Prof. Dr. Yaşar ONAY (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat ÖZGEN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan SAYGIN (İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Dr. A.Beril TUĞRUL (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (İstanbul Kültür Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncay ZORLU (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Fuat AKSU (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet BEŐİKÇİ (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet Kasım HAN (Kadir Has Üniversitesi)
Dr. Giovanni ERCOLANI (Peace Operations Training Institute - USA)

BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY
Prof. Dr. Murat ÖZGEN
Doç. Dr. Meltem BOSTANCI
Doç. Dr. Olgun DEĞİRMENÇİ
Doç. Dr. Fatih YEŐİL
Doç. Dr. Gültekin YILDIZ
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan AK
Dr. Öğr. Üyesi Filiz KATMAN
Dr. Kemal OLÇAR
Özgür KÖRPE

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Strateji / Strategy

Strateji Kavramını Çalışmak

Hasan YÜKSELEN 1

Güvenlik Araştırmaları / Security Studies

Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin
Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği

Atahan Birol KARTAL 39

Siber Güvenliğin Uluslararası Politikada Etki Aracına Dönüşmesi
ve Uluslararası Aktörler

Vahit GÜNTAY 79

Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik

Özlem ÖZDEMİR ve Emrah ÖZDEMİR 113

Savaş Araştırmaları / War Studies

The Role and Effectiveness of United Nations
Peacekeeping Mission in the Cyprus Island

Abdullah SOYDEMİR 147

Yayın İlkeleri 185

Submission Guidelines 189

Strateji Kavramını Çalışmak

Studying the Concept of Strategy

Hasan YÜKSELEN*

1

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 14

Sayı: 27

Öz

Strateji askerî alanda ortaya çıkmasına rağmen zaman içerisinde genişleyerek birçok alanda uzun erimli ve yaşamsal konuların incelenmesinde kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Ancak pozitivizmin etkisi altında aslında sosyal olan strateji giderek içinde bulunduğu bağlamdan koparılıp şekleleştirilmiş ve sadece elde mevcut olan araçlara indirgenerek öznel nitelikleri göz ardı edilmiştir. Bu makalenin amacı, stratejiyi ne oluşturmada ve mümkün kılmaktadır sorusundan hareketle stratejinin nasıl çalışılması gerektiği sorusuna tarihsel ve sosyolojik analizini mümkün kılacak bir yaklaşımı sunmaktır. Bunu yaparken de stratejinin tarihsel ve sosyolojik bir açıklamasını özne-yapı diyalektiği çerçevesinde eleştirel gerçekçilik olarak adlandırılan bilim felsefesinden faydalanarak açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Strateji, Praxis, Eleştirel Gerçekçilik, Ontolojik Derinlik, Özne-Yapı Diyalektiği.

Abstract

Despite emerging within military realm, the concept of strategy, in time, has broadened and has been begun to use in analysis of long-term and vital issues. However, with the effect of positivism, the concept of strategy, which is originally social in nature, has eventually been reified through disconnection from its context, and reduced through disregarding agential aspects but focusing primarily on means. The aim of this article is to seek an answer to the question of how strategy should be studied, based on the constituent questions of what makes strategy and what makes strategy possible, in order to suggest a historical and sociological explanation. To reach this explanation, the historical and

* Dr.Hv.İsth.Yb., NATO İstihbarat Füzyon Merkezi, RAF Molesworth, İngiltere, e-posta: hasanyukselen@hotmail.com.

Geliş Tarihi/Received: 14.03.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 30.04.2018

sociological of strategy is sought by employing dialectical agent-structure approach from a differing philosophy of science stance named as critical realism.

Keywords: *Strategy, Praxis, Critical Realism, Ontological Depth, Agent-Structure Dialectics.*

Giriş

Strateji kavramı, genel olarak askerî araçların politik amaçlar için kullanılması olarak tanımlana gelmiştir.¹ Ancak kavramın çekiciliği zamanla birçok alanda kendisine alan açmasına ve daha da önemlisi girdiği alanlardaki karmaşık ve üst düzey konuların incelenmesinde kullanılan bir kavram halini almasına neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle, askerî alanda ortaya çıkan “generalin sanatı” (*strata geos*) şeklindeki bir tanımlamadan uzaklaşarak, zaman içerisinde daha geniş, kapsayıcı ve askerî alanın dışında daha yoğun çalışılan bir kavram haline dönüşmüştür. Bu genişleme kavramın muğlaklaşması ve bu muğlaklaşmanın sonucunda da analitik bütünlüğün bozulması tartışmasını ortaya çıkarsa da, aslında ortaya çıkan tartışmalar, kavramın felsefi arka planı ve farklı disiplinlerde çalışılması tartışmaların derinleşmesini de beraberinde getirmiştir. Esasen, güvenlik kavramı nasıl bir genişleme ve derinleşme² ile karşılaştıysa, aslında onun temel kavramlarından olan strateji kavramı da aynı kaderi paylaşmış ve giderek daha fazla derinleşmiş ve genişlemiştir.

Genişleme ve derinleşme, strateji kavramının bu süreçten faydalanarak daha kapsamlı ve derinlemesine çalışılmasını beraberinde getirir de, aslında bilim felsefesindeki gelişmelerin kavramın çalışılmasına yansıtılmadığı için beklenen derinleşmenin strateji

¹ Beatrice Heuser, *The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010; Peter Paret, Gordon A. Craig ve Felix Gilbert, *Makers of Modern Strategy: From Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, Princeton, 1986.

² Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, ECPR, Colchester, 2007; Barry Buzan, Ole Weaver ve Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner, Colorado, 1998.

kavramının çalışılmasında karşılık bulmadığı iddia edilebilir. Bu durumun kavramın doğasından kaynaklanan çeşitli nedenleri olmakla birlikte, aslında Batı felsefesinde pozitivistin sahip olduğu birincil rol, kavramın temel olarak kaynaklarla da ilgili olmasından dolayı materyalist ve kapitalist odağının ön planda durması da bu nedenler arasında sayılabilir.³ Diğer bir ifadeyle, mevcut ana akım teorilerin, biraz da kapitalist, materyalist ve pozitivist Batı felsefesinin etkisiyle strateji kavramının çalışılması, barındırdığı amaçlardan sıyrılarak sadece var olan araçlara indirgenmesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu noktada, amaçlar göz ardı edilirken araçlara odaklanılmış; kısaca indirgemeci bir yaklaşım kavramın çalışılmasına hâkim olmuştur. Ancak strateji kavramı araçları kapsasa da, amaçların olmadığı bir ortamda bir şekilde öznellikten uzaklaştırılarak materyalize edilmektedir. Bu durumda stratejinin düşünceden eyleme dönüştüğü sürecin asıl ögesi olan özne süreçten koparılmakta; strateji böylelikle şeyleştirilmektedir. Hâlbuki strateji kavramı, temelde, araçların amaçlara koşulduğu sosyal ve öznel bir kavramdır.

Strateji kavramının yukarıda ifade edildiği gibi araçlara indirgenmesi, öznenin kavramın özünden koparılması ya da yok sayılması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Öznenin yok sayılmasında pozitivistin özne-nesne, değer-olgu gibi karşıtlıkları temel almasının doğrudan etkisi olmuştur. Ancak bu süreçte öznenin şeyleştirilmesi ve stratejinin sadece sahip olunan materyal kapasiteye indirgenmesi, strateji kavramının çalışılmasında, öznenin de temelde öznel olan strateji sürecinden koparılmasını beraberinde getirmiştir. Ken Booth'un Adorno'dan esinlenerek ifade ettiği gibi, "her şeyleştirme bir unutuluştur"⁴ ve bir siyasal seçim olarak Cox'un "her unutulmuş birisi ve bir amaç içindir"⁵ ifadeleri, düşünümSELLİK ve farkındalık gibi ayırt edici

³ Richard Wyn Jones, *Security, Strategy and Critical Theory*, Lynne Rienner, Colorado, 1999.

⁴ Ken Booth, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 185.

⁵ Robert Cox, "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations

4

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 14

Sayı: 27

nitelikleriyle ontolojik bir varlık olarak öznenin stratejiden koparılmasını da beraberinde getirmiştir. Göz ardı edilmesine rağmen, özne neden önemli sorusunun cevabı, strateji kavramının kaynaklardan öte düşünsel ve eylemsel bir boyutunun olmasından kaynaklanmaktadır. Zira stratejiyi gereksinim duyan da, oluşturan da, araçları amaçlara koşan da öznedir. Stratejinin düşünsel boyutunu oluşturan öznenin göz ardı edilmesi kaçınılmaz olarak indirgemeciliği de beraberinde getirmektedir. Bu noktadan hareketle, bu makalenin yazılmasındaki temel amaç, pozitivistin etkisiyle indirgemeci ve şeyleştirilmiş bir bakış açısıyla çalışılan strateji kavramının öznesel yönünü ön plana çıkaracak bir yaklaşımı ortaya koymaktır. Seçim yapma yetisiyle, amaçların belirleyicisi olan öznenin sürece tekrar dâhil edilmesi amacıyla, bu makalede strateji kavramının özne-yapı diyalektiği çerçevesinde çalışılması gerektiği iddia edilecektir. Kısacası, araçlara indirgenerek çalışılan bir kavramı bu makale, amaçları da sürece katan bir yaklaşım ile özneyi yeniden gündeme getiren bir duruş benimsemektedir.

Bu çerçevede, bu makalenin cevabını aradığı soru “stratejiyi ne oluşturmakta” ve mümkün kılmaktadır şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda amaç, stratejiyi oluşturan ve mümkün kılan etmenlerin ve nedensel mekanizmaların neler olduğunu açıklamak olacaktır. Makalenin temel iddiası, stratejinin temel olarak özneye ait, özne olma ile ilgili bir kavram olması kabulünden yola çıkarak tarihsel ve sosyolojik bir kavram olarak analiz edilmesi gerektiği; bu nedenle de öznenin yapıyla etkileşimini ortaya koyabilecek şekilde kavramın özne-yapı diyalektiği içerisinde ve eleştirel gerçekçilik bakış açısıyla çalışılması gerektiğidir. Bilim felsefesi olarak ontolojiyi ve ontolojik derinlik kavramını ön plana çıkaran eleştirel gerçekçiliğin, yöntemsel olarak kavramın sosyolojik ve tarihsel bir analizini mümkün kılan diyalektik düşüncenin, strateji kavramına daha kapsamlı bir açıklama sunduğu iddia edilecektir. Kısacası, bu makalede stratejinin pasif ve türevsel kavramsallaştırmalarının ötesinde aktif, bilinçli ve inovatif bir

kavramsallaştırmasının temelleri ortaya koyulacaktır.

Bu tartışmanın yapılabilmesi için, öncelikle strateji kavramının mevcut literatürde ne şekilde ele alındığı konusu eksiklikleri ile ortaya koyulacaktır. Tespit edilen eksikliklerin nereden kaynaklandığı tartışıldıktan sonra, eleştirel gerçekçi bir bakış açısıyla yöntem olarak özne-yapı diyalektiğinin strateji kavramının çalışılmasına katkıları tartışılacaktır. Strateji çalışmaları pozitivistin etkisiyle strateji kavramını bir analiz kategorisi olarak ele almaktadır. Ancak stratejiye bir özne eylem-praxis kategorisi olarak yaklaşmak, kavramın daha kapsamlı çalışılmasına imkân vermektedir. Stratejiyi “öznel eylem” olarak gören yaklaşımlar, yeni olamamakla birlikte, bu konuya eleştirel gerçekçilik çerçevesinde yaklaşım aslında kavramın çalışılmasında yeni açılımlar sağlamaktadır. Eleştirel gerçekçiliğin bir bilim felsefesi olması nedeniyle pozitivist felsefe üzerine kurulan teorilerin ötesinde ontolojiyi ön plana çıkararak kavramın sosyolojik ve tarihsel temelde çalışılmasına imkân vermektedir. Diyalektik ise pozitivistin parça ve bütünü yapay önceliklendirilmesini aşmada bir yöntem olarak düşünülmektedir.⁶ Son bölümde ise, strateji kavramının çalışılmasına ilişkin bir yaklaşımın ana noktaları ortaya koyulacaktır.

1. Strateji Kavramını Çalışmayı Sorgulamak: Kavram, Yaklaşım, Eleştiri

Strateji kavramının çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır. Clausewitz, stratejiyi “muharebelerin savaşın amacı için kullanılması”⁷ şeklinde tanımlarken; benzer şekilde Basil Liddell Hart da, stratejiyi “askerî araçların siyasetin amaçları doğrultusunda dağıtılması ve uygulanması sanatı”⁸ olarak; Gregory Foster ise stratejiyi “en nihayetinde etkili güç

⁶ Christian Heine ve Benno Teschke, “Sleeping Beauty and Dialectical Awakening: On the Potential of Dialectic for International Relations”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 25, Sayı 2, 1996, 399-423, s. 417.

⁷ Carl Von Clausewitz, *On War*, (çev. Michael Howard ve Peter Paret), Princeton University Press, Princeton, 1976, s. 177.

⁸ Basil Liddell Hart, *Strategy*, Faber, London, 1967, s. 335.

kullanmak”⁹ olarak görmüştür. Colin S. Gray, stratejiyi “organize gücün siyasal amaçlar için kullanımı ve niyetinin teori ve pratiği”¹⁰ olarak tanımlamıştır. Bu tanımlara her ne kadar amaçlar ve araçlar dâhil edilse de, bir şekilde askerî araçlar temelli gücün siyasi olan bir amaç doğrultusunda kullanılması ön plana çıkarılmış, buna karşılık amaçların çeşitliliği ikinci plana itilmiştir. W. Murray ve M.Grimmsley ise stratejiyi “şans ve belirsizliğin hâkim olduğu bir dünyadaki değişen koşullara ve şartlara sürekli uyumu içeren bir süreç”¹¹ olarak tanımlayarak stratejinin uyumsal ve süreçsel özelliklerini ön plana çıkarmıştır. André Beufre ise stratejiyi “sorunu çözmek amacıyla güç kullanan iki kuvvetin diyalektiği ya da tam olarak iki karşıt iradenin diyalektiği”¹² olarak tanımlayarak stratejinin hem kendi içerisinde, hem de iki özne arasındaki diyalektik niteliğine vurgu yapmıştır.

Tanımlamalardaki farklılıklar teorisyenlerin kuramsal ve felsefi bakış açılarının kavramın çalışılmasına olan yansımalarından kaynaklanırken, alaylı olarak tabir edebileceğimiz uygulayıcıların tanımlamalarındaki farklılıklar, daha çok harekât alanında yaşayarak edindikleri tecrübelerin farklılaşmasından kaynaklanmıştır. Kısacası, gerek teorisyenlerin gerekse alaylıların yaşadıkları tarihsel ve sosyolojik dönemler, kavramın incelenmesinde olduğu gibi, yaptıkları tanımlamalarda da kendisini göstermiştir.¹³ Diğer taraftan da, farklılıklar aslında strateji kavramının tanımının yapılmasının ne kadar zor olduğunu

⁹ Gregory Foster, “Research, Writing and the Mind of the Strategist”, *Joint Force Quarterly*, Sayı 14, 1996, 111-115, s. 111.

¹⁰ Colin S. Gray, *Modern Strategy*, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 1.

¹¹ Williamson Murray ve Mark Grimsley, “Introduction: On Strategy”, Williamson Murray, MacGregor Knox ve Alvin Bertsein (der.) *The Making of Strategy: Rulers, States, and War*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, 1-24, s. 1.

¹² André Baufre, *An Introduction to Strategy: With Particular Reference to the Problems of Defence, Politics, Economics, and Diplomacy in the Nuclear Age*, Faber & Faber, London, 1965, s. 22.

¹³ Stratejinin bağlamsal doğasına önem veren bir yaklaşım için bkz. Philip Windsor, “The Clock, the Context and Clausewitz”, *Millennium: Journal of International Studies*, Sayı 6, Cilt 2, 190-196.

da göstermektedir. Fakat bu farklılıklar, üzerinde uzlaşılan noktaların ve birtakım genellemelerin çıkmasını da engellememiştir. Diğer yandan, farklılıklara rağmen stratejinin özünde değişmediğini sadece uygulamalarının ve araçlarının değiştiği vurgulanmaktadır.¹⁴ Bu iddianın temelinde de insanın doğasında var olan “korku, onur ve çıkar”¹⁵ kavramlarının sürekliliği gösterilmektedir.

Tanımlardaki ortak özelliklere baktığımızda, temel olarak strateji kavramının ana unsurları olarak “araçları ve amaçları” saymak mümkündür. Dahası, bu araçlar ile amaçların uyumlandırılması bir süreci gerektirmektedir.¹⁶ Ancak Bernard Brodie “Bir Bilim olarak Strateji” adlı yazısında stratejiyi “uygulanabilir bilim” olarak gördüğünden dolayı, bilimsel olarak çalışılması gerektiğini iddia etmiştir.¹⁷ Brodie, stratejinin eylemsel ve faydacı doğasına vurgu yaparak “stratejik teori, eylemin teorisidir” demiştir.¹⁸ Bu yaklaşımın temelinde stratejinin politik sorunları çözmeyi amaçlayan araçsal doğası yatmaktadır. Kısacası, pozitivistin etkisi altında özünde diyalektik yönüyle sosyal olan kavrama, bilimsellik katmak adına pozitif olarak ölçülebilecek araçlara odaklanılmıştır. Bu şekilde, bir araçsallaştırmanın sonucu ise amaçların araçlara indirgenmesi olmuştur. Bunun asıl önemli sonucu ise, strateji kavramının araçları oluşturan ana unsur olan sayılabilir nitelikteki materyal güce indirgenmesi olmuştur.¹⁹ Fakat Clausewitz’e benzer şekilde, Aron, siyasi çıkarların ve dolayısıyla amaçların değişken ve çeşitli olabileceğini ve güç isteğine indirgenemeyeceğini savunmuştur.²⁰

¹⁴ Colin S. Gray, *The Future of Strategy*, Polity Press, Cambridge, 2015, s. 63-79.

¹⁵ Thucydides, *The Landmark Thucydides: A Comprehensive Guide to “The Peloponnesian War”*, Robert B. Strassler (der.), Richard Crawley (çev), The Free Press, New York, 1996, s. 43.

¹⁶ Colin S. Gray, *op cit*, s. 24-28.

¹⁷ Bernard Brodie, “Strategy as a Science”, *World Politics*, Cilt 1, Sayı 4, 1949, 467-488.

¹⁸ Bernard Brodie, *War and Politics*, Cassell, London, 1974, s. 452.

¹⁹ Wyn Jones, *op cit*, s. 128-134.

²⁰ Muriell Cozette, “Realistic Realism?: American Political Realism, Clausewitz and Raymond Aron on the Problem of Means and Ends in International Politics”, *Journal of*

Bu noktada, Foucault'nun güç-bilgi ilişkisine de değinmekte fayda görülmektedir. Foucault, bir kavramın çalışılması sürecinin –bir şeyin bilgisinin üretilmesi– zaman içerisinde o kavramın konuşulması ile ilgili kuralları ürettiğini ve sonrasında, aslında Cox'un çözümsel teorilerde²¹ vurguladığı özelliklere benzer şekilde, bir kavramın çalışılmasını mümkün kılan ve sınırlayan yapıların oluştuğunu iddia etmektedir.²² Bir kez oluştuğunda, bu yapılar, o kavramın çalışılma şeklini, nihayetinde de meşruluk atfederek bilgi üretme şeklini belirlemeye başlamaktadır.²³ Tabi burada dikkat edilmesi gereken nokta, Foucault'da güç kavramına atfedilen anlam ile strateji kavramının çalışılmasında güce atfedilen anlamın birbirinden etkileri bakımından farklılık göstermesidir. Foucault'nun çalışmalarının asıl katkısı, pozitivistin nasıl bilgi üretme yöntemini sınırladığını göstermesidir.

Fakat merkezine askerî gücü alan güç kavramı, strateji kavramını da sayısal nicelikleri ve teknolojik nitelikleri hesaba katan bir çalışma alanına dönüştürmüştür. Stratejiyi askerî güç çerçevesinde ele almak entelektüel tutarlılık ve bütünlüğün esası olarak da düşünülmüştür.²⁴ Aksi takdirde, strateji çalışmalarının sınırları belirli bir alandan uzaklaşması durumunda bilimsellikten uzaklaşacağı korkusu hâkim olmuştur. Kısacası, teorisyenler stratejinin çalışılmasında bilimselliğe ulaşmak adına sınırları

Strategic Studies, Cilt 27, Sayı 3, 2010, 423-458, s. 440.

²¹ Robert Cox, *op cit*, s.128-129.

²² Michel Foucault, *The Archeology of Knowledge*, Routledge, Oxon, 2008; Michel Foucault, *The History of Sexuality: The Will to Knowledge*, Penguin, London, 1998; Eleştirel Gerçekçi bir okuması için bkz. Jonathan Joseph, "Foucault and Reality", *Capital & Class*, Cilt 82, 2004, s. 141-163.

²³ Richard K. Ashley and R.B.J. Walker, "Speaking the Languages of Exile: Dissident Thought in International Studies", *International Studies Quarterly*, Cilt 34, Sayı 3, 1990, 259-268, s. 261. Ashley ve Walker, gücün olumsuz ve baskılayıcı değil, olumlu ve üretken olduğunu iddia ederek nasıl güç sahibinin istediği bilginin üretimini meşrulaştırdığını iddia ederek Foucault'yu takip eder.

²⁴ Wyn Jones, *op cit*, s. 127. Entelektüel tutarlılık kavramı Buzan'ın güvenliğin genişlemesine ve derinleşmesine yönelik iddialarına karşın Stephen Walt'un yönelttiği bir eleştiridir. Bkz. Stephen Walt, "Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, Cilt 35, Sayı 2, 1991, 211-239.

belirlenmiş bir çalışma konusu ve bu konunun çalışılmasında uygun yöntemin belirlenmesine odaklanmış ve buna sadık kalmaya çalışmaktadır. Tabii böyle bir anlayışın aşağıda daha ayrıntılı ele alınacak sosyal bir kavramı nasıl materyalize ettiğini de göstermektedir.

Çalışma alanı konusunu biraz daha netleştirmek adına strateji çalışmalarının nerede durduğuna da değinmekte fayda görülmektedir. Strateji ortaya çıkışı itibarıyla “savaş çalışmaları”, daha geniş fakat güç odaklı yaklaşımlara eleştirel yaklaşan teorileri de içeren “güvenlik çalışmaları”, savaşı daha geniş bir bağlamda inceleyen “uluslararası ilişkilerin” altında yer almaktadır. Kısacası, kavramın çalışıldığı bağlam genişledikçe, eleştirel yaklaşımlar da kendisine zemin bulmaktadır. Strateji kavramını bu şekilde uluslararası ilişkiler disiplininin bir alt alanı olarak kabul ettiğimizde; kavramın disiplin içerisinde nasıl ele alındığı noktasında, uluslararası ilişkiler teorilerinin stratejinin çalışılmasında benimsediği yaklaşımların da üzerinde durulmalıdır. Bu şekilde konuyu daha bütünsel incelemenin yanı sıra, kuramsal farklılıklar ve benzerlikler ortaya koyulabilecektir.

Strateji kavramı uluslararası ilişkiler disiplininin ana akım teorisi olarak kabul edilen realizm çerçevesinde analiz edilegelmiştir. Bu eğilimde realizmin uluslararası ilişkilerin anarşik doğasına ve bu anarşi içerisinde hayatta kalmanın (*survival*) sahip olunan güç ile doğru orantılı olmasına atfettiği önem belirleyici olmuştur.²⁵ Devletlerin arasındaki güç birikiminin savaşı ortaya çıkarabileceği ve savaşlarda sahip olunan gücün ne gibi siyasi sonuçlar doğurabileceği soruları temel inceleme konusu haline gelmiştir.²⁶ Kısacası, realizm konuyu çıkar ve güç kavramlarına indirgemektedir. Bu tanımlamada çıkar

²⁵ John Baylis, James J.Wirtz ve Colin S.Gray, *Strategy in the Contemporary World*, 5’inci Basım, Oxford University Press, Oxford, 2016, s. 6.

²⁶ Kenneth Waltz, Uluslararası sistemdeki güç dağılımındaki ani değişimlerin savaşların sebebi olduğunu iddia etmiştir. Yapısal Gerçekçilik olarak uluslararası ilişkiler literatüründe yer bulan bu yaklaşım, açıklamayı yapıda aramakla birlikte yapının ne olduğunu açıklamamaktadır. Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing Company, Reading, 1979.

stratejinin amaçlarına; güç ise bu amaçlar için kullanılabilir araçlara karşılık gelmektedir. Pozitivizmin sosyal bilimlerde yarattığı etki neticesinde genel geçer düzenliliklerin tespit edilmesi ile ulaşılan genellemeler teorisinin temel amacı kabul edilmiş; sonucunda da sade teoriler kurma girişimi kaçınılmaz olarak strateji gibi temelde öznesel ve öznesel olduğu için de sosyal bir kavramı güç ve çıkar gibi iki kavrama indirgemıştır. Bu indirgemecilik daha da ileriye giderek amaçların sadece araçlardaki niceliksel artışla değişebileceğini iddia etmektedir. Sonuçta, stratejideki değişim ise koşulabilecek güç miktarındaki değişime indirgenmektedir. Realizmin kendi eksikliklerini gidermek için ortaya çıkan sürümleri (yapısal, saldırgan realizm, savunmacı realizm ve neoklasik realizm) ise açıklamayı ya sistem düzeyindeki güç dağılımında ya da aktör düzeyindeki güç birikiminde aramıştır. Ancak güç odaklı yaklaşım stratejinin merkezinde kalmaya devam etmiştir.

Güç-fili (*powerphiles*) yaklaşımların strateji çalışmalarındaki egemenliğine karşın, güç-fobi (*powerphobes*) yaklaşımların ortaya koyduğu eleştiriler kavramın zaman içerisinde genişlemesini de beraberinde getirmiştir. Özellikle strateji kavramının askerî boyutunun egemen olduğu kavramsallaştırmalardan uzak durulmaya çalışılmaktadır. Bu ayrışmanın temelinde bu tip tanımlamaların savaşın ortadan kaldırılmasına katkı sağlamaktan ziyade, meşrulaştırılmasına zemin hazırladığı ve bu şekilde savaşı ortaya çıkaran yapıların yeniden üretildiği iddiası yatmaktadır.²⁷ Bu yeniden üretimin temelinde, aşağıda daha detaylı tartışılacak olan strateji oluşturma sürecinde, araçsal rasyonalitenin hâkimiyeti neticesinde stratejiyi araçsal olarak görme ve temelde “seçim yapmayı ihtiva eden siyaset” anlayışından uzaklaşarak pozitivizmin özne/nesne, olgu/değer arasında oluşturduğu kesin ayırım neticesinde ürettiği bilinç yanılması yatmaktadır.²⁸

Bunun yanında, realizmin “güç” temelli açıklamalarının yanı sıra; liberalizm “seçim” temelli açıklamalar geliştirerek devletlerin

²⁷ Baylis, Wirtz ve Gray, *op cit*, s. 9-12.

²⁸ Wyn Jones, *op cit*, s. 76.

yeknesak bir yapıda olmadığını, sistem düzeyinde de karşılıklı bağımlılıkların,²⁹ demokrasinin,³⁰ uluslararası organizasyonların³¹ ve normların³² savaşı ortadan kaldırmaya da kısıtladığını iddia etmektedir. Doğrudan stratejinin askerî boyutuna ilişkin açıklamalardan ziyade stratejinin politik amaçlarına odaklanan bir açıklama arayışına dikkatleri çeviren liberaller, daha ziyade askerî gücün politik amaçlar için kullanılmasının ötesinde daha çok büyük strateji (*grand strategy*) ve dış politika tartışmalarına odaklanmaktadır.³³ Analiz düzeyi perspektifinden bakıldığında, liberaller yeknesak bir devlet yapısından ziyade, farklı çıkar gruplarının devletin dış politika tercihlerinde ne şekilde bir gerçeklik oluşturduğuna odaklanmaktadır. Kısacası, liberaller için, savaş ya da çatışma devlet içerisinde farklı gruplar arasında devam etmekte; sistem düzeyinde ise diplomasi diğer devletlerle olan sorunları çözmeye araç olarak kullanılmaktadır. Dahası, liberaller stratejiyi askerî gücün siyasal amaçlar için kullanılmasını seçeneğini ya da denklemini aşmaya çalışmaktadır. Kısacası, güç kullanma bir seçenek olarak irdelenmekte ve siyasetin güdümünde olması gerektiği düşünülmektedir. Liberalizmin kavramın çalışılmasına katkısı, stratejinin de bir seçim olduğundan hareketle, öznenin sürece dâhil edilmesini gerektirir.

²⁹ Robert O Keohane ve Joseph S. Nye, *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Little & Brown, Boston, 1989.

³⁰ Bu noktada Kant'ın "Ebedi Barış" yaklaşımı devletler arasında ticaretin geliştirilmesi ve demokratik ilkelerin benimsenmesi yoluyla realizmin temelini oluşturan ve Machiavelli ile Hobbes tarafından ortaya atılan dünya görüşünün aksine devletlerin barışı tesis edebileceklerini iddia etmektedir. H.S. Reiss (ed.), *Kant: Political Writings*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991, s. 116-124; Michael W. Doyle, "Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs, Part 1 & 2," *Philosophy & Public Affairs*, Cilt 12, Sayı 3, 1983, 205-35; Joe D.Hagan, "Domestic Political Systems and War Proneness," *Mershon International Studies Review*, Cilt 38, 1994, 183-207.

³¹ David L. Rousseau, *Democracy and War: Institutions, Norms, and the Evolution of International Conflict*, Stanford University Press, Stanford, 2005.

³² Martha Finnemore ve Kathryn Sikkink, "International Norm Dynamics and Political Change", *International Organization*, Cilt 52, Sayı 2, 1998, 887-917.

³³ Richard Rosecrance ve Arthur A. Stein, *The Domestic Bases of Grand Strategy*, Cornell University Press, Ithaca ve Londra, 1993.

Bu şekilde, realizmde yok sayılan amaçlar, strateji oluşturma sürecine dâhil edilmekte; ancak düzlemsel bir ontoloji ve katı bir özne/nesne ayrımını benimsediğinden bu sefer de araçları göz ardı ederek indirgemecilik ile karşı karşıya kalmaktadır.

İnşacı yaklaşım ise, bir teori olmanın ötesinde bir yaklaşım olarak, bir yandan strateji kavramının realist okumasının eleştirisinde kullanılmakta; bir yandan “özneler arası etkileşimin” savaşı/barışı nasıl ortaya çıkardığını irdelemekte; diğer yandan da realist ve güç odaklı okumanın savaşı ortaya çıkarıcı yapının “sosyal inşa” yoluyla nasıl yeniden üretildiğini tartışmaktadır. Ancak stratejinin çalışılmasında özne-yapı etkileşimini diyalektik olarak açıklamakta geri kalmaktadır.³⁴ Bunda da özneler-arası bir ontolojik tercih temelinde bu özneler-arası olanın bilgi ve kimlik tarafından üretilen ve inşa edilen öznel bir ontolojisi olduğu iddia edilmektedir. Dolayısıyla, öznel bir ontolojik gerçekliğin nesnel bilgisini elde etmeye çalışan epistemolojik bir yaklaşım benimsenmektedir.³⁵ Ancak inşacılar ontolojik ve epistemolojik tercihlerinin birbirleriyle uyumlu olmadığı iddiasıyla eleştirilmektedir.³⁶

Bunun yanında, inşacılık, öznenin kimlik inşası olgusundan yola çıkarak, stratejinin belirlenmesinde “stratejik kültür” odaklı eleştirilere de temel oluşturmaktadır. Burada özellikle araçlar kadar amaçların da nasıl şekillendiği ve strateji oluşturmada öznel etkilerin neler olabileceği soruları belirleyici olmuştur. Strateji kavramının daha geniş olan güvenlik çalışmaları ve uluslararası ilişkiler bağlamında çalışılması eleştirel yaklaşımlara daha fazla alan açmış; böylelikle kavramın araç odaklı yaklaşımlardan kurtarılarak öznenin daha

³⁴ Jeffrey T. Checkel, “The Constructive Turn in International Relations Theory”, *World Politics*, Cilt 50, Sayı 2, 1998, 324-348, s. 340; Ancak Guzzini, Checkel’in bu argümanına katılmamakta ve eksik olanın öznenin değil, bireyselci bir öznenin teoride kullanılmaması olduğunu iddia etmektedir. Bkz. Stefano Guzzini, “A Reconstruction of Constructivism in International Relations”, *European Journal of International Relations*, Cilt 6, Sayı 2, 2000, 147-182, s. 169.

³⁵ Checkel, *op cit*, s. 324-348.

³⁶ Guzzini, *op cit*, s. 147-182.

belirleyici olduğu yaklaşımlara imkân tanımıştır. Burada strateji çalışmalarının içerisinde yapılan eleştirilerin de etkisi olmuştur. Clausewitz'in üzerinde durmuş olduğu her savaşın kendi içerisinde belirsizlik ve iki farklı iradenin var olmasından kaynaklanan bir sürtünmeyi barındırdığı ve stratejik sonucu da yapılan planların değil, savaş alanındaki gerçekliğin belirlediği iddiası, strateji kavramının genişlemesine zemin hazırlamıştır.³⁷ Betts de, araçsal ussallık temelli yaklaşımları eleştirerek ve araçsal ussallığın kültürel, siyasi ve psikolojik faktörlerden etkilendiğini belirterek, Simon'un "bağlı ussallık" (*bounded rationality*) kavramı doğrultusunda kararların kültürel bağlamda farklılık ve irrasyonelite gösterebileceğini iddia etmiştir.³⁸ Robert Jervis de bilişsel etkenlere dikkat çekerek saf rasyonel bir stratejik düşüncenin mümkün olmadığını altını çizmiştir.³⁹

Bu noktadan yola çıkarak amaçların belirlenmesinde kimlik ve kültürel faktörlerin etkileri incelenmiştir. Özellikle Katzenstein'in ***Ulusal Güvenlik Kültürü*** adlı derleme eserde yer alan makalesinde, kültürden dolayı öznenin tamamen rasyonel ve dolayısıyla stratejik olamayacağını vurgulamıştır.⁴⁰ Bunda öznenin strateji oluşturmasında özneler-arası ve deneyimlerden oluşan yapısal faktörlerin rasyonellikten uzaklaştırdığının altı çizilmiştir. Alexander Wendt'in "Anarşi, Devletlerin Oluşturduğudur" yaklaşımından hareketle, Faruk Yalvaç da "Strateji, Devletlerin Oluşturduğudur" iddiasında bulunmuştur.⁴¹ Wendt ve Yalvaç

³⁷ Clausewitz, *op cit*, s. 119-121.

³⁸ Richard Betts, "Is Strategy an Illusion", *International Security*, Cilt 25, Sayı 2, 2000, 5-50.

³⁹ Robert Jervis, *Perceptions and Misperceptions in International Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1976.

⁴⁰ Ronald L. Jepperson, Alexander Wendt ve Peter J. Katzenstein, "Norms, Identity, and Culture in National Security", Peter J. Katzenstein (der.), *Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996, s. 33-78.

⁴¹ Alexander Wendt, "Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics", *International Organization*, Cilt 46, Sayı 2, 1992, 391-425; Faruk Yalvaç, "Strategic Depth or Hegemonic Depth? A Critical Realist Analysis of Turkey's Position in the World System", *International Relations*, Cilt 26, Sayı 2, 2012, 165-180.

yaklaşımlarındaki farklılık, Wendt'in bilimsel gerçekçilik iddiasını analizine yansıtamamasında; Yalvaç'ın ise eleştirel gerçekçilik bilim felsefesini analizinde kullanmasında görülmektedir.⁴² Strateji kültürünün nasıl oluştuğuna bakıldığında geçmiş tecrübelerin bir yansıması olduğu ve haliyle geçmişin şimdiki ve geleceği nasıl şekillendirdiği ile ilgili bir kavram olduğu ortaya çıkmaktadır.⁴³ Bu haliyle stratejik kültür kavramı ait alan yazının da başlangıçta özneyi öncelediği söylenebilir. Kısacası, strateji kavramının ana akım yaklaşımları, akıl ve kültür eksenlerinde ilerlemekte; araçların yanında amaçları da analizlere dâhil etmeye çalışmakta; fakat amaçlar ile araçların diyalektik olarak birbirlerini sürekli olarak nasıl oluşturduğu ve bu sürecin nasıl bir yapıdan etkilendiği konusu tartışılmamaktadır.

2. Strateji Kavramını Özne/Yapı Diyalektiğine Konumlandırmak

Kısacası, literatürün kavramın analizine yönelik yaklaşımları üzerine kurulu oldukları bilim felsefesinden dolayı, genellikle sosyal ve öznesel bir kavram olan stratejiyi, kendi sosyal bağlamından kopararak materyalist ve indirgenmiş, tarihsel bağlamından kopararak da tarih dışı, şeyleştirilmiş bir kavram olarak çalışmaktadır. Hâlbuki strateji, özü itibarıyla bilinçli öznelerin birlikte var olduğu, ancak diğer taraftan da bu özneleri önceleyen yapıların içinde oluşturulması ve gerçekleştirilmeye çalışılması nedeniyle sosyal; bu yapının sürekli etkileşim ve devinim içerisinde olması nedeniyle tarihsel bir kavramdır. Bu makalenin temel iddiası olan strateji kavramının tarihsel ve sosyolojik bir açıklamasının nasıl yapılacağı ve bunun ne şekilde çalışılması gerektiği sorusuna aradığı cevap çerçevesinde stratejinin özne-yapı diyalektiğine oturtulması gerektiğidir.

⁴² Yalvaç, "Strategic Depth or Hegemonic Depth...", *op cit*, s. 166.

⁴³ Alastair Iain Johnston, "Thinking about Strategic Culture", *International Security*, Cilt 19, Sayı 4, 1995, 32-64; Colin S. Gray, "National Style in Strategy", *International Security*, Cilt 6, Sayı 2, 1981, 21-47; Colin S. Gray, "Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back", *Review of International Studies*, Cilt 25, 1999, 46-69; Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Strateji kavramı bu makalede en yalın haliyle, araçlar ile amaçların uyumlandırılması olarak tanımlanmıştır. Bu şekilde yapılacak geniş, basit ancak özlü bir tanımlama aslında kavramın çalışılmasında pozitivizmin dayattığı çalışma şekillerinin de ötesine geçmeye imkân tanımaktadır. Stratejinin oluşturulmasında araçlar ile amaçlar arasındaki uyumlandırma süreci de öznenin hedeflediği koşullara ulaşma gayretinden kaynaklanmaktadır. Kısacası amaçsal bir edim olarak özetlenebilecek strateji “hedef koşumlu insani eylem”⁴⁴ olması nedeniyle esasen öznesel, özneye ait bir nitelik taşıır. Özne strateji oluşturmaya neden ihtiyaç duymaktadır sorusunun cevabı ve stratejinin belirlenimi süreci, konunun daha geniş bir sosyal bağlama oturtulmasını gerektirmektedir.

Strateji oluşturma ve belirleme temel olarak içinde bulunulan koşulların değiştirilmesi, daha iyilerinin yaratılmasını amaçlamaktadır. Öznenin içinde bulunduğu koşullar onun dışsallığını oluştururken; bu dışsallığın nasıl okunduğu öznenin içselliği ile ilişkilidir. Bunların arasındaki ayrımı pozitivizmin benimsediği şekilde birbirinden tamamen bağımsız birer kategori olarak düşünmekten ziyade, her ikisinin sürekli etkileşim içerisinde olduğu ve etkileşim ve oluşum neticesinde değişime uğradığı bir süreç olarak düşünmek daha doğru olacaktır. Stratejinin amaçsal bir edim olduğu kabul edildiğinde; amacın şekillenmesi ve edimin gerçekleştirilmesi öznenin içselliği ile dışındaki yapının etkileşimi sonucunda gerçekleşmektedir. Özne, içsel olarak karşılaştığı çelişkiyi strateji yoluyla dönüştürmeye çalışırken, yapının nesnel dışsallığı ile karşı karşıyadır. Bu etkileşimin strateji oluşturma aşamasında özneye yarattığı değişim isteği, öznenin bulunduğu koşullardan hoşnut kalmamasından kaynaklanmaktadır. Kısacası strateji, öznenin içinde bulunduğu koşullar veya aktörler ile yaşadığı bir “çelişkiyi çözme” (*resolving a contradiction*) girişimidir.⁴⁵

⁴⁴ Richard J. Bernstein, *Praxis and Action: Contemporary Philosophies of Human Activity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1971, s. 43.

⁴⁵ Benno Teschke ve Can Cemgil, “The Dialectic of the Concrete: Reconsidering Dialectic for IR and Foreign Policy Analysis”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 11, Sayı 5, 2014, 605-635, s. 618.

Çelişkinin varlığı, öznenin algısı ve özneliğiyle ilgiliyken, çelişkinin ortaya çıkışı özne ile yapının etkileşiminin bir sonucudur. Diğer bir ifadeyle, çelişkinin ne olduğu öznesel iken, çelişkiyi doğuran dinamikler daha çok yapısal nitelik taşır. Ancak çelişkinin ortaya çıkmasında öznenin edilgen olduğu düşünülmemelidir. Aksi takdirde, öznenin özne olma niteliklerini ve belirleme gücünü yapının etkenliğine indirgemiş oluruz. Bu nedenle, öznenin diğer öznelerin bulunduğu bir ortamda strateji belirlemesi ve bu belirlenimin öznelerin var olduğu bir yapıda gerçekleşmesi nedeniyle sosyal bir süreçtir. Çelişkinin ve sosyal bir sürecin hâkim olduğu bir ortamda, strateji kavramının diyalektik yöntem ile çalışılması daha doğru bir yaklaşımdır.⁴⁶

Uluslararası ilişkilerde pozitivistin etkisiyle değişimi araçlardaki değişime indirgeyen anlayışın aksine öznedeki ve yapıdaki değişimin analizine yönelik en önemli araçlardan bir tanesi diyalektik olarak kabul edilmektedir.⁴⁷ Ollman, diyalektik yöntemi “dünyada gerçekleşen bütün değişim ve etkileşimlerle ilgili bir düşünme şekli”⁴⁸ olarak kabul eder. Diyalektiğin en önemli unsuru, parçaları “toplumsal oluşum sürecinden” ya da bütünü onu oluşturan parçalardan ayırmayan anlayışıdır.⁴⁹ Diyalektik yöntemin özne-yapı etkileşimi çerçevesinde tercih edilmesindeki asıl neden, diyalektik yöntemin de strateji de olduğu gibi çelişkilerin açıklanmasına odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Diyalektik, özne eylemini –praxis– bütünsellik içerisinde bağlamsallaştırmakta ve eylemin –strateji– nasıl bir bağlamda şekillendiğini açıklamaya ve analiz etmeye çalışmaktadır.⁵⁰ Bu bağlamsallaştırmanın

⁴⁶ Diyalektik yöntemin, karmaşıklığın hâkim olduğu açık sistem ve süreçlerin analizinde kullanımı için bkz. Hasan Yükselen, “Kompleksite Kuramı ve Diyalektik”, Faruk Yalvaç (der.), *Tarihsel Materyalizm ve Uluslararası İlişkiler*, İmge Yayınevi, Ankara, 2018, s. 333-367.

⁴⁷ Faruk Yalvaç, “Uluslararası Tarihsel Sosyoloji: Yapı, Tarih ve Diyalektik”, Tayyar Arı (der.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2*, Dora Yayınları, Bursa, 2014, 305-338, s. 327.

⁴⁸ Bertell Ollman, *Dance of Dialectics: Steps in Marx's Method*, University of Illinois Press, Urbana ve Chicago, 2003.

⁴⁹ Heine ve Teschke, *op cit*, s. 417.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 415.

arkasındaki yatan varsayım insanın eyleminin –praxis– geçmişin bir ürünü olan çevresindeki toplumsal bütünlük ile etkileşerek belirlemesi ve belirlenmesidir.⁵¹ Teshke'nin bu iddiası, Marx'ın belki de en fazla alıntı yapılan, “insanlar kendi tarihini yapar, ancak bunu istedikleri şekilde, kendileri tarafından seçilmiş koşullar altında yapmazlar; var olan koşullar altında yaparlar”⁵² cümlesini hatırlatmakta ve öznenin içinde bulunduğu koşullar ile diyalektik etkileşimini çok yalın bir şekilde özetlemektedir.

Bhaskar tarafından “özgürlük güdüsü”⁵³ olarak tanımlanan diyalektik, özgürleştirici amaçlar güderken düşünümSELLİĞİ (*reflexivity*) davet etmekte ve bu haliyle öznenin içinde bulunduğu şartlar ile olan çelişmesine ve çatışmasına dikkati çekmektedir. DüşünümSELLİK, öznenin öznelliği ile ilgili bir kavram olup öznenin algısının kendisinde yarattığı düşünce ve güdüler olarak tanımlamak mümkündür. Stratejiyi algılanan bir çelişkiyi çözmeye girişimi olarak düşündüğümüzde strateji düşünceden eyleme evrilen bir süreçtir. Düşünce daha çok bilişsel bir nitelik taşıırken, eylem edimsel bir nitelik taşır. Diğer bir ifadeyle, düşünce amaçları şekillendirirken eylem var olan araçların bir türevi şeklindedir. Eyleme dökülmeyen bir düşüncenin stratejinin parçası olup olmayacağı ise düşüncenin hiçbir şekilde boş bir faaliyet olmamasından hareketle ve düşüncenin nesnel gerçekliğin elde edilmesi ve çıkar güdümlü –çelişkinin çözümü – olması nedeniyle eylemsizliği ve hareketsizliği seçse de aslında sonuçsaldır.⁵⁴ Zira düşüncenin bizatihi kendisi, “dönüştürücü ve potansiyel olarak yıkıcıdır.”⁵⁵ Stratejik düşünceler, eylem safhasına geçmese de, farkındalık sonucu algılanan bir çelişkiyi çözmeye yönelik olduğundan aslında dönüştürücü bir faaliyettir. Ancak stratejinin başarısı,

⁵¹ Ibid., s. 415; Bütünlük kavramı ile ilgili olarak ayrıca bkz. Faruk Yalvaç, “CR, IR Theory and Marxism”, Colin Wight ve Jonathan Joseph (der.), *Scientific Realism and International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, s. 167-185.

⁵² Robert C. Tucker, *The Marx-Engels Reader*, Norton, New York, 1978, s. 595.

⁵³ Roy Bhaskar, *Dialectic: The Pulse of Freedom*, Routledge, New York, 2008; Roy Bhaskar, *Scientific Realism and Human Emancipation*, Verso, Londra, 1986.

⁵⁴ Heine ve Teshke, *op cit*, s. 418.

⁵⁵ Ibid.

öznenin içinde bulunduğu bağlam ve yapı hakkındaki bilgisi ve sahip olduğu araçların amaçlara uyumlandırılması ile doğru orantılıdır.

Bu süreçte stratejinin belirlenmesinde içinde bulunulan koşulların özneye yarattığı tezahürün ve algının nasıl şekillendiği, eyleme döküldüğünde “niyet” edilen amaç ile elde edilen sonuç veya “akıbet” arasındaki uyumsuzluğun nereden kaynaklandığının ortaya koyulması noktasında, eleştirel gerçekçiliğin pozitivist yaklaşımlara nazaran daha kapsamlı bir açıklama sunmaya adaydır. Bilimsel gerçekçilik olarak adlandırılan bilim felsefesinin toplum bilimlerine uygulanması olan eleştirel gerçekçilik çerçevesinde ele alınması, stratejiyi ne mümkün kılmaktadır sorusuna açıklama getirirken; pozitivistmin eleştirilen tarihdışı, apolitik, asosyal ve materyalist yaklaşımının aksine kavramın sosyal ve tarihsel bir açıklamasını mümkün kılmaktadır.

Eleştirel gerçekçilik, bilimsel gerçekçiliğin toplum bilimlerine uygulanmış şekli olarak gerçekliğin ontolojik olarak katmanlandırılmış, yapısal ve farklılaştırılmış⁵⁶ bir doğası olduğunu iddia etmektedir. Pozitivist ve post-modernist yaklaşımların benimsediği “düzlemsel ontoloji” anlayışının aksine, gerçekliğe “ontolojik derinlik” anlayışı ile yaklaşmaktadır.⁵⁷ Bu nedenle de “ontolojik gerçekçilik”⁵⁸ olarak da adlandırılmaktadır. Gerçekliğin katmanları; deneyimlediğimiz “görgül

⁵⁶ Colin Wight ve Jonathan Joseph (der.), *Scientific Realism and International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, s.9-12.

⁵⁷ Ontolojik olarak bu farklılığın olması nedensellik olarak da konuya farklı bir şekilde yaklaşılmasını gerekli kılmaktadır. Düzlemsel ontolojinin nedenselliği David Hume tarafından ortaya koyulan değişkenlerin doğrudan ve lineer neden-sonuç ilişkileri ile açıklanırken, ontolojik derinlik yaklaşımında nedensellik anlayışı lineer anlayıştan uzaklaşmakta ve neden-sonuç ilişkilerindeki orantılılık kaybolmaktadır. Nedensellik konusunda bkz. Milja Kurki, *Causation in International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008; Richard Ned Lebow, *Constructing Cause in International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014; Milja Kurki, “Critical Realism and Causal analysis in International Relations”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 35, Sayı 2, 2007, 361-378.

⁵⁸ Faruk Yalvaç, “Eleştirel Gerçekçilik: Uluslararası İlişkiler Kavramında Post-Positivizm Sonrası Aşama”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 4, 2010, 3-32, s. 5.

alan”, olayların gerçekleştiği “edimsel alan” ve ortaya çıkarıcı mekanizmaların ve yapıların yer aldığı “gerçek alan” olarak adlandırılmaktadır.⁵⁹ Bu haliyle eleştirel gerçekçilik, sosyal gerçekliğin açıklanmasında odak noktasını epistemolojiden ontolojiye çevirerek yapısal fakat indirgemeci olmayan bir yaklaşım benimsemektedir.⁶⁰ Daha açık olarak ifade etmek gerekirse, bir kısmını deneyimlediğimiz ve gözlemleyebildiğimiz olayları doğuran daha derinde bizim bilgimizin ötesinde bir gerçekliğin olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle, bilimin amacı ve görgül düzlemdeki faaliyetlerin sonuçlarının niyetler ile örtüşmesi için öznenin yapılar hakkındaki bilgisinin tam olması gerektiğidir. Aksi takdirde, öznenin eylemleri öznenin bilgisinin ötesinde bulunan yapılarla etkileşimi sonucunda niyet edilmeyen sonuçlar doğurabilmektedir.

Strateji perspektifinden bakıldığında, niyet ile akıbet arasındaki uyumsuzluk öznenin bilgisinin dışındaki yapıların nedensel mekanizmalarından ve ortaya çıkarıcı güçlerinden kaynaklanmaktadır. Bu farklılığın temelinde gerçekliğin “geçişli” (*transitive*) ve “geçişsiz” (*intransitive*) nesnelere şeklinde yapılan ayırım yatmaktadır.⁶¹ Öznenin bilgisinin dışında bulunan geçişsiz nesnelere ontolojik olarak var olmakta; ancak öznenin bu yapılar ve onların ortaya çıkarıcı nedensel mekanizmaları hakkındaki bilgisi sınırlı kalmaktadır.

Özneyi ve yapıları kendilerine has ontolojik bir analiz kategorisi olarak kabul etmek bunların birbirlerinden bağımsız nedensel mekanizmalarının da olduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir. Ancak bu noktada “yapıdan ve öznenin ne anlaşılacaktır” sorularını sormak, tartışmanın odak noktasını ontolojiye çevirmektedir. Ontoloji,

⁵⁹ Roy Bhaskar, *A Realist Theory of Science*, Verso, Londra, 1975, s. 13-15.

⁶⁰ David Leon, “Reductionism, Emergence and Explanation in International Relations Theory”, Colin Wight ve Jonathan Joseph (der.), *Scientific Realism and International Relations*, s. 31-50.

⁶¹ Roy Bhaskar, *A Realist Theory of Science*, Verso, Londra, 1975, s. 22. Bhaskar’ın “*transitive*” ve “*intransitive*” kavramlarını Türkçe’ye “geçişli” ve “geçişsiz” şeklinde kazandıran makale için bkz. Yalvaç, “Eleştirel Gerçekçilik...”, *op cit*, s. 10.

maddi veya düşünsel niteliklerine bakmadan neyin var olduğu ile ilgilidir.⁶² Neyin var olduğu (ontoloji) ile var olanın bilgisinin elde edilmesi (epistemoloji) farklı faaliyetler olmakla birlikte, bilimin vazgeçilmez iki unsurudur. Yapılar da ontolojik olarak var olan ancak bilgisinin özne tarafından tam anlamıyla elde edilemeyen gerçekliklerdir. Yapılar, öznelere önceleyen, önceden var olan, üretilmiş, ancak öznenin eylemlerinden bağımsız ayrı geçeklikleri ve bu nedenle de nedensel mekanizmaları olan varlıklardır. Yapıların öznenin eylemleri üzerindeki etkileri, öznelere bu yapılar içerisinde bir eyleme girişmeleri sonucunda kendilerini ve nedensel etkilerini ortaya çıkarmaktadır. Bu yapıların tam olarak betimlenmesi ve açıklanması onlar ile karşılaşmadan mümkün görülmemektedir. Yapıların kendilerini ifşa etmeleri, öznenin eylemlerine bağlı olduğundan yapıların “eylem-bağımlı”, “zaman/mekân-bağımlı” ve “kavram-bağımlı” oldukları kabul edilmektedir.⁶³

Yapıların “eylem-bağımlı” olmaları, nedensel mekanizmalarını ve etkilerini öznenin eyleme geçmesi ile birlikte ortaya çıkardıkları; öznel bir eylem olmadığında etkilerinin de ortaya çıkmadığından görgül alanda tespitinin de mümkün olmadığını ifade etmektedir. Yapıların etkinliği sadece öznel etkinlik sonucunda ortaya çıkmakta ve öncesinde tam olarak bilgisine ulaşılammaktadır.⁶⁴ Bunun nedeni yapıların görünmeyeni de (*unobservables*) barındırmalarından kaynaklanmaktadır. “Zaman/mekân-bağımlı” olmaları, öznenin eyleme geçtiği mekân ve zamanda yapının farklı etkilerinin olacağını, yeknesak ve doğrusal nedensel güçlerinin olmadığını, bu nedenle de değişkenlik gösterdiğini anlatmaktadır. “Kavram-bağımlı” olmaları ise öznenin yapılar hakkındaki bilgisinin sahip olduğu bilinç, düşünümSELLİK,

⁶² Jonathan Joseph, “Philosophy in International Relations: A Scientific Realist Approach”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 35, Sayı 2, 2007, 345-359, s. 354.

⁶³ Roy Bhaskar, *The Possibility of Naturalism: A Philosophical Critique of Contemporary Human Sciences*, New York, Harvester Wheatsheaf, 1989, s.38; David Harvey, “Agency and Community: A Critical Realist Paradigm,” *Journal for the Theory of Social Science*, Cilt 32, Sayı 2, 2002, 163-194, s. 170.

⁶⁴ Teschke ve Cemgil, *op cit*, s. 619.

niyetlilik, farkındalık, bilişsellik⁶⁵ özellikleri ve yetenekleri doğrultusunda tanımlamasına bağımlı olduğunu ifade etmektedir. Yapılan tanımlamalar ve kavramsallaştırmalar içinde bulunulan mekân ve zamanın bir fonksiyonu olan bağlamın öznedeki yansıması olduğundan kavramsallaştırmalar gerek öznenin bilişsellığı, gerekse yapının kendisini ifşa etmesi doğrultusunda da değişkenlik gösterdiğinden tarihsel nitelik taşır. Bu nedenle de, özneyi önceleyen yapıların tarihsel formları hakkında yeterli düzeyde bilgisinin olmasını gerekli kılmaktadır.⁶⁶ Öznenin bilgisinin sınırlılığı çelişkinin ortaya çıktığı andaki mekân ve zamanın koşullarının bir yansıması olduğundan hem sosyal, hem de tarihseldir. Kısacası, yapılar öznel eylemlere ve öznenin bilişsel niteliklerine bağımlıdır. Öznenin kavramsallaştırması da temelde politik bir süreçtir,⁶⁷ çünkü kavramsallaştırma kendiliğinden oluşmamakta, öznenin süreç içerisinde farkındalığı ve özneliği ile ortaya çıkmaktadır. Kısacası öznellik politik olmanın temelindedir.⁶⁸ Bu süreçte ne yapı, ne de özne sabit kalmamakta, sürekli bir değişim içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla ontolojik olarak özne ve yapıyı “olmak” (*being*) kavramı penceresinden değil de “oluşmak” (*becoming*) kavramı çerçevesinde irdelemek gereklidir.⁶⁹ Bu yapılar ontolojik olarak var olsa da, bunların bilgisi ve dolayısıyla stratejik amaçların elde edilmesinde etkileri öznenin yetenekleri ile doğru orantılıdır. Bu nedenle öznelerin bilişsellığı yapıların

⁶⁵ Jonathan Joseph, “Hegemony and the Agent Structure Problem in International Relations: A Scientific Realist Contribution”, *Review of International Studies*, Cilt 34, 2008, 109-128, s. 117.

⁶⁶ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 5.

⁶⁷ R.B.J. Walker, *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993, s. 128.

⁶⁸ Jenny Edkins, *Poststructuralism and International Relations: Bringing Political Back In*, Lynne Rienner Publishers, Colorado, 1999, s. 7.

⁶⁹ “Olmak” ve “oluşmak” kavramları hakkında bkz. Emanuel Adler, *Communitarian International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s.32.; Emanuel Adler, “Constructivism and International Relations”, Walter Carlsneas, Thomas Risse, ve Beth Simmons (der.), *Handbook of International Relations*, Routledge, Londra, 2002, 95-114; Martin Heidegger, *Being and Time*, Harper & Row, New York, 1962.

nedensel güçlerinin deneyimlenmesinde merkezi konumdadır.⁷⁰ Öznenin strateji belirleme ve uygulama sürecinde niyeti ile akıbeti arasındaki uyumsuzluğun kaynağı da, öznenin yapılar hakkındaki bilinç düzeyinin ve durumu algılama yetisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.⁷¹

Stratejiye özne-yapı diyalektiğinde düşünceden eyleme bir süreç olarak bakıldığında, farklı ontolojileri olan özne ve yapı, etkileşime girdikleri andan itibaren kendi nedensel mekanizmalarını da devreye sokar. Bu etkileşim esnasında, birbirleriyle karşıt olmaları öznenin mevcut durum ve şartlardan memnun olmamasından kaynaklanmakta ve yapılar kendilerini yeniden üretmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, Bhaskar'ın dediği gibi, toplum hem maddi neden olarak her daim var olan bir koşullar bütünüken; hem de aynı zamanda insan eylemi sonucunda sürekli yeniden üretilen bir sonucudur.⁷² Yapıların, öznenin eylemleri üzerindeki etkileri mümkün kılma ve sınırlama şeklinde özetlenebilir. Bu nedenle insan eyleminde “zorunluluk” ve “olumsallık” kaçınılmaz olarak bir aradadır.⁷³ Yapılar bir yandan özneye öznesel niteliklerinden dolayı eylemde bulunma ve yapıyla olan çelişkilerini çözme imkânı tanısalar da, diğer taraftan da mevcut olan kısıtları yeniden üreterek öznenin öznesel eylemliliğini sınırlayıcı bir etki yaratmaktadır. Kısacası, özne “olasılığın” peşinde koşarken, yapı “kaçınılmazı” dikte eder. Öznenin sahip olduğu nitelikler –düşünümsellik, farkındalık, bilişsellik– öznenin neyin içinde olduğunun bilgisini oluşturma imkânı verirken; diğer taraftan da farkına vardığı çelişkileri çözme niyetini şekillendirmektedir. Kısacası, strateji oluşturma sürecinde amaçların oluşumu öznenin yapıda ve diğer özneler ile olan çelişkilerinin çözümü stratejik amaçların belirlenmesinde kendisine yer bulmaktadır.

⁷⁰ John Scott, “Where is Social Structure?”, José Lopez ve Garry Potter (der.), *After Postmodernism: An Introduction to Critical Realism*, The Athlone Press, Londra, 2001, 77-88, s. 84.

⁷¹ Hasan Yükselen, Turkey's Changing Discourses of Strategy: A Critical Realist Analysis, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2016.

⁷² Bhaskar, “The Possibility of Naturalism...”, *op cit*, s. 33-34.

⁷³ Yalvaç, “Uluslararası Tarihsel Sosyoloji...”, *op cit*, s. 326.

Stratejinin belirlenmesi sürecinde düşüncenin eyleme nasıl dönüştüğüne bakıldığında, öznenin farkındalığı stratejinin başarısında belirleyici olacaktır. Ancak yapıların önceleyeni ve görünmeyeni barındırmasından dolayı, durumsal farkındalığın bir tezahürü olan düşünce ile bu düşünceye yol açan gelişmeler ve bu gelişmeler arasında tam bir örtüşme bulunmamaktadır. Aksi takdirde, Marx'ın dediği gibi, “şeylerin dış görünüşü ile özü birbirleriyle aynı olsaydı bütün bilim anlamsız olurdu.”⁷⁴ Düşünce içinde bulunduğu şartlardan ilham alabilir, etkilenebilir, kısıtlanabilir, ancak belirlenmez. Burada önemli olan, gerçeklik ile bu gerçekliğin öznedeki tezahürü ve yansımadır. Özne, özneliğinin bir uzanımı olan bilişselliği (*cognition*) sayesinde içinde bulunduğu koşulların bir tezahürünü zihninde oluştururken; içinde bulunduğu şartlardan mutlaka etkilenir, ancak bu etkilenme gerçekliğin bire bir resmini oluşturma şeklinden ziyade kendi farkındalığının yüksekliği orantısında bir tezahürdür. Dolayısıyla, gerçeklik ontolojik olarak nesnel olsa da, tezahür bu gerçekliğin bilgisinin oluşturulması olduğundan öznel bir nitelik taşır. Öznenin düşünömselliği, farkındalığı ve bilişselliği sonucunda dışsallığın ve görünenin algılanması ve yorumlanması farklılaşan eylemlerin –praxis– ortaya çıkmasına neden olsa da; görünenin bilgisi gerçekliğin bütününe ve özüne ulaşmanın gerisinde kalacaktır. Kısacası, yapının öznedeki bilgisi “kesinlik” ile değil, “görecelilik” kavramları ile nitelenebilir.⁷⁵

Özne herhangi bir çelişkiyle karşılaştığında, hatta çelişki olarak adlandırma sürecinde bile farkında olsun ya da olmasın içinde bulunduğu yapıdan etkilenir.⁷⁶ Ancak öznel farkındalık yapının kısıtlarından kurtulmanın ilk şartıdır. Bertall Olmann'ın dediği gibi, “zorunluluğun bilgisidir, gerçek özgürlüğün kapılarını açan.”⁷⁷ Aksi takdirde yanlış veya üretilmiş bilinç ile donanmış özneler içinde bulunan yapıların ve bunların kısıtlarının yeniden üretiminin ötesine geçemez. Ancak

⁷⁴ Karl Marx, *Capital*, Cilt 3, Penguin Books, Harmondsworth, 1981, s. 956.

⁷⁵ Heine ve Teschke, *op cit*, s. 417.

⁷⁶ Wyn Jones, *op cit*, s. 19.

⁷⁷ Bertell Olmann, *op cit*, s. 20.

strateji belirlemedeki amaç var olan yapının ve onun koşullarının farklı şekilde üretimi ve dönüştürülmesidir. Pozitivist bilim felsefesi üzerine kurulu olan teoriler belirli bir düşünme ve çözümleme modelini dikte ettiğinden, aslında öznenin öznel niteliklerini bilimsel nesneliği sağlamak adına çözümlenmeden ayırmakta ve neticesinde var olan yapıların yeniden üretilmesini sağlayan ve özneyi her defasında kısıtlayan yanlış bir bilinç üretmekte ve “bilinç yanılması”na neden olmaktadır.⁷⁸ Özne ile nesne arasındaki katı ayırım, öznenin nesne tarafından kontrolünü ve yönlendirilmesini de beraberinde getirmektedir. Kısacası, bilme eylemi özneye ait bir nitelik taşıırken, süreçten özneyi kopararak diğer bilgiyi üretme şekillerini de meşru kabul etmemektedir.

Ancak yapı ve özne ayrı bir ontolojik kategori olarak düşünüldüğünde bunların her birinin kendi güçleri olduğu kabul edilmekte ve özneye özne olabilme ve akıbetini tayin etme şansı tanınmaktadır. Özne karşılaştığı çelişkiyi çözme girişiminde bir eylem içerisine girmekte ve eylemin amaçlarına uygun araçları stratejiye tahsis etmektedir. Ancak stratejinin amaçları ve araçları arasında da diyalektik bir ilişkinin olduğu söylemek mümkündür. Zira stratejinin daha materyal yanı olan araçlar bakımından genişlemesi amaçların belirlenmesinde de kendisini gösterecektir. Pozitivist yaklaşımların aksine, farkındalıktaki değişim de kendisini amaçlarda gösterecek ve stratejinin oluşturulması süreci içerisinde amaçlara koşulabilecek araçların farkına varılmasına da salık verebilecektir. Kısacası, ne amaçlar araçlara, ne de araçlar amaçlara indirgenmemeli; her ikisi aynı bütünsellik içerisinde diyalektik yöntemle incelenmelidir. Zira özne de karşılaştığı bir çelişkiyi çözme girişiminde amaçları ve araçları birlikte düşünmek ve hesaplamak durumundadır. Bu nedenle de, strateji bir “konumlandırılmış faaliyet” (*situated acitivity/positioned practice*) veya “praxis” olarak değerlendirilmelidir.⁷⁹

⁷⁸ Bilincin eylemdeki rolüne yönelik olarak bkz., Richard J. Bernstein, “Consciousness, Existence and Action”, *Praxis and Action*, s. 84-164; Roy Bhakar, “Positivist Illusion”, *Scientific Realism and Human Emancipation*, s. 224-308.

⁷⁹ Frederic Merand ve Amelie Forget, “Strategy: Strategizing about Strategy”, Rebecca

Praxis olarak strateji, içinde bulunulan zaman ve mekânda ortaya çıkan bağlam çerçevesinde dışsallığa uyumlanması veya dışsallığın dönüştürülmesi anlamında, daha önce de ifade edildiği gibi, öznenin bilişselliğini, etkileşimini ve gayretini içine alan bir süreçtir.⁸⁰ Diğer bir ifadeyle, özne bu süreçte dışsal “gerçekliği içselleştirmekte ve içselliğini dışsallaştırmaktadır.”⁸¹ Bütün toplumsal pratikler bir yanda eylem boyutunu ve bu pratiğe içkin bir yapısal boyutu içermektedir.⁸² Bir eylem ve praxis olarak stratejideki nihai amaç, potansiyel olanı gerçeğe dönüştürmektir.⁸³ Bu dönüştürme eylemi bünyesinde değişimi ve geleceği barındırır. Mustafa Kemal Atatürk’ün “geldikleri gibi giderler” sözü de var olan koşulların gelecekte değiştirilmesini amaçlamış ve sonuçta başarılı da olmuştur. Stratejide başarı, öncelikle çelişkinin algılanması ve tanımlanmasına; sonrasında ise eyleme geçilmesine bağlıdır. İlki stratejinin düşünsel boyutunu, ikincisi ise eylemsel –praxis– boyutunu ifade etmektedir. Kısacası praxis düşünce ile eylemi birbirine bağlamaktadır.⁸⁴

Tablo 1. Strateji Sürecinde Diyalektik-Praxis İlişkisi

Düşünce – Diyalektik	Çelişkinin algılanması
Eylem – Praxis	Çelişkinin çözülmesi

Diyalektikten praxis’e olan süreçte, özne edilgen değil, etkindir. Ancak öznesel etkenlik öznesel niteliklere bağımlı olduğundan öznenin yapısal bağlamı da iyi okuması gerekmektedir. Öznellik ve onun uzanımları olan farkındalık ve düşünümSELLİK çelişkinin algılanmasını

Adler-Nissen (der.), *Bourdieu in International Relations: Rethinking Key Concepts in IR*, Routledge, New York, 2013, 93-113, s. 94.

⁸⁰ Heine ve Teschke, *op cit*, s. 413.

⁸¹ Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge, 1977, s. 205.

⁸² Wight, *op cit*, s.47; Robert Cox, *op cit*, s. 129-130.

⁸³ Heine ve Teschke, *op cit*, s. 414.

⁸⁴ Teschke ve Cemgil, *op cit*, s. 616.

sağlarken “praxis” oluşturulan stratejinin eylem dökülerek çelişkinin çözümünü sağlamaktadır. Stratejinin “düşünceden eyleme” olan süreç olması da buradan kaynaklanmaktadır. Marx’ın “filozoflar sadece çeşitli şekillerde dünyayı yorumladılar, fakat maksat, onu değiştirmek”⁸⁵ diyerek stratejinin düşüncenin ötesinde eyleme geçirilmesi gerekliliğini de ortaya koymuştur.

Strateji bir praxis olarak özne tarafından nasıl oluşturulmaktadır sorusuna stratejinin “durumsal”, “konumsal” ve “araçsal” üç unsuru ile cevap verilebilir.⁸⁶ Stratejinin “durumsal” unsuru, öznenin strateji oluştururken her şeyden önce içinde bulunduğu koşulları ve durumu algılamasına ve çelişkinin ne olduğunu algılamasını ifade etmektedir. İçinde bulunulan koşulların doğru şekilde okunması, yukarıda bahsedildiği gibi, doğru stratejilerin oluşturulması için ön koşuldur. Karşı karşıya bulunduğu çelişkilerin ne olduğunun farkına varmadan onların çözümü de olanaksızdır. Bu nedenle, içinde bulunulan mekân-zamansal bağlamda yapının ne gibi etkiler ortaya çıkarabileceğinin mümkün olan en açık şekilde ortaya koyulması gerekmektedir. Yapısal bağlamın ortaya çıkardığı çelişkinin gerçekten özneye yönelik bir sınama olması gerekmektedir. Bu noktada da pozitivizmin “araçsal ussalığı”ndan ziyade “varlıksal ussallık” ön plana çıkmakta ve öznenin nesnelleştirildiği üretilen ussallıktan ziyade öznenin özne olma yetisini devam ettirdiği bir ussallık anlayışına olanak vermektedir.

⁸⁵ Tucker, *op cit*, s. 143.

⁸⁶ Merand ve Forget, *op cit*, s. 98. Merand ve Forget’in stratejinin durumsal, konumsal ve araçsal unsurlarını Clausewitz’in Kuvvet-Zaman-Mekân üçlemesi üzerine kurmuş olduğu değerlendirilmekle birlikte, Merand ve Forget’in kavramlara, Clausewitz’in kavramları ile karşılaştırıldığında, daha öznel ve öznesel bir anlam verdiği söylenebilir. Zira kuvvet-mekân-zaman kavramları daha nesnel durmaktadır. Clausewitz’in bu kavramsal üçlemeyi kuvvetin sıklık merkezi oluşturmak amacıyla belirlenen mekân ve zamanda birleşmesi ile ilgili olarak kullanmıştır. Clausewitz, kuvvet-mekân-zaman üçlemesini kuvvetten yana kullanarak ve belirlenen mekân ve zamanda kuvvet yoğunluğunu sağlamaya odaklanarak aslında mekân ve zaman faktörlerini de kuvvete indirgemıştır. Diğer bir ifadeyle, mekân ve zamanın kuvvet faktörünün etkisini artırmak için nasıl kullanılması gerektiğini anlatmıştır. Bkz. Clausewitz, *op cit*, 204-209.

Özneyi devlet olarak ele aldığımızda; devleti önceleyen ve davranışlarını etkileyen ilk bakışta üç yapıdan bahsetmek mümkündür. Bunları “uluslararası siyasal sistem”, “küresel ekonomik sistem” ve “coğrafya” şeklinde sıralamak mümkündür. Bunlardan birincisi, amaçlara yön verirken; ikincisi araçlara yön vermekte; coğrafya ise stratejinin uygulandığı mekânsal boyutunu oluşturmaktadır. Bunlardan her biri, öznenin çelişki ile karşılaşması ve anlamlandırması noktasında kendi zamansal etkilerini farklı şekilde doğururken; aynı zamanda daha uzun erimli tarihsel süreklilikleri de barındıran stratejik düşüncenin oluştuğu ana etkilerini taşıyacaktır.

“Uluslararası siyasal sistem”, bir yandan özne olarak devletin içinde hareket ettiği bir bağlam olarak kendine has dönemsel etkileri ve özellikleri ile özneye çelişkileri doğururken; diğer yandan da siyasal sistemin o dönemdeki dinamikleri öznenin amaçlarını şekillendirmektedir. Özne için önemli olan, öznesel nitelikleri vasıtasıyla onun varlığını yeniden üretmeye veya dönüştürmeye yönelik olarak farkında olması ve amaçlarını bu farkındalık, düşünömsellik ve bilişsellik yoluyla belirlemesi olacaktır. Uluslararası siyasal sistemdeki değişimler daha yavaş, ancak etkileri bakımından da bir o kadar kuvvetli olarak kendisini göstermektedir. Örneğin Fransız İhtilali veya sanayileşmenin bir yandan milliyetçilik gibi akımları ortaya çıkararak temel siyasal örgütlenme biçimini imparatorluklardan ulus devletlere dönüştürmesi çelişkisini, diğer yandan da strateji oluşturma süreci üzerindeki etkilerini doğurmuştur. Günümüzde ise küreselleşmeyle birlikte artan, dağıtık, derin ve süratlenen bir hal alan iletişimin yarattığı birey bazındaki bağlantıların yarattığı çelişkilere mevcut siyasal örgütlenme biçimlerini tehdit etmesi sayılabilir.⁸⁷ Ancak yapısal değişimler ve bu değişimlerin yarattığı çelişkiler, kendilerini özneye eylem-bağımlı olmalarından dolayı çok açık bir şekilde ifşa etmeyeceğinden, strateji oluşturma sürecinde özneye yarattığı tezahür de farklı şekillerde olabilecektir.

⁸⁷ James Rosenau, *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*, Princeton University Press, Princeton, 1990; Parag Khanna, *Connectography: Mapping the Future of Global Civilization*, Random House, New York, 2016.

“Küresel ekonomik sistem” de siyasal yapı gibi kendine has özelliklerini ve nedensel mekanizmalarını farklı şekilde ifşa edecektir. Stratejinin araçlar boyutu üzerinde materyal etkileri olduğundan, küresel ekonomik sistemdeki değişimler öznenin amaçlarına koşabileceği araçları da içinde bulunan zaman-mekânsal bağlamın özelliklerine göre değiştirebilecektir. Bu nedenle, özne olarak devletin ekonomik yapıdan amaçlar için devşirebileceği veya devşirmek istediği araçlar öznenin amaçları üzerinde etkisi olduğu gibi, araçların da amaçlar üzerinde etkisi olacağından, aslında birbirleri arasında diyalektik bir ilişki vardır. Ancak burada stratejinin daha çok materyal yönü ön plana çıktığından, öznenin belirlediği strateji çerçevesinde düşünsel araçlar da stratejinin amaçlarına koşulabilir. Örneğin Türkiye’nin 2002-2011 döneminde Orta Doğu’da dış politika stratejisini sert güç yerine yumuşak güç üzerine kurması gösterilebilir. Ancak siyasal sistemdeki diğer aktörlerin stratejileri mevcut yapıyı “reelpolitik” anlamda yeniden üretmek yumuşak gücü ilgisiz kılmaları neticesinde, koşulan stratejinin araçlardan yoksun amaçlar olarak karşımıza çıkmasına neden olmuştur.

Son olarak “coğrafya”, stratejinin uygulandığı mekânı temsil etmektedir. Mekân da nedensel güçlerini farklı bağlamlarda ve zamanlarda farklı şekillerde ifşa edeceğinden, strateji üzerinde doğrudan fakat öngörülemez etkisi vardır. Yapısal olarak Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren uygulamış olduğu güçler dengesi stratejisi, Orta Doğu’da farklı aktörlerin stratejik amaçlarından kaynaklanan çatışma hali bir süreklilik göstermekte, ancak bu süreklilik etkilerini farklı şekillerde gösterebilmektedir.

Stratejinin “konumsal” boyutuna baktığımızda, öznenin yapısal bağlamı ne şekilde okuduğu ve ortaya çıkan çelişkiye yönelik kendisini ne şekilde konumlandığı ön plana çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, çelişkinin ne şekilde çözümlenmesi gerektiği konusunda nasıl bir strateji belirleyeceği stratejinin konumsal boyutuna karşılık gelmektedir. Burada durumdan konuma ilerleyen bir süreç oluşmakta; durumsallıkta öznenin bilişselliği ön plandayken, konumlanırken eylemselliği ön plana çıkmaya başlamaktadır. Çünkü artık çelişki özne tarafından algılanmış ve öznesel olarak çözümlenme aşamasına gelmeye başlamıştır. Bu süreçte özne stratejik amacını belirlemeye ve bu amaç

doğrultusunda eyleme geçmeye başlayacaktır. Ancak stratejinin ve öznel konumlandırmanın başarısı amacın öznel olmasına bağlıdır. Bu nedenle, “amacın belirlenmesinde öznellik yoksa amacın gerçekleştirilmesinde de olmayacaktır.”⁸⁸ Öznenin çelişki karşısında kendisini ne şekilde konumlandığı, çelişkinin hangi kaynaktan türediğine göre değişiklik gösterecek ve bu da stratejinin doğasını değiştirecektir. Çelişkinin ortaya çıkışı, yapıdan kaynaklanabildiği gibi, diğer öznelerin ortaya koyduğu stratejilerden de kaynaklanabilir.

Özne ve yapı kaynaklı çelişkilere yönelik stratejiler de çelişkinin kaynağına göre “tehdit-odaklı” ve “vizyon-odaklı” olarak sınıflandırılabilir. Burada yapılan sınıflandırma kesin sınırlar ile çizilmiş bir sınıflandırmadan ziyade, kök nedene yönelik bir sınıflandırma olup gerek “vizyon-odaklı”, gerekse “tehdit-odaklı” stratejilerin hem yapısal, hem de öznel nedenleri olabilecektir. Tehdit-odaklı stratejiler daha çok diğer aktörlerin ve öznelerin yarattığı çelişkilerden kaynaklanmakla birlikte, diğer aktörleri bu yöne iten yapısal faktörleri de göz ardı etmemek gerekir. Vizyon-odaklı stratejiler ise, öznenin içinde bulunduğu koşulları değiştirmesine yönelik olarak oluşturulan ve daha çok gelecekte oluşturulacak stratejilere daha uygun bir ortam yaratmak adına oluşturulmaktadır.

Son olarak, stratejinin “araçsal” unsuru, stratejinin doğrudan araçlarına tekabül etmekle birlikte sadece materyal araçlara indirgenmemelidir. Her ne kadar materyal araçlar stratejinin önemli ve vazgeçilmez bir boyutu olsa da, düşünsel araçlar da stratejik araç olarak kullanılabilir. Özellikle, yumuşak güç tartışmalarını bu kapsamda değerlendirmek daha doğru olacaktır. Zira güç kavramı üzerine yapılan tartışmalarda hem yumuşak gücün, hem de sert gücün birlikte kullanıldığı “akıllı güç” gibi yeni kavramsallaştırmalar kendisine yer edinmektedir.⁸⁹ Stratejinin araçsal unsuru ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da, araçların mevcut ve potansiyel

⁸⁸ Joseph, *op cit*, s. 152.

⁸⁹ Joseph S. Nye, *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011.

oluşları ile ilgilidir. Potansiyel araçlar amaç doğrultusunda bir eyleme girişildikten sonra kendisini süreç içerisinde ortaya çıkaran ve özne tarafından amaca koşulabilecek olana karşılık gelmektedir. Özneler, bu konuda daha çok mevcut olan araçlar üzerinden strateji üretme gayreti içerisinde olmayı olası hataları önlemek adına tercih edebilmektedir. Fakat öznesel farkındalığın olduğu durumlarda eylemin kendi enerjisini üretebileceği stratejiler de olasılık dâhilindedir.

Sonuç

Bu makalede, stratejinin öznesel bir kavram olmasından yola çıkılarak, içerisinde bulunduğu yapısal koşullar ile olan çelişmesini çözme girişimi olduğu savunulmuştur. Kavram, pozitivistin egemenliği altında olan geleneksel ana akım teoriler çerçevesinde analiz edildiğinde, kaçınılmaz olarak indirgemecilik ile karşı karşıya kalmaktadır. Bunun nedeni, ölçülebilir olarak karşımızda sadece araçların maddi şekillerinin kalmasından kaynaklanmaktadır. Hâlbuki amaçlar mı araçları, yoksa araçlar mı amaçları belirlemektedir şeklindeki bir soruya verilecek cevap da, ikisinin de tek başına yeterli olamayacağıdır. Çünkü amaçlar ve araçlar arasında diyalektik bir ilişki mevcuttur. Özne düşünümüllüğü ve farkındalığı sayesinde karşılaştığı bir çelişkiyi çözme yolunda birtakım amaçlar benimseyecektir. Ancak bu amaçlar da tek başına stratejinin belirlenmesinde yeterli olmayacak, belirlenen amaçlara koşulabilecek araçları da belirleme ihtiyacı duyacaktır. Burada özne amaçları belirlerken, içerisinde bulunduğu durumu okuması neticesinde kendisini konumlandırarak ve mevcut ve muhtemel araçları da dikkate alacaktır. Görüldüğü gibi, strateji, özne için hiçbir zaman tek başına amaçların ya da araçların yönlendirdiği bir süreç niteliğini taşımayacak; aksine her zaman araçların ve amaçların bir bütün olarak içerisinde bulunulan ortamda belirlendiği diyalektik ve birbirine indirgenemeyen bir süreç olacaktır. Bu nedenle, sadece araçların ön planda tutulduğu bir strateji anlayışından ziyade, diğer bilinçli aktörlerin ve içerisinde bulunulan yapıların sürekli ve değişken etkileşimlerini içeren tarihsel ve sosyolojik bir strateji anlayışı stratejinin düşünceden eyleme nasıl evrildiğini açıklamada daha bütünsel bir yaklaşım sunacaktır. Bu şekildeki bir yaklaşım özellikle, eleştirel gerçekçilik bakış açısının hâkim olduğu bir özne-yapı diyalektiği öznenin niyeti ile akıbeti arasındaki farkın

nereden kaynakladığını da açıklamaktadır. Kısacası, strateji bir kavram olarak geleneksel ve pozitivist yaklaşımla çalışılmayacak kadar çok boyutlu, dinamik, sosyal ve diyalektik bir kavramdır.

Summary

The question posed in this article can be simply defined “as what makes strategy?” Different from the existing literature which tends to provide ahistorical and asociological explanations, the article suggests changing meta-theoretical stance that incorporates critical realism to explanation and seeks explanation within dialectical understanding of agent-structure debate. The first part of the article, subtitled as “Questioning the Study of the Concept of Strategy: The Concept, Approach and the Critique,” critically explores how existing literature approaches to the concept in order to reveal missing parts of the strategy. Particularly, how reductionism and reification dominated the study of the concept is explored in this section. The second part, subtitled as “Situating the Concept of Strategy within Agent-Structure Dialectic,” suggests a model, which is built upon the attempt to overcome reified and reduced study of the concept in the way of articulating a model that proved the opportunity to make a historical and sociological analysis of the concept.

The concept of strategy, which though originated in military domain and focused on the study of art of war, has, in time, expanded and infiltrated into other disciplines, particularly, on the study of the decisions that have wider vital implications. Within the discipline of International Relations, similar pattern was observed which brought about the broadening and deepening of its study as in the case of the concept of security. Broadening the study of the concept of strategy brought about introduction of differing and contending critiques, thanks to discussion within broader theoretical contexts. Despite this broadening has provided new perspectives in its study, unfortunately, they could not overcome reification the constituent parts, either ends or means, and eventual reduction of the concept to the study of means. One of the basic reasons of this tendency is the prominence or dominance

of positivist meta-theoretical stance in handling the strategy. The imminent outcome of this tendency, based on reification and reduction, is the removal of social aspect from the study of the concept strategy, which, on the contrary, should be treated as a sociological phenomenon. In fact, de-socialization of strategy was accompanied by de-historization, which disconnected the study of the concept from its historical context, which with its respective features determines the nature of strategy. The inevitable outcome of this tendency was the detachment of agency as the social element of strategizing from the process. In a way, through dominant approaches, agency got disconnected from its structure leading the study of structural distribution of powers, and hence, agential subjectivity got objectified.

Strategy, as an attempt to alter the unwanted, unpleased conditions of the context, or as an attempt to create more favorable conditions to formulate more emancipatory strategies in future, basically, is a goal directed activity to “resolve a contradiction”. Perception of contradiction is the outcome of agency’s dialectical interaction with the structure, which inherently pleaded with enabling and constraining forces. In that sense, strategy, conceived as a “process” from “thought to praxis”, is a phenomenon dedicated to change a potentiality into actuality. However, agency without its distinctive features such as subjectivity, reflexivity, consciousness, has the pulse to perceive the contradiction and capability through allocating means to the get intended outcomes. However, “what is intended” cannot be observed in “what is actualized”, due to the generative mechanisms and forces of structures that are beyond the awareness, consciousness, and hence, conception of agency.

Structures by being “concept-”, “activity-”, and “spacio-temporal-dependent” on agency, produce differing generative forces in different contexts. This difference is explained through the concept of “ontological depth” of critical realism, which suggests that the reality has stratified, differentiated, and structured nature. The existence of reality beyond the observation of subjects leads to the acceptance of unobservable but real generative causal mechanisms that are capable to alter what is intended by agency. The three main structures that have causal generative forces on agency are “international political system”,

“global economic system”, and “geography”. These three structures, in which agency operates, are embedded with the forces to alter acts of agency, which also have somehow dialectical relationship between themselves and with agency as well.

Consequently, strategy as an agential act that comprises a process from “thought to action” ends in “praxis” which can also be conceived as “positioned practice” or “situated activity”. Agency produces its “praxis”, through the dialectical interaction with the abovementioned structures by employing “situational”, “positional” and “dispositional” elements of strategizing. In conclusion, in this article, a new model for the study of strategy is suggested that eliminates the danger of reduction of strategy to “means” by reifying “ends”.

Kaynakça

Kitaplar

ADLER, Emanuel, *Communitarian International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

BAUFRE, André, *An Introduction to Strategy: With Particular Reference to the Problems of Defence, Politics, Economics, and Diplomacy in the Nuclear Age*, Faber & Faber, Londra, 1965.

BAYLIS, John, James J. Wirtz ve Colin S. Gray, *Strategy in the Contemporary World*, 5’inci Basım, Oxford University Press, Oxford, 2016.

BERNSTEIN, Richard J., *Praxis and Action: Contemporary Philosophies of Human Activity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1971.

BHASKAR, Roy, *A Realist Theory of Science*, Verso, Londra, 1975.

BHASKAR, Roy, *Scientific Realism and Human Emancipation*, Verso, Londra, 1986.

BHASKAR, Roy, *The Possibility of Naturalism: A Philosophical Critique of Contemporary Human Sciences*, Harvester Wheatsheaf, New York, 1989.

- BHASKAR, Roy, *Dialectic: The Pulse of Freedom*, Routledge, New York, 2008.
- BOOTH, Ken, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- BOURDIEU, Pierre, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge, 1977.
- BRODIE, Bernard, *War and Politics*, Cassell, Londra, 1974.
- BUZAN, Barry, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, ECPR, Colchester, 2007.
- BUZAN, Barry, Ole Weaver ve Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner, Boulder, 1998.
- CLAUSEWITZ, Carl Von, *On War*, (çev. Michael Howard ve Peter Paret), Princeton University Press, Princeton, 1976.
- EDKINS, Jenny, *Poststructuralism and International Relations: Bringing Political Back In*, Lynne Rienner Publishers, Colorado, 1999.
- FOUCAULT, Michel, *The History of Sexuality: The Will to Knowledge*, Penguin, London, 1998.
- FOUCAULT, Michel, *The Archeology of Knowledge*, Routledge, Oxon, 2008.
- GRAY, Colin S., *Modern Strategy*, Oxford University Press, Oxford, 1999.
- GRAY, Colin S., *The Future of Strategy*, Polity Press, Cambridge, 2015.
- HEIDEGGER, Martin, *Being and Time*, Harper & Row, New York, 1962.
- HEUSER, Beatrice, *The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- JERVIS, Robert, *Perceptions and Misperceptions in International Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1976.
- KATZENSTEIN, Peter (der.), *Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996.
- KHANNA, Parag, *Connectography: Mapping the Future of Global Civilization*, Random House, New York, 2016.
- KEOHANE, Robert O. ve Joseph S. NYE, *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Little & Brown, Boston, 1989.
- KURKI, Milja, *Causation in International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

- LEBOW, Richard Ned, *Constructing Cause in International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014.
- LIDDELL Hart, Basil, *Strategy*, Faber, Londra, 1967.
- MARX, Karl, *Capital*, Cilt 3, Penguin Books, Harmondsworth, 1981.
- MCSWEENEY, Bill, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- NYE, Joseph S., *The Future of Power*, Public Affairs, New York, 2011.
- OLLMAN, Bertell, *Dance of Dialectics: Steps in Marx's Method*, University of Illinois Press, Urbana ve Chicago, 2003.
- PARET, Peter, Gordon A. Craig and Felix Gilbert, *Makers of Modern Strategy: From Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton University Press, Princeton, 1986.
- REISS, H.S. (ed.), *Kant: Political Writings*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.
- ROSECRANCE, Richard ve Arthur A. Stein, *The Domestic Bases of Grand Strategy*, Cornell University Press, Ithaca ve Londra, 1993.
- ROSENAU, James, *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*, Princeton University Press, Princeton, 1990.
- ROUSSEAU, David L., *Democracy and War: Institutions, Norms, and the Evolution of International Conflict*, Stanford University Press, Stanford, 2005.
- THUCYDIDES, *The Landmark Thucydides: A Comprehensive Guide to "The Peloponnesian War"*, Robert B. Strassler (der.), Richard Crawley (çev), The Free Press, New York, 1996.
- TUCKER, Robert C., *The Marx-Engels Reader*, Norton, New York, 1978.
- WALKER, R.B.J., *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993.
- WALTZ, Kenneth, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing Company, Reading, 1979.
- WIGHT, Colin, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- WIGHT, Colin ve Jonathan Joseph (der.), *Scientific Realism and International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010.
- WYN JONES, Richard, *Security, Strategy and Critical Theory*, Lynne Rienner, Colorado, 1999.

36

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 14

Sayı: 27

Makaleler ve Kitap Bölümleri

ADLER, Emanuel, "Constructivism and International Relations", Walter Carlsneas, Thomas Risse, ve Beth Simmons (der.), *Handbook of International Relations*, Routledge, Londra, 2002, 95-114.

ASHLEY, Richard K. ve R.B.J. Walker, "Speaking the Languages of Exile: Dissident Thought in International Studies", *International Studies Quarterly*, Cilt 34, Sayı 3, 1990, 259-268.

BETTS, Richard, "Is Strategy an Illusion", *International Security*, Cilt 25, Sayı 2, 2000, 5-50.

BRODIE, Bernard, "Strategy as a Science", *World Politics*, Cilt 1, Sayı 4, July 1949, 467-88.

CHECKEL, Jeffrey T., "The Constructive Turn in International Relations Theory", *World Politics*, Cilt 50, Sayı 2, 1998, 324-348.

COX, Robert, "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory," *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 10, Sayı 2, s.126-155.

COZETTE, Muriell, "Realistic Realism?: American Political Realism, Clausewitz and Raymond Aron on the Problem of Means and Ends in International Politics", *Journal of Strategic Studies*, Cilt 27, Sayı 3, 2010, 423-458.

DOYLE, Michael W., "Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs, Part 1 &2," *Philosophy & Public Affairs*, Cilt 12, Sayı 3, 1983, 205-35.

FINNEMORE, Martha ve Kathryn Sikkink, "International Norm Dynamics and Political Change", *International Organization*, Cilt 52, Sayı 2, 1998, 887-917.

FOSTER, Gregory, "Research, Writing and the Mind of the Strategist", *Joint Force Quarterly*, Sayı 14, 1996, 111-115.

GRAY, Colin S., "National Style in Strategy", *International Security*, Cilt 6, Sayı 2, 1981, 21-47;

GRAY, Colin S., "Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back", *Review of International Studies*, Cilt 25, 1999, 49-69.

GUZZINI, Stefano, "A Reconstruction of Constructivism in International Relations", *European Journal of International Relations*, Cilt 6, Sayı 2, 2000, 147-182.

- HAGAN, Joe D., "Domestic Political Systems and War Proneness", *Mershon International Studies Review*, Cilt 38, 1994, 183-207.
- HARVEY, David, "Agency and Community: A Critical Realist Paradigm", *Journal for the Theory of Social Science*, Cilt 32, Sayı 2, 2002, 163-194.
- HEINE, Christian ve Benno TESCHKE, "Sleeping Beauty and Dialectical Awakening: On the Potential of Dialectic for International Relations", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 25, Sayı 2, 1996, 399-423.
- JOHNSTON, Alastair Iain, "Thinking about Strategic Culture", *International Security*, Cilt 19, Sayı 4, 1995, 32-64.
- JOSEPH, Jonathan, "Foucault and Reality", *Capital & Class*, Cilt 82, 2004, 141-163.
- JOSEPH, Jonathan, "Philosophy in International Relations: A Scientific Realist Approach", *Millennium*, Cilt 35, Sayı 2, 2007, 345-359.
- JOSEPH, Jonathan, "Hegemony and the Agent Structure Problem in International Relations: A Scientific Realist Contribution", *Review of International Studies*, Cilt 34, Sayı 1, 2008, 109-128.
- KURKI, Milja, "Critical Realism and Causal analysis in International Relations", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 35, Sayı 2, 2007, 361-378.
- LEON, David, "Reductionism, Emergence and Explanation in International Relations Theory," Colin Wight ve Jonathan Joseph (der.), *Scientific Realism and International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, 31-50.
- MERAND, Frederic ve Amelie Forget, "Strategy: Strategizing about Strategy", Rebecca Adler-Nissen (der.), *Bourdieu in International Relations: Rethinking Key Concepts in IR*, Routledge, New York, 2013, 93-113.
- MURRAY, Williamson ve Mark Grimsley, "Introduction: On Strategy", Williamson Murray, MacGregor Knox ve Alvin Bernstein (der.) *The Making of Strategy: Rulers, States, and War*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, 1-24.

SCOTT, John, “Where is Social Structure?”, José Lopez ve Garry Potter (der.), *After Postmodernism: An Introduction to Critical Realism*, The Athlone Press, Londra, 2001, 77-88.

TESHCKE, Benno ve Can Cemgil, “The Dialectic of the Concrete: Reconsidering Dialectic for IR and Foreign Policy Analysis”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 11, Sayı 5, 2014, 605-635.

WALT, Stephen, “Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Cilt 35, Sayı 2, 1991, 211-239.

WENDT, Alexander, “Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, Cilt 46, Sayı 2, 1992, 391-425.

WINDSOR, Philip, “The Clock, the Context and Clausewitz”, *Millennium: Journal of International Studies*, Sayı 6, Cilt 2, 190-196.

YALVAÇ, Faruk, “CR, IR Theory and Marxism”, Colin Wight ve Jonathan Joseph (der.), *Scientific Realism and International Relations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, 167-185.

YALVAÇ, Faruk, “Eleştirel Gerçekçilik: Uluslararası İlişkiler Kavramında Post-Positivizm Sonrası Aşama.” *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 4, 2010, 3-32.

YALVAÇ, Faruk, “Strategic Depth or Hegemonic Depth? A Critical Realist Analysis of Turkey’s Position in the World System”, *International Relations*, Cilt 26, Sayı 2, 2012, 165-180.

YALVAÇ, Faruk, “Uluslararası Tarihsel Sosyoloji: Yapı, Tarih ve Diyalektik”, Tayyar Arı (der.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2*, Dora Yayınları, Bursa, 2014, 305-338.

YÜKSELEN, Hasan, “Kompleksite Kuramı ve Diyalektik”, Faruk Yalvaç (der.), *Tarihsel Materyalizm ve Uluslararası İlişkiler*, İmge Yayınevi, Ankara, 333-367.

Tezler

YÜKSELEN, Hasan, Turkey’s Changing Discourses of Strategy: A Critical Realist Analysis, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2016.

Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği

Changing Nature of International Terrorism and
the Use of Social Media by Terrorist Organizations:
The Cases of DAESH and YPG in Syria

Atahan Birol KARTAL*

Öz:

Güvenlik sorunu ve terörizm çok eski olgulardır. Geniş kitleler üzerinde endişe ve korku yaratarak dikkat çekmek isteyen terörizme karşı insanlar tedbir almaya başlamıştır. Öncelikle terör faaliyetlerine karşı askerî tedbirler alınmış, terörizmin bertaraf edilmesi için devletlerin ortak çabaları oluşmuş ve toplumların en az zarar görmesine çalışılmıştır. Zaman içerisinde devletlerin terör unsurlarını amaçları doğrultusunda kullandığı da görülmüştür. Soğuk Savaş esnasında kontrol altında olan bu unsurlar bu dönemin ardından kontrolden çıkmaya, daha güçlü ve daha kontrolsüz bir şekilde görünmeye başlamıştır. Terör grupları geleneksel yöntemlerin dışında teknolojiden ve sosyal medyadan daha fazla faydalanarak eylemlerini daha görünür hale getirmiştir. Gelişen teknoloji ve sosyal medya, güvenlik yapılanması içerisindeki unsurlarca da etkin olarak kullanılmaya başlamıştır. Teröre karşı savaşta, teknolojinin etkin kullanılması, hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmamasının etkili olacağı değerlendirilmektedir. Bu makalede, uluslararası terörün değişen yüzü ve terörün uluslararasılaşması konusu incelenecektir. Terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanmasının terör faaliyetlerinin etkisini artırdığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Terörizm, Sosyal Medya, Küreselleşme, Terör Örgütü, Güvenlik.

* Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (İng.) Bölüm Başkanı, e-posta: atahankartal@yahoo.com.tr, atahankartal@beykent.edu.tr.

Geliş Tarihi/Received: 26.01.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 16.04.2018

Abstract:

Security and terrorism are very old concepts. People take precautions against terrorism, which aims to draw attention through spreading fear and disturbance among large masses. Therefore, military precautions have been taken against terrorist activities. Nations have adopted cooperative ways to eliminate terrorism and secure minimum damage for societies. It is observed that governments have also used terrorist elements, which were under control during Cold War. When Cold War was over, they became uncontrollable and stronger. In addition to conventional methods, terrorist groups began to benefit from technology, which made their actions more visible, tangible, and notable. They also began to use media more. Naturally, authorities have also begun to employ advanced technology actively during the war against terrorism. Security authorities also use media actively. It has been acknowledged that effective use of technology during the war against terrorism, without limiting civil rights and liberties, would be effective against terrorism. This article analyses the changing face of terrorism and its internationalization. The article also discusses increasing effects of terrorism as terrorist organizations actively use social media.

Keywords: *International Terrorism, Social Media, Globalization, Terror Organization, Security.*

Giriş

Soğuk Savaş döneminde hâkim yaklaşım olan realizm uluslararası alanda güvenliğin askerî önlemlerle alınacağını savunmuştur. Soğuk Savaş'ın bitiminde ise güvenliğin sağlanmasının yanında, sürdürülmesi ve bunları gerçekleştirirken özgürlüklerin de korunması gerektiği öne sürülmüştür. Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması, sonucunda ortaya güç boşluğu çıkarmıştır. Güç boşluğu güvenlik anlayışının Soğuk Savaş'ın bitimiyle terörizm karşısında savaş vermesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu dönemde yıllardır açık bir şekilde ortada olan ideolojik kutuplaşma sonucunda taraflar kendi ötekilerini yaratmıştır. Bu yaratılan öteki, Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte belirsiz hale gelmiştir, ancak 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırılarla birlikte bu belirsizlik ortadan kalkmıştır. "Terörle Savaş" adına oluşturulan öteki, bu boşluğu doldurmuştur. Orta Doğulu Müslümanlar ve Afrikalılar bu ötekileştirmede ön plana çıkmıştır. Suriye İç Savaşı sonucu ortaya çıkan ve özellikle Avrupa'ya yönelik olan yoğun göç dalgası da bu ötekileştirmeyi daha da arttırmıştır.

Bu çalışmanın ana amacı, uluslararası güvenlik tehditlerini ve uluslararası terörizmi, bunun yanı sıra terör örgütlerinin sosyal ve elektronik medya ile ilişkisini ve bunu nasıl kullandıkları konusunu araştırmaktır. Soğuk Savaş sonrası uluslararası terör değişmiştir. Bu değişiklikte özellikle sosyal medyanın etkisi çok büyüktür. Terör örgütleri geçmişte daha dar kapsamlı ve kısmen yakın yerlerde eylem yaparken; günümüzde uluslararası faaliyet yürüten, sınırları aşan, daha karmaşık ve bulunduğu yerlere daha kolay adapte olan yapılar haline gelmiştir. İnsanlık tarihinden beri var olan ve hedef kitlesi çok geniş olan terörist faaliyetlerin önüne geçmek çok zordur. Özellikle son yıllarda gelişen teknolojik imkânlar ve gelişen dünya, her alanda olduğu gibi terör örgütlerinin de işlerini kolaylaştırmıştır. Gelişen teknolojiyle birlikte terör örgütleri yeni imkân ve kabiliyetler kazanmıştır.

Demokratikleşme adına atılan adımlar ülkelerde terörün sayısal olarak azalmasına neden olmakla birlikte, teknolojik olarak gelişmiş medyanın ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle etkinliği artmıştır. İnsanların kendilerini özgürce ifade etmesi, düşüncelerini söyleyebilmesi ve sesini yönetenlere duyurabilmesi, şiddete yönelimi azaltmıştır. Ancak farkındalık yaratmak adına medyanın ve özellikle de sosyal medyanın kullanılması, terörün etkinliğini artırmış eleman temini kolaylaştırmıştır. Ülkelerde yaşayan halkın bu araçların kullanılmasıyla istismar edilmesi ve aldatılması daha kolay hale gelmiştir. Bazı çevrelerin de bu örgütleri kullanmak istemesi veya kullanması sonucunda işler daha karışık ve içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Baskı unsuru olarak terörü görmek isteyen bazı çevreler, terörü araç olarak kullanmaya devam edecektir. Terörizmin devletler tarafından bir savaş olarak algılanması, askerî önlemlerin artmasına ve güvenlikle ilgili üretilecek politikaların uygulanmasına ya da yeniden düzenlenmesine sebep olmuştur. Ayrıca devletler tarafından eğitim, kültür, ekonomi, hukuk ve sosyal politikalarda da yeniden düzenlemeler yapılarak terörizmle mücadele edilmeye çalışılmıştır. Üzerinde durulması gereken ana konu terörizm ile topyekûn mücadeledir; çünkü bir devlet için bu, oldukça hassasiyet gerektiren bir konudur. Terör örgütleri silahlı mücadeleyi araç olarak kullanır ve devletten bazı konularda değişiklik yapmasını ister. Bu örgütler sürekli şiddet uygulayarak, bir anlamda,

bu şiddeti bastırmada devleti de bu şiddete çekerek devletin halk arasında meşruiyetini sorgulanır hale getirmeyi hedefler. Devletler, terörle hukuk içerisinde mücadele etmelidir. Demokratik bir düzen içerisinde evrensel ilkelerden uzaklaşmaması gereklidir. Aksi durum terör örgütlerinin istismar alanlarını genişletmesine, amaçlarını haklı hale getirmesine ve eleman temininde güçlük çekmemesine olanak tanır.

Medyanın esas görevi, kişilerin haber alma ihtiyacını karşılamaktır. Ancak bunu yaparken son derece hassas ve dikkatli olmalıdır. Medya terörle mücadeleye destek vermelidir. Spikerlerin haberi veriş şekline gelen görüntülere; basında çıkan haberlerden ve başlıklardan haberin veriliş şekline kadar çok dikkatli olunmalıdır. Terör örgütlerine bilmeden de olsa destek verilmemeli ve terör propagandası olabilecek haberlerden kaçınılmalıdır. Makalede terörün yeni yüzü anlatılırken, özellikle devletin medyayı kullanması ve terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanması üzerinde durulacaktır. Suriye’de terör örgütlerinin bu konudaki çabaları incelenecektir.

1. Terörizm Üzerine Tanımlamalar ve Gelişimi

Terör sözcüğü kök itibari ile Latince’den gelmiştir. Latince “*terrere*” sözcüğünün türemesi ile ortaya çıkmıştır. Korku salmak, yıldırım ve dehşete düşürmek anlamına gelir.¹ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü tarafından terör, “yıldırı” olarak; terörizm ise “yıldırıncılık” olarak tanımlanmıştır.² Ancak Türkçe sözlükteki tanımın insan üzerinde fazla bir korku yaratmadığı, dehşete düşürmediği ve etkisinin az olabileceği düşünüldüğünde, terör veya terörizmin orijinal şekliyle kullanılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmektedir; çünkü bu yıldırı veya yılmak kelimesi insanda bir şeyi zorla yapmaktan bıkmak ve usanmak anlamına gelebileceğinden terörün anlamını yumuşatmaktadır.

¹ Sertaç Başeren, “Kavramsal Özellikleri ile Terörizm”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, 23-24 Mart 2006*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 7.

² “*Terör*”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid= TDK.GTS.5a3028e10c5ce2.79615890 (Erişim Tarihi: 31.11.2017).

Terör, 12 Nisan 1991 tarihinde yayınlanan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda şu şekilde tanımlanmıştır: “Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyet’in niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyet’in varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”³

Terörizmin orijinine bakarsak, tüm insanlık tarihinde sistematik olarak örgütlenmiş gruplar vardı. Romalı bir Yahudi tarihçi olan Josephus Flavius yazılarından, Roma’nın Filistin’i işgal etmesiyle, aşırı bir Yahudi grup olan Sicari hakkında çok şey öğrenmekteyiz. Sicariler köktenci ve aşırı yurtseverdir. Çoğunlukla diğer Yahudilere gün ışığında, tatil günü kutlamalarında paltoları veya elbiselerinin altında sakladıkları Sica denen kısa bir hançerle saldırmaktaydılar. Saldırıları parası olanlara, rahiplere ve herkese karşıydı. Bunlar arşivleri yaktılar, sarayları ateşe verdiler. Şehir dışında Romalılara karşı gerilla savaşı yaparken, şehir içinde yani Kudüs’te terörist faaliyetler uyguladılar.⁴ Eylemlerde önemli olan, kişilerin vahşice öldürülüp bunun da birçok kişi tarafından izlenmesiydi. Eylemlerde korku salmak ve amaçlanan siyasi hedefe ulaşmak önemliydi.⁵ Bunları yaparken, dehşet saçarak ve endişe yaratarak halkı baskı altına almak istemişlerdi.

Terörizmin ilk örneklerine başka bir örnek ise Haşhaşilerdir. Bu tarikatın kurucusu Hasan Sabbah, Kuzey İran’da Kum kentinde dünyaya gelmiştir. Haşhaşiler dağlık alanda bulunan birçok kaleyi aldı ve bunların

³ “*Terörle Mücadele Kanunu*”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> (Erişim Tarihi: 15.01.2018).

⁴ Walter Laqueur, *The New Terrorism*, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 10.

⁵ Selim Kanat vd., “İnsani Güvenlik ve Terörizm ile Mücadele”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, s. 570.

ilki olan Alamut 1090 yılında ele geçirildi. Daha sonra faaliyetlerini şehir merkezlerine kaydırmaya başladılar. İlk şehir suikastları Büyük Selçuklu Sultanlığının Başveziri Nizamülmülk'e karşı olmuştur. Takip eden yıllarda Haşhaşiler Suriye, Filistin ve İran'da faaliyetlerini sürdürdü. Çoğunlukla Sünniler ve aynı zamanda Hıristiyanları öldürdüler. Hareketlerinde büyük bir gizlilik ve ustalık vardı.⁶ Haşhaşiler, uyuşturucu vererek kendisine bağladığı grupları itaatkâr ve disiplinli hale getirmiş ve uzun süreli bir oluşumla kendisi için siyasi kazanımlar elde etmek amacıyla çalışmıştır. Eylem şekilleri sebebiyle, İngilizce'de "suikastçı" anlamına gelen "*assassin*" kelimesi Haşhaşi kelimesinden türemiştir. Bir diğer açıdan bu konuya bakarsak, terörizm ile uyuşturucunun bir araya geldiği görülmektedir.⁷

Bu örnekleri çoğaltmak gerekirse, modern anlamda terörün ortaya çıkışı olarak kabul edilen Fransa İhtilalı sonrası kurulan Cumhuriyet rejiminde, Maximillien Robespierre, ülke yönetiminde yeni rejime karşı kentlerde ortaya çıkan ayaklanmaları bastırmak için askerî birlikler görevlendirmiş ve bu dönemde icat edilen giyotinle binlerce kişiyi halkın önünde idam ettirmiştir. Bu cezalandırma yöntemiyle halk arasında korku ve endişe yaratılmak istenmiştir. Bu döneme "terör rejimi" adı verilmektedir. Bu dönem, şimdi anlaşılanın aksine yararlı olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde uygulanan terör, devlet düzeninin sağlanması adına devlet tarafından uygulanmıştır.

Daha sonra 19. yüzyılın sonlarına doğru Rusya'da Çarlık rejimiyle mücadele etmek adına "*Narodnaya Volya*" (Halkın İradesi) denilen bir grup kurulmuş; bunlar da şiddeti halkın ilgisini çekmek ve bilinçlendirmek için kullanmıştır. Örgüt rastgele şiddet yerine sembolik eylemlere yönelmiştir.

20. yüzyılın başlarında faşist Nasyonel Sosyalist partilerin yönetimi ellerinde bulundurmasıyla terör kullanılarak baskı ve korku ile bu ülkeler içerisinde bir sistem oluşturulmuştur. Terörizm devlete düşman

⁶ Walter Laqueur, age, s. 11.

⁷ Selim Kanat vd., agm, s. 570.

olarak görülen muhaliflerin üzerinde baskı kurmak için kullanılmıştır. Hitler Almanyasında sadece muhaliflere değil, sisteme bağlı olsalar da ırkçı ve dini nedenlerle Yahudi ve Çingelere de bu baskı uygulanmış; aynı zamanda korku yaratılmıştır. Savaş öncesinde ve esnasında devam eden Hitler terörizmi, milyonlarca kişinin ölümüne sebep olmuştur.⁸

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Doğu-Batı Bloğu ya da NATO-Varşova Paktı diyebileceğimiz bloklaşma sonucunda oluşan denge, sıcak savaş ihtimalini azaltmış; nükleer dengenin kurulmasıyla hem Amerika Birleşik Devletleri (ABD), hem de Sovyetler Birliği savaştan kaçınmıştır. Ancak terörizm bu dönemde devletlerin düşman olarak nitelendirdiği devletleri zayıflatmak veya kendi yanına çekmek için kullandığı bir araç haline gelmiştir. Devletler birbirine fiilen saldırmamış; bunun yerine üçüncü bir taraf kullanılarak mücadelelerini sürdürmüştür. Yani Vekâlet Savaşı uygulanmıştır. El-Kaide örgütünün Afganistan’da Sovyetler Birliği’ne karşı Amerikan ve Suudi fonlarıyla desteklendiği ve bazı analizciler tarafından CIA tarafından eğitime tabi tutulduğu düşünülürse, terör örgütlerine verilen desteklerin ne kadar yanlış politikalar olduğu açıktır. Bu örgütün, karargâhını ve eğitim kamplarını Afganistan’a taşıyıp Taliban ile yakın ilişki içerisinde olması ve 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirmesi, bunun en güzel örneğidir.⁹ Bu ortamda terörizm, devlet terörizminin görüldüğü bir önceki dönemden çıkarak devlet destekli teröre dönüşmüştür. Bu dönemde, terörizm, aynı zamanda, sömürgeci devletlere karşı tam bağımsızlık mücadelesi veren sömürge devletlerinin bağımsızlık yolunda kullandıkları yollardan biri haline gelmiştir. Soğuk Savaş boyunca Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen gruplar, Sovyetler Birliği’ne şirin görünmek için eylemler yapmış ve Doğu Bloğu devletleri de bunlara destek vermiştir. Batılı ülkeler de bu örgütlere karşı devletin şiddet kullanarak mücadelesini bir ölçüde maruz görmüştür.

⁸ Agm, s. 571.

⁹ “Al-Qaeda’s origins and links”, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1670089.stm (Erişim Tarihi: 24.01.2018).

Terörizmin tanımlamasını yapmak gerekirse, birbirine benzer ama bir o kadar da farklılık gösteren tanımlamalarla karşı karşıya kalabiliriz. 1936 ilâ 1981 yılları arasında 109 terörizm tanımı yapılmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı tanıma göre “terörizm, yerel gruplar veya gizli ajanlar tarafından muharip olmayan hedeflere karşı yapılan önceden tasarlanmış, siyasi olarak motive edilen şiddet” anlamına gelir.¹⁰ Aynı zamanda, terörizmi, siyasi amaçlar için örgütlü olarak sistemli ve devamlı terör kullanmayı metot olarak kullanan ve bir strateji anlayışı olarak ya da insanları yıldırımak sindirmek yoluyla onlara belli düşünceleri benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit eylemi olarak tanımlayabiliriz.¹¹ Ayrıca, Hüseyin Kazan'ın aktardığına göre, Meydan Larousse, terörizmi ihtilalcı grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik; bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi olarak; Ana Britannica ise halka ve bireylere karşı sistemli şiddet eylemlerine başvurma olarak tanımlamıştır.¹² “Organize bir grubun veya partinin, açıkça beyan edilen amaçlarını şiddetin başlıca sistematik kullanım yöntemleri ile başarmaya çalıştığı metodun arkasındaki metot veya teoriyi tanımlamakta kullanılan bir terimdir” diyerek terörü tanımlayan Mesut Hakkı Caşın, şiddetin sistematik kullanımı üzerine vurgu yapmış ve genel olarak topluluklara karşı onaylanmamış bir şiddet olarak değerlendirmiştir.¹³ Elşen Memmedli de terörizmi siyasetin en radikal biçimi ve silahla yapılan savaşın en uç tarafı olarak tanımlarken; cebir şiddet kullanarak baskı korkutma ve yıldırma veya tehdit yöntemlerinin biriyle devletin anayasal sistemini, siyasi, hukuki, laik ve ekonomik düzeni değiştirmek, devletin varlığını tehdit etmek, toprak bütünlüğünü ortadan kaldırmaya çalışmak,

¹⁰ “**Terörizm**”, <https://www.state.gov/documents/organization/65464.pdf> (Erişim Tarihi: 20.01.2018).

¹¹ Mevlüt Bozdemir, “Terör (mü) ve Terörizm (mi) ?”, *S.B.F. Basım Yayım Yüksek Okulu Yıllığı*, Ankara, 1982, Cilt 6, s. 526.

¹² Hüseyin Kazan, “Terör Medya İlişkisi ve Medya Terör Haberciliği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2016, Yıl 13, Sayı 24, s. 115.

¹³ Mesut Hakkı Caşın, *Uluslararası Terörizm*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s. 99-100.

devletin otoritesini yok etmek ya da yıkmak, vatandaşların sahip olduğu hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmak, ülkenin iç ve dış güvenliğini tehdit etmek ve yok etmeye çalışmak halkın sağlığını tehdit etmek ve sonunda kamu düzenini bozmak amacıyla suç oluşturan her türlü yapılan eylemler olarak tanımlamıştır.¹⁴ ABD’nin 2003 yılında “Terörle Mücadele Ulusal Stratejisi”nde terörizm, resmî olarak, önceden tasarlanmış siyasi olarak motive edilmiş savaştan ve askerî olmayan hedeflere karşı yerel ve bölgesel gruplar ile gizli ajanlar tarafından suç işlemektir şeklinde tanımlamıştır.¹⁵ Daha önceki tanımlamalarda belirttiğimiz gibi terörizm, belirlenen amaçlar doğrultusunda asıl hedefler dışında rastgele seçilen hedeflere halkta panik, korku, umutsuzluk ve yılgınlık yaratmak için düzenli olarak şiddet kullanmak olarak tanımlanabilir.

Özetlemek gerekirse, terörü, siyasal bir şiddet ve halkın arasında korku ortaya çıkarabilmek için etki yaratmanın yanı sıra, şiddet ve zor kullanılması, bir siyasi amaç adına yapılması, korkutma, dehşet korku salma, tehdit, toplumda ve terör eyleminin gerçekleştirildiği yerdeki kurbanların dışındaki halktan beklenen tepki olarak uyandırdığı psikolojik etki olarak tanımlayabiliriz.¹⁶ Bunun yanı sıra, terörizmin tanımında bazı benzer ve temel alanlar vardır. Bunlar vahşi, korkunç, nefret uyandırıcı “yasa dışı terörist eylemler”, masum ve savaştan olmayan “terörist hedefler”, bunun yanı sıra siyasi ikna ve etki sağlayan “terörist amaçlar”dır. Bunlara ayrıca “terörizmin faillerini” ekleyebiliriz.¹⁷

2. Uluslararası Terör ve Tanımı

Soğuk Savaş sonrasında güvenlik tehditleri küreselleşmeyle birlikte değişikliğe uğramış; bu dönemde ortaya çıkan tehditlerden daha çok

¹⁴ Elşen Memmedli, “Güvenlik Tehditleri ve Uluslararası Terörizm”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, s. 988.

¹⁵ “Terörizm”, National Strategy for Combating Terrorism <https://www.state.gov/documents/organization/60172.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2018).

¹⁶ Doğu Ergil, “Uluslararası Terörizm”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1992, Cilt: 47, Sayı: 3, s. 140.

¹⁷ Donald M. Snow, *Terrorism: The Changing Global Threat, Cases in International Relation*, Longman, New York, 2012, s. 308-309.

sosyo-ekonomik konular daha baskın hale gelmiştir. 2003 yılında yayınlanan “Avrupa Güvenlik Stratejisi”, küreselleşmeyle ortaya çıkan yeni tehditleri, terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suçlar olarak ortaya koymuştur. Bütün bu tehditlerin birbiriyle bağlantısı olabilmektedir.¹⁸ Örnek olarak, terör örgütlerinin kitle imha silahlarına ulaşabilmesi için organize suç örgütleri ile iş birliğine gitmesini ya da organize suç örgütlerinin insan, silah ve malzeme kaçakçılığında terör örgütlerinin imkânlarından faydalanmasını, sınır geçişlerinde onların tecrübelerini ve himayesini kullanmasını sayabiliriz. Bunun yanı sıra, güvenlikle ilgili algılamalar sınır geçişleri, terör örgütlerinin uluslararasılaşması, terör örgütü elemanlarının birçok milletten teşkil edilmesi, terörle ilgili sorunların birçok ülkeyi ilgilendirmesi ve suçların sınırı aşan şekilde gerçekleşmesi, artık tüm problemlerin tek bir devlet için problem oluşturmamasını, uluslararası tüm aktörlerin terörle mücadeleye topluca katılmasını sağlamıştır.

Bugün uluslararası terörizmi engelleme açısından devletlerin imza koyduğu 12 adet evrensel anlaşma bulunmaktadır. 2001 yılındaki 1373 sayılı Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi Kararı ile tüm devletlere bu anlaşmalara taraf olma ve uygulama yükümlüğü getirmiştir.¹⁹

- Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle ilgili Sözleşme (1963),
- Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (1970),
- Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1971),
- Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Hava Alanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi İle İlgili Protokol (1988),

¹⁸ Elşen Memmedli, agm, s. 992.

¹⁹ *1373 sayılı Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi Kararı*, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20ilgili%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler/birle%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%201373%20Say%C4%B1%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 23.12.2017).

- Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1973),
- Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme (1979),
- Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme (1980),
- Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1988),
- Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü (1988),
- Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme (1991),
- Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1998),
- Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1999).²⁰

Terörün sınır ötesine taşınması, uluslararası bir etki ve sonuçlar doğurmaktadır; bu da uluslararası terörizmi meydana getirmektedir.²¹ Terörizm yabancılara ait hedeflere yönelirse, bir veya birden fazla hükümet ve devlet tarafından desteklenirse, başka bir hükümeti veya uluslararası örgütleri etkilemek için yapılırsa, uluslararası hukuku hedef alan faaliyetlerde bulunursa, devletler arasında çözülmesi çok uzun zaman alacak sorunlar ortaya çıkaracaksa, uluslararası barış ve güvene tehdit oluşturuyorsa, uluslararası hale gelir.²² Mesela Türkiye’ye sığınmacı olarak giren Suriye vatandaşı Nabil Fadlı’nın dünyaca tanınan ve bilinen bir yer olan İstanbul’un Sultanahmet Meydanı’nda 11 Alman turistin ölümüne, üç Alman, iki Norveçli, iki Perulu ve iki Türkün yaralanmasına sebep olan intihar saldırısı tam

²⁰ Harun Semercioğlu, “Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, s. 103-104.

²¹ Tuğçe Gençtürk, “Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar”, <http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgencturk/TerorUluslararası.pdf> (Erişim Tarihi: 17.01.2018).

²² Harun Semercioğlu, agm, s. 100-101.

olarak uluslararası terörizme bir örnektir;²³ çünkü bu sınırı aşan bir saldırıdır ve yapan yabancı bir ülkenin vatandaşıdır. Yaptığı eylem, hedeflediği kişiler ve etkisi açısından sadece Türkiye’yi değil, diğer ülkeleri de etkilemiştir. Harun Semercioğlu uluslararası terörizmi “gözetilen hedef, gerçekleştirilen eylemler ve kaynakları itibariyle birden fazla devleti ilgilendiren ve uluslararası sonuçlar doğuran terörist faaliyetler” olarak tanımlamıştır.²⁴ Uluslararası terörizm, aynı zamanda, kabul edilmiş uluslararası savaş ve diplomasi kuralları dışında sürdürülen şiddet kampanyaları ve eylemleri olarak tanımlanabilir. Kuralların ihlali, diplomatlara ve diğer uluslararası korunan kişilere saldırmayı, uluslararası seyahat ve ticarete saldırmayı veya milletlere çeşitli yollarla şiddet ihraç etmeyi içerebilir.²⁵ Bütün bu tanımlar ve açıklamaların ışığında, uluslararası terörizm; sınırları aşan, elemanları çok uluslu olan, yaptığı eylemler birden çok ülkeyi kapsayan, ortaya çıkardığı sorunların birçok ülkeyi ilgilendirdiği, yerel hedefler dışında yabancı hedeflere yönelen, başka devletler tarafından desteklenen ve uluslararası örgütleri, devletleri ve hukuku etkileyen terör faaliyetleri olarak tanımlanabilir.

Uluslararası terörizm ile organize suçların birbiriyle iç içe geçtiği, hatta karıştırıldığı da olmaktadır. Bunların her ikisinin de devletlerin birbiriyle ilişkilerine ve uluslararası güven ortamına zarar verdiği açıktır. “Organize suçlar” terimi, ilk kez ABD’de Birinci Dünya Savaşı sonrası kullanılmaya başlanmış; ardından İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra “mafya” terimine dönüşmüştür. Soğuk Savaş’ın ardından bu örgütler uyuşturucu kaçakçılığı, nükleer madde kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve sahtecilik gibi örgütlü suçlar işlemeye başlamıştır.²⁶ Yaptıkları yasa dışı

²³ “*Sultanahmette Canlı Bomba Dehşeti*”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/01/13/sultanahmette-canli-bomba-dehseti> (Erişim Tarihi: 18.01.2018).

²⁴ Harun Semercioğlu, agm, 100.

²⁵ Brian M. Jenkins, “International Terrorism: A New Kind of Warfare”, *The Rand Corporation*, Santa Monica, 1974, s. 2.

²⁶ Seda Öz Yıldız, “Makarenko’nun “Kara Delik Sendromu” Teorisi ve Terörizm Finansmanında Sınıraşan Organize Suçlar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2017, Yıl: 13, Sayı: 25, s. 29-30.

faaliyetlerin bu dönemdeki artışının en önemli sebepleri arasında, Sovyetler Birliği’nin dağılması sonucu ortaya çıkan güç boşluğunu, ayrıca Sovyetler Birliği’ne ideolojik yakınlığı olan Doğu Avrupa ülkelerinde de sistemin değişmesini, bu ülkelerde artan yolsuzluk ve yoksulluk sebebi ile daha önce devlet kontrolünde olan silah, malzeme ve teçhizatın yasa dışı örgütlerin eline geçmesini ve bunların pazarlanmasını sayabiliriz.

“Organize Suç Örgütü” kavramını tanımlamak gerekirse, bu kavram, doğrudan veya dolaylı olarak haksız mali veya maddi çıkar elde etmek için ağır suç veya yasa dışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup anlamına gelmektedir.²⁷

Organize suç örgütleri ile uluslararası terör örgütleri arasındaki farklar şu şekilde sıralanabilir:

- Organize suç örgütleri, terörist eylem taktiklerini kullanırken gelir elde etmeyi amaçlar; terör örgütleri siyasi hedeflerine ulaşmak adına yaptığı eylemlere kaynak sağlamak için organize suç işler.
- Organize suç örgütleri daha fazla gelir elde etmek isterken; terör örgütleri ideolojilerini yaymak ve gerçekleştirmek ister.
- Terör örgütleri finansal kaynaklarını silah ve mühimmat temini, örgüt giderleri, elemanlarının eğitimi ve ulaşım masrafları, sempatan ve örgüt elemanı temini için kullanır; organize örgütler de, yukarıdaki kalemlere ihtiyacı olmasına rağmen, esas finans kaynaklarını yeni yatırımlar için kullanır.
- Organize suç örgütleri yasa dışı pazar ve gruplarla iletişim halindedir; terör örgütleri bu iletişimden fayda sağlarlar.
- Organize suç örgütleri işledikleri suçları gizlemeye çalışırken, terör örgütleri en kısa zamanda suçu sahiplenir.

²⁷ “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (Kanun No: 4800), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4800.html> (Erişim Tarihi: 21.01.2018).

• Terör örgütleri bomba, ağır silah ve biyolojik silah gibi farkındalığını sağlamak adına ses getirici eylemlerle fazla sayıdaki insanın ölümüne sebep olabilirken; organize suç örgütleri yalnızca örgüt içi cezalandırma, hiyerarşiyi sağlama, maddi çıkar sağlama yolunda engellerin ortadan kaldırılması gibi nedenlerle sadece ateşli silahlarla kitleye değil bireye karşı şiddet uygular.

Bu örgütlerin benzerlikleri ise aşağıdaki gibidir:

- Her ikisi de maddi gelirlerini arttırmak istemektedir.
- Her ikisinin de sınırı aşan yapısı vardır.
- Devlet görevlilerini tehdit ve adam kaçırma gibi eylemlerini gerektiği takdirde her ikisi de uygular.
- Her ikisinin de yapılanmasında liderler, militanlar, yeraltı teşkilatı ve sempatanları olmak üzere benzerlikler vardır.²⁸

11 Eylül saldırıları sonrasında bir milat olarak, sınırlı alanlarda faaliyet gösteren terörizmin artık sınırları aşan bir şekil aldığı görülmüştür. Bu saldırılar nedeniyle terörizmin küreselleştiği, terörizmin artık yaygınlaşmaya başladığı ve dünya geneline yayıldığı genel anlamda kabul görmüştür. Küreselleşmenin ve teknolojinin getirdiği fırsatların, terör örgütlerinin düşman olarak gördüklerini lokal olarak bulunduğu ve konuşulduğu sınırların dışında da vurmaya başlamasına olanak sağladığı, ayrıca dünyanın en zengin ve gelişmiş ülkelerinin bile vurulabildiği bir dönemde; bu durum, sokaktaki halkın psikolojik açıdan kaygı ve kuşku duymasına neden olmuştur. Ancak buna rağmen ülkeler ve hükümetler arasında uluslararası terörün engellenmesi ile ilgili olarak oйдаşma tam olarak sağlanamamıştır. Amerikalıların “teröre karşı savaş” ifadesine karşı, Avrupa Birliği (AB) “terörizmle mücadele” ifadesini tercih etmiştir. AB daha çok terörizm tehdidini Kuzey Afrika’dan Akdeniz ve Orta Doğu’dan Balkanlar vasıtasıyla kendi topraklarına gelen göç hareketi içinden değerlendirmekte; tehdidin öncelikle Kuzey Afrika ve Orta Doğu kökenli halklardan geleceğini öngörmektedir. Kendi topraklarında yapılan eylemler

²⁸ Seda Öz Yıldız, agm, s.38-40.

“ötekiler” tarafından yapılan kendi istikrarına yönelik eylemler, ancak Orta Doğu’da veya Asya’da gerçekleşen eylemler iç savaş olarak değerlendirilmiştir.²⁹ 11 Eylül saldırıları Batılıları o kadar etkilemiştir ki, Batılılar terör sözcüğü ile El Kaide’yi ve Müslümanları bilinçli sürdürülen propagandaların da sonucu olarak aynı yerde görmeye başlamıştır.³⁰ Tabii, burada El Kaide’nin de insanların kafasında bıraktığı imaj ve Batılıların İslam dinini algılamaları bakımından zararı en çok Müslümanlara verdiği de unutmamak gerekir.

AB, terörizmle mücadele kapsamında, 19 Eylül 2001 tarihli Konsey Kararı’nda terörizm kavramı ve suçlarını ele almış ve terörizmle mücadele için bir eylem planı oluşturulmuştur. Bu eylem planında polis ve adli işlerde AB içerisinde iş birliğini arttırma, uluslararası hukukun gereklerin yerine getirme, terörün finans kaynaklarını kurutma, 11 Eylül saldırılarında görüldüğü gibi havada güvenliği temin etme ve küresel eylemlerde koordinasyon sağlama konularına odaklanılmıştır. Daha sonra Mart 2004 Madrid ve Temmuz 2005 Londra saldırıları, Avrupa’da büyük bir öfke, kaygı ve korku yaratmıştır. 25 Mart 2004 tarihinde toplanan Devlet ve Hükümet Başkanları “Terörizm ile Mücadele Deklarasyonu” yayınlamış ve yeni eylem planını kabul etmiştir. 2001 yılındaki eylem planından farklı olarak, bu deklarasyonda teröristlerin takibinin yapılması, sınır kontrollerinin ve güvenliğin arttırılması, terör örgütlerinin eleman kazanmasının önüne geçilmesi, AB ülkelerinin terörle mücadele konusunda yardıma ihtiyaç duyan ülkelere yardım etmesi konuları konuşulmuş ve kabul edilmiştir.³¹

ABD ise 11 Eylül saldırılarıyla birlikte uluslararası terörizm faaliyetlerinin, daha önce konumu itibariyle pek ihtimal vermemesine rağmen, kendi ülkesi içinde de olabileceğini görmüş ve topraklarını tekrar güvenilir ve Amerikalıların rahat yaşayabileceği bir yer haline

²⁹ Samet Zenginoğlu, “Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, Sayı: 25, s. 167.

³⁰ Yusuf Devran, “Medya ve Terör Sorunsalı”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2015, Cilt 3, Sayı 2, s. 87.

³¹ Samet Zenginoğlu, agm, s. 170-171.

getirmek için çalışmıştır. Bunu yaparken, terör olayı gerçekleşmeden potansiyel düşmana karşı önceden tedbirler almak ve bu tedbirleri alırken uygulayacağı şiddeti meşru göstermek için çaba sarf etmiştir.

2.1. Uluslararası Terörizmdeki Değişim

Modern çağda bazı devletler terör örgütlerini kendi diplomatik ve stratejik hedeflerine ulaşmada kullanmaktadır. Ayrıca şiddet çok kolay uygulanmaya ve hatta bazen terör örgütleri uluslararası topluma eylemlerini başarı olarak göstermeye başlamıştır. Barışı tehdit eder hale gelen terör örgütleri, eylemlerini “fakir adamın” yaptığı eylemler olarak göstererek taraftar ve destek toplamaktadır. Bu açıdan bakarsak, terörizm yayılmaya başlamıştır. Kendilerini korumak adına terörist yöntemler kullanan devletler, terör sarmalını tırmandırmakta ve terör iyiden iyiye küreselleşmektedir.³²

Uluslararası terörü etkileyen faktörler aşağıda sıralanmıştır:

- Teknolojinin ilerlemesi, gelişmesi ve hızı,
- Sıcak çatışmalar, iç savaşlar ve bunun sonucunda oluşan kitlesel göçlerle eleman teminindeki kolaylık
- Siyasi şartlarda güncel olarak yaşanan değişimler,
- Soğuk Savaş'ın ardından teröre destek verenlerin sayılarındaki artış,
- Dünya genelindeki ekonomik hareketler ve yine dünya genelinde paranın dolaşımındaki rahatlık neticesinde terör örgütlerinin mali ihtiyaçlarının giderilmesi.³³

2.2. Terörün ve Terör Örgütü Elemanlarının Psikolojisi

Genel olarak incelendiğinde, terör örgütü elemanlarının toplumsal düzene faydaları olmayan, yaşadığı ülkeye bir katkısı bulunmayan, ekonomik ve sosyal hayata herhangi bir destek sunmayan, kişisel sorunlar yaşayan, çaresizlik ve acizlik duygusu içinde olan, kötümser ve bulunduğu çevreden kurtulmak isteyen yapıda insanlar olduğu anlaşılmaktadır.

³² Mesut Hakkı Çaşın, age, s. 208.

³³ Mesut Hakkı Çaşın, age, s. 208-210.

Ayrıca, terör örgütleri taraftarlarını ve elemanlarını ikna etmek adına toplumun bozuk olduğu ve düzelemeyeceği, baskı unsuru olarak şiddet kullanan devlete karşı şiddet uygulanması gerektiği, şiddetle ortadan kaldırılan devletin yeni düzeninde ve sisteminde adaletin olacağı, halkın bunu kuracağı ve terörizmin çözüm üretebileceği ana düşüncesini ortaya koymaktadır.

Terör örgütleri, örgüt içerisinde bir grup dinamiği ve hareketi yaratarak elemanlarını grubun ayrılmaz bir parçası haline getirir. Daha sonra kazanılacak elemanlar da bir şekilde güdülenir. Mesela sıcak diyalog kurma, ekonomik sıkıntısı olanlara maddi destek sağlama, ailesine bakılacağı sözü, devlet kurulmasıyla meslek sahibi olacaklarının söylenmesi, kişilere aileleri veya çevresi tarafından bile verilmeyen değer bunun için kullanılan araçlardır. Örgütün amaçları dışında hiçbir şey düşünmemelerini sağlayarak algılamalarında sadece bunu düşünmeleri sağlanmıştır. Daha sonra elemanlar kesin inanç adamı haline getirilir.³⁴ Militan kimliği ve kişiliği kazandırılır. Elemanlar militan kimliği kazandırılırken, bazı aşamalardan geçerler. Bu aşamalar şunlardır:

- Fikirlerin aşılaraq eleman ve sempatican toplanması,
- Fikirlerle ilgili yayınların okutulması ve eğitim verilmesi,
- Eylemde kullanılacak malzemelerin ve silahların çaylakların onurlandırılması adına taşıttırılması,
- Eylem için gereken silah ve teçhizatın sağlanması (belki de eyleme özel),
- Eylemlerde ve örgüt elemanlarının konuşlandığı yerlerde gözcülük yaptırılması,
- Eylem öncesi ve esnasında silahlı koruma yaptırılması,
- Yazı yazma, bildiri dağıtma ve afiş asma gibi eylemlere karıştırma,
- Militan adaylarının yasal gösterilere iştirakinin sağlanması,
- Korsan gösterilerde, şiddet içeren toplumsal hareketlerde ve direnişlerde boy gösterilmesi,

³⁴ Mesut Hakkı Caşın, age, s. 361-664.

- Uzmanlık gerektirmeyen, basit olarak görülebilen eylemlere ve çatışmalara yönlendirilmesi,
- Silahlı faaliyetlere iştirak ettirilmesi,
- Teröristlerin yapacağı eylemlerin planlanmasında fikirlerine başvurulması.³⁵

Teröristlerin ruhu, kitle psikolojisiyle kaybolmakta ve yok olmaktadır. Herkesin artık ortak bir amacı vardır. Şuursuz ve iradesizdirler. Neyi neden yaptığını bilmeden eylemlere katılabilirler. Teröristler, terörist grup içinden yapılan düşüncelerin aşılmasına kendini teslim eder. Artık sürü haline gelmişlerdir. Değerlendirme yapma ve yargı ortadan kalkmış; şiddet eğilimli ve saldırgan hale gelmişlerdir. Tahammülsüz ve kural tanımazdırlar.³⁶

Terörün psikolojisinin odak noktasında nefret vardır. Nefret; ötekileşmiş, mağdur ve güçsüz bırakıldığını düşünen bireyleri bir arada tutar. Onlara güçlü oldukları hissini verir ve diğerleri artık lanetlidir. Karşıdakiler şer eksenidir ve şiddet uygulanabilir. Mazlum ve mağdurluk psikolojisi sonucu öfke, nefrete; nefret, şiddete; şiddet ise örgütlü teröre dönüşebilir. “Ya benimlesin ya da karşımdasın” fanatizmi kişileri teröre yönlendirebilir.³⁷

Terörün psikolojisindeki bu keskin yargılar ve ötekiye duyulan nefret, terörün ve terörizmin amaçlarıyla da birleştiğinde, şiddet artışı kaçınılmaz hale gelir. Zaten terör örgütleri tarafından yukarıda anlatılan aşamalar sonucunda robotlaşan kişinin şiddet uygulayan bir makineye dönüşmesi de kaçınılmaz hale gelir. Terörün psikolojisinin temelinde bulunan ve meydana gelmesinde etken olan nefretin ve fanatizmin ortadan kaldırılmasıyla terörün büyük ölçüde ortadan kalkacağı da aşikârdır.

³⁵ Necati Alkan, “Terör Örgütlerinin Gençliği Kazanmada Kullandığı Psikolojik Süreçler”, *Türkiye’de Terörizm Dünü Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler, Bildiriler*, Ankara 10-11 Mayıs 2000, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003, s. 162-172.

³⁶ Mesut Hakkı Çaşın, age, s. 377.

³⁷ Kemal Sayar, “Terörün Psikolojisi”, <http://www.kemalsayar.com/KatagoriDetay-Terorun-Psikolojisi-37.html> (Erişim Tarihi: 23.02.2018).

3. Terör Örgütlerinin Sosyal Medya Kullanımı

Terör örgütleri, küreselleşmeyle ve dünyada teknolojinin gelişmesiyle birlikte bunun faydalarından yararlanma yoluna girmiştir. Böylelikle teknolojinin gücüyle ses getirici eylemlerini daha geniş kitlelere ulaştırma şansını yakalamış; ayrıca eleman kazanma açısından bakarsak, özellikle sosyal medyanın kullanılmasıyla gençleri daha fazla etkilemiştir. Çekilen dehşet ve propaganda görüntülerinin kitleler üzerinde etkisi çok fazla olmuştur. Yaptıkları eylemler sonucunda gazete ve dergilerin manşetlerine çıkmak; buralarda belli bir süre kalmak; kitleler üzerinde farkındalık yaratılmasında ve terör örgütlerinin amaç ve ideolojilerinin tanıtılmasında büyük yer tutmuştur.

Yayıncılık ilkeleri doğrultusunda halkın en tabii hakkı olan haber alma hakkını kullanmasını sağlayan medya, büyük ölçüde istemeyerek de olsa, bu propaganda faaliyetlerine alet olabilmektedir. Doğal olarak, medya kuruluşları hayatlarını devam ettirebilmek, gelir elde etmek ve aynı zamanda habercilik yapmak durumundadır. Bu medya kuruluşlarının ve şirketlerin varlığını sürdürmesi için mali kaynaklara ihtiyacı vardır. Haberlerinin veya yapılan programlarının takip edilmesi, çok izlenmesi, ayrıca gazete ve dergilerin baskı sayılarının artması ve çok satması bu kaynakları sağlamaktadır. Medya şirketleri izleyici ve okuyucu kitlesinin ilgisinin çekilmesiyle gelir elde etmektedir. Medya şirketleri, bunları terörle mücadelede zarar vermeden gerçekleştirmeli; halkın haber alma ihtiyacının karşılanması ile devletin terörle mücadelesi arasında hassas bir denge oluşturmalıdır. Aslına bakarsak, terör örgütleri kendi reklamlarını medyayı kullanarak ve medya aracılığıyla yaparken; medya kuruluşları da bu terör eylemlerinden daha fazla izleyici çekebilmektedir.

Terör eylemleri, bundan en çok etkilenen kesimi, yani toplumu ilgilendirdiğinden, medya için çok fazla değer taşımaktadır. Bu haberler dijital, görsel, yazılı ve sosyal medyada verilmektedir. Özellikle son yıllarda Suriye’de DAESH terör örgütünün medyayı çok iyi kullandığını biliyoruz. Örgüt çektiği ve yayınladığı vahşet görüntüleri ile medyada çok fazla yer almaktadır. Teröristler ile medya kuruluşları karşılıklı olarak birbirlerinden faydalanmaktadır.

Terör örgütleri medya vasıtası ile taleplerini iletme, kendilerini ifade etme ve farkındalık yaratma fırsatı ele geçirirken; diğer taraftan medya haber elde etme fırsatını yakalamaktadır. Bir terör organizasyonu olduğu için doğal olarak kürsüde kendini ifade edemeyen ve reklam yapma hakkı olmayan terör örgütleri, medya aracılığıyla bu fırsatları yakalamayı başarmaktadır. Bu ilişki aslında her iki tarafın da çıkarına gibidir. Sunulan haberlerin bilinçli ve terör örgütlerinin propagandasına yol açmayacak şekilde dikkatlice yapılması, medyanın bu görevini yerine getirmesine olanak tanırken, aynı zamanda terörle mücadeleye de katkıda bulunur.

Terör örgütleri dikkat çekmek, kamuoyunda farkındalık yaratmak, devlet yetkilileri tarafından tanınmak ve saygınlık ve meşruluk kazanmak ve aynı zamanda devlet veya hâlihazırdaki hükümetle iletişim kurmak ister. Tabii ki, daha önce de söylediğimiz gibi, halk üzerinde kaygı, korku, endişe yaratmayı ve gündemde kalmayı da amaçlar. Terör örgütleri, medyada yer almakla, düşmanca mesajlarını karşısındaki güvenlik kuvvetlerine ve halka duyurma imkânı elde eder. Bunları neden yaptıklarını ve buradaki amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Propagandalarını yapmak ve hedefledikleri kitle üzerinde korku uyandırmak,
- Kitleleri amaç ve hedefleri yönünde seferber ederken bu amaçlarını ve hedeflerini tanıtmak,
- Güvenlik güçlerinin bazı uygulamalarının hukuka aykırı olduğunu göstererek halkın gözünden düşürmek,
- Sempatî besleyenleri ve destekçilerini artırmak,
- Örgüt elemanlarını davalarına daha fazla çekmek, sadakat yaratmak ve onları cesaretlendirmek,³⁸
- Örgüt içerisinde haberleşme sağlamak,
- Uluslararası arenada bilinirlik sağlamak,
- Dış destek sağlamak.

³⁸ Hüseyin Kazan, agm, s. 117.

Teröristler genel olarak eylem zamanlarını ve yerlerini medyanın kural ve mantığını kullanarak seçer; yani medyanın kolay ulaşabileceği ve görüntü alabileceği yerleri seçmeye özen gösterir. Bunlar insanların çok kullandıkları mekânlar, popüler semtler ve kalabalık yerlerdir. Medya kuruluşları buralara yakın yerlerde olduklarından ya da buralara yakın yerlerde muhabirleri olduklarından kolay ulaşır. Mesela, İstanbul’da 1 Ocak 2017 gecesi DAES tarafından Reina gece kulübüne yapılan saldırı, böyle bir saldırıdır. Terör örgütleri, yazılı medyanın toplumu bilgilendirme ve olan olaylardan doğru bir şekilde haberdar etme sorumluluğu olduğu bilinciyle hareket eder. Medya, terör olaylarını görmezden gelemediği için bunları yayınlamaktadır. Ancak bu yayınlardan terör örgütlerinin yararlanmaması sağlanmalıdır. Medya kuruluşları ulusal ve uluslararası güvenliğe karşı sorumlulukla ve terörle mücadeleye zarar vermeden yayın yapmalıdır.

Terör örgütleri eylem yapmak için siyasi partilerin seçim öncesi propaganda dönemini, seçimleri, uluslararası toplantıları, spor karşılaşmalarını ve uluslararası organizasyonları seçmektedir; çünkü bu dönemde daha fazla medyada yer alma imkânına sahip olmaktadır; zaten medya da hazır orada beklemektedir. Terör haberleri, en fazla takip edilen haberler arasındadır. Bu duruma örnek olarak 10 Aralık 2016 günü Beşiktaş maçı sonrası stada yakın bir yerde olan patlamayı ve miting için Ankara Garı’na gelenlere karşı 10 Ekim 2015’te yapılan saldırıyı verebiliriz.³⁹

Tabii, bunun yanı sıra, terör örgütleri teröre uluslararası bir kimlik kazandırmak için turistlerin yoğun olduğu yerlerde eylem yapmak istemekte ve bunu yaparken de bazen yabancı teröristleri de kullanmaktadır. Mesela 2017 yılbaşı gecesi eğlence merkezi Reina’ya yapılan saldırıyı Özbekistan vatandaşı Abdulkadir Masharipov gerçekleştirmiştir ve bu eylemde 39 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırının planlayıcıları da, saldırıya yardım edenler de genel olarak Türk vatandaşı değildir. DAES militanı olan terörist, emri Suriye’den

³⁹ Hüseyin Kazan, agm, s. 122.

60

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 14

Sayı: 27

aldığını belirtmiştir. Buradaki örnekte anlaşıldığı gibi, bu saldırı, İstanbul'un en ünlü eğlence mekânlarından biri, yine turistlerin yoğun gittiği, birçok kişinin bulunduğu yılbaşı gibi bir gün seçilerek yabancı bir terörist tarafından yine sınırların dışından, Suriye'den, alınan bir emirle gerçekleştirilmiştir. Bu, uluslararası terörizm şablonuna tam uyan bir saldırdır.⁴⁰ Yine 12 Ocak 2016 günü Alman turistlere yapılan ve 12 Alman turistin öldüğü Sultanahmet saldırısı da bu kalıba uymaktadır. Saldırıyı yapan Nabil Fadı isimli bir yabancıdır ve planlayanlar yine DAES terör örgütü tarafından Türkiye'ye gönderilen yabancılardır. Saldırıya maruz kalan kurbanlar Alman'dır ve yer İstanbul'un popüler turistik mekânlarından Sultanahmet Meydanı'dır. Bu göstergelerin hepsi, bu saldırının bir uluslararası terör faaliyeti olduğunun kanıtıdır. Bu göstergelerin hepsinin bir arada olmasına gerek yoktur; bazı özellikleri karşılaması saldırının uluslararası olduğunu kanıtlamaktadır.⁴¹

Medyada terörle ilgili kavramları kullanılırken dikkatli olunmalı; toplum içerisinde teröristlerin insani değerlerini ön plana çıkaracak yayınlardan ve başlarına konacak sıfatlardan halk arasında terörist olduklarını gizleyecek tabirlerden kaçınılmalıdır. Tabii ki, bu gibi tabirler, genel olarak destek veren ülkeler ya da terör örgütlerinden çıkarları olan kesimler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Bazı Batılı basın yayın organlarının, mesela BBC'nin 23 Ağustos 2016 tarihindeki haberinde PKK terör örgütünden bahsederken "Kürt asi grup" diye bahsetmiş olduğunu görmekteyiz. Aynı haberde, yine PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan YPG'nin DAES'a karşı en etkili bir güç olduğu ve bu gücün de Türk topçu birlikleri tarafından hedef alındığı yazmaktadır. Bu gibi tabirler teröre destek vermekte; terör örgütlerini cesaretlendirmekte; aynı zamanda taraftar ve maddi destek kazandırmakta; ayrıca diğer terör örgütlerine de cesaret vermektedir.

⁴⁰ "Reina Katliam Davası Başlıyor", <https://www.ntv.com.tr/turkiye/reina-katliami-davasi-basliyor,8iI-5e1Bs0qr6u5xnS6fwQ> (Erişim Tarihi: 19.12.2017).

⁴¹ "Sultanahmet saldırısında 1 kişiye tahliye", <https://www.birgun.net/haber-detay/sultanahmet-saldirisi-davasinda-1-kisiye-tahliye-191478.html> (Erişim Tarihi: 19.12.2017).

“Senin teröristin-benim teröristim” ikilemi ya da “özgürlük savaşçısı-terörist ikilemi” tüm ülkeler için tehlikeli bir ikilemdir.⁴² Yine YPG’li kadın teröristleri DAES’e karşı savaşan kahramanlar olarak gösteren yabancı medya kuruluşları da vardır.⁴³ Bazı basın-yayın organlarının, aynaya bakan kadın teröristlerin fotoğrafını basıp savaşçı olarak niteleyip insani değerlerini öne çıkararak ve onların kadınların eşitliği için savaştığını öne sürerek, toplumun gözünde teröristleri yolda gördüğümüz, komşumuz veya arkadaşlarımız gibi normal olduğunu gösterme çabaları vardır.⁴⁴

Medya, aynı zamanda, devletler tarafından da kullanılmaktadır. Devletler, medya vasıtasıyla, çözümlerin demokratik yollarla olabileceğini; teröristlerin yaptıkları eylemlerin yanlış olduğunu anlatabilmektedir. Yalan yanlış bilgilerle halk arasında endişe yaratmak isteyen terör örgütlerine hizmet eden fısıltı gazetelerinin emelleri ve dedikoduları, yine halka doğru bilgiler verilerek, boşa çıkarılabilir. Bunun yanı sıra, medyada yer alan terör haberleri, terörün verdiği zararları ve ülke üzerindeki olumsuz etkisi ön plana çıkararak, halkın teröre karşı daha fazla kenetlenmesini sağlayabilir. Toplumunu teröre karşı bilinçlendirilebilir ve bu konuda eğitim verilebilir.⁴⁵

Medya, terör örgütleri tarafından etkin bir şekilde kullanılırsa, halk kendini günlük yaşamda huzursuz ve korunmasız hissedebilir. Devamlı terör saldırılarını yaşama korkusu, insanların psikolojisini bozabilir; günlük yaşamdan uzaklaştırabilir. Hatta bazen insanların toplu bulunduğu yerlerden uzaklaşma isteği; bir terör saldırısına maruz kalındığında neler yapılacağı veya bir saldırıdan nasıl kurtulunacağı uzun süre insanların zihnini meşgul edebilir. Terörden endişe duyan

⁴² “Turkey v Syria’s Kurds v Islamic State”, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33690060> (Erişim Tarihi: 20.12.2017).

⁴³ “Meet the Brave Women Fighting ISIS In Syria”, https://www.huffingtonpost.com/entry/kurdish-women-fighting-isis_us_56e05e98e4b065e2e3d46569 (Erişim Tarihi: 21.12.2017).

⁴⁴ “In pictures: PKK fighters prepare for battle with IS”, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33991464> (Erişim Tarihi: 20.12.2017).

⁴⁵ Hüseyin Kazan, agm, s. 128.

insanların, otobüs beklerken veya yolda yürürken bir terör saldırısı anında kendilerine kaçacak yer aramayla ilgili devamlı zihninde bir fikir olması ve kendine kaçıp kurtulacağı bir yer araması, olayın boyutunun ne kadar tehlikeli olabileceğini gözler önüne sermektedir. Terör, kitlelerin psikolojisini bozabilmektedir.

Medyada güvenlik güçlerinin şehitleriyle ve yaralılarıyla ilgili verilen haberlerin aşırılığı, halkta bir güvensizlik duygusu yaratabilir. Tartışma programlarında haritalar açılarak yapılan değerlendirmeler; teröristlerin neyi doğru, neyi yanlış yaptığına dair analizler; güvenlik güçlerinin zafiyetlerini ortaya koyduğu gibi, teröristlerin de daha sonraki eylemlerinde zafiyet gösterdikleri alanda artık yanlış yapmalarına ve önlem almalarına yol açar; yani teröristler bir nevi eğitilir. Bu durum, ayrıca birbirleriyle rekabet halindeki terör örgütlerinin eylem yarışına girmelerine yol açmakla birlikte, misilleme yapmalarına da sebep olabilir. Daha küçük ve etkisiz terörist gruplar, medyada güvenlik güçlerinin stratejileri hakkında yapılan tartışmalar sonucu, teknik ve taktik detaylar hakkında bilgi sahibi olabilir. Rehine kurtarma operasyonlarının televizyonlar tarafından naklen yayınlanması, teröristlerin güvenlik güçlerinin konumları, taktikleri ve teçhizatı hakkında bilgi sahibi olmasına sebebiyet verir; örgütün medya vasıtasıyla isteklerinin duyurulmasını sağlarken, halk üzerindeki etkisini de daha eylem sonuçlanmadan gösterebilir. Yayınlanan haberler esnasında, örgüt isimlerinin sık sık tekrarlanması, örgütün reklamının yapılmasını sağlayarak örgüt propagandası haline gelebilir. Bazen medya kuruluşları tarafından terör örgütlerinin yöneticileriyle yapılan röportajlar, bu yöneticilerin imajlarını güçlendirirken, tehditkâr söylemleri de yine halkta korku uyandırabilir. Ayrıca ülkede yaşayan insanların kafasında güvenlik güçlerinin bulamadığı terör örgütü yöneticilerinin medya kuruluşları tarafından kolayca bulunması, soru işareti uyandırır ve güvenlik güçlerine güveni azaltabilir. Medya kuruluşlarınca örgütün verdiği hasarın ve insan zayıflığının abartılması, yine örgüte moral, taraftar ve güç katmaktadır. Terör haberlerinin daima ilk sırada yer alması, başka sorunu yokmuşçasına, ülkenin imajını bozduğu gibi, ekonomik olarak da zarar görmesine sebebiyet vermektedir. Terör olaylarının medyada sık sık yer alması, o ülkede

yaşayan insanların olayı kanıksayarak tepkisiz kalmasına yol açabilmektedir. Bu da halkın devlete güvenini azaltarak devlete bağlılığa zarar vermektedir. Terörist ölümlerine yer verilmesi de, teröristleri kahraman yapabilmekte; basının yoğun ilgisi, bu ölümleri şova dönüştürebilmektedir. “Birazdan”, “Son Dakika” ve “Flaş” kodu ile verilen haberler, çok çabuk ilgi çekmektedir. Ayrıca çok araştırılmadan verilen haberler, terör örgütlerine moral ve güç vermektedir. Haberin heyecanı veya izlenme oranlarının kaygısıyla muhabirlerin heyecanla ve panik içindeki ses tonuyla yaptıkları anonslar ve olay yerinden görüntüleri de içeren programlar toplumda infial yaratabilmektedir.⁴⁶

En son 20 Ocak 2018 günü başlayan Afrin’e yönelik Zeytin Dalı Harekâtı’nda yine boy boy haritalar ekranlarda gösterilmesine rağmen; sahadaki muhabirlerin daha dikkatli olarak harekâtın geliştiği yerler ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin konuşlandığı yerler hakkında çok fazla bilgi vermediği; sadece halkın bilgilendirilmesi konusunda yayın yapıldığı gözlemlenmiştir.

Terör örgütleri, eğer kendilerini güçlü ve yenilmez gösterebilirlerse ve kamuoyu da buna inanırsa, devletin meşruluğu sorgulanır hale gelir; aynı zamanda kamuoyu, hükümetlere baskı yaparak, terör örgütüyle masaya oturulmasını ve müzakere sağlanmasını sağlayabilir. “Artık anlaşmaktan başka bir çare kalmamıştır” izlenimi yaratılarak, siyasi iktidar, terör örgütüyle dolaylı da olsa görüşebilir.⁴⁷ Medyada terör örgütleri tarafından yapılan propagandalar sonucu, bundan etkilenen, kendini güçsüz ve çaresiz hisseden siyasi iktidar, terörü bitirmek adına terör örgütleri ile görüşme çabası içine girebilir.

Türkiye’de medya ve terör konusunun tartışılması, kurbanların dakikalarca televizyonlarda gösterilmesi sebebiyle, 13 Mart 1999 Mavi Çarşı ve 20 Kasım 2003 HSBC saldırıları sonrasında yoğun şekilde başlamış; terör haberlerinin nasıl halka verilmesi üzerine tartışmalar

⁴⁶ Hüseyin Kazan, agm, s. 132.

⁴⁷ Yusuf Devran, agm, s. 89.

yapılmıştır. Bu görüntülerin terör örgütünün amaçlarına hizmet ettiği kanaati doğmuştur.⁴⁸

4. Suriye’de Terör Örgütlerinin Medyayı Kullanımı

Tanımlamak gerekirse, propaganda; bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ya yaymak amacıyla söz, yazı, v.b. yollarla gerçekleştirilen çalışma şeklinde tanımlanabilir.⁴⁹ Araştırmacılar propagandayı klasik ve modern olarak ikiye ayırmaktadır. Klasik propaganda, bireyin tavır ve davranışını değiştirmeye çalışırken; modern propaganda bireyin tavır ve davranışını değiştirmeye birlikte aktif olarak süreçlere katılmasını sağlamak ve bireyde tepki ve inanç oluşturmayı hedeflemektedir. Propagandacı, semboller kullanabilir ve bazı verileri çarpıtıp insanların buna inanmasını sağlayabilir. Sıkça söylenen kelimelerle insanların bu kelimeleri iyice öğrenmesini mümkün kılabilir. Propaganda yapılırken; dost ve düşman oluşturulur, seçiminizi propagandayı yapan kimsenin dost gördüğüne göre kullanmanız istenir. Vatan, bayrak ve ahlak gibi anlayışlar üzerinde çoklukla durulur.⁵⁰ DEAŞ’ın da Suriye’de bu sayılanları etkin olarak kullandığını görmekteyiz. Dinî sembollerin kullanması; dinin çarpıtılarak kullanılması; kendisinden olmayanın, Müslüman veya Hıristiyan ayırt edilmeksizin, ötekileştirilmesi ve düşman görülmesi bunlara örnek olarak verilebilir.

Geleneksel medyanın daha fazla kontrol edilebilir ve sansürlenebilir olması, yayın yasağı konabilmesi sebebiyle, daha kolaydır. Terör örgütlerinin bu nedenle sosyal medya üzerinde daha fazla durduğu açıktır. Geleneksel medya, terör örgütü propagandalarına karşı, genel anlamda, hükümetler tarafından kontrol altına alınabilmektedir. Ülkelerinde yaşanan terör olaylarında, halkı dehşete ve umutsuzluğa itmeme adına, hükümetler yayın yasağı getirebilmektedir. Bu şekilde, hem olayın güvenlik kuvvetlerince daha iyi araştırılmasına

⁴⁸ Yusuf Devran, agm, s. 86.

⁴⁹ *Türk Dil Kurumu*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a31a6b0052e38.79567432 (Erişim Tarihi: 29.12.2017).

⁵⁰ Erdem Taşdemir, “Sosyal Medya’da Terör Propagandası: Deaş Örneği”, 2017, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2017, s. 728-731.

imkân tanınmakta; hem de eylemin halk üzerinde daha az etkisinin olması sağlanabilmektedir.

4.1. Sosyal Medya

Sosyal medya herkesin rahatlıkla katılımını, katkı yapmasını ve geri bildirimde bulunmasını sağladığından, medya ve kullanıcıları arasında kesin çizgi yoktur; erişebilirlik yönüyle hiçbir sınırlama bulunmamaktadır; çift yönlü olarak sohbet edilebilir; gruplar kurulup topluluklar hızla oluşturulabilir. Kullanıcılar, kendi ilgilendikleri konulara ve alanlarına göre sosyal ağlarını kurabilir; bazı konu ve kapsamlara katkı sağlayabilir; olaylara hızlıca tepki verilebilir.⁵¹ Sosyal medya büyük kitlelere kolaylıkla ulaşabilmekte; kitlelerin davranışlarını etkileyebilmekte duygularını değiştirebilmektedir. Bunlar, olumlu yönde de olabilir; olumsuz yönde de olabilir.⁵² İnternet ve sosyal medya kullanımı, birçok yönden terör örgütleri için uygun bir zemin oluşturur. Terör örgütleri ve elemanları açısından bakarsak, sosyal medyanın kullanılmasının en önemli nedenleri şunlardır:⁵³

- bu kanallara kolay erişim,
- hükümet kontrolünün, sansürün, düzenlemenin bu mecralar üzerinde az olması veya hiç olmaması,
- olanaklar dahilinde dünya geneline yaygın olması, büyük bir dinleyici ve izleyici kitlesi,
- iletişimin gizliliği,
- bilginin kullanıcılar arasında hızlı akışı,
- web varlığının bakımının ve gelişiminin ucuz olması,
- multimedya ortamı,

⁵¹ Kristina Lerman, *Social Information Processing in News Aggregation*, <https://pdfs.semanticscholar.org/2112/386f02791ff2074a33a341dd1e523d6e6a97.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2018).

⁵² Ali Aslan, *Türkiye’de Medya-Toplum İlişkisi Ve Medyanın Profesyonellik Etiği Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme*, Akademik Bakış, 2005, Sayı: 5, s. 10-11.

⁵³ Gabriel Weimann, “Special Report, How Modern Terrorism Uses the Internet”, *United States Institute of Peace*, Washington, 2004, s. 3.

- geleneksel iletişim araçlarında içeriği oluşturabilme.

Teröristler interneti

- Psikolojik savaş,
- farkındalık yaratma ve propaganda,
- bilgi ve veri toplama,
- yardım ve bağış toplama,
- örgüte eleman temin etme ve seferberlik,
- ağ oluşturma,
- gerektiğinde bilgi paylaşımı,
- yapacağı eylemleri planlama ve bu eylemlerin koordinasyonu

amacıyla kullanmaktadır.⁵⁴

Sosyal medyanın Suriye'deki terör örgütlerince etkin olarak kullanıldığı aşikârdır. Bu, örgütler için daha az maliyetli ve daha az kontrol edilebilirdir. Özellikle DEAŞ ve YPG terör örgütleri Suriye'de sosyal medyayı etkin olarak kullanmaktadır.

4.2. DEAŞ Terör Örgütü

Suriye'de DEAŞ terör örgütünü incelediğimizde, örgütün hem resmî, hem de gayriresmî sayfaları kullanıp çoğunlukla da cihat kelimesini ön plana çıkardığı görülmektedir. Örgüt Youtube, Twitter, bloglar, mesajlaşma sistemleri ve çok sayıda başka platformu kullanarak hem propagandasını yapmış; hem de gerçekleştirdiği şiddet eylemlerini sergilemiştir. Örgüt, böylece, istediği konuyu ön plana çıkarmıştır. Taraftarlarını büyük ölçüde başarıyla harekete geçirebilmektedir.

DEAŞ terör örgütü, kendisine ait sunucular yerine ücretsiz ve herkese açık depolama hizmetlerinden faydalanmaktadır.⁵⁵ Çektiği infaz görüntüleri vasıtasıyla korku ve endişe yaratmaktadır. Örnek olarak, Halep'in Hanat Assan köyünde çektiği infaz görüntülerini

⁵⁴ Gabriel Weimann, agm, s. 5-10.

⁵⁵ Emin Salhi ve Yenal Göksun, "Deaş'ın Medya Stratejisi", SATEV Raporu, <https://setav.org/assets/uploads/2018/01/98.-DAES%CC%A7-tamrapor.pdf> (Erişim Tarihi: 12.02.2018).

Youtube’da yayımlayarak, Suriye’de halk arasında korku salmak istemiştir. Bu, sosyal medya kullanımına verilebilecek örneklerden sadece biridir.⁵⁶ Terör örgütü bunun gibi birçok video yayınlamıştır.

DAESH, sosyal medyaya çok hâkim bir örgüttür ve sosyal medyayı etkin olarak kullanmaktadır. Bu terör örgütü, yaptığı propagandalar sonucu, yabancı savaşçıları, göçmenleri, Batı ülkelerinde yaşayan insanları DAESH adına terör eylemi yapabilir hale sokabilmektedir. Sosyal medya sayesinde örgüt kendi içine birçok yabancı teröristi çekebilmiştir. Yaptığı propaganda faaliyetleri ile üyelerini özellikle Müslümanlar arasında model hale getirerek eleman kazanmıştır.⁵⁷

DAESH propagandasının ana mesajı, sözde hilafet yapısı altında Müslümanların yaşayabileceği bir ülke vaadidir. Örgüt, propagandalarında siyasi hedeflerini, dinî hedeflerini, sosyal hususları ve kendisinin yenilmez olduğunu anlatır. DAESH internet üzerinden iki adet dergi yayınlamaktadır. Bunlardan birincisi, İngilizce hazırlanan “*Dabiq*”dır ki, bu dergi örgüte ait “*Al Hayat*” Medya tarafından hazırlanmaktadır. Diğeri ise Türkçe hazırlanan “*Konstantiniyye*” dergisidir.⁵⁸ Buradan da anlaşılabilir gibi, Türkçe hazırlanan dergiyle öncelikle Türkiye’den, hatta Türk Cumhuriyetlerinden ve Kafkasya, Balkanlar ve Rusya içerisinde yaşayan Türk asıllı halklardan eleman devşirmek istediği açıktır.

DEASH’ın propaganda üretmek ve dağıtmak için medya ofisleri vardır. “*Al-Furqan*” ve “*Al-I’tisaam*” ajansları Arapça filmler yapmaktadır. “*Al-Hayat*” Medya Merkezi, Batılılar için film ve yayınlardan sorumludur. “*Al-Ajnad*” ise dinle ilgili yayınlar yapmaktadır. Örgüt “İslam Devleti” ve “İslami Hilafeti”nin toprakları olarak adlandırdığı alanda propaganda faaliyeti sürdüren “*al-Bayan*” adlı bir

⁵⁶ Sabah İnternet Sayfası, “Suriye’de Tüpler Ürperten İnfaz”, <https://www.sabah.com.tr/webtv/dunya/suriyede-tuyler-urperten-infaz> (Erişim Tarihi: 12.02.2018).

⁵⁷ Erdem Taşdemir, a.g.m, s. 739.

⁵⁸ “Terör Örgütleri ve Propaganda: Daeş Terör Örgütü Örnek Olay İncelemesi”, 21 YY Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2017/05/10/8627/teror-orgutleri-ve-propaganda-daes-terror-orgutu-ornek-olay-incelemesi> (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

radyo istasyonuna ve Twitter’da ilgili haberleri veren ajansa sahiptir. Her vilayette, videoların çekimi ve dağıtımı için yerel medya ofisleri kurulmuştur. Bu medya ofisleri bölgede raporlar hazırlamaktan sorumludur.⁵⁹

Örgüt elemanları, Twitter üzerinden her dilde konuşarak yoğun propaganda faaliyeti yürütür. Facebook’ta ise örgüt tarafından üretilen materyaller dağıtılır; mesela bomba tarifi, silah bakımı, eğitim propaganda ve aşırı radikal mesajlar, uzaktan keşif kaynağı bilgileri yazılır. Youtube ise yine propaganda ve vahşet görüntülerini yaymak için kullanılır.⁶⁰ Yani DEAŞ terör örgütü, sosyal medya aracılığı ile sesini duyurmakta ve insanları etkilemekte başarılı görünmektedir. Güvenlik birimlerince bu görüntülerin incelenmesi ve değerlendirilmesi ile örgüt hakkında bilgi toplanması ve yapılacak operasyonlar için örgüt elemanlarının yerlerinin tespiti önem arz etmektedir.

4.3. YPG Terör Örgütü

Yine DAESH gibi, YPG de aynı şekilde medyayı propaganda amaçlı ve eleman temini için kullanmaktadır. Özellikle son zamanlarda kendisine silah desteği veren ülkelerden aldığı silahları ve düzen içinde gösterdiği terörist unsurları sergileyerek medya vasıtasıyla dünyaya mesaj vermektedir. Hatta bazı eski görüntüleri veya başka yayın organlarından temin ettiği yalan-yanlış haberleri yeniymiş gibi göstererek destekçilerine moral vermek ve örgüte bağlılığı sürdürmek istemektedir. Yemen’de çekilmiş bir yanan zırhlı aracın görüntüsünün, daha önce Sputnik’te yayınlanmış yanan tank görüntüsünün, Manisa’da gıda zehirlenmesi sonucu hastaneye kaldırılan askerin ve Suriyeli muhalifler tarafından ele geçirilen Hizbullah timinin sanki Türkiye’nin 2018 Ocak ayında Suriye’de başlattığı Zeytin Dalı Harekâtı’nda yaralanmış gibi

⁵⁹ Adam Hoffman, “The Islamic State’s Use of Social Media: Terrorism’s Siren Song in the Digital Age”, <http://daatsolutions.co/inss/wp-content/uploads/systemfiles/The%20Islamic%20State%E2%80%99s%20Use%20of%20Social%20Media%20Terrorism%E2%80%99s%20Siren%20Song%20in%20the%20Digital%20Age%20%20Adam%20Hoffman.pdf> (Erişim Tarihi: 02.02.2018).

⁶⁰ Erdem Taşdemir, agm, s. 740-741.

gösterilmesi bu konulara örnektir. ⁶¹Aynı DAESH gibi sosyal medyayı da etkin olarak kullanan PKK’nın Suriye’de kolu YPG, uluslararası medyaya da röportajlar ve görüntüler vererek kendisini DAESH’le mücadelede en etkin unsur olarak göstermekte; bu yolla da Batılı ülkelerin desteğini almaktadır.

YPG’nin özellikle PKK ile yakın ilişkisi ve bu örgütün Suriye kolu olması, bunun yanında iki örgütün birbiriyle iç içe geçmiş eylemleri ve yönetici kadrolarının aynı olması; propaganda faaliyetlerinin de tek elden ve tek bir merkezden yürütülmesini sağlamaktadır. PKK’nın bu konuda edindiği tecrübelerin ve destek sağlayan ülkelerin sayesinde, medyayı etkin kullanmak istemektedir.

Sonuç

Uluslararası terörizm, küreselleşme ve Soğuk Savaş’ın bitimi sonrasında 11 Eylül saldırılarıyla birlikte vekâleten savaşların yönetildiği bir dünyada, devletlerin en fazla üzerinde durduğu konu haline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminde daha kontrollü olan terörizm, artık kontrolden çıkmış, terörün ve terör örgütlerin tanımı artık daha karmaşık bir hal almıştır. Bir ülke için terör örgütü olan bir örgüt, başka bir ülke tarafından terör örgütü olarak nitelenmemekte; hatta beraber çalışılabilecek gruplar olarak değerlendirilmektedir. Bunun en yakın örneğini, Suriye’de YPG-PKK terör örgütleri üzerinden görebilmekteyiz. Türkiye Cumhuriyeti’nin güney sınırlarında tehdit olan bu örgüt, ABD tarafından Suriye’de DEASH terör örgütü ile aynı zamanda Suriye rejimi ile mücadelede bir ortak olarak görülmekte ve bu örgüte destek verilmekte, eğitim, silah ve teçhizat yardımı yapılmaktadır. Aralarında en modern silah ve teçhizatın da bulunduğu bu yardımların, Türkiye’nin terörle mücadelesinde olumsuz etki yapacağı gayet açıktır. En son Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Suriye’nin kuzeyinde icra edilen Zeytin Dağı Harekâtı’nda YPG-PKK terör örgütü bu silahları kullanmıştır. Önemli bir miktarda silah da mağaralarda, sığınaklarda, yeraltına inşa edilen

⁶¹ “4 Yalan 4 Gerçek”, <https://www.yenisafak.com/gundem/4-yalan-4-gercek-3026136> (Erişim Tarihi: 24.01.2018).

cephaneliklerde ve silah depolarında ele geçirilmiştir.

Terör örgütlerinin başka devletler tarafından fonlanması, destek veya eğitim verilmesinin ne kadar yanlış politikalar içerdiği ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırılarında kendisini göstermiştir. Saldırıyı yapan El-Kaide örgütü, Sovyetler Birliği'ne karşı ABD tarafından desteklenen bir örgüttür. Aynı hatayı Suriye'de PKK-YPG'ye destek vererek yapan ABD'nin gelecekte bu destekten zarar görebileceğini; verdiği silahların bu örgüt tarafından kendisine döndürülebileceğini ya da bu silahların başka terör örgütlerinin eline geçmesiyle de yine zarar görebileceğini tahmin etmek çok zor değildir. Bu nedenle, daha önceki 11 Eylül saldırılarından ders alan ABD'nin masum insanların zarar görmesini engellemek adına zaman kaybetmeden Suriye'de verdiği silahları geri alması ve desteğini kesmesi gerekmektedir.

Terörün uluslararası hale gelmesi, artık hiçbir devletin kendi topraklarında emniyet içerisinde olmadığı anlamına gelmektedir. Artık teröristler birkaç değişik ülkeden gelmekte; eylemleri sınırları aşmakta; değişik ülkeler tarafından desteklenmekte; dünyanın her yerinde etkisi olabilecek eylemlerin altına imza atmakta ve tüm dünyada korku ve endişeye yol açmaktadır. Teröristler, aynı zamanda küreselleşmeyle ve teknolojik gelişmelerle, propaganda malzemesi olarak medyayı etkin kullanmakta; teknolojik gelişmeleri özellikle eylem biçimlerinde, eylemin hazırlanmasında, planlanmasında ve icrasında kullanmaktadır. Örnek olarak, terör örgütlerinin elde ettiği silahlar daha teknolojiktir; örgütler eylem öncesi istihbarat toplamaları esnasında daha gelişmiş araçlardan faydalanmakta; çok daha gelişmiş iletişim vasıtalarını ve gözetleme vasıtalarını ve ayrıca eleman teminlerinde yine gelişmiş medya araçlarını etkin bir şekilde kullanmaktadır.

Ancak tabii ki teknolojik gelişmelerden ve küreselleşmeden en çok faydalananlar arasında terörle mücadele kapsamında faaliyet yürüten güvenlik güçleri de vardır. Özellikle devletlerin propagandalarında medyayı kullanması çok etkindir. Vatandaşlarını zamanında ve doğru bir şekilde bilgilendiren ülkeler, terör örgütünün eleman temini ve halkta yılgınlık korku yaratma hedeflerinin engellenmesini sağlamıştır. Daha modern silah ve teçhizatla donatılmış güvenlik güçlerinin terörle mücadelede daha başarılı olacağı ve daha az insan kaybı ile görevini

sürdüreceği açıktır. Halkın terör örgütlerinden uzaklaşması ve desteğini çekmesi, en önemli konudur. Devletlerin, terörle mücadelesini önce kendi vatandaşlarına, daha sonra da diğer ülkelere, oluşturacağı politikalar vasıtasıyla ve özellikle de uluslararası platformda iyi bir şekilde anlatması gereklidir. Devletler, terör örgütleri arasında ayırım yapmaksızın, diğer ülkelerin yaptığı terörle mücadelelere destek vermeli ve bu konuda adımlar atmalıdır.

Uluslararası terörün yeni yüzüne dikkat çekersek, bu, artık terörün global hale gelmesidir. Bununla ilgili olarak atılması gereken adımlar şunlardır:

- Terör unsurlarının tüm devletlerden eleman teminini engellemek için devletlerarası bir eylem planının hazırlanmasının sağlanması,
- Terörle mücadelede BM’nin etkin olarak rol oynamasının sağlanması,
- Terörle mücadelede terör örgütleri arasında ayırımın ortadan kaldırılması ve devletler arasında bu konuda geniş bir mutabakatın sağlanması,
- Uluslararası terörle mücadelede toprakları üzerinde tam kontrol sağlayamayan ülkelerin terörle mücadelesinde BM öncülüğünde destek verilmesi, gerekirse çok uluslu güçlerle bu mücadelenin sürdürülmesinin sağlanması ve bu konuda BM kararlarının alınması,
- Devletlerin sınırlarına komşu devletlerden gelecek olan saldırılara karşı diğer komşu devletten hemen müdahale etmesini istemesi, eğer bu devlet bir iç savaş içerisindeyse veya topraklarının tamamına hâkim değilse bu devlete ve BM Güvenlik Konseyi’ne haber vererek BM Antlaşması 51. maddesi gereği derhal müdahale etmesi,
- Medyanın etkin kullanılması,
- Herkesin mutabık kalacağı bir terör ve terörizm tanımının yapılması,
- Ülkelerin vatandaşlarına kendilerini rahatça ifade etme imkânı vermesi ve tüm vatandaşlarına eşit olarak davranması.

Terör örgütlerinin ve devletlerin medya ve sosyal medyayı kullanması konusuna gelirsek, devletler medyayı etkin kullanarak halkına doğru ve zamanında bilgi vermeli; medya kuruluşları sorumluluk

duygusuyla ve meslek etiğiyle haber vermelidir. Terör eylemlerinin ardından soruşturmanın daha iyi yürütülmesi ve örgütlerin yapacağı propagandaların engellenmesi için kısa bir zaman bile olsa yayın yasağı getirilmeli, ancak süratle kaldırılmalıdır. Medyada terörün ülkeye verdiği zararlar halka anlatılmalıdır. Bir eylemin ardından muhabirlerin diğer kanallarla haber yarışına girerek yapılan eylemi değişik şekillerde anlatması ve hatta ekranda sanki rol yaparcasına koşarak ve heyecanlı bir ses tonu izleyiciye duyurması, ülkelerin terörle mücadelesine hiçbir katkı sağlamayacağı gibi zararının büyük olacağı açıktır. Operasyonlar esnasında terör örgütlerini bilgilendirici ve eğitici yayınlardan kaçınılmalıdır. Suriye örneği, terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanması açısından en iyi örnektir. Medyanın kullanılması vasıtasıyla DAESH terör örgütü, Avrupa ülkelerinde eylem yapabilmekte ve buradan eleman temin edebilmektedir.

Summary

The end of Cold War and disintegration of the Soviet Union had created a power gap, which eventually stipulated war on terrorism, especially after the terrorist attacks on 9/11. This study evaluates international security threats and international terrorism. The study also investigates how these terrorist organizations are associated with social and electronic media and how they use these two media types. The nature of international terrorism has changed since the end of Cold War. In this change, social media's impact has been particularly considerable.

In the past, terrorist organizations preferred narrow-scoped acts. Nowadays, they are inclined to be more complicated, cross-border, and adaptive international acts of terrorism. The term terrorism has many definitions. Although these definitions look similar, they also have many diverse aspects. However, all definitions have some common points that they all include descriptions of violence, subversion, and disturbance.

Security threats during post-Cold War period have also been reshaped due to globalization. In fact, in this period, socio-economic issues prevailed as security threats. Nevertheless, threats like terrorism and organized crime have also been globally present.

All international actors participated in war against terrorism, because security perceptions have been updated. This is particularly due to the changing nature of border crossing, internationalization of terrorist organizations, multinational identity of these organizations, involvement of many countries in terrorism issues, and increasing number of transnational crimes. Furthermore, it is equally important to emphasize that all these problems are now concerned with many nation-states, not a single one as it was before.

Transnational terrorism makes international impacts, which pave the way for international terrorism. Terrorism becomes international, only if it targets foreign nationals. Terrorism is also internationalized when it is supported by foreign governments. In addition, terrorist activities are considered international when they violate international laws, create everlasting conflicts among nations, and threaten international peace and security.

In some occasions, international terrorism and organized crime are intermingled and even confused. It is clear that both of them damage relations between states and international security. As a concept, “organized crime” was first used after the First World War in the USA. After the Second World War, it was replaced with the term “mafia”. These crime organizations began to commit crimes, such as drug trafficking, smuggling of nuclear materials, arms, and forgery.

As current studies suggest, members of terrorist organizations have some common characteristics. They generally have personal problems. They suffer from desperation and pessimism. Terrorist organizations create group dynamics in order to make these desperate members as indispensable components of a team. Further, recruits are also motivated in the same manner. In doing so, these members only think of the objectives of terrorist organizations.

Terrorist organizations began to benefit from globalization and fruits of advanced technology. Therefore, they gained capability to access larger audiences thanks to their sensational terror acts. Furthermore, in terms of recruitment, active use of social media brings benefit to such organizations in order to influence youngsters. These

images of terror and propaganda have considerable impact on masses.

Media companies need financial sources to survive. This financial power of media depends mostly on its ratings and advertisements. However, in some cases terrorist organizations might make use of media indirectly. News about terrorism attracts much attention; therefore, the names of terrorist organizations and terrorists themselves become popular. Terrorist organizations may also use media directly. Their broadcasting in the media might make people feel uncomfortable and even unprotected. Constant fear of terrorist attacks might create depression in society and isolate people from everyday life.

Social media is open for everyone. It is open for everyone's contribution and feedback. Therefore, there are no certain lines between social media users. There are no limitations concerning accessibility. For this reason, terrorist organizations also benefit from these advantages of social media. For example, members of such organizations communicate each other easily. They recruit new members through social media. More importantly, they hide facts and even manipulate them. This creates disinformation and consequently confusion and fear among society. In order to minimize impacts of terrorist organizations on social media, it is necessary to establish freedom of communication by governments. Finally, these issues suggest that war against terrorism requires United Nations' active participation and a consensus over an action plan between states in the future.

Kaynakça

Kitaplar

CAŞIN, Mesut Hakkı, *Uluslararası Terörizm*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.

LAQUEUR, Walter, *The New Terrorism*, Oxford University Press, Oxford, 1999.

SNOW, Donald M., *Terrorism: The Changing Global Threat, Cases in International Relation*, Longman, New York, 2012.

Makaleler

ASLAN, Ali, “Türkiye’de Medya-Toplum İlişkisi ve Medyanın Profesyonellik Etiği Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Akademik Bakış*, 2005, Sayı 5, 1-13.

BOZDEMİR, Mevlüt, “Terör (mü) ve Terörizm (mi)?”, *S.B.F. Basım Yayın Yüksek Okulu Yıllığı*, Ankara, 1982, cilt 6, 523-530.

DEVİRAN, Yusuf, “Medya ve Terör Sorunsalı”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2015, Cilt 3, Sayı 2, 84-95.

ERGİL, Doğu, “Uluslararası Terörizm”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1992, Cilt: 47, Sayı: 3, 139-143.

KANAT, Selim vd., “İnsani Güvenlik ve Terörizm ile Mücadele”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt: 21, 567-588.

KAZAN, Hüseyin, “Terör Medya İlişkisi ve Medya Terör Haberciliği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2016, Yıl: 13, Sayı 24, 109-147.

MEHMEDLİ, Elşen, “Güvenlik Tehditleri ve Uluslararası Terörizm”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, Sayı: CİEP Özel Sayısı, 986-995.

SEMERCİOĞLU, Harun, “Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt: 34, Sayı: 2, 97-114.

TAŞDEMİR, Erdem, “Sosyal Medya’da Terör Propagandası: Deaş Örneği”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2017, Cilt: 5 Sayı: 2, 726-752.

ÖZ YILDIZ, Seda, “Makarenko’nun “Kara Delik Sendromu” Teorisi ve Terörizm Finansmanında Sınırşan Organize Suçlar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2017, Yıl: 13, Sayı: 25, 27-64.

ZENGİNOĞLU, Samet, “Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, Sayı: 25, 157-178.

Bildiriler

ALKAN, Necati, “Terör Örgütlerinin Gençliği Kazanmada Kullandığı Psikolojik Süreçler”, *Türkiye’de Terörizm Dünü Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler, Bildiriler*, Ankara 10-11 Mayıs 2000, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003.

BAŞEREN, Sertaç, “Kavramsal Özellikleri ile Terörizm”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006.

Raporlar

SALHİ, Emin ve Göksun, Yenal, “Deaş’ın Medya Stratejisi”, SATEV Raporu, <https://setav.org/assets/uploads/2018/01/98.-DAES%CC%A7-tamrapor.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.02.2018).

“Terör Örgütleri ve Propaganda: Daes Terör Örgütü Örnek Olay İncelemesi”, 21. YY Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2017/05/10/8627/teror-orgutleri-ve-propaganda-daes-terror-orgutu-ornek-olay-incelemesi>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

İnternet Kaynakları

“Terör”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a3028e10c5ce2.79615890, (Erişim Tarihi: 31.11.2017).

“Terörle Mücadele Kanunu”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.01.2018).

“Terörizm”, <https://www.state.gov/documents/organization/65464.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.01.2018).

Amerikan Dışişleri Bakanlığı Web Sayfası, “National Strategy for Combating Terrorism” <https://www.state.gov/documents/organization/60172.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.01.2018).

1373 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20%20C4%B0lgili%20Uluslararası%20Belgeler/birle%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%201373%20Say%C4%B1%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.12.2017).

GENÇTÜRK, Tuğçe, “Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar”, <http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgencturk/TerorUluslararası.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.01.2018).

“Sultanahmette Canlı Bomba Dehşeti”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/01/13/sultanahmette-canli-bomba-dehseti>, (Erişim Tarihi: 18.01.2018).

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun”, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/>

- k4800.html, (Erişim Tarihi: 21.01.2018).
- SAYAR, Kemal, “Terörün Psikolojisi”, <http://www.kemalsayar.com/KatagoriDetay-Terorun-Psikolojisi-37.html>, (Erişim Tarihi: 23.02.2018).
- “Reina Katliam Davası Başlıyor”, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/reina-katliami-davasi-basliyor,8iL-5e1Bs0qr6u5xnS6fwQ>, (Erişim Tarihi: 19.12.2017).
- “Sultanahmet saldırısında 1 kişiye tahliye”, <https://www.birgun.net/haber-detay/sultanahmet-saldirisi-davasinda-1-kisiye-tahliye-191478.html>, (Erişim Tarihi: 19.12.2017).
- “Turkey v Syria’s Kurds v Islamic State”, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33690060>, (Erişim Tarihi: 20.12.2017).
- “Meet the Brave Women Fighting ISIS in Syria”, https://www.huffingtonpost.com/entry/kurdish-women-fighting-isis_us_56e05e98e4b065e2e3d46569, (Erişim Tarihi: 21.12.2017).
- “In pictures: PKK fighters prepare for battle with IS”, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33991464>, (Erişim Tarihi: 20.12.2017).
- Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a31a6b0052e38.79567432, (Erişim Tarihi: 29.12.2017).
- LERMAN, Kristina, “Social Information Processing in News Aggregation”, <https://pdfs.semanticscholar.org/2112/386f02791ff2074a33a341dd1e523d6e6a97.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.01.2018).
- “Suriye’de Tüylar Ürperten İnfaz”, <https://www.sabah.com.tr/webtv/dunya/suriyede-tuyler-urperten-infaz>, (Erişim Tarihi: 12.02.2018).
- HOFFMAN, Adam, “The Islamic State’s Use of Social Media: Terrorism’s Siren Song in the Digital Age”, <http://daatsolutions.co/inss/wp-content/uploads/systemfiles/The%20Islamic%20State%E2%80%99s%20Use%20of%20Social%20Media%20Terrorism%E2%80%99s%20Siren%20Song%20in%20the%20Digital%20Age%20%20Adam%20Hoffman.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.02.2018).
- “4 Yalan 4 Gerçek”, <https://www.yenisafak.com/gundem/4-yalan-4-gercek-3026136>, (Erişim Tarihi: 24.01.2018).
- “Al-Qaeda's origins and links”, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1670089.stm, (Erişim Tarihi: 24.01.2018).

Siber Güvenliğin Uluslararası Politikada Etki Aracına Dönüşmesi ve Uluslararası Aktörler

Transformation of Cyber Security into an Effect Tool in International Politics and International Actors

Vahit GÜNTAY*

Öz

Değişen dünyanın önemli unsurlarından biri haline gelen siber alan sahip olduğu özellikler ile dikkat çekmektedir. Çıkar mücadelesi açısından bir parametre oluşturan siber saldırılar farklı aktörlerin ilgisini çekerek uluslararası ilişkiler içerisinde tartışma alanına dâhil olmuştur. Uluslararası politikada etki aracı haline gelen siber güvenlik, sahip olduğu özelliklerin birçoğunu saldırı konseptine dönüştürmeye de başlamıştır. Bu çerçevede uluslararası ilişkiler temelindeki yaklaşımlar ve kavramsal bütünlük de siber alanı teorik olarak incelenir hale getirmiştir. Çalışma dâhilinde siber saldırılar ve siber istihbarata ilişkin birtakım veriler uluslararası politika içerisinde ele alınmış; aktörlere ilişkin değerlendirmeler teorik ve pratik örnekleriyle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber Güvenlik, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Politika, Siber Saldırı, Siber Caydırıcılık.

Abstract

Cyber area, which becomes one of the important factors of changing world, attracts attention with its qualities. Cyber attacks that create a parameter in terms of interest struggle are included into the discussion field of international relations through attracting different actors. Cyber security, which became an effect tool in international policy, has started to transform many of its components

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: vahitguntay@gmail.com.

Geliş Tarihi/Received: 31.07.2017
Kabul Tarihi/Accepted: 03.01.2018

into attacking concept. In this context, approaches and conceptual unity within international relations have also made cyber area to be researched theoretically. In this study, cyber attacks and data about cyber intelligence are evaluated in terms of international policy; and evaluations on actors are analyzed theoretically and through practical examples.

Keywords: *Cyber Security, International Relations, International Policy, Cyber Attack, Cyber Deterrence.*

Giriş¹

Uluslararası ilişkiler temel olarak göstermiş olduğu disiplinler arası özellikle beraber politik alanın tüm araçlarıyla tartışılır hale gelmiştir. Uluslararası anlamda aktörlerin birbirleriyle olan mücadeleleri, bu araçların çeşitlenmesindeki en önemli sebeplerin başında gelmektedir. Uluslararası güvenlik temelinde tartışma aritmetiği bulan siber güvenlik ve çıktıları, değişen dünya açısından politik arenada kendisini fazlasıyla hissettirmektedir. Çıkar mücadelesinin merkezde olduğu düzey, siber güvenlik ve temelindeki araçlarla güç mücadelesinin ana aktörleri olma özelliğini koruyan devletlerin ajandasında üst sıralara yükselmiştir. Özellikle nükleer ve konvansiyonel unsurlara dayalı caydırıcılık; fiziksel unsurlara dayalı zararı düşük yoğunluklara indiren fakat etkili bir araç bütünlüğü sunan siber saldırıları bir tercih haline de dönüştürmüştür.

Siber mücadelenin devletler arasındaki ilişkilere etki ettiğine dair birçok veri mevcuttur. Siber alanın uluslararası ilişkiler boyutunda tartışıldığı ve artık “siber politikalar” adıyla çalışma bütünlüğüne kavuşan bu veriler bütünü güncel çalışmalar açısından ciddi bir artış göstermektedir. Siber savaş kavramı ne kadar tartışmalı bir kavram olursa olsun uluslararası aktörlerin siber alan içerisinde çeşitlendiği ve bu durumun uluslararası ilişkilerde etki araçlarına dönüştüğü bir gerçekliktir. Bu etki araçları içerisinde, uluslararası politika açısından yükselen siber

¹ Çalışma; Ponemon Institute, McAfee Labs. ve Kaspersky Lab. üzerinden yararlanılan verilerin güncel halini içermektedir. Bu kurum ve şirketler arasında benzer verilere ilişkin eşzamanlı bir etkileşim yoktur ve farklı zamanlarda ortaya konulan veriler belirli zaman dilimlerinde güncellenmektedir.

alan, caydırıcılık konseptiyle de bir seçenek haline dönüşmüştür.

Uluslararası ilişkiler boyutuyla ele alınan siber güvenlik ve onun özelindeki siber savaş kavramı, kendi içerisinde gizemli olmaktan çıkmıştır. Saldırı niteliklerinin nereden geldiği ile ilgili tespitler yapılabilmekte ve bu durum uluslararası aktörler açısından uluslararası sistemi olumsuz etkilemektedir. Uluslararası politika açısından sorun, devlet merkezli yaklaşımlardan kaçınılması gerekliliğidir. Çalışmanın temelinde bu merkeziliğin kendi içerisindeki çeşitliliği vurgulanmıştır.

Siber tehditlerin uluslararası sistem açısından varlığı, devletleri sıcak çatışmalara sürükleyecek düzeye gelmiştir. Bu konudaki en önemli gelişmeler ise söylemler ve verilen karşılıklardır. Soğuk Savaş ve sonrasında güvenlik algılamalarındaki farklılık, tehdit parametrelerinin değiştiğini ortaya koymaktadır. Devletlerin siber uzayda bir aktör haline gelmesi, farklı aktörlerle ilişkilendirildiğinde günümüz gelişmeleri açısından artık bir gerçekliktir ve uluslararası ilişkiler temelinde daha çok gündeme gelmektedir. Bu temel dâhilinde çalışma içerisinde siber güvenliğin etki aracı olarak karşımıza çıktığı düzey tartışılmıştır. Bu konudaki dönüşüm kullanılan araçlarla birlikte siber istihbaratın yönüne dair tespitlerle şekillendirilmiş ve siber saldırılar başta devletler olmak üzere uluslararası aktörlerle birlikte ele alınmıştır.

1. Siber Güvenliğin Uluslararası İlişkilerde Etki Araçlarına Dönüşmesi

Siber güvenlik; kurum, kuruluş ve kullanıcıların varlıklarına ait güvenlik özelliklerinin siber ortamda bulunan güvenlik risklerine karşı koyabilecek şekilde oluşturulmasına ve idame ettirilmesine yönelik kendi içerisinde birtakım araçlara sahiptir. Bu araçlar karşısında gelişen siber ortamda etki oluşturmak adına saldırı türleri çeşitlenmiş; sonuç olarak da siber politikalar üretilmeye başlanmış ve uluslararası ilişkiler içerisinde tüm bireylerin ve aktörlerin etkileşimde olduğu bir alan yükselişe geçmiştir.

Siber uzayın tartışıldığı ve konumlandığı alanda, artık siber müdahale araçları olarak siber saldırı yöntemleri ve siber silahlar geliştirilmiştir. Siber silahların kullanımına ilişkin verilerin toplanması ve bunların politik boyuta taşınmasıyla birlikte, siber istihbarat dediğimiz

bir çalışma alanı oluşmuş ve bu alanda nitelikli personele ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Siber saldırıların hazırlık ve savunma aşamalarına ilişkin ise devletler kimi zaman iş birliği içerisinde hareket ederken, kimi zaman da kendi öz imkânları ve kabiliyetleri doğrultusunda bu alanda etkili olmaya çalışmaktadır.

1.1. Genel Olarak Siber Silahlar

Siber saldırının hangi tür yazılım ve donanımlar ile gerçekleştirileceği konusunda, bir başka deyişle ne gibi zararlı bilişim unsurlarının siber saldırı silahı olarak nitelenebileceği hakkında literatürde kesin mutabakat sağlanmış değildir. Bunun bir nedeni, muhtemelen bilişim alanındaki gelişmelerin olağanüstü hızı ve silah olarak sınıflandırılacak yazılım ve programların konvansiyonel silah sistemlerine göre resmî şekilde açıkça tasnif edilmemiş olmasıdır.² Her ne kadar bu tasnif, nitelendirme olarak siber silah algısını geliştirmemiş olsa da, uluslararası alandaki olayların seyrine etki eden bu türden araçlar alanın müdahale unsurları haline dönüşmüştür.³

Siber silahlara örnek olarak zararlı yazılımlar bakteri, solucan, virüs, trojan, arka kapı ve sistemleri etkilemeye yönelik saldırılar, hizmet dışı bırakma saldırıları verilebilir. Başka programlarla ilişkili olup olmamasına bağlı olarak da gruplandırmalar yapılabilir. En temel siber silahlarını, gelişmişliği ya da geçmişine bakılmaksızın, Çifçi şu şekilde gruplandırmıştır:⁴

- **Bakteri:** Bağımsız, kendi kendine çoğalabilen, bir bilgisayarda birçok türünü kendi kendine yaratabilen bir programdır; çoğalan türlerini çalıştırırken, daha fazla disk alanı ve işletim zamanı işgal ederler.

² Şener Çelik, “Stuxnet Saldırısı ve ABD’nin Siber Savaş Stratejisi: Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanmaktan Kaçınma İlkesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, 15(1), 137-175, s.141.

³ Dale Peterson, “Offensive Cyber Weapons: Construction, Development and Employment”, *Journal of Strategic Studies*, 2013, 36(1), 120-124, s. 121.

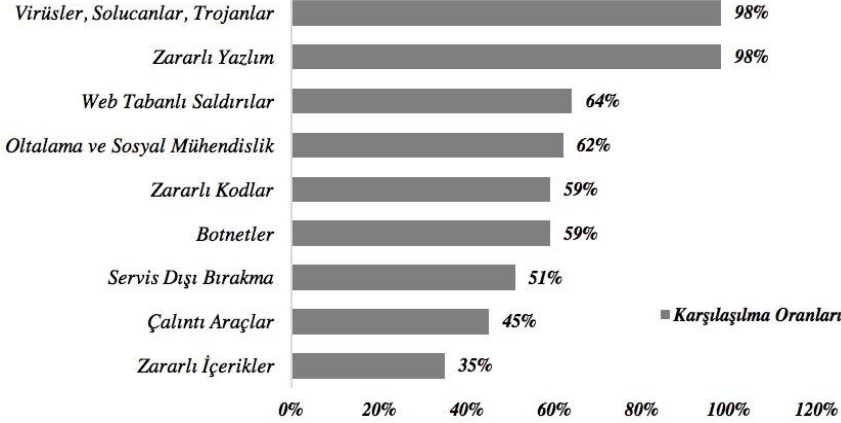
⁴ Hasan Çifçi, *Her Yönüyle Siber Savaş*, TÜBİTAK Bilim Kitapları, Ankara, 2013, s. 150.

- Solucan (*Worm*): Kurt da denmektedir; bağımsız, kendi kendine çoğalabilen, ağda bir bilgisayardan diğerine yayılma yollarını araştıran ve yayılan bir programdır. Saniyeler içinde milyonlarca bilgisayara ulaşabilir.
- Virüs: Başka programlara bağımlı, kendi kendine çoğalabilen, yerleşebileceği bir programa ihtiyaç duyan bir programdır. İçine gizlendiği program çalıştırıldığı anda veya sistemde istenen herhangi bir işlemin yapılmasından sonra başka programlara bulaşır.
- Truva Atı (Trojan): Normalde yararlı bir program gibi gözükür, ancak gizli bir şekilde, yerleştiği bilgisayara zarar vermeye yönelik olarak kullanılan programlardır. Truva atı, genelde kötü niyetli fonksiyonu harekete geçirmek için duruma bağlı bir test içerir.
- Mantık Bombası (*Logic Bomb*): Belirli bir zamanda veya belirli bir durum oluştuğunda çalışan programlardır. Mantık bombası, bilgisayarda gizli bir şekilde çalışacağı günü bekleyebilir veya kullanılan bir programda zamanı geldiğinde zararlı işlemleri yapacak şekilde ayarlanabilir.
- Arka Kapı (*Backdoor, Trapdoor*): Tuzak kapı olarak da bilinmektedir. Sadece saldırgan tarafından bilinen, normal kimlik kontrol mekanizmalarını kullanmadan karşıdaki sisteme gizli bir kanalla ulaşmayı sağlayan yöntem veya giriş noktasına verilen isimdir.
- Köle Bilgisayarlar (*Botnet, Zombie*): Bilgisayarlar, yüklenen bir program vasıtasıyla uzaktan kontrol edilebilmektedirler. Kullanıcı bilgisayarına gizlice yüklenen ve saldırganın hedef sistemi, internet bağlantısı üzerinden uzaktan kontrol edilmesine imkân sağlayan programlar aracılığıyla köle bilgisayarlar kontrol edilir.
- Kök Kullanıcı Takımı (*Rootkit*): Bilgisayarda çalışan işlemleri, dosyaları veya sistem bilgilerini işletim sisteminden gizlemek suretiyle varlığını gizlice sürdüren zararlı programlara verilen isimdir. Genellikle işletim sisteminde çekirdek düzeyinde (*kernel level*) çalıştıkları için tespit etmek ve kurtulmak çok zordur.

- Tuş Dinleyiciler (*Keylogger*): Temel olarak klavyede basılan tuşları sürekli olarak kayıt etmekte ve bunları belli bir metin dizisi haline getirerek ağ üzerinden saldırgana iletmektedir. Tuş dinleyiciler özellikle siber istihbaratçılar tarafından kullanılmaktadır.
- *Script*: *Script*'ler web sayfalarında çalışan kod topluluklarıdır. Bot desteği ve *script*'ler kullanılarak toplu saldırılar gerçekleştirilmek mümkündür.
- Sahte web sitesi: İnternette popüler web sitelerinin birebir kopyalarının yapılması ve benzer adlarıyla yayınlanan web siteleridir. Sahte web sitelerindeki hareketler izlenerek kişisel verilere ulaşılabilmektedir.
- Taklit e-posta hesabı: Taklit hesaplarla istihbarat çalışmaları yapılabilmektedir.

Siber silahların kullanımında amaç ve hedeflenen yer genelde mevcuttur. İstisnasını özellikle virüs, solucan ve trojan gibi zararlı yazılımların yayıldığı türler bozsa da bazı çalışmalarda karşılaşılma sıklıkları ile ilgili veriler de mevcuttur. Grafik 1'de siber saldırı türlerinin karşılaşılma sıklığına ilişkin oranlar verilmiştir. Karşılaşılma sıklığı açısından karakteristik olarak en yüksek oranlara sahip olan virüs, solucanlar, trojanlar ve zararlı yazılımlar ön planda olsa da, verdikleri zarar açısından diğer siber saldırı türleri spesifik olaylarda ön plana çıkabilmektedir. Bu spesifik olaylardaki maddi kayıplardan ve zararlardan bireyler, kâr amacı güden unsurlar ve uluslararası aktörler etkilenebilmektedir. Devletlerin operasyonel unsurlarını oluştururken bu türden saldırı türlerinden hangilerine başvuracaklarına ilişkin bir tasnif bulunmamaktadır. Bu durum siber saldırılara ilişkin teorik çalışmalarda sorun oluşturmaktadır.

Siber Güvenliğin Uluslararası Politikada Etki Aracına Dönüşmesi
ve Uluslararası Aktörler

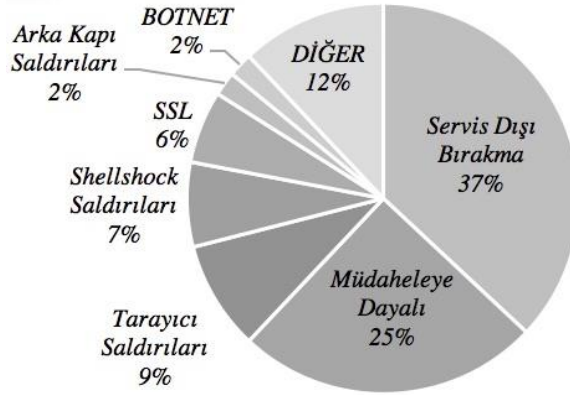
Grafik 1. Siber Saldırı Türlerinin Karşılaşılma Sıklığı⁵

Farklı güvenlik firmalarının yaptığı tespitler; siber ortamın, siber silahlar olarak adlandırdığımız unsurlardan farklı şekillerde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Siber ortamda internet altyapısı ve ağı bu unsurlardan farklı oranlarda etkilenmektedir. Bu etkilenme oranlarının dağıldığı yönün, kurumların, uluslararası aktörlerin tek tek belirlenmesi ise imkânsıza yakındır.

Grafik 2’de, 2015 yılı genelinde, en yüksek ağ saldırı türü olarak servis dışı bırakma saldırıları ön planda gözükmektedir. Daha önce vurguladığımız hususlar arasında, birimlerin işleyişini bozmak ve yeri geldiğinde psikolojik bir harp stratejisi izleme adına tercih edilen servis dışı bırakmada maddi kayıplar da doğabilmektedir. Devlet kurumlarının çevrimiçi erişim kanallarına yönelik tercih edilen servis dışı bırakma saldırılarında ciddi bir prestij kaybı da doğabilmektedir. Her ne kadar bu konuda önlemler alınsa da hangi kurumun, ne zaman

⁵ Ponemon Institute, *2015 Cost of Cyber Crime Study: Global*, Ponemon Institute Research Report, Michigan, 2015, p. 11. (Grafik 1 üzerindeki veriler, 252 şirket üzerinden ölçülerek elde edilmiştir. Dağılım olarak saldırı türlerinin sıklığı ve oranları bu şirketlerden elde edilen verilere dayandırılmıştır.)

ve ne şekilde bu türden bir saldırıya uğrayacağı kestirilmesi imkânsız bir durumdur. Kritik kurumların bu konuda tedbirli olması yerinde olacaktır. Bu tür saldırıları örgütleyen devletlerin genellikle kendilerine yönelik benzer saldırılara ilişkin daha az mağduriyet yaşadığı gözlenmiştir.

Grafik 2. En Yüksek Ağ Saldırı Türü Oranları⁶

Siber silahlar açısından bugün ortaya çıkan silahlanma yarışları, Soğuk Savaş dönemine benzerlikten uzaktır. Siber silahların gelişimi bakımından kıyaslandığında, özellikle siber silahların kullanımına ilişkin ilk adımlarda, ilk evreler benzer şekilde tehlikelidir. Siber silahlara ilişkin herhangi bir yarışta büyük stratejik üstünlükler kısa süreli olabilmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri, karşı tarafın kullanacağı siber silahlara ilişkin manevraların beklenmedik bir şekilde gerçekleşmesidir.⁷

⁶ McAfee Labs, *Threats Report May 2015*, Santa Clara, 2015, p. 44.

⁷ P.W. Singer ve Allan Friedman, *Siber Güvenlik ve Siber Savaş*, çev. Ali Atav, Buzdağı Yayınları, Ankara, 2015, s. 218.

1.2. Siber İstihbarat ve Siber Casusluk

İstihbarat günün şartlarına uygun olarak gelişmektedir ve çeşitli sözlüklerde “akıl, zekâ, malumat, haber, bilgi, havadis, bilgi toplama, haber alma” şeklinde tanımlanmaktadır.⁸ Teknolojinin gelişmesiyle ise sadece bilgisayarlar değil; telefonlar, tabletler, evdeki televizyonlar ve hatta buzdolabı gibi eşyalar dahi siber uzaya bağlı hale gelmiştir ve tüm bu dijital verilere ulaşmak amacıyla yapılan istihbarata “siber istihbarat” adı verilmektedir.⁹ Siber istihbaratın tanımsal özelliklerinde bu faaliyeti kimin yürüttüğü ve neyi amaçladığı belirleyici olmaktadır ve kavramın kapsayıcılığını genişletmektedir. Uluslararası hukukun da dâhil olduğu siber istihbarat faaliyetleri, Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi’nin 2. Maddesi’ndeki egemenlik ve iç işlerine dair hususlarla birlikte tartışma konusudur.¹⁰

Dijital verilere ulaşılmasındaki nihai amaçlar; siber savaş perspektifinde kişisel, ekonomik politik veya askeri avantaj sağlamak olarak özetlenebilir. İletişim ağları veya bilgisayarlara yasa dışı sızarak şahıslardan, rakiplerden, gruplardan veya düşmanlardan onların haberi ve izni olmadan verisel avantaj sağlamak siber savaş alanındaki gelecek kurgusu haline gelmiştir.

İstihbaratçıların işini de saha çalışmalarından kurum içi gelişmelere ve bilgisayar ekranlarına taşıyan, bu gelecek kurgusu olmuştur. Bilgisayarların istihbarat ve araştırma yapmalarını olanaklı kılan teknolojik gelişmeler, bunun baş döndürücü hızına ivme katmıştır. Günümüzde küresel iletişim ağlarından yararlanan gizli servisler, neredeyse istedikleri bütün kapalı veri bankalarına girerek gizli ve özel

⁸ CIA resmî sitesindeki açıklamada istihbarat, basit ve ilginç bir şekilde, “Ulusumuzun liderlerinin, ülkemizi güvende tutmak için duyduğu bilgi” olarak tanımlanmıştır. Siber istihbaratla elde edilen bilginin genişliği teknolojik gelişmelerle birlikte ciddi bir öneme sahip olmuştur.

⁹ Atalay Keleştemur, *Siber İstihbarat*, Level Kitap, İstanbul, 2015, s. 74.

¹⁰ Victoria Ekstedt vd., “Commitments, Mechanisms & Governance”, Alexander Klimburg, (ed.), *National Cyber Security: Framework Manual*, NATO CCD COE Publication, Tallinn, 2010, 146-190, p. 157.

bilgilere ulaşabilmektedir.¹¹ Birçok güvenlik laboratuvarının yapmış olduğu testler ve analizlerde saldırı merkezlerinin kesin tespitleri ise oldukça zor gözükmektedir.¹² Modern terörizmin yıkıcı etkiler bırakacak saldırıların yanında para, silah, bilgi ve doküman transferleriyle ilgilenerek verilere yönelmiş olması istihbaratın karakteristik niteliğini değişime uğratmıştır. Gerek 11 Eylül saldırıları esnasında, gerekse yükselişe geçtiği dönemde, El-Kaide terör örgütünün internet ve “hackleme” teknolojilerinde ciddi bir yol kat etmesi dikkat çekicidir.¹³

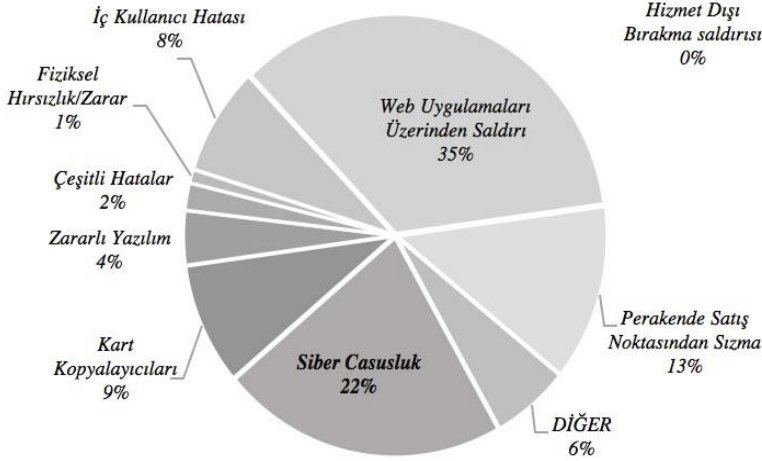
Siber istihbarat açısından uluslararası aktörlerin caydırılması amacıyla bir tercih önceliğine dönüşen “siber casusluk”, veri kaybının oluşumunda, Grafik 3’te görüldüğü üzere, önemli bir orana sahiptir. Siber casusluk alanına ilişkin veriler, fiziksel birtakım unsurlara göre daha dikkatli izlenmektedir. Devletlerin nitelikli personel ihtiyacı ve bu konuda kurumsallaşmaya gidilmesi gibi hususlar benzer örneklerle de çoğaltılabilir. Özellikle savunma kısmında, devletlerin veya mağdurun eli oldukça zayıflamaktadır. Gelişen saldırı biçimleri ve anlık olarak güncellenebilen siber silahlar, bu konudaki en büyük açığı oluşturmaktadır.

¹¹ Sait Yılmaz ve Olay Salcan, *Siber Uzay’da Güvenlik ve Türkiye*, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2008, s. 18.

¹² Elektronik istihbarat dünyasının en gizli ve en çok konuşulan sistemi Echelon, sinyal ve görüntü istihbaratı yapan bir ağ olarak 100’ün üzerinde irili ufaklı uyduyu da kullanmakta ve yönlendirmektedir.

¹³ Luigi Vellone, “From Data to Knowledge: How Intelligence and Security Tools can Help”, Fernando Duarte Carvalho ve Eduardo Mateus da Silva, (ed.), *Cyberwar-Netwar: Security in the Information Age*, IOS Press, Amsterdam, 2006, 115- 130, p. 119.

Siber Güvenliğin Uluslararası Politikada Etki Aracına Dönüşmesi
ve Uluslararası Aktörler

Grafik 3. Veri Kaybına Yol Açan Saldırıların Dağılımı¹⁴

Önceleri kişisel maksatlarla yapılan siber casusluk, zamanla bireysel çerçeveden çıkmış ve ekonomik, politik, askerî avantaj sağlamak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Yasadışı faaliyet olarak yapılan siber casusluk rakip ülkenin iletişim ağları veya bilgisayarlarına yasal olmayan yollarla sızarak grup ya da devlete ait gizli bilgilerin sızdırılması eylemi haline dönüşmeye başlamış ve uluslararası aktörler açısından kurumlar ve birimlerin oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Oluşturulan birimler teknik içerikli önlemlerin yanında, casusluk faaliyetlerine ilişkin bir uzmanlaşmayı da beraberinde getirmiştir.

Farklı kurumlar ve birimlerin oluşturulmasıyla, savaş zamanında casusluğa benzer biçimde siber casusluk da farklı değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Siber savaş alanında önemli çalışmalardan biri olan **Tallinn El Kitabı (Tallinn Manual)**, siber casusluğun insancıl hukuka

¹⁴ Alper Başaran, “Verizon Bilgi Güvenliği Olayları Raporu”, 4 Aralık 2014, <http://securitist.blogspot.com.tr/2014/12/verizon-bilgi-guvenligi-olaylar-raporu.html>, (Erişim Tarihi: 28.07.2017).

aykırı olmadığını ve siber casusların da savaş esiri statüsünü kaybedeceğini belirtmektedir.¹⁵ Uzaktan bilgi toplama operasyonu, düşmanın kontrol ettiği bölgenin dışında gerçekleştirildiği için siber casusluk rejimi burada uygulanmayacaktır. Siber istihbarata yönelik uluslararası uygulamalarda ve devletlerarası boyuttaki gelişmelerde hukuki düzenlemelere bu yüzden ihtiyaç vardır. Yapılacak düzenlemelerin uygulanabilirliği konusunda tartışmalar, düzenlemelerin niteliğinden daha çok tartışılmaktadır.

1.3. Siber Saldırılarda Hazırlık Aşaması

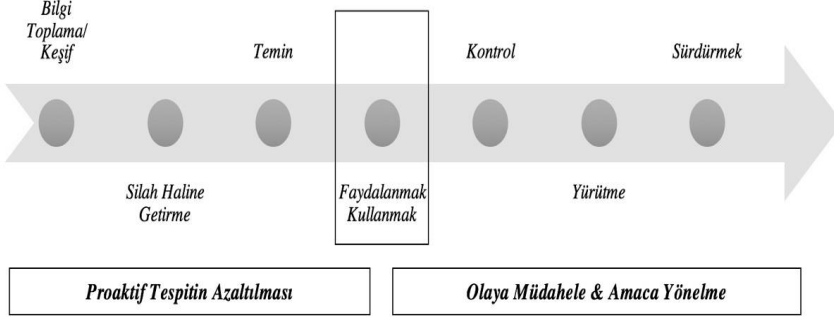
Siber saldırı, siber korsanlar tarafından yapılabileceği gibi yetkili resmi kurumların bilgisi dâhilinde de gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla siber saldırılar gerek yasal anlamda, gerekse teknik anlamda farklılıklar gösterebilmektedir. Siber saldırı, siber ortam üzerindeki yazılım, donanım ve altyapıları hedef almaktadır. Saldırıların amaçlarına, saldırı şekillerine, etkilerine göre farklılık içermektedir. Kimi saldırganlar ideolojik ya da tamamen kişisel tatmin amaçlı saldırılar düzenleyebilmektedir. Tüm bu saldırı tiplerine ve saldırgan karakterlerine göre bir analiz yapılmakta ve buna göre saldıran kişi ve grupların kimler olduğu tespit edilebilmektedir.¹⁶ Siber saldırıların hazırlık aşaması, bu noktada, genelde saldırıyı düzenleyecek birimin hedeflerine göre şekillendirilmektedir.

Siber saldırıların hazırlık aşaması, saldırı sürecinin aldığı yolu belirleyici en önemli unsurdur. Sürekliliğin kalitesi bu süreçte hazırlık aşamasındaki ciddiyete bağlıdır. Şekil 1’de siber saldırı süreci döngüsü gösterilmiştir. Siber saldırılardaki keşif unsurlarının siber silah haline getirilmesi ve oluşturulabilmesi, sürecin faydaya dönüşmesindeki ilk unsurlardır.

¹⁵ Michael N. Schmitt, *Talinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, p. 159.

¹⁶ Atalay Keleştemur, *a.g.e.*, s. 267.

Siber Güvenliğin Uluslararası Politikada Etki Aracına Dönüşmesi
ve Uluslararası Aktörler

Şekil 1. Siber Saldırı Süreci/Yaşam Döngüsü (Lifecycle)¹⁷

Her grubun farklı bir saldırı becerisi bulunmaktadır. Uluslararası anlamda bireylerin ya da devletlerin ve kâr amacı güden grupların bu konuda çevrimiçi halde devamlı olarak iletişimde olduğu bir gerçektir. Siber saldırıların ortaya çıkışında karşı tarafa zarar verilme istemi haklı veya haksız olsun, işbirliği yapanlar açısından belli düzeyde samimiyet ve güvene de ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden saldırıların niteliğine ilişkin samimiyetin yanında elde edilecek kazanç, sürekliliği beraberinde getirebilmektedir.

Siber saldırıların ortaya çıkışında ve hazırlanışında, siber uzayın, zayıf olanın güçlü üzerinde üstünlük kurabileceği gibi garip bir avantajı beraberinde getirdiği söylenebilir; fakat siber saldırı yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik engeller oldukça düşüktür. Örneğin; insansız uçak sistemi Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) yaklaşık 45 milyon dolara ve bu sistemin kayıtlarının aktarıldığı uzay uydu şebekesi milyarlarca dolara mal olmuştur. Bu sistemleri çökertmek için *skygrabber* olarak bilinen bir program ise 25,95 dolara mal olmuştur. ABD gibi

¹⁷ Sean Barnum, *Standardizing Cyber Threat Intelligence Information with the Structured Threat Information eXpression (STIX)*, The Mitre Corporation, Version 1.1, Revision 1, 2014, p. 5.

devletler için gerçek kaygı, diğerlerinin artık siber tehdit oluşturabilmeleri değil, geleneksel kuvvetlerin hassas noktalar oluşturmalarıdır.¹⁸

Siber saldırıların hazırlık aşamasında, birimler ya da aktörler, tekil hareket etmenin yanında ortak harekât kabiliyetine de sahiptir. Siber ortamın dünyanın her yerinden ulaşılabilirliği, bu alana ilişkin saldırıların hazırlık boyutunu ve birimlerin birbirlerine ulaşma alanını sınırsız hale getirmektedir. Keleştemur,¹⁹ siber saldırı yapanları, sahip oldukları kapasite açısından ayırt etmeksizin, şöyle gruplandırmıştır:

- Bilgisayar korsanları,
- Siber teröristler,
- Organize suç örgütleri,
- Endüstri casusları,
- İstihbarat mensupları,
- Kurum içindeki casuslar,
- Yabancı ülkeler.

1.4. Siber Savunma ve Tehditler

Bir tehdit ile başa çıkabilmenin birinci şartı, onu doğru tanımlayabilmekten geçmektedir. Herhangi bir siber tehdidi tanımlayabilmek için öncelikle saldırıyı kimin yaptığını ve nasıl bir saldırı olduğunu belirlemek gerekmektedir. Siber tehditler, bilişim teknolojisi kullanılarak bir toplumun iç ve dış düzenini muhafaza etme refleksini zayıflatmak veya tamamen yok etmek amacıyla kullanılmaktadır. Dünyanın herhangi bir yerinden başka bir bölgeye yönlendirilen saldırı, küreselleşme sonucunda sınırların ortadan kalkması olgusunu pekiştirmektedir.²⁰ Verilerin toplamda her yönüyle birbirine bağlı olduğu siber ortam bu sınırları boyutsuzlaştırmıştır. Siber politikalarda temel

¹⁸ P.W. Singer ve Allan Friedman, *a.g.e.*, s. 2015.

¹⁹ Atalay Keleştemur, *a.g.e.*, s. 267.

²⁰ Taner Altunok ve Zeynep Kaya, “Siber Tehditlerle Mücadele”, Haydar Çakmak ve Taner Altunok, (ed.), *Suç, Terör ve Savaş Üçgeninde Siber Dünya*, Barış Platin Kitabevi, Ankara, 2009, 137-162, s. 138.

dikotomi olan “saldırı ve savunma” ikilisinde, siber saldırıya ve siber savunmaya ilişkin politikaların oluşturulması hususunda tartışılmaktadır.²¹

Siber savunmaya ilişkin genel sorun, problemin boyutlarının doğru olarak tespit edilmemesiyle ilişkilidir. Diğer savunma boyutlarına ve suçlarına karşın köklü bir geçmişi olmayan siber alanda işlenen suçlara ve saldırılara ilişkin kesin istatistiklere ulaşmak mümkün değildir. Bu boyutun doğru tanımlanamayışı ve tespitinin güçlüğü de, savunma oluşturulmasında, gereken önemin verilmesinde engelleyici bir durum içermektedir.

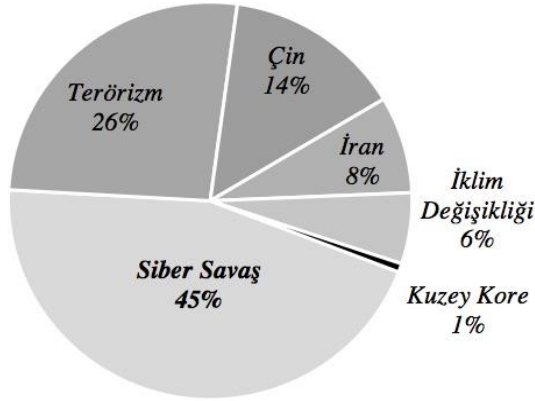
Siber ortamın merkezi ve sınırları olmayan ağ biçimindeki yapısı, onun herhangi bir devletin veya herhangi bir hukuk düzeninin altında yer almasına engel olmaktadır. Siber ortamda hâkimiyetin kimlerin elinde olacağı veya egemenlik yetkisinin sınırlarının nasıl çizilebileceği sorusu karışık ve yanıtlanması zorunlu bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber ortam, ulusal güvenlik ve siyasi iktidarların askerî saldırıları için bir ortam olarak kullanılabilir. Siber ortam teröristler açısından propaganda aracı olarak da kullanılabilir. Tüm bu unsurlar içerisinde savunmaya yönelik karşı hareketler zorunlu hale gelmektedir.²² Harekâtın boyutları ele alınırken kaçırılmaması gereken nokta, ön savunmanın oluşturulması gerekliliğidir. Siber saldırılara ve tehditlere karşı ön savunmanın teknik zemini kesin ve net bir çerçeve ile oluşturulmaması da, olası saldırı türlerine karşı tedbirler her zaman mümkün gözükmemektedir.

Tehdit olarak algılanan siber saldırılar, birçok toplum için diğer tehdit algılarının önüne geçmiştir. Grafik 4’te görüldüğü üzere, siber savaş tehdidi ABD toplumu için terörizm, Çin ve İran gibi unsurların da önündedir ve savunma sistemi oluşturulması açısından bu algının

²¹ Alexander Klimburg ve Jason Healey, “Strategic Goals & Stakeholders”, Alexander Klimburg, (ed.), *National Cyber Security: Framework Manual*, Tallinn, NATO CCD COE Publication, Tallinn, 2012, 66-107, p. 74.

²² Taner Altunok ve Engin Avcı, “Siber Tehditlerin Geleceği ve Alınması Gereken Önlemler”, Haydar Çakmak ve Taner Altunok, (ed.), *Suç, Terör ve Savaş Üçgeninde Siber Dünya*, Barış Platin Kitabevi, Ankara, 2009, 209-232, s. 215.

yönlendirilmesi önemli bir göstergedir. ABD’de çoğu zaman ciddi sıkıntılara yol açan iklimsel sorunlar dahi siber savaş tehdidi yanında tehlike boyutu açısından daha az bir algı düzeyi oranına sahiptir.

Grafik 4. ABD’nin Çıkarları Açısından Hangisi Daha Tehlikeli?²³

Farklı tehditler ve siber savunma açısından diğer bir tehdit gelişimi ise, siber uzaya artan bağımlılık ve hem devletlerin hem de bireylerin bu konudaki bilgi yetersizliğidir. Karar alıcılar açısından iyi oluşturulmamış kurumsal bir yapı ciddi sorunsala dönüşmektedir ve tehdit oluşturmaktadır. Verilerin korunmasına ilişkin alınabilecek tedbirlerde prosedürel bir yaklaşım yoktur; fakat özellikle fiziksel çevrenin temel unsurları haline gelen iletişim ağları ve bunlara bağlı

²³ Michael Pizzi, “Cyberwarfare greater threat to US than terrorism, say security experts”, 7 Ocak 2014, Aljazeera America, <http://america.aljazeera.com/articles/2014/1/7/defense-leaders-saycyberwarfaregreatesthreattous.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2017). Toplam 293 katılımcının yer aldığı araştırmada “Siber Savaş” ilk sırada yer almıştır. Kendisini “Demokrat” olarak tanımlayanlar “İklim Değişikliği” tehdidini ikinci sıraya koyarken; herhangi bir siyasi yaklaşımdan bağımsız düşünenler “Terörizmi” seçmiştir. “Cumhuriyetçiler”, “Terörizm” ile “Siber Savaşı” eşit tehditler olarak görmüştür.

cihazların etkinliği her geçen gün artmaktadır. “Siber alana artan bağımlılık düzeyi” olarak da adlandırabileceğimiz bu durum devletlerin korkulu rüyası haline gelmektedir. Siber alandaki altyapının anlık değişimler göstermesi, bu durumun oluşmasında temel neden olarak dikkat çekicidir. Artan bağımlılık düzeyi kısa ve uzun vadede geri çekilememektedir.

Siber savunma açısından fiziksel çevrenin temel unsurları haline gelen iletişim ağlarında birçok kurumun devletler bünyesinde hazırlıksız olduğu da bilinen ve tartışılan bir gerçektir. Devletlerin uluslararası alanda kimi zaman politika oluşturulmasına dair verileri, siber savunma kültürlerinin olmayışı ve siber tehditlerin ikinci plana atılmasından dolayı, istenmeyen kişilerin eline geçmektedir. İletişim ağlarına bağımlılığı artan tüm devletler ve kurumlar bu durumla daha çok karşı karşıya kalmaktadır.

2. Uluslararası Aktörler ve Siber Mücadeledeki Yerleri

Uluslararası politikada aktörler veya temel aktör olma sorunu, küreselleşen dünyada belirsizliğini daha çok hissettirmeye başlamıştır. Uluslararası politika adına analiz düzeyi ve teorik sorunlar da eklenince, yeni ve eklektik bir düzeyi alana katan siber politikalar aktörler arasındaki uyum ve anlayış sorununu da beraberinde getirmiştir.

Siber güvenlik alanında politika oluşturmaya ve bu politikalar üzerinden etkileşime dair uluslararası aktörlerin kesin bir şekilde sıralanması, yakın gelecek açısından oldukça zor gözükmektedir. Bireylerin siber ortamdaki müdahaleleri ve etkinlikleri dahi herhangi bir devlet içerisinde ciddi karışıklığa sebep olacakken, kesin bir sınıflandırma yapmak algı sorununu beraberinde getirecektir.

Uluslararası politikada devletlerin aktör olarak vasıfları ve temel aktör olduğu yönündeki görüşler hâlen hâkimken, hükümetleri temsil etmeyen uluslararası nitelikli aktörleri devletlerle eşit şekilde inceleyen uzmanlar da bir hayli fazladır. Devletlerin kendi içerisinde oluşturdukları siber ordular ve uzmanlaşmış personeller, siber güvenliğe ilişkin yeni aktörlerdir ve devletler için vazgeçilmez unsurların başında gelecektir. Uluslararası alandaki yapılanmalar ise daha çok illegal gruplanmalara kaymıştır ve çikarsal anlamda iş birlikleri oluşmuştur.

2.1. Devletler

Aktör kavramı, uluslararası politika alanına davranışçı yaklaşım terminolojisi çerçevesinde girmiştir. Devletlerin aktör olarak tartışıldığı boyut, egemenlik ve dış politika çıktılarına ilişkindir. Uluslararası boyutta var olan resmî tüm adımlarla gerçekliğini koruyan devletin siber uzayda temel aktör olup olmadığı, uluslararası politikada nispeten tartışmalı bir husustur.

Günümüzde savaş teknolojisindeki gelişmeler ve siber uzaya artan bağımlılık, ülkesel devletin siyasal sınırlarının geçit vermezliğini ve bu sınırlar içerisinde söz konusu olan mutlak egemenlik olgusunu aşındıran sonuçlar doğurmuştur.²⁴ Gelişmişlik düzeylerine göre devletlerin kendi aralarındaki karşılıklı bağımlılık olgusu, ulusal devletin klasik özellikleri üzerinde bazı önemli değişiklikler meydana getirmiştir.²⁵

Bu değişiklikler içinde, özellikle siber ortamın kendi yapısal özellikleriyle birlikte devletlere zarar vermesi, belirleyici olan kıstastır. Karşılıklı bağımlılık, egemenlik haklarına müdahale eden saldırgan bir boyuta ulaşmıştır. Siber uzayın nüfuz etme ve sanallaştırma karakteri, geleneksel olarak belirli bir arazinin kontrolünden türemiş olan devlet güçlerinin gerçek sınırlarının olduğu anlamına gelmeye başlamıştır.²⁶

Karşılıklı bağımlılık ve egemenlik konsepti içinde ise devletlerin aktör olarak belirginleşmeye başladığı siber uzayda, güç, tam olarak

²⁴ Egemenlik kavramı, zamanla, iç hukukta söz konusu olduğu biçimde uluslararası hukuk ve uluslararası siyaset alanına nakledilince, birçok devletin içerisinde bulunduğu uluslararası sistem gerçek bir arenaya dönüşmüştür ve rekabet ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda uluslararası hukukta ortaya çıkan yeni tabii hukukçuluk, realist doktrin, normcu görüş gibi eğilimleri temsil eden birçok ünlü hukukçu, egemenliğin bu şekilde yorumlanmaya ve uygulanmaya çalışılmasına karşı çıkmıştır.

²⁵ Faruk Sönmezoglu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 34.

²⁶ Örneğin, korsan platformlar vasıtasıyla veri transferini olanaklı kılan birçok web sitesi mevcuttur. Dünya çapında birçok verinin birbirleri arasındaki bağlarla paylaşılması, devletlerin bunun karşısında etkisiz kalması ve müdahaleci olamayışı, fiziki ve sanal sorunlar oluşturmaya başlamıştır. Hiçbir devlet, uluslararası alanda ama kendi sınırlarında faaliyet gösteren bu tarz yapılanmalara el koyamamıştır.

hesaplanıp tahmin edilememektedir. Kimin daha güçlü olduğunun belirlenmesi adına ortaya çıkan savaşlar öncesinde, taraflar kendini güçlü görüp baskın olacağını hissettiği için girişimlerde bulunmaktadır. Devletler siber güvenlik ortamında, yine siber savaşlar bağlamında, benzer bir düşünceyle hareket etmektedir.²⁷ Siber ortamda karşılığın nasıl ve ne şekilde olacağını kestiremeyen devletler, kapasite hesaplaması ve rakibi tanıma gibi unsurları masaya koyamamaktadır.²⁸

Daha önce değindiğimiz siber savaş konsepti içerisinde günümüz için devletlerin temel aktör olduğunu ya da baskın bir tarzda savaş etkileşimi içerisinde olduğunu söylememiz çok güçtür. Bunun en önemli sebebi, sorunların çözümünde devletler arasında ciddi bir gelişmişlik farkı ve güven eksikliğidir. Özünde çatışmalı olan uluslararası sistem, geçmişi bilinmeyen ve geleceği tahmin edilemeyen bir ortamda daha da şüpheli hale gelmektedir.

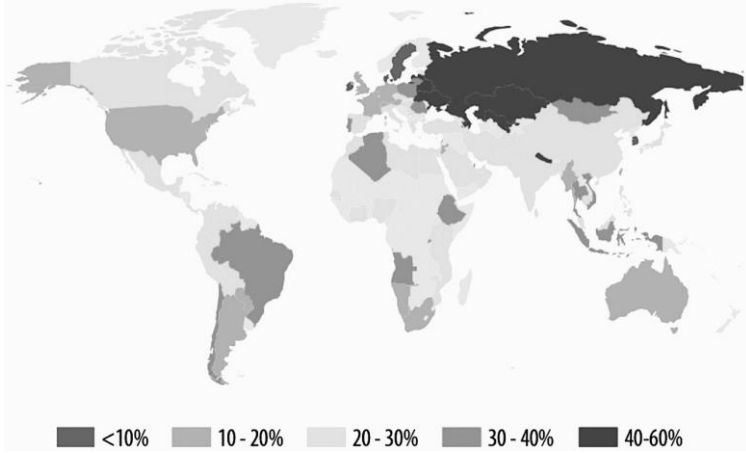
Devletler kendi aralarında olmasa da farklı aktörlerin devreye girmesiyle siber ortamdan etkilenmekte ve bu etkilenme düzeyi siber ortama bağlılık düzeyine göre farklılık göstermektedir.²⁹ Şekil 2’de devletlerin web tabanlı saldırılardan etkilenme dağılımı verilmiştir. Uluslararası ilişkiler açısından sınırları belirli olan devletler, etkilenme açısından coğrafi, kültürel ve sosyal unsurlara bakılmaksızın, ciddi bir farklılığa sahiptir. Bu saldırılardan etkilenme oranlarının birbirleri arasındaki çatışma kültürüyle doğrudan alakalı olmadığı olgusu, dağılımın yüzdeleriyle de açıkça ortaya çıkmaktadır. Rusya ve çevresindeki devletlere ait oranların yüksek olmasında bankalara ve finansal kuruluşlara saldırılar, devlet kurumlarına ait verilere

²⁷ Michael G. Roskin ve Nicholas O. Berry, *Uluslararası İlişkiler, UI'nin Yeni Dünyası*, çev. Özlem Şimşek, Adres Yayınları, Ankara, 2014, s. 29.

²⁸ Bu duruma örnek olarak ABD ve yönetiminin savaşlara ilişkin yaklaşımında güçlü bir orduya güvendiği tezi gösterilebilir. Askerî gücün sadece bir faktör olduğu gözlerden kaçırılmamalıdır. Güçlü ordulara sahip olmalarına rağmen, İngiltere, Rusya ve ABD, Afganistan’da tam bir hâkimiyet kuramamıştır. Siber güç açısından ise durum farklıdır ve daha da karmaşıktır.

²⁹ Alexander Klimburg ve Jason Healey, *a.g.m.*, s. 68.

ulaşılmaya çalışılması ve illegal faaliyetlerin siber ortamda yoğunlaşması gibi unsurlar belirleyici olmuştur.

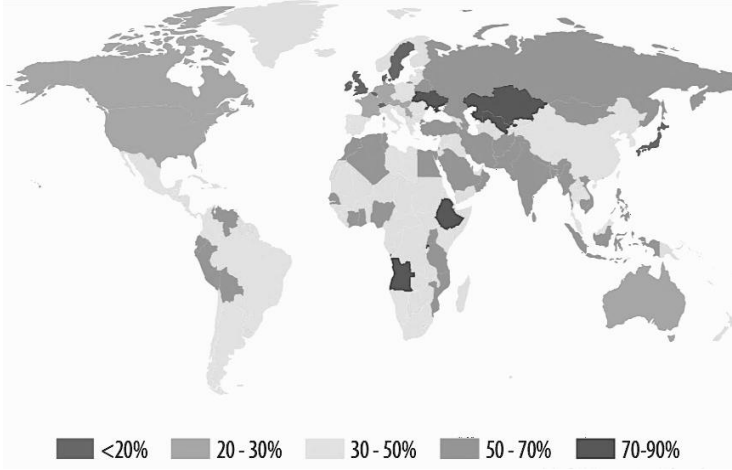

Şekil 2. Web Tabanlı Saldırlarda Devletlerin Küresel Etkilenme Oranları³⁰

Uluslararası alanda güç ilişkisinin her şeyiyle etkili olmadığı siber ortam, sadece dış dinamiklerin etkisiyle devletler üzerinde baskı oluşturmamaktadır. Küresel bir aktör olarak devletin sınırları içerisinde olan ve dolaşan siber tehditler farklı fiziki araçlarla da etkinliğini artırmaktadır. Şekil 3'te yerel siber tehditlerin küresel dağılımı devletlere göre oransal olarak verilmiştir. Web tabanlı saldırılara göre, yerel siber tehditler, etkinlik açısından daha dengeli durmaktadır. Bunun en temel sebebi, fiziksel olarak devletlerin bağlı olduğu teknolojik

³⁰ Kaspersky Lab., "Kaspersky Security Bulletin 2015", p. 31, https://securelist.com/files/2015/12/Kaspersky-Security-Bulletin-2015_FINAL_EN.pdf, (Erişim Tarihi: 28.07.2016). Kaspersky Laboratuvarlarının ölçümlerine göre, 2015 içinde her üç bilgisayardan biri (tüm bilgisayarların %29'u), bir veya daha fazla web tabanlı saldırıya uğramıştır. Genel olarak yüksek oranlara sahip zararlı programlar rapor içerisinde ayrıca belirtilmiştir.

araçların ve altyapının her geçen gün etkinliğini artırması ve bu araçların varlığının kimi zaman bir caydırıcılık dahi oluşturmasıdır.

Şekil 3. Yerel Siber Tehditlerin Küresel Dağılımı³¹

Farklı güvenlik şirketlerinin yaptığı araştırmalar, devletlerin küresel bir aktör olarak siber güvenlik konsepti içinde maruz kaldıkları etkinin güç ilişkisiyle bağlantılı olmadığını gözler önüne sermektedir. Özel olarak belirli hedeflere yönelmiş devletler veya diğer aktörler, amaçladıkları sonuçlar ve etki açısından farklılık göstermektedir. Son yıllarda artan siber suçlar ve saldırılar siber güvenlik adına en önemli aktörlerden biri haline gelen devletleri uluslararası politika açısından ön

³¹ Kaspersky Lab., *a.g.e.*, p. 32. Kaspersky tarafından test edilen tehditler her ülkenin kurumsal kullanıcılarının yüzdeleriyle elde edilmiştir. “Antivirüs tespit dosyası”, kurumsal bilgisayar kullanıcılarının %41’inden etkilenmiştir. Tespit edilen unsurlar bilgisayarların yanında flaş bellekler, hafıza kartları, telefonlar, harici diskler ve ağ araçları üzerinde konumlanmıştır. Genel olarak yüksek oranlara sahip zararlı programlar ve virüsler rapor içerisinde ayrıca belirtilmiştir.

plana çıkarsa da, temel olarak belirli sınıflandırmalardan kaçınılması ve zayıf-güçsüz ayrımına gidilmemesi gerekmektedir.

Devletler, bu güç mücadelesi içindeki farklılık dâhilinde, siber mücadeleye ilişkin emir-komuta sistemleri kurmaya ve siber olaylarla, savaşı takip etme adına, harp teknikleri geliştirmeye başlamıştır. Klasik ordu yapılanmalarından bazı temel özellikleriyle farklılaşan siber ordular en çok dikkat çekenler arasındadır.

2.1.1. Siber Ordular

“Siber ordu” ülkeyi ya da kurumu siber dünyadan gelebilecek tehdit ve saldırılara karşı koruyacak ve gerektiğinde karşı siber saldırılar gerçekleştirebilecek yetenekteki bilgi güvenliği uzmanlarından oluşturulmaktadır. Siber ordunun mensupları, hem saldırı, hem de koruma yöntemlerini çok iyi bilmek zorundadır. Bu konuda önde gelen ülkelerde genelde iki tür siber ordu bulunmaktadır.³²

- Devlet eliyle yetiştirilen ve resmî olarak kullanılan birimler ve
- Devlet tarafından desteklenen, gönüllülerden oluşup resmî olmayan birimler.

Devletin kendi eliyle oluşturdukları ordular içinde saldırı yapabilmek adına çok pahalı ve karmaşık silah sistemlerine ihtiyaç duyulmamaktadır. Resmî olmayan gruplarda olsun, devletlerin resmî siber ordularında olsun, bazen bir adet bilgisayar ve basit bir yazılım dahi bir grup için veya ordu için yeterli bir strateji aracı olabilmektedir. Orduların kapasitelerini de ölçmek bu yüzden bir o kadar zorlaşmaktadır.³³ Siber alandaki değişimin anlık olarak nasıl takip edildiği ve ordu düzeyinde nasıl programa alındığı bu hususta belirleyici

³² İlk siber ordu, yıllar önce ABD tarafından gizli olarak kurulmuştur. ABD Savunma Bakanlığı siber uzayın kara, hava, deniz gibi yeni bir savaş alanı olduğunu doktrin olarak kabul etmektedir. ABD’de bu alandaki en önemli darboğazın bilgisayar güvenliği uzmanı sayısındaki yetersizlik olduğu vurgulanmaktadır. ABD, mevcut bir kaç bin kişi civarında olan uzman sayısını 20.000-30.000’e yükseltmek için gerekli eğitim programlarını uygulamaya almıştır.

³³ Hasan Çifçi, *a.g.e.*, s. 23.

olmaktadır. Özellikle siber orduların kapasitesi nasıl ve ne güçte olursa olsun, klasik anlamda savaş anlayışının ve orduların bilgi teknolojilerine bağımlı hale geldiği bir gerçektir. Komuta kontrol sistemleri, silah sistemleri, istihbarat, keşif ve gözetleme sistemleri ve savaş sistemleri gibi sistemlerin tamamı elektronik ortamda ve iletişim altyapısı üzerinde çalışmaktadır.³⁴

Geniş bir şekilde, askerî kabiliyetlerin parçası olan sayısal ve elektronik ortamın korunması ve gerekli müdahalelerin yapılması adına atılacak adımlar, devletler adına nizami bir ordu oluşturulması açısından zorunluluk haline gelmiştir. Dünyada 100'den fazla askerî örgüt ve istihbarat birimi, çok sayıda birey, suç ve terör örgütü, bilgi sistemlerinden veri çalmaya ve bu bilgi sistemlerini çalışamaz hale getirme adına faaliyetlerini sürdürmektedir.³⁵

Birçok devletin “beşinci muharebe alanı” olarak ilan edilen siber alanda güçlü olabilmek adına, siber ordular yanında, caydırıcılık gücünü artırmak için özel sektörle de iş birliği halinde olduğu gözlenmektedir. Bu devletlerin başında ABD gelmektedir. Siber orduları sadece nitelikli personel ile baş başa bırakmama arzusu içinde olan ABD gibi ülkeler, farklı çıkar konularında birleştikleri özel sektör güçleri ile ortak projelere imza atmakta ve ordularını takviye etmektedir. 2009 yılında ordu bünyesinde siber bir birim oluşturduğunu ilk açıklayan NATO üyesi olan Almanya, 76 kişi ile başlayan çalışma ve iş birliği gücünü,

³⁴ Ahmet K. Al-Rawi, “Cyber Warriors in the Middle East: The Case of the Syrian Electronic Army”, *Public Relations Review*, 2014, Vol: 40, 420-428, p. 421.

³⁵ Hâlen dünyada en güçlü siber ordulara sahip ülkeler olarak ABD, Çin, Rusya, Kuzey Kore, İran ve İsrail öne çıkmaktadır. Bu ülkeler arasında bir siber savaşın olduğu da herkes tarafından kabul edilmektedir. Özellikle ABD ile Çin arasında süren ve siber casusluğu da içinde barındıran bir siber savaşın uzunca bir zamandır sürmekte olduğu çeşitli olaylarla gözlenmiştir. NATO'nun 50 yıllık stratejik savunma konsepti 2010 sonrasında radikal bir değişime uğramıştır. 1960-2010 döneminde “çift kutuplu, simetrik, kinetik, konvansiyonel ve nükleer savaş tehdit algılaması” şeklinde özetlenebilecek olan savunma konsepti yerini, 2011-2020 dönemi için “çok kutuplu, asimetrik, konvansiyonel, nükleer ve siber tehdit algılaması”na dönüştürmüştür. Artık siber tehditler de savaş nedeni olarak kabul edilmektedir.

günümüzde 6000 kişilik bir siber ordu kapasitesine erişmiştir.³⁶ Siber savunmanın kapasitesi ve yöntemi açısından bir tercih halinden çıkıp zorunluluk haline gelen siber ordulara ilişkin yapılanmalar, ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle ilgilidir; fakat başarısı ve sahip olduğu güç bu düzeyi geçersiz kılmaktadır.

2.2. Devlet Dışı Uluslararası Aktörler

Uluslararası ilişkilerin tartışma alanına ilişkin devlet dışı aktörlerin siber güvenlikte nasıl ve ne şekilde yer edindiğine dair tespitler ve açıklamalar, siber saldırıların ve gelişmelerin müdahil olabildiği alanla ilgilidir. Özellikle hükümetleri temsil etmeyen bireyler ve gruplar, bu aktörler içinde belirleyici olandır ve inceleme konusudur. Hükümetlerin temsil edilmediği alana ilişkin ise özellikle uluslararası uzmanlık kuruluşları ve çok-uluslu şirketler, uğradıkları mağduriyetin düzeyine göre gündeme gelmektedir.

Uluslararası politikanın analiz seviyesinde birey/grup ve uluslararası kuruluşlar düzeyinde analiz yapabilmek için siber saldırılar sonucunda tarafların kazançlarına ve kayıplarına ilişkin elimizde kesin veriler olması gerekmektedir.³⁷ Uluslararası politika analizlerinde, genel geçerliliği konusunda herkesin üzerinde anlaştığı genel, hatta kısmi bir teorik yaklaşımdan bahsetmek zaten güç bir husustur. Diğer taraftan, devletlerin kazanç sağlamaya çalıştığı siber müdahalelerde bu durum daha da güçleşecektir. Bu süreç, devlet dışı uluslararası aktörler olarak baskın bir şekilde illegal yapılanmaları ve manipülatif birimleri karşımıza çıkaracaktır.

³⁶ Minhaç Çelik, “Siber Ordu Kurmak için Devletler Özel Sektör ile Çalışıyor”, *TMMOB Bilgisayar Mühendisleri Odası Dergisi*, 2015, Sayı 5, 32-34, s.32.

³⁷ Analiz düzeyi sorununun uluslararası politika disiplini içerisinde bir inceleme başlığı olarak yer alması, farklı yaklaşımlarda dolaylı ve direkt olarak kimi çalışmalarda açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Kenneth Waltz, *Man, the State and the War: A Theoretical Analysis* adlı çalışmasında savaşın sebeplerini, birey, devlet ve uluslararası sistem olmak üzere üç ayrı düzeyde analiz etmiştir. Özellikle birey ve devlet ilişkilendirilmesinde savaşın çehresinin değişimine ilişkin tespitler yakın dönemde birçok olaya ışık tutar niteliktedir. Bkz. Kenneth Waltz, *Man, The State and The War: A Theoretical analysis*, Columbia University Press, New York, 1959.

2.2.1. Uluslararası İlegal Yapılanmalar

Aktör olarak illegal-yasadışı yapılanmaların varlığı ve uluslararası alandaki baskınlığı, devlet dışı gruplar olarak bir faaliyet alanı oluşturmuştur. Bilgisayar ve haberleşme teknolojileri alanında bilgi sahibi olan ve bu konularda ileri düzeyde beceriye sahip olan yapılanmalar, devletlerle ve kimi özel kuruluşlarla iş birliği halinde uluslararası sistemin aktörleri haline gelmiştir.³⁸

Son dönemlerde yaşanan siyasi olaylarla birlikte farklı gruplar, gündemde adlarından sıkça söz ettirmeye başlamıştır. “Anonymus” gibi yapılanmaların faaliyetleri ve “Wikileaks” ile “Panama belgeleri”nin sızdırılmasına ilişkin olaylarda farklı grupların faaliyetleri ciddi yankı bulmuştur. Sıradan birine sorulduğu zaman bile akıllara gelebilecek “RedHack” ve “Anonymus” gibi grupların kendi içerisinde dahi kimi zaman bölünebildiği ve farklı olaylarla ilişkilendirildiği bilinmektedir.

Başta NATO olmak üzere uluslararası örgütlerin ve ABD gibi ülkelerin uluslararası illegal yapılarla mücadele ve eylem planlarına ilişkin söylemleri ve askerî açıdan attıkları adımları, mücadele alanı oluşturan aktörler açısından önemli bir yere sahiptir. Uluslararası yapılanmaların faaliyet alanı ve kapasitesi, bu önemi ve gerçekliği de gözler önüne sermektedir.

2.2.2. Manipülatif Birimler ve Söylemler

Son yıllarda siber güvenliğe ilişkin gelişmelerin en önemlileri arasında olan manipülatif söylemler ve bunların doğurduğu sonuçlar dikkat çekicidir. Endüstriyel sistemlerin güvenlik zafiyetinin daha fazla ortaya çıkmasının ardından kurumların sahip olduğu verilerin değiştirilerek geri dönülemez şekilde gerçekleştirilen saldırıların yaygınlaşması beklenmektedir. Özellikle devletlerin günümüzde kırılgan noktaları olan krizler ve krizleri doğuran olaylara ilişkin manipülatif söylemler ciddi maddi kayıplara da sebep olmaktadır.

³⁸ Roderic Broadhurst vd., “Organizations and Cyber Crime: An Analysis of the Nature of Groups Engaged in Cyber Crime”, *International Journal of Cyber Criminology*, 2014, 8(1), 1-20, s. 3.

Krizlerin gelişiminde siber saldırı araçları ve hizmetleri her geçen gün olağan bir hal almakta; herhangi bir organizasyona saldırmanın maliyeti önemli ölçüde düşmekte ve bu da birincil odak noktası olarak daha fazla sayıda saldırının yapılabilmesini sağlamaktadır. Devletlerin alana ilişkin verecekleri kararlar bu gelişme dâhilinde işlemektedir. Veriler bilinçli ya da bilinçsiz olarak manipüle edilirse, söz konusu kararlara ilişkin yanlış adımlar atılabilir ve zorlayıcı unsurlara da başvurulabilir. Kontrol sistemlerindeki ve üretim süreçlerindeki verilerin yanlış yorumlanması, yıkıcı sonuçlar doğurabilir.³⁹

Devletleri ve sahip olduğu verilere ilişkin karar alıcıları zorlayabilecek, hatta etki altına alabilecek manipülatif gelişmeler, medyanın değişimiyle ve siber ortamdaki etkinliğiyle birlikte söylemler boyutuyla uluslararası arenayı zorlamaktadır. Sosyal ağlar ve siber ortam üzerinden etkinliğini artıran illegal yapılanmalar, manipülasyon ile kaos ortamı oluşturabilmekte ve hatta finansal krizlere neden olabilmektedir. Günümüzde siber ortam araçlarıyla uluslararası sisteme etki edebilecek ve toplumlara etkileyebilecek bir algı operasyonunun varlığı her fırsatta dile getirilmektedir. Farklı terör yapılanmalarının da bu algı operasyonlarını kullandığı bilinmektedir. Bilişim teknolojilerinin en belirgin değişimi, devletlerin ciddi güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmasıdır.

2.3. Siber Savaşçılar

Genel anlamda siber alt yapıları, konvansiyonel silahlar bünyesindeki sibernetiğe bağlı tüm sistemleri koruyan, siber güvenlik ve siber saldırı konularında uzman saldırı ve savunma kabiliyetlerine sahip kişilere “siber savaşçı” denmektedir. Kara, deniz ve hava kuvvetleri unsurlarının yanında, başta NATO üyeleri olmak üzere birçok ülke, siber alanı yeni bir çatışma alanı olarak kabul ederek siber savaşçıların

³⁹ Sanghamitra Nath, “What Military Deterrence can not Do, Cyber Deterrence can Do to Iran: Exploring the Implications of Manipulative Incessant Usage of the Term ‘Pre-Empitive’”, *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 2012, 4(1), 313-323, p. 314.

bu düzlemdeki önemi ve varlığını da kabul etmiştir.⁴⁰

Siber savaşların harekâtı yönünde ve kazanç elde edilebilmesinde, bireyler gerek yasal, gerekse yasa dışı yollarla farklı amaçlarla uluslararası arenada yer almaktadır. Özellikle siber anlamda harekâtların yürütülmesinde karşı tarafın olanakları ve kabiliyetleri tam olarak bilinemediği ya da tespit edilemediği için ortak hareket edilecek bireylerin veya grupların karakteristik özellikleri doğru tahlil edilmelidir. Bu grupları şu şekilde özetleyebiliriz:⁴¹

- Bilgisayar Korsanları: Yaptıkları saldırılar neticesinde hedef bilgisayardaki verileri okuyabilir, kopyalayabilir ve değiştirebilirler. Farklı topluluklar oluşturabilen bilgisayar korsanları, bireysel ve gruplar halinde çalışabilmektedir. Sürekli olarak işletim sistemlerinde, yazılımlarda ve internet teknolojilerinde açık arayan bilgisayar korsanları açık buldukları anda durumdan faydalanarak saldırılarını gerçekleştirebilmektedir.
 - Siyah Şapkalı Bilgisayar Korsanları: Kötü amaçlı olarak sistemlere sızan, genelde kişisel bilgileri ele geçirmek, tamamen yok etmek gibi saldırgan faaliyetler yürütenlerdir.
 - Gri Şapkalı Bilgisayar Korsanları: Sistemlere sadece merak amaçlı sızmakta, herhangi bir kötü amaç taşımamaktadır; fakat yine de yapılan suç teşkil edebilmektedir.
 - Beyaz Şapkalı Bilgisayar Korsanları: Siyah şapkalı bilgisayar korsanlarının yapacakları potansiyel tehditleri savuşturmakla yükümlüdür.

⁴⁰ NATO, 8 Temmuz 2016 tarihli Varşova Zirvesi'nde, "siber alanı" yeni harekât alanı olarak ilan etmiştir ve ittifakın savunulacağı bir boyut olarak belirlemiştir. Siber saldırıların sadece devletlerden değil; bireyler, organize suç örgütleri ve terör örgütlerinden de organizasyonel bir şekilde uyarlanabileceği özellikle vurgulanmıştır. Kara, deniz ve hava mücadele alanlarından sonra siber alanın da resmî savaş alanı olarak ilan edilmesi, siber savaşçıların ve orduların bir zorunluluk olarak teşkilatlandırılmasını gündeme getirmiştir.

⁴¹ Keleştemur, *a.g.e.*, s. 209.

- Siber Casuslar: Siber casuslar aslında birer bilgisayar korsanı türevidir. Klasik istihbarat yöntemleri ve anlayışıyla hareket edip siber uzayda etkili olmaya çalışmaktadır. Siber casuslar sızdıkları sisteme zarar vermemekte ve bağlı oldukları yere hizmet etmektedir.
- Toplum Mühendisleri: Toplum mühendisleri ya da sosyal mühendisler olarak da bilinen kişiler, ileri seviyelerde psikoloji ve sosyoloji bilgisine sahiptir. Genellikle istihbarat servisleri tarafından tespit edilmiş kişilere yönelmektedirler. Toplum mühendisleri yazılımsal alandan daha çok insanlar üzerindeki açıklara yönelmektedir.
- Kripto Analizciler: Kriptografik sistemleri ve algoritmaları analiz etmekle görevlidir.
- Ağ ve Sistem Uzmanları: Bir kurum içinde tesis edilmiş olan ağ ve sistemlerin etkin ve sorunsuz çalışmasından sorumlu olan kişilerdir. Bu kişiler aynı zamanda herhangi bir problem olması durumunda problemin kaynağını tespit etme ve kısa sürede çözüm bulma özelliklerine sahiptir.

Siber savaşçılar konusunda en profesyonel girişimler geliştiren ülkelerin başında ABD gelmektedir. 2012 yılında bilgisayar korsanlarının ABD merkezli enerji şirketlerinin bazı kilit mekanizmalara girişi düzenleyen şifreleri elde etmek amacıyla saldırılar düzenlediği ortaya çıkmıştır.⁴² Bilgisayar korsanlarının söz konusu şifrelerle hayati önem taşıyan endüstriyel altyapı sistemlerinin kontrolünü elde etmeyi amaçladığı belirlendikten sonra, bütçe planlarında ciddi bir değişiklik yapan ABD, siber savaşçı statüsünde istihdam edilen personel sayısını kademeli olarak artırma yoluna gitmiştir.

⁴² Srisakdi Charmonman ve Chatpawee Trichachawanwong, "Training of Interdisciplinary Cyber Warriors", *International Journal of the Computer, the Internet and Management*, 2014, 22(2), 7-12, p. 8.

Sonuç

Siber güvenlik ve uluslararası ilişkiler içerisindeki siber caydırıcılık kavramı, farklı aktörlerle birlikte gelişimini sürdürecektir. Bu gelişimin temelinde tehditlerle ilgili durumun ne yönde artacağını, devletlerin merkezinde yer aldığı uluslararası aktörler belirleyecektir. Özellikle siber güvenlik açısından farklı teorik yaklaşımların uluslararası ilişkiler içerisindeki boyutu tutarsızlaşmaya da başlamıştır. Bunun en önemli sebebi, siber alandaki saldırı ve savunma yeteneklerinin tam ve net bir şekilde tespit edilemeyiştir.

Siber alanda yaşanan atılımın politik düzeyi rasyonel bir şekilde kurgulanmamaktadır. Bireysel ve toplumsal beklentiler ve dalgalanmalar, siber güvenlik alanındaki strateji düzeyinde çoğu zaman belirleyici olabilmektedir. Strateji düzeyinde oluşturulacak ajandalar, bu alanda atılım yapmak isteyen aktörler adına kaçınılmaz gözükmektedir. Farklı aktörlerin yer aldığı siber alan uzun vadeli politikalarla desteklenmezse, veri kayıplarının olması ve ekonomik zararların hissedilmesi kaçınılmaz gözükmektedir.

Siber güvenlik ve siber güvenliğin özüne ilişkin çalışmaların varlık boyutu sadece uluslararası politika temelinde değerlendirilmemelidir. Akademik ve profesyonel düzlemde farklı alanlarda oluşmaya başlayan baskınlık, bir güç mücadelesine dönüşmüştür. Teknik alandaki gelişim ve baş döndürücü hız, devletleri karşı karşıya getirmekte ve ciddi bir veri trafiği oluşmaktadır. Disiplinler arası bir yön gösteren bu çeşitlilik, siber suç olgusunu beraberinde getirerek, uluslararası hukuk boyutunda bir farkındalığı oluşturmuştur.

Siber silahların, fiziksel etki doğuran silahlara göre sınıflandırılması sorunsalı ve devletlerin siber alanda gelişiminde caydırıcılık oluşturmasına ilişkin veriler, bir bütünlüğün oluşumunu zorlaştırmaktadır. Silahlanma yarışının siber alanda teknik bir boyutta geliştiği süreç, devletleri yeni bir savaş alanına iterek “siber savaşları” gerçekçi kılmaktadır. İç politikanın etkilenmesi ve oluşturulması konusunda “güvenlikleştirme kuramları” gibi yaklaşımlarla siber alanı açıklama isteği artar hale gelmiştir. Ulusal çıkarların tehdit algısına dönüştüğü siber savaş ortamı etkileşimi artırmıştır.

Siber savaş ortamındaki etkileşim, ekonomik açıdan yük getirmeyen zararlı yazılımların ortaya çıkışını ve nitelikli personelin tedariki hususundaki süreci hızlandırmıştır. Uluslararası güvenlik adına siber tehditler, güvenikleştirme modeli açısından iç politikanın etkilenmesinde kendisine yer edinmeye başlamıştır. İç politikanın etkilenmesiyle ve ulusal çıkarın farklılaştırdığı tehdit algısıyla birlikte, siber caydırıcılık açısından dış politikada çığlıklar üretilmektedir.

Summary

Being inherent of international relations, power struggle and conflicts maintain its alteration with its qualitative characteristics. One of the most important points of this alteration is cyber security and cyber deterrence area, which have some effects on international politics and which have been differentiated from power concept in this area.

Historical approaches and progress of international security have indicated that cyber security has some arguments at the level of international politics with the concepts like deterrence, war, and asymmetry. If we assumed that periodical conflicts are dealt with cyber attacks and alliances among the states, maximizing the interest of international actors could provide an important logical framework with regard to perspective of literature.

There are many different data sets for activating the relations among the states under the name of cyber struggle. With its dimension in international relations and apart from its interdisciplinary area, economic data of argued dimension have been assisted with different analysis at international politics. In this subject, some of the cyber politics and theoretical approaches with regard to regional characteristics reveal a necessity in terms of application area. Through the comparison of theoretical framework and data which have been dealt with coupling international alliances and interest groups, it is purposed for strengthening the research question of study. States as an important actor of international area and their interest dividedness have been focused with special approach for clarifying the problem of cyber conflicts.

Kaynakça

Kitaplar

ÇİFÇİ, Hasan, *Her Yönüyle Siber Savaş*, TÜBİTAK Bilim Kitapları, Ankara, 2013.

KELEŞTEMUR Atalay, *Siber İstihbarat*, Level Kitap, İstanbul, 2015.

ROSKIN, Michael G. ve O. BERRY, Nicholas, *Uluslararası İlişkiler, UI'nin Yeni Dünyası*, çev. Özlem Şimşek, Adres Yayınları, Ankara, 2014.

SCHMITT Michael N., *Talinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.

SINGER, P.W. ve Friedman Allan, *Siber Güvenlik ve Siber Savaş*, çev. Ali Atav, Buzdağı Yayınları, Ankara, 2015.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.

WALTZ, Kenneth, *Man, the State and the War: A Theoretical analysis*, Columbia University Press, New York, 1959.

YILMAZ Sait ve Salcan Olay, *Siber Uzay'da Güvenlik ve Türkiye*, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2008.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

AL-RAWI, Ahmet K., "Cyber Warriors in the Middle East: The Case of the Syrian Electronic Army", *Public Relations Review*, 2014, Vol: 40, 420-428.

ALTUNOK, Taner ve Avcı, Engin, "Siber Tehditlerin Geleceği ve Alınması Gereken Önlemler", Haydar Çakmak ve Taner Altunok, (ed.), *Suç, Terör ve Savaş Üçgeninde Siber Dünya*, Barış Platin Kitabevi, Ankara, 2009, 209-232.

ALTUNOK, Taner ve Kaya, Zeynep, "Siber Tehditlerle Mücadele", Haydar Çakmak ve Taner Altunok, (ed.), *Suç, Terör ve Savaş Üçgeninde Siber Dünya*, Barış Platin Kitabevi, Ankara, 2009, 137-162.

BROADHURST, Roderic, vd., "Organizations and Cyber Crime: An Analysis of The Nature of Groups Engaged in Cyber Crime", *International Journal of Cyber Criminology*, 2014, 8(1), 1-20.

CHARMONMAN, Srisakdi and Trichachawanwong, Chatpawee, "Training of Interdisciplinary Cyber Warriors", *International Journal of the Computer, the Internet and Management*, 2014, 22(2), 7-12.

ÇELİK Minhaç, “Siber Ordu Kurmak için Devletler Özel Sektör ile Çalışıyor”, *TMMOB Bilgisayar Mühendisleri Odası Dergisi*, 2015, Sayı 5, 32-34.

ÇELİK, Şener, “Stuxnet Saldırısı ve ABD’nin Siber Savaş Stratejisi: Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanmaktan Kaçınma İlkesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, 15(1), 137-175.

EKSTEDT Victoria, vd., “Commitments, Mechanisms & Governance”, Alexander Klimburg, (ed.), *National Cyber Security: Framework Manual*, NATO CCD COE Publication, Tallinn, 2010, 146-190.

KLIMBURG, Alexander ve Healey, Jason, “Strategic Goals & Stakeholders”, Alexander Klimburg, (ed.), *National Cyber Security: Framework Manual*, Tallinn, NATO CCD COE Publication, Tallinn, 2012, 66-107.

NATH, Sanghamitra, “What Military Deterrence cannot Do, Cyber Deterrence can Do to Iran: Exploring the Implications of Manipulative Incessant Usage of the Term ‘Pre-Emptive’”, *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 2012, 4(1), 313-323.

PETERSON, Dale, “Offensive Cyber Weapons: Construction, Development and Employment”, *Journal of Strategic Studies*, 2013, 36(1), 120-124.

VELLONE Luigi, “From Data to Knowledge: How Intelligence and Security Tools can Help”, Fernando Duarte Carvalho ve Eduardo Mateus da Silva, (ed.), *Cyberwar-Netwar: Security in the Information Age*, IOS Press, Amsterdam, 2006, 115-130.

Raporlar

BARNUM Sean, *Standardizing Cyber Threat Intelligence Information with the Structured Threat Information eXpression (STIX)*, The Mitre Corporation, Version 1.1, Revision 1, 2014.

Kaspersky Lab., “Kaspersky Security Bulletin 2015”, https://securelist.com/files/2015/12/Kaspersky-Security-Bulletin-2015_FINAL_EN.pdf, (Erişim tarihi: 28.07.2016).

McAfee Labs, *Threats Report May 2015*, Santa Clara, 2015.

Ponemon Institute, *2015 Cost of Cyber Crime Study: Global*, Ponemon Institute Research Report, Michigan, 2015.

İnternet Kaynakları

BAŞARAN Alper, “Verizon Bilgi Güvenliği Olayları Raporu”, 4 Aralık 2014, <http://securitist.blogspot.com.tr/2014/12/verizon-bilgi-guvenligi-olaylar-raporu.html>, (Erişim Tarihi: 28.07.2017).

PIZZI, Michael, “Cyberwarfare greater threat to US than terrorism, say security experts”, 7 Ocak 2014, Aljazeera America, <http://america.aljazeera.com/articles/2014/1/7/defense-leaders-saycyberwarfaregreatestthreattous.html>, (Erişim Tarihi: 12.06.2017).

Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik

Syrian Refugee Women and Human Security

Özlem ÖZDEMİR* ve Emrah ÖZDEMİR**

Öz

Suriye’de iç çatışmanın başladığı 2011 Mart ayından itibaren milyonlarca Suriyeli, güvenlik, korunma ve sığınma hakkı için hem Avrupa’ya, hem de sınır ülkelere göç etmektedir. Kadın, erkek ve çocuk göçmenler zorunlu göçün yarattığı güvensiz ortamdan, risklerden ve tehlikelerden farklı şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle çalışmada, Suriye iç savaşından kaçan mültecilerin yarısını oluşturan ve genellikle göz ardı edilen Suriyeli mülteci kadınların tehdit algısı, insani güvenlik bağlamında ele alınmıştır. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler raporları, sivil toplum örgütlerinin araştırmaları ve uluslararası medyaya yansımalar analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Uluslararası Güvenlik, Suriyeli Mülteci Kadınlar, Tehdit, İnsani Güvenlik.

Abstract

Due to the Syrian conflict beginning in March 2011, millions of Syrians have migrated to other countries to seek safety, protection or asylum. This forced migration has caused different vulnerabilities, risks, and insecurity for male, female and child migrants. Therefore, this work evaluates the threat perception of Syrian refugee women, who had to flee from Syrian conflict and who consist of half of the population of the refugees, within the context of human security. In this framework, an in-depth analysis of United Nations reports, researches of non-governmental organizations, and international media coverage have been performed in order to illustrate different threat perceptions of the Syrian refugee women.

Keywords: Forced Migration, International Security, Syrian Refugee Women, Threat, Human Security.

* Dr., Jandarma Genel Komutanlığı, e-posta: ozbah2002@yahoo.com.

** Dr., Jandarma Genel Komutanlığı, e-posta: ozdemir2002@gmail.com.

Geliş Tarihi/Received: 17.12.2017

Kabul Tarihi/Accepted: 16.04.2018

Giriş

Savaş, doğal afet, kıtlık veya işsizlik gibi insanların yaşadıkları yerlerden göç etmesine sebep olabilecek birçok sebep bulunmaktadır. Suriye açısından değerlendirildiğinde, insanların kitleler halinde göç etmesini etkileyen sebebin ülke içinde yaşanan iç savaş olduğu görülmektedir. Çatışma, zorunlu göçün ve bunun sonucu olarak da mültecilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹ Yedinci yılına giren Suriye İç Savaşı, 2011 yılında başladığından itibaren milyonlarca Suriyeli, güvenlik, korunma ve sığınma hakkı için Avrupa'ya ya da diğer ülkelere göç etmiştir. Buna göre, 6,5 milyon Suriyeli ülke içinde; 4,8 milyon Suriyeli ise Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelere göç etmiştir.² Avrupa ülkelerinde ise Suriyeli mülteci sayısı 1.120.432'ye ulaşmıştır.³ Milyonlarca Suriyelinin hem Avrupa ülkelerine, hem de sınır ülkelere bir anda göç etmesi; siyasi çevrelerin yanı sıra uluslararası aktörlerin de gündemini işgal eden bir konu haline gelmiştir. Kısacası, “Suriye’de yaşanan iç savaş son yirmi yılın en kötü mülteci krizini yaratmıştır”.⁴

Kadın, erkek ve çocuk mülteciler zorunlu göçün getirdiği güvensiz ortamdan, risklerden ve tehlikelerden farklı şekilde etkilenmektedir. Gerek sınır ülkelere, gerekse Avrupa ülkelerine göç sırasında Suriyeli kadın mültecilerin karşı karşıya kaldıkları “tehdit”in insani güvenlik

¹ Edward Newman, “International Security, and Human Vulnerability: Introduction and Survey”, Edward Newman and Joanne van Selm, (ed.), *Refugees and Forced Displacement: International Security, Human Vulnerability, and The State*, United Nations University Press, New York, 2003, ss. 3-31.

² OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), “About the Crisis”, <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>, (Erişim Tarihi: 17. 06. 2016).

³ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Syria Regional Refugee Response*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, New York, 2016.

⁴ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Worldwide Displacement Hits All-Time High as War and Persecution Increase*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, New York, 2015.

bakımından değerlendirilmesi, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Savaş, çatışma ya da kargaşa ortamında kadınların maruz kaldıkları cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet türleri ve tehdit algıları, bölgelere göre farklılık göstermekte olup; bu durum Suriyeli kadın mülteciler için de geçerlidir. Mülteci kadınların hayatlarını olumsuz yönde etkileyen bu güvenlik tehditlerinin değerlendirilmesi bizi insani güvenlik kavramına yaklaştırmaktadır. İnsani güvenlik, zorunlu göç kavramı ile yakından ilişkilidir. Savaştan, çatışmadan, kıtlıktan veya ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik problemlerden kaçan göçmenlerin ya da mültecilerin gerek ülkelerinde, gerekse sığınmaya çalıştıkları ülkelerdeki güvenliğe veya tehdit algısına etkilerinin insani güvenlik kavramı içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Suriyeli mülteci kadınlar, sığınma hakkı talep ettikleri ülkelerde farklı farklı tehditlerle karşılaşmakta ve tehdit algıları bu ülkelerin yaklaşımlarına göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle, mülteci kadınların tehdit ve korku algısının bireysel düzeyde anlaşılması ve gerekli tedbirlerin alınması için toplumsal cinsiyet temelli bir araştırmaya gerek duyulmaktadır. Çalışmada zorunlu göç sonucu çeşitli ülkelere göç eden Suriyeli mülteci kadınların karşılaştıkları ya da algıladıkları “tehdit” analiz edilmiştir. Göç olgusu; kat edilen mesafe, zorunlu ya da gönüllü olması, ekonomik boyutu, sosyolojik ve antropolojik yönü gibi farklı açılardan ele alınan bir kavram olması nedeniyle; uluslararası güvenlik, uluslararası ilişkiler, ekonomi ve sosyoloji gibi farklı alanları da içine alan teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu makalede ağırlıklı olarak uluslararası güvenlik yaklaşımı çerçevesinde bir değerlendirme amaçlanmış olsa da, sınırlı olarak göç teorilerinden de istifade edilecektir.⁵

⁵ Çalışmaya ışık tutabilecek modern göç teorilerinin başlıcaları; Neo-klasik Göç Teorileri, Göç Sistemleri Teorisi, İlişkiler Ağrı Teorisi, Dünya Sistemleri Teorisi, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi ve Yeni Göç Teorisi olarak sıralanabilir. Çalışmada da değinildiği gibi, değerlendirmenin ana kriterini güvenlik teorileri oluşturmakla beraber, göçün disiplinler arası bir kavram olması dolayısıyla göç teorilerine de sınırlı olarak değinilecektir.

1. İnsani Güvenliğe Uzanan Uluslararası Güvenlik Anlayışı

Uluslararası güvenlik, uzun süredir akademisyenlerin, siyasetçilerin ve entelektüel çevrenin merkezinde yer alan bir kavram olmuştur. Zamanla bu kavram tanım itibariyle değişikliğe uğrayarak yeni boyutlar kazanmıştır. Tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, başlangıçta güvenlik kavramının devletlerin asıl amacının ulusal sınırlarını diğer devletlerin askeri gücünden korumak ve bu doğrultuda önlemler almak üzerine temellendirildiği görülmektedir. Bu önlemlerin en başında ordunun olabildiğince silahlanması gelmekteydi. Zamanla akademisyenler ve siyasi aktörler, gelişen anlayış çerçevesinde, sadece ulusların değil, bireylerin de ekonomik ve fiziksel olarak güvenliğinin tehdit altında olduğunu düşünmeye başlamıştır. Hatta bu değişen güvenlik anlayışında, devletler bireylerin güvenliğini tehdit eden unsurlardan sadece biri olarak gösterilmeye başlanmıştır. Buna göre, güvenlik tehdidi algılamaları; savaş, çatışma, salgın hastalık, çevre kirliliği, açlık, küresel ısınma, kıtlık, uluslararası kaçakçılık, doğal afetler, nüfus artışı, etnik çatışma, terör ve göç olarak genişlemeye başlamıştır.⁶

Güvenlik alanının genişliği, alanın politik ve akademik çevrelerde farklı tanımlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle güvenlik alanlarının bütün uygulamalarını ve konularını içine alan ve herkesin fikir birliğine vardığı kapsamlı bir güvenlik tanımı bulunmamaktadır. Uluslararası göç, terör, şiddet, iç savaş ve çatışmalar günümüzde hâlâ, siyasi ve akademik alanların yanı sıra, medyada da tartışılmaya devam edilirken; şu sorular doğal olarak akla gelmektedir: “Güvenliğin anlamı nedir?”, “Kimin güvenliği?”, “Güvenlik nasıl inşa edilmektedir?”

Klasik realizmin güvenlik tanımına göre, gücü elde etmek için devletler de tıpkı insanların çıkarıcı ve bencil doğası gibi hareket etmektedir. İnsanların bu davranışları onların güce olan arzularını

⁶ Barry Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Harvester Books, Chapel Hill, University of North Carolina Press, Brighton, 1983, ss. 214-242; Pauline Kerr, “Human Security”, Alan Collins, (ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2013, ss. 104-117.

pekiştirmekte ve bu da savaşların sebeplerini açıklamaktadır. Devletleri yöneten fırsatçı politikacılar agresif yapılarından ve daha fazla güç elde etmek amacıyla uluslararası alanda yayılcı bir politika izleyebilmektedir.⁷ Bu anlamda, klasik realizm, devlet merkezli bir anlayış öne sürmekte ve uluslararası sistemi devletlerarası ilişkileri düzenleyen anarşik bir ortam olarak görmektedir.

Kuramın ilişkileri düzenleyen temel mekanizması, askerî caydırıcılık ve müttefik devletlerin kontrolüdür. Güvenliği yukarıdan aşağıya bir bakış açısıyla ele almakta ve en önemli unsur olarak gücü görmektedir.⁸ Askerî gücün yanında coğrafya, nüfus, doğal kaynaklar ve jeopolitik konum; ulus devletlerin güvenliğini korumak için sahip olması gereken temel güç unsurlarıdır. Realist güvenlik anlayışına göre; içinde bulunulan çatışma ve rekabet ortamında, devletler, sınır güvenliklerini koruyabilmek için güç potansiyellerine sahip olmak zorundadır. Ulus-devlet anlayışı, bencil ve çıkarıcı bir yapıya sahiptir.⁹

Kenneth Waltz'ın *Uluslararası Politikalar Kuramı* başlıklı çalışması realist bakış açısına önemli katkılar sağlamıştır. Çalışma, sistemlerin yapı üzerine odaklandığından ve birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğundan bahsetmektedir.¹⁰ Buradaki yapı, uluslararası ilişkileri düzenleyen ve sadece devletlerden oluşan sistem olarak tanımlanmaktadır. Neorealizm, bu nedenle devlet içi politikaya değil; daha çok devletler arasındaki ilişkiye odaklanmakta; çok uluslu şirketlerin ve uluslararası aktörlerin bağımsız hareket etmedikleri için yapı içerisinde yer almadıklarını düşünmektedir. Devletler açısından ise, önemli olan, güce sahip olmaktır. Neorealizm, klasik realizmden

⁷ Colin Elman, "Realism", Paul D. Williams, (ed.), *Security Studies*, Routledge, New York, 2008, s. 17.

⁸ Tarak Barkawi ve Mark Laffey, "The postcolonial moment in security studies", *Review of International Studies*, 2006, no. 32(2), ss. 329-352.

⁹ Terry Terriff, *Security Studies Today*, Polity Press, Cambridge, 1999, s. 32; James E. Dougherty ve Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Contending Theories of International Relations*, New York, Longman, 2001, ss. 93-95.

¹⁰ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Addison Wesley, Reading, MA, 1979.

bu noktada ayrılmaktadır. Neorealizmde, güç, amaç değil; sadece devletlerin uluslararası sistemde var olabilmek için kullandıkları bir araçtır. Bu güç, uluslararası ilişkilerin anarşik yapısından kaynaklanmakta olup; bu anlamda birbiriyle bağlantılı askerî, ekonomik, kültürel ve politik mekanizmaların bir arada değerlendirilmesini gerektirmektedir.¹¹ Ancak askerî güç, devletin güvenliği açısından son derece önemli olduğu için, “yüksek politika”; diğer unsurlar ise “alçak politika” bağlamında ele alınmıştır.

Neoliberalere göre, karşılıklı ekonomik bağımlılık, devletlerin gücünü belirlemektedir. Diğer taraftan, sivil toplum örgütleri, teknoloji ve eğitim gibi diğer etkenler de uluslararası ilişkiler alanı için önemlidir. Bu nedenle rasyonel davranan devletler, uluslararası alanda “karşılıklı bağımlılık” ilkesiyle iş birliğine gitmektedir.¹² Bu anlayış, yapısalcılık kuramıyla yakından ilişkilidir. Sosyoloji ve eleştirel kuramların birleşimi olan yapısalcılık, dünyanın sosyal bir şekilde etkileşim sonucu oluştuğunu varsaymaktadır. Bu kurama göre, kurumlar ve yapılar karşılıklı olarak birbiriyle etkileşim içerisinde. Bu nedenle normlar, kimlik ve fikirler gibi düşünsel faktörler dünya politikasının oluşmasında merkezî yerdedir. Bütün bu unsurlar, güvenliğe etki etmektedir; çünkü güvenlik de sadece askerî güç ile açıklanmayacak kadar tarihsel ve kapsamlı bir süreci ifade etmektedir. Yapısalcılara göre, bu süreçte güvenlik sosyal bir inşadır.¹³ Örneğin; kimlik, norm, değerler ya da kültür; devletlerin askerî alanda verdikleri kararları etkilemektedir.¹⁴ Burada güvenlik belli bir grubun temel değerlerini korumak olarak anlaşılabilir. Fakat bu sefer de şu sorular

¹¹ Kenneth Waltz, “Political Structures”, Robert O. Keohane, (ed.), *Neorealism and its Critics*, Columbia University Press, NY, 1986.

¹² Joseph Nye, “The Changing Nature of World Power,” *Political Science Quarterly*, 1990, 105/2, ss. 177-192.

¹³ Matt McDonald, “Constructivism”, Paul D. Williams, (ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, New York, 2008, ss. 59-72.

¹⁴ Peter Katzenstein (ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996), ss. 1-32; Matt McDonald, 2008, age, ss. 60-61.

ortaya çıkabilir: “Kim bu grup?”, “Bu grubun temel değerleri ne?”, “Bu temel değerlere tehdit nereden gelmektedir?”, “Bu değerler nasıl korunmalıdır?” Yapısalcıların bütün bu sorulara verdikleri cevap, güvenliğin tarihsel ve sosyal bağlamda, sosyal etkileşim aracılığıyla uzun süren tartışmalar sonucu oluştuğudur.¹⁵ Yapısalcılar, bu nedenle, keskin ve bütün ulusları kapsayan güvenlik tanımı yapmaktan kaçınmaktadır.

Kopenhag Okulu, yapısalcı gelenek içerisinde, güvenlik çalışmalarına getirdiği yeni yaklaşımlar dolayısıyla önemli bir yere sahiptir. Okul’un önde gelen isimleri Buzan, Wæver ve Wilde, güvenlik kavramının anlamını çevresel faktörleri, yoksulluğu ve insan haklarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Okul, yapısalcı gelenek içerisinde, belirli aktörlerin “söz eylem”ine (*speech act*) göre güvenliğin temellendiğinden bahsetmektedir.¹⁶ Wæver ve Buzan güvenliğin merkezini “sektörler”, “bölgesel güvenlik kompleksleri” ve “güvenlikleştirme” kavramlarıyla açıklamıştır. Yazarlara göre, askerî, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörler belirli güvenlik alanlarının birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğu yerleri kapsamaktadır. “Bölgesel güvenlik kompleksleri”nde, coğrafi ayrımlar, kendi güvenlikleri için birbirleriyle etkileşim içerisinde olmalıdır.¹⁷

“Güvenlikleştirme” kavramı da bu Okulun dile getirdiği önemli kavramlardandır. Kavram, “tehdit”in siyasi elitler tarafından söylemsel inşasıyla ilgilenmektedir. Siyasi elitlerin söz eylemleri belirli konuları tehdit unsuru olarak görüp güvenlik kapsamı içine alırken; diğer konuları tehdit olarak algılamayarak güvenlik kapsamı içinde değerlendirmemektedir.¹⁸ Ancak Okul, politize edilmiş ve politize edilmemiş güvenlik kavramlarına karşıdır. Politize edilmemiş konular,

¹⁵ Matt McDonald, “Human security and the construction of security”, *Global Society*, 2002, 16(3), ss. 277-295.

¹⁶ Matt McDonald, 2008, agm, ss. 59-60.

¹⁷ Barry Buzan, Wæver Ole ve Wilde de Jaap, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 1998, s. 25.

¹⁸ Ole Wæver, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz, (ed.), *On Security*, Columbia UP., New York, 1995, ss. 46-86.

devletin üzerinde durmadığı konuları kapsarken; politize edilmiş konular, devletin tartıştığı ve gündemine aldığı konuları kapsamaktadır. Güvenlikleştirme ise her iki konudan farklı olarak tehdit konularını ortaya koymakta ve güvenlik önlemlerini tartışmaktadır.¹⁹

Güvenlikle ilgili tartışmalar devam ederken, konu ile ilgili önemli bir gelişme 1994 yılında Kanada'nın York Üniversitesi'nde ortaya atılmıştır. Özellikle Ken Booth'un "*Security and Emancipation*" başlıklı makalesi, farklı bir eleştirel güvenlik yaklaşımının Galler Okulu'nun (*Welsh School*) doğmasına neden olmuştur.²⁰ Makalede, insanların özgür olabilmeleri için yapmak istedikleri şeylerin önünde herhangi bir engelin olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin savaş, çatışma, yoksulluk, açlık, kıtlık, çevre kirliliği ya da doğal afetler gibi her türlü tehdit, insanların yapmak istediği şeyleri sınırlamaktadır.²¹ Hatta bu yaklaşım, tehdide yönelik toplumsal cinsiyet deneyimlerine vurgu yapan güvenlik politikaları hakkında farklı bakış açıları da ortaya koymuştur.²² Galler Okulu akademisyenleri öncelikle güvenliğin ve güvensiz ortamın altını çizmiştir.²³ Okulun temsilcilerinden Booth, Krause ve Williams, güvenlik çalışmalarında güvenliğe sadece devlet açısından bakmaktan kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır.²⁴ Booth,²⁵ insanlara karşı oluşan tehdidin dolaylı veya dolaysız olarak devletten geldiğini belirtmiştir. Yazara göre, güvenlik kavramının bireylerin bakış açısından analiz edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, bireyin

¹⁹ Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde, age, s. 25.

²⁰ Pınar Bilgin, "Critical Theory, Security Studies: An Introduction", Paul D. Williams, (ed.), *Security Studies*, Routledge, New York, 2008, s. 92.

²¹ Ken Booth, "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, 17, 1991.

²² Hayward Alker, "Emancipation in the critical security studies project", C. Hacke, G.K. Kindermann and K.M. Schellhorn, (ed.), *The Heritage, Challenge, and Future of Realism*, Bonn University Press, Göttingen, 2005, s. 195.

²³ Ken Booth, *Theory of World Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 98.

²⁴ Ken Booth, 1991, age, ss. 313-326; Keith Krause ve Michael Williams, *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, UCL Press, London, 1997.

²⁵ Ken Booth, 1991, age, ss. 313-326.

özgürleşmesi Galler Okulu'nun merkezinde yer almaktadır.²⁶

Bu noktada, Everett Lee tarafından 1966 yılında ortaya konan İtme-Çekme Teorisi'nin göç hareketlerini açıklamanın yanında özgürleşme kavramını da destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Lee'ye göre, göçü etkileyen başlıca dört faktör (1) kaynak ülkeden kaynaklanan olumsuz olduğu değerlendirilen şartlar, (2) göç edilecek ülkenin sağladığı imkânlar, (3) engeller ve (4) kişisel sebepler olarak sıralanmaktadır.²⁷ Kaynak ülkede yaşanan olumsuz faktörler, şahısları ülkeden ayrılmaya yönlendirirken; hedef ülkedeki olumlu koşullar, teşvik edici bir özellik arz etmektedir. Bu anlamda kişinin kendini tahdit altında hissettiği şartların yaşandığı kaynak ülkeden kendini daha güvende hissedeceğini düşündüğü hedef ülkeye göç etmesi de benzer şekilde değerlendirilebilir.

1990'lı yıllardan itibaren devletler arasındaki çatışmalar, sadece ulusal güvenliği tehdit eden bir unsur olarak değil; aynı zamanda insanların güvenliğini tehdit eden bir unsur olarak da algılanmaya başlanmıştır.²⁸ Böylece insani güvenlik kavramı, bütün insanları kapsayan bir politika olarak gündeme gelmiştir. İnsani güvenlik, insanları, savaş, çatışma ve soykırımdan korunması gerekenler olarak uluslararası hukuk kapsamında değerlendirmektedir. Güvenlik sınıflandırması olarak ekonomi, gıda, sağlık, çevre, kişisel, toplum ve politikayı kapsam içine almıştır. Nüfus artışı, uyuşturucu kaçakçılığı ve uluslararası terör, tehdit olarak değerlendirilmektedir.²⁹

İnsani güvenlik kavramı, uluslararası güvenlik çalışmalarında akademik bir çalışma alanı olmasının yanında, politika alanında da

²⁶ David Baldwin, "The Concept of Security", *Review of International Studies*, 1997, 23, s. 10.

²⁷ Everett S. Lee, "A Theory of Migration", *Demography*, 1966, vol. 3, no. 1, s. 50.

²⁸ Ken Booth, 1991, age, ss. 62-66.

²⁹ UNHDP (United Nations Human Development Programme), *United Nations Human Development Report*, Oxford University Press, New York, 1994; Ken Booth, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 321.

önemli gelişmeler kaydetmiştir.³⁰ Örneğin, savaş, çatışma ve soykırımı önlemek için uluslararası hukukun tüm insanları kapsamı gerekmektedir. Bu kapsamda;³¹

İnsani güvenlik zengin ve fakir uluslardaki insanların hepsini kapsamaktadır. Güvenliklerine karşı fakir ülkelerde tehdit, açlık ve hastalığı kapsarken zengin ülkelerde uyuşturucu kaçakçılığı ve suçu kapsamaktadır. Bu tehditlerin hepsi gerçek ve giderek büyümekte ve çeşitlenmektedir. Özellikle bazı tehdit çeşitleri iş güvensizliği ve çevresel faktörler gibi bütün uluslarda yaygındır.

Tehdit algısı, bireylerin yaşadıkları deneyim ve hissettikleri korku açısından değişiklik göstermektedir. Bu sebeplerden dolayı, insani güvenlik, bireylerin özgürlüğünün korunması için temel teşkil etmektedir. İnsanların özgürlüğünün ve mutluluğunun önemini insani güvenlik bağlamında vurgulamıştır. Buna göre;³²

İnsani güvenlik bütün insanların özgürlüğünü güvence altına almak için insanların hayatlarını korumak anlamına gelmektedir. İnsani güvenlik hayatın temelini oluşturan özgürlüklerin korunmasıdır. İnsanları tehditten korumaktır. Bu nedenle insanların ayakta kalmalarını ve nefes almalarını sağlayan süreci inşa etmesi gerekmektedir. Bunun anlamı, kısaca, insanların hayatta kalma, yaşam ve haysiyetini güvence altına alan politik, sosyal, çevresel, ekonomik, askeri ve kültürel sistemlerin oluşturulmasıdır.

Diğer taraftan, küresel dünyada, bireylerin korkuları ve endişeleri sınırsız ve çeşitlidir. Sadece devletler arasında değil, devletlerin içinde de terör saldırıları, etnik çatışma, şiddet, savaş, kargaşa, hastalık ve ani

³⁰ Columba Peoples ve Nick Vaughan-Williams, *Critical Security Studies*, Routledge, New York, 2010, s. 121.

³¹ UNHDP (United Nations Human Development Programme), *United Nations Human Development Report*, Oxford University Press, New York, 1994.

³² United Nations Report of the Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York, 2003.

ekonomik dalgalanmalar olmaktadır. Bu nedenle, insani güvenlik bireyin temel özgürlüğünün korunması ile doğrudan ilgilidir. İnsani güvenliğin dar ve geniş anlamı “*freedom from fear and freedom from want*” olarak yer almaktadır. Korkulardan özgürlük kavramı aslında insani güvenliğin dar anlamında kullanılmaktadır. Genel olarak, siyasi baskıdan ve şiddetten koruma olarak anlaşılmaktadır.³³ İnsani güvenlik kavramı bireylerin mutlu bir yaşamı ve özgürlüğü olarak tanımlanmaktadır.³⁴

İnsani güvenliğin temel amacı bireylerin özgürlüğünü korumaya yöneliktir. Özgürlük hayatın özünü oluşturmaktadır. Bunun anlamı bireylerin tüm tehdit ve olası tehditlerden korunmasıdır. Bunun anlamı insanların dayanma gücünü ve nefes almasını sağlayan süreci inşa etmektir. İnsanların yaşamlarını sürdüreceği ve saygınlığını artıracak siyasi, sosyal, çevresel, ekonomik, askerî ve kültürel sistemin yaratılmasının sağlanması gerekmektedir.

Güvenliğe ilişkin insan merkezli bu tanıma göre, zorunlu olarak göç eden mülteciler korunması gereken savunmasız gruplar olarak değerlendirilmektedir; çünkü mülteci durumuna düşen insanlar göç sırasında şiddet olaylarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Mülteciler üzerinde yapılan araştırmalara göre, göç insan güvenliğine bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmektedir.³⁵ Örneğin, son beş yılda Suriyeli mülteciler hem Avrupa ülkeleri, hem de sınır ülkeler açısından en büyük mülteci problemi olarak görülmektedir. Hatta mültecileri bazı devletler sınır güvenliği açısından bir tehdit olarak algılamakta;

³³ United Nations Report of the Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York, 2003; Columba Peoples ve Nick Vaughan-Williams, *Critical Security Studies*, Routledge, New York, 2010, s. 126.

³⁴ United Nations Report of the Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York, 2003.

³⁵ Edward Newman, age; Jane Freedman, “Engendering Security at the Borders of Europe: Women Migrants and the Mediterranean Crisis” *Journal of Refugee Studies*, 2016, ss. 1-15; Nana Poku, K. ve Graham David, *Migration, Globalisation and Human Security* Routledge, London, 2000.

bazıları ise korunmaya muhtaç insanlar olarak görmektedir. Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır binlerce Suriyeli mülteciye kapılarını açan ilk ülkeler olmuştur. Almanya, İtalya, Yunanistan, ABD, İsveç, Avustralya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler de sığınmacılara kapılarını açan ülkeler arasında yer almıştır.

Ancak Macaristan, Makedonya, Sırbistan, Slovenya ve Hırvatistan Suriyeli mültecileri sınırlarına tehdit olarak algılamıştır. Macaristan hükümeti, mülteci girişini engellemek için sınırlarına tel örgü çekerek binlerce asker ve polisi buraya yığmıştır. Slovenya da sınırlarında benzer tedbirler almış; mültecilerin sınırlarını kullanarak Batı Avrupa'ya gidişini engellemek için Balkanlara uzanan sınırını kapatmıştır.³⁶ Oysa “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”de “bütün devletlerin, mülteci sorununun toplumsal ve insani yönlerini kabul ederek, bu sorunun devletler arasında bir gerginlik sebebi halini almasını önlemek için olanakları ölçüsünde ellerinden geleni yapmalarını arzuladığını ifade etmektedir” ibaresi yer almaktadır.³⁷ Görüldüğü gibi, bütün devletler mülteci sorununa aynı şekilde bakmamaktadır. Kısacası, milyonlarca Suriyeli mültecinin bir anda başka ülkelere göç etmesi ve sığınma talepleri, dünya siyasetinin gündeminin de değişmesine neden olmuştur.

Güvenlik arayışının ötesinde, Suriyeli göçmenlerin hareketliliklerini etkileyen diğer önemli faktörler; ekonomik kazanç, refah ve sosyal imkânlar olarak sıralanabilir. Güvenlik kaygısıyla, ilk ve en yakın durak olan komşu ülkelere geçiş sağlandıktan sonra, imkânlar bakımından daha iyi durumda olan Batı ülkelerine geçiş fırsatları aranmaktadır. Bu anlamda, göç hareketlerini açıklamaya çalışan kuramlardan Merkez-Çevre Kuramı önemli bir açıklama getirmektedir. Kökenleri Wallerstein'in bağımlılık ve çevre-merkez

³⁶ Patrick Strickland, “Refugee crisis: Hungary sends more troops to border” *Aljazeera*, <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/refugee-crisis-hungary-sends-troops-border-160309134453267.html>, (Erişim Tarihi: 10.03.2016).

³⁷ BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2016.

kavramlarını barındıran dünya sistemi kuramına dayanan bu kuram; küreselleşme sürecinde sermaye, piyasa, üretim ilişkileri ve teknoloji gibi kavramlar bakımından üstünlük sağlayan merkez ülkelerin, bu bakımlardan zayıf konumda bulunan çevre ülkelerden iş gücü ve göç hareketlerine maruz kaldıklarını savunmaktadır.³⁸ Dolayısıyla, bu kuram Suriyeli mültecilerin geniş anlamda güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla öncelikle komşu ülkelere geçişlerini ve akabinde Batılı ülkelere yönelmelerini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bunun ötesinde, göç alan ülkelerin de mültecileri kabul etmelerinde önemli rol oynayan faktörlerin de anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu anlamda; iş gücü ihtiyacı, ülkenin ekonomik durumu, mültecilerin getireceği sosyal ve ekonomik külfet; çevre ülkelerin davranışlarını belirlemedeki önemli kriterler olarak belirlemektedir.

Görüldüğü üzere, güvenlik algısı zaman içerisinde belirli sınırlar içinde yaşayan toplumları diğer saldırgan toplumlardan gelen tehdit ve riskleri bertaraf etmek ve korumak üzerine temellendirilen devlet temelli anlayışın ötesinde, bireylerin kendilerine yönelen ekonomik siyasal ve fiziki farklı tehditlere karşı kendilerini güvende hissetmelerinin önemini vurgulayan bir anlayışa evrilmektedir. Bu anlamda göç, hem bireylere yönelik tehditlerden uzaklaşmanın bir aracı, hem de başlı başına bireylerin yaşam şartlarına yönelik bir belirsizlik ve tehdit olarak ortaya çıkmaktadır. Devletlerin kendilerine yönelik bir tehdit olarak algıladıkları Suriyeli göçmen hareketleri, klasik güvenlik yaklaşımının ötesinde birey merkezli bir yaklaşımla da ele alınmalıdır. Çok yönlü bir kavram olması nedeniyle farklı disiplinler ve kuramlarla konuya yaklaşılabilmesinin altını bir kez daha çizilerek bu çalışmanın bakış açısının insani güvenlik ve toplumsal cinsiyet yaklaşımı olduğunu vurgulamakta fayda vardır.

³⁸ Immanuel Wallerstein, *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of European World-Economy in the Sixteenth Century*, Academic Press, New York, 1974.

2. İnsani Güvenlik Bağlamında Suriyeli Mülteci Kadınlar

Geleneksel devlet merkezli güvenlik çalışmaları, zorunlu göçü çatışma, terörizm, askerî güç ve devlet ile ilişkilendirmiştir. Zorunlu göç tıpkı askerî tehditler gibi devletin güvenliğini tehdit eden bir unsur olarak algılanmaktadır. Son on yılın en büyük sorunu haline gelen Suriyeli mültecilerin göç ettiği ülke siyasetine bakıldığında; gerek politikacıların söylemleri, gerekse ülkelerin aldıkları önlemler genellikle mültecileri bir tehdit unsuru olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Oysa insani güvenlik açısından değerlendirildiğinde; gerek çatışmalardan, gerekse zorunlu göç sırasında ve sonrasında güvensiz ortamlardan en fazla etkilenenlerin Suriyeli mülteciler olduğu görülmektedir. Ancak kadınlar, çatışmalardan ve zorunlu göçten farklı şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle, her bir mülteci kadının tehdit algısı ve deneyimi birbirinden farklı olduğundan, aşağıdan yukarıya yaklaşım ve mikro seviye bakış açısının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.³⁹ Her bir mülteci kadının bireysel olarak değerlendirilmesi, aynı zamanda onların tehdit karşısında korunması, uluslararası güvenlik kapsamında insani güvenlik kavramının daha da anlamlı olmasına neden olacaktır; çünkü insani güvenlik, belirtildiği üzere, insanların hayati özgürlüklerinin korunması ile yakından ilişkili bir kavramdır.⁴⁰

Zorunlu olarak göç eden kadınlar göç sırasında güvenli bir ortam olmayışı nedeniyle, -genel güvenlik kaygılarının ötesinde- cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarına maruz kalmaktadır.⁴¹ Kadınların savunmasız ve korunmasız durumlarından faydalanarak şiddet kullananlar arasında polisler, sınır güvenliğini sağlayanlar, siviller, diğer

³⁹ Ann J. Tickner, *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving International Security*, Columbia University Press, New York, 1992.

⁴⁰ United Nations Report of the Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York, 2003.

⁴¹ BMMYK'ye (UNHCR 2003) göre cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet sınıflandırılması cinsel şiddet (tecavüz, cinsel istismar, fuhuşa zorlama, cinsel taciz), fiziksel şiddet (taciz, kadın ticareti), duygusal ve psikolojik şiddet (aşağılama), zararlı geleneksel uygulamalar (erken evlilik, zorla evlendirme, namus cinayeti ve kız çocuklarını okula göndermeme) şeklindedir.

erkek mülteciler ya da mülteci kamplarında görevli sivil toplum kuruluşu çalışanları bulunmaktadır.⁴² Bu zor şartlar altında, kadınların zorunlu göç sırasında ve sonrasında uğradıkları, gördükleri, tanık oldukları şiddet ve tehdit olayları, uluslararası güvenlik çalışmaları açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, kadın mültecilerin tehdit algısının zorunlu göç sırasında ve sonrasında araştırılması, göç sürecinde ortaya çıkan olumsuz etkilerin önlenmesi ve ortadan kaldırılması bakımından toplumsal cinsiyet kavramı bakış açısından uluslararası güvenlik çalışmaları içinde değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip yazarların hemfikir olduğu nokta; savaş, çatışma ya da zorunlu göç sırasında kadınların algıladıkları tehdit konusunda, uluslararası güvenlik alanında çok fazla yoğunlaşmadığı, bunun en büyük sebebinin de bu alanın erkek bakış açısıyla yönetilmesinden kaynaklanmakta olduğudur.⁴³ Enloe'nun da belirttiği gibi, uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanı, eril karakteri baskın bir yapıya sahip olduğu için, kadınlar güvenlik çalışmalarında marjinalleştirilmiştir.⁴⁴ Bu yaklaşım, güvenlik çalışmalarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden ayrı olarak düşünülmemesi gerektiğinin altını çizmektedir. Ulusal ve uluslararası alanda eril tarafından ekonomik ve politik olarak alınan kararlar, ataerkil yapıyı güçlendirmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini arttırmaktadır.⁴⁵ Kadınlar, güvenlik alanında karar vericiler değil de, daha çok mağdur ya da korunmaya muhtaç grup olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası aktörler tarafından kadınların mağdur olmadan önceki korku ve algıları konusunda çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar, genellikle kadınlar

⁴² Josie Ensor, "Women in Syria 'forced to exchange sexual favours' for UN aid", *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/02/27/women-syria-forced-exchange-sexual-favours-un-aid/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018).

⁴³ Caroline Kennedy, "Gender and Security", Alan Collins, (ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2013, ss. 118-130.

⁴⁴ Cynthia Enloe, *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, University of California Press, Berkeley CA, 1989.

⁴⁵ Columba Peoples ve Nick Vaughan-Williams, age, s. 36.

mağdur olduktan sonraki süreçle ilgilenmektedir. Örneğin, kadına karşı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin, ilk kez 31 Ekim 2000 tarihinde 1325 sayılı BM kararı ile savaş suçu kapsamına alınması, 1990'lı yıllarda yaşanan olaylara dayanmaktadır.⁴⁶

1992 yılından itibaren, üç yıl boyunca, 13.000 ilâ 50.000 arasında Bosnalı Müslüman kadın, Sırp ordusu tarafından etnik temizlik amaçlı tecavüze uğramış ve işkence görmüştür. Çoğunluğu Sırp ordusunun geri çekilmesi esnasında meydana gelen tecavüzler neticesinde, “Sırp etnik kimliği” ile yüzlerce bebek doğmuştur.⁴⁷ Diğer bir olumsuz tecrübe de Ruanda’da yaşanan savaş suçudur. 1990 ilâ 1993 yılları arasında Ruanda’da gerçekleşen soykırımda sayıları 250.000 ilâ 500.000 arasında değişen Tutsi kadınına Hutular tarafından tecavüz edilmiştir.⁴⁸ Tutsi kadınlarına karşı gerçekleştirilen tecavüz olayları neticesinde, “nefretin çocukları” olarak adlandırılan toplam 5000 bebek doğmuştur.⁴⁹ Görüldüğü gibi, kadınlar da cinsiyetleri, kimlikleri ya da etnik kökenlerinden dolayı savaşın ve çatışmaların kurbanları olmaktadır. Kadınlara uygulanan şiddetin birçok nedeni olabilmektedir. Öncelikle savaş ve çatışma sırasında ya da sonrasında devlet güçlerinin otoritesinin zayıflamasını fırsat bilenler, kadınlara en zayıf oldukları

⁴⁶ UNSC (UN Security Council), *Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security*, S/RES/1325, 2000.

⁴⁷ Megan Bastick, Karin Grimm ve Kunz Rahel, *Sexual Violence in Armed Conflict: Global Overview and Implications*, Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva, 2007, ss. 55, 57, 117; Megan Gerecke, “Explaining Sexual Violence in Conflict Situations”, Laura Sjoberg ve Sandra Via, (ed.) *Gender, War, and Militarism*, Praeger Security International, New York, 2010, s. 139.

⁴⁸ Nicole Hogg, “Women’s Participation in the Rwandan Genocide: Mothers or Monsters?”, *International Review of the Red Cross*, 2010, 877 (92), ss. 69-102; Megan Gerecke, age, s. 57.

⁴⁹ Human Rights Watch (HRW), “Shattered Lives: Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath”, *Human Rights Watch Women’s Rights Project*, New York, 1996; Helen Hintjens, “Explaining the 1994 Genocide in Rwanda”, *The Journal of Modern African Studies*, 1999, 37, ss. 241–286; Elizabeth J.Wood, “Sexual Violence During War: Toward an Understanding of Variation”, Laura Sjoberg ve Sandra Via (ed.) *Gender, War, and Militarism*, Praeger Security International, New York, 2010, s. 124.

anda saldırmakta ve şiddet uygulamaktadır.⁵⁰

Feministler, kadınların ikincil konumu ve ezilmişliğinde hemfikir olsalar da güvenlik alanına yaklaşımlarında farklı görüşlere sahiptirler. Güvenlik çalışmalarına toplumsal cinsiyet ve feminizm açısından ele alan yaklaşımlar; liberal feminizm, feminist duruş yaklaşımı (*standpoint feminism*) ve post-yapısalcı toplumsal cinsiyet (*Poststructural gender approaches*) yaklaşımlarıdır.⁵¹ Liberal feminizmin temel bakış açısı, kadın-erkek ayrımı yapmadan insan olarak eşitlik ve bireyin özerkliği ve özgürlüğüdür. Kadınlarla erkeklerin eşitliğini politikada, ekonomide ve toplumsal yaşamda tam anlamıyla eşitlik olarak tanımlamaktadır. Kurama göre, kadınlar ancak onlara yüklenen geleneksel rollerden çıktıkları zaman erkelerle eşitlik şansını yakalayabilir. Örneğin, kadınların eş ve anne olarak doğal olarak kabul edilen rolleri, kadınların toplumdaki eşitsiz konumlarının göstergeleridir.⁵² Liberal feminizme göre, “oy hakkı, eşit eğitim, eşit iş, eşit ücret” kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin sağlanması için gereklidir.⁵³ Liberal feminizm, cinsiyet eşitliği ve güvenlik çalışmaları arasında ilişki kurarak kadınların da, tıpkı erkekler gibi, bu alanda görünür olmaları gerektiğini savunmuştur. Güvenlik alanını liberal feminizm açısından değerlendiren Enloe’a göre, kadınların güvenlik alanında daha fazla görünür olmaları gerekmektedir. Yazara göre, erkeklerin kontrolünde olan uluslararası güvenlik alanında ataerkil

⁵⁰ Christopher K. Butler, Tali Gluch ve Neil J.Mitchell, “Security Forces and Sexual Violence: A Cross National Analysis of a Principal-Agent Argument”, *Journal of Peace Research*, 2007, 44 (6), ss. 669–687; Carolyn Fowler, Julie Dugan ve Paul Bolton, “Assessing the Opportunity for Sexual Violence against Women and Children in Refugee Camps”, *The Journal of Humanitarian Assistance*, Feinstein International Center at Tufts University, 2000, ss. 1-7.

⁵¹ Columba Peoples ve Vaughan-Williams, Nick, age, s. 36.

⁵² Liesbet Van Zoonen, “Medyada Feminist Yaklaşımlar”, Süleyman İrvan (ed.) *Medya, Kültür, Siyaset*, Alp Yayınevi, Ankara, 2002, s. 473.

⁵³ Mutlu Binark, “İletişim Araştırmalarında Kadın Müdahalesi”, *A.Ü. İletişim Fakültesi Yıllık*, 1992, ss. 63-64.

düzeni korumaktadır.⁵⁴

Güvenlik ve toplumsal cinsiyet ile ilgili, liberal feminizme alternatif bir bakış açısını feminist duruş yaklaşımı getirmektedir. Güvenlik konusuna feminist duruş yaklaşımı açısından bakan Tickner'a göre, güvenlik alanını kuramlaştırmak için kadınların bakış açıları ve deneyimleri son derece önemlidir.⁵⁵ Bunun için ampirik araştırmaların yapılması gerekmektedir. Yazara göre, uluslararası alan maskülen özellikler olan güç, iktidar ve özerk ile ilişkilendirilmektedir. Bunun en büyük sebebi, savaşlar ve maskülen yapının ulus-devlet ile bağlantılı olmasıdır. Oysa uluslararası yapının maskülen özelliklerinin tam tersine, aile içi politikalar dişilik özellikleriyle tanımlanmaktadır. Uluslararası güvenliğin toplumsal cinsiyet politikaları, erkeğin ulusal sınırlar içinde korunmaya muhtaç kadınların ve çocukların güvenliğini temin altına almakla ilgilidir. Kadınların güvenlikle ilgili ilişkisi sadece ev içi işleri yerine getirmekle ve sosyal hayatın toplumsal cinsiyet işlevlerini yapmakla sınırlı gözükmemektedir. Tarihsel olarak da kadınların iş gücü çocuk yetiştirmek, öğretmenlik, ev içi işler ya da hemşirelik olarak algılanmaktaydı. Oysa ki üzerinde durulması gereken nokta, birbirinden farklı insan güvensizliğinin (*human insecurity*) nasıl toplumsal cinsiyetleştirdiğidir. Yazara göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üstesinden gelmek için öncelikle kadın ve erkeklerin bakış açılarının ve deneyimlerinin birbirinden farklı olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Post-yapısalcı toplumsal cinsiyet yaklaşımına göre ise, kadınlara özel bir varoluşsal yapı verilmediğini ve toplumsal cinsiyetin sadece toplumsal olarak üretilecek kadar basit olmadığını belirtmektedir. Kuram, kadınların söylemsel olarak da inşa edildiğini iddia etmektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet kimlikleri günlük yaşam pratikleri aracılığıyla da üretilmektedir. Güvenlik çalışmalarında bunun anlamı; birbiriyle içi içe geçmiş hiyerarşik ve tahakküm sistemlerinin içinde güvenliğin ne anlama geldiği ve toplumsal cinsiyet kimlikleri ve ideolojilerinin bu yapısal

⁵⁴ Cynthia Enloe, age.

⁵⁵ Ann J. Tickner, age.

güvensizlikleri (*structural insecurities*) nasıl ürettiği sorusuyla başlamaktadır. Örneğin, “ulusal ve uluslararası güvenlik” her ne kadar güvenliği sağlamak için yapılsa da, aslında hiyerarşik yapıyı üretmektedir.⁵⁶ Bu hiyerarşik yapı içerisinde toplumsal cinsiyet siyasetleşmekte ve anlam kazanmaktadır. Böylesi bir yapılanmada, kadınlar korunmaya muhtaç olarak yansıtılmaktadır. Bildiride şu ifadeye yer verilmiştir:⁵⁷

Kadınları ve çocukları savaşın dehşetinden korumak için her türlü çaba gösterilir. Özellikle kadınların ve çocukların bir bölümünü oluşturduğu sivil halka karşı zulüm, işkence, cezalandırma, onur kırıcı muamele ve şiddet gibi muamelelerin yapılması yasaklanmasını sağlamak için gerekli her türlü tedbir alınır.

Diğer bir örnek, 1325 Sayılı BM Kararı’dır. Karar; savaş ve çatışmalarda toplumsal cinsiyet temelli şiddet, barış ve devlet inşası sürecinde alınması gereken tedbirleri kapsamına rağmen, kadınların diğer kadınlar ya da erkekler üzerindeki tahakkümüne yer vermemektedir.⁵⁸ Bu durum şu şekilde yer almaktadır:⁵⁹

Kadınların ve kız çocukların çatışma durumlarında korunması, özel gereksinimleri ve kadınların ve çocukların insan hakları hakkında, barış gücü personelinin özel eğitim almalarına dair tavsiyesinin önemini de kabul ederek; silahlı çatışmaların tüm taraflarını, kadınları ve kız çocuklarını

⁵⁶ Spike Peterson (ed.), *Gendered States: Feminist (Re) Vision of International Relations Theory*, Boulder, Lynne Rienner Publishers Inc, London 1992.

⁵⁷ BM (Birleşmiş Milletler), *Birleşmiş Milletler Olağanüstü Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmalarına İlişkin Bildiri*, 1967, http://www.cocukvedemedyahareketi.org/Files/pdf/kararlar_arastirmalar/BM_Cocuk_Haklari_Sozlesmesine_Ek_Protokoller/BM_Acil_Durumlarda_ve_Silahl%C4%B1_Catisma_Halinde_Kadınların_ve_Cocukların_Korunmasına_Iliskin.pdf, (Erişim Tarihi: 04.03.2018).

⁵⁸ Laura Shepherd, *Gender, Violence, and Security: Discourse as Practice*, Zed Books, 2008.

⁵⁹ UNSC (UN Security Council), *Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security*, S/RES/1325, 2000.

toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten, özellikle tecavüz ve diğer cinsel istismar biçimlerinden ve silahlı çatışma durumlarındaki bütün diğer şiddet biçimlerinden korumaya yönelik özel tedbirler almaya çağırır.

Ancak, kadınlar sadece savaş ve çatışmalarda değil, aynı zamanda zorunlu göç sırasında da şiddet olaylarına maruz kalmaktadır. Son yıllarda gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda gündemi en çok meşgul eden mülteci konusu ise Suriyeli mültecilerin durumudur. Suriyeli mülteci kadınlar hem göç sırasında, hem de sonrasında çeşitli şiddet olaylarına maruz kalmıştır.⁶⁰ En sık karşılaştıkları tehdit olayları fiziksel şiddet, finansal olarak sömürülme ve diğer mülteciler ya da güvenlik güçleri ile cinsel ilişkiye girmek için baskıya maruz kalma olarak sıralanmaktadır.⁶¹ Çatışma ortamında bekâr bir kadının ya da evini tek başına geçindirmek zorunda kalan bir kadının maddi imkânlardan ve bir erkeğin korunmasından yoksun olması, şiddete maruz kalmasında en önemli dezavantajlar olarak belirmektedir. Bu tür şiddet olayları diğer mülteci erkeklerden, insan kaçakçılarından ve sınır güvenliğini sağlayan polislerden gelmektedir. Göç sırasında kadınların korkuları ise tecavüze uğramak, insan kaçakçılarının eline düşmek, çocuklarını ve eşlerini kaybetmek, istem dışı hamilelik ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmak olarak sıralanmaktadır.⁶²

⁶⁰ Amnesty International, “Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe”, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/> (Erişim Tarihi: 12.03.2016); Jane Freedman, “Engendering Security at the Borders of Europe: Women Migrants and the Mediterranean Crisis” *Journal of Refugee Studies*, 2016, ss. 1-15.

⁶¹ Amnesty International, age.

⁶² Jane Freedman, age, ss. 1-15; Jaclynn Robinson, *A Phenomenological Exploration of the Gendered Vulnerabilities of Internally Displaced Syrians*, LSE Middle East Centre Blog, <http://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/02/22/a-phenomenological-exploration-of-the-gendered-vulnerabilities-of-internally-displaced-syrians/> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)

Cinsel tacizin önüne geçmek için de mülteci kadınlar, ailelerin zoruyla ve küçük yaşta evlendirilmektedir.⁶³ Cinsel şiddet olaylarından kaçmak için zorla ve erken yaşta evlendirilen Suriyeli mülteci kadınlar, şiddetin başka bir türü olan toplumsal cinsiyet içerikli şiddete maruz kalmaktadır. Suriyeli mülteci kadınlar, genellikle namus cinayeti ya da dışlanmaktan korktukları için başlarına gelen taciz olayları hakkında konuşmak istememektedir. Sessiz kalmaları sonucu tacizciler cezasız kalmakta ve aynı şeyleri yapmaya devam etmektedir.⁶⁴ Yapılan bir araştırmaya göre, iç savaş sonucu ortaya çıkan göçler sonrasında Suriyeli kadınların evlilik yaşlarınının 19-20'den 14-15'e kadar düştüğü görülmektedir. Bunun en önemli iki sebebi, güvensizlik ve kötü yaşam koşulları olarak gösterilmektedir. Bu anlamda küçük yaşta evlilik, Suriye özelinde bir gelenek ya da töre olmanın ötesinde, yaşanan zorluklara karşı bir çözüm mekanizması haline gelmiş durumdadır. Aynı araştırmada, evlilik kadınlar için bir kurtuluş olduğu kadar aileler için de omuzlarındaki sorumluluğun ve ekonomik yükün hafiflemesi anlamına gelmektedir. Hatta Suriye'de yaşamak zorunda kalan aileler kızlarını komşu ülkelere evlenmeleri için göndermeye çalışmaktadır.⁶⁵ Bu konuda da daha önce komşu ülkelere giden diğer Suriyeliler, özellikle de akrabaları, yardımcı olmaktadır. Bu durum; Göç Kuramları içerisinde sayılan İlişkiler Kuramını akla getirmektedir. Kurama göre; göç edilen ülkeye yerleşen mülteciler üzerinden oluşan sosyal ve ekonomik ağlar göç sürecinin devamında olumlu ya da olumsuz

⁶³ Richard Spencer, "Nearly half a million pregnant women among displaced and refugee Syrians." *The Telegraph*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/12139358/Nearly-half-a-million-pregnant-women-among-displaced-and-refugee-Syrians.html>, (Erişim Tarihi: 03.02.2016).

⁶⁴ Patrick Strickland, age; Renate Van der Zee, "Life as a female refugee: You don't know who to trust" *Aljazeera*, <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/02/life-female-refugee-don-trust-160210092005932.html>, (Erişim Tarihi: 15.02.2016).

⁶⁵ Z. Cherri, J. Gil Cuesta, J.M.Rodriguez-Llanes, D.Guha-Sapir, "Early Marriage and Barriers to Contraception among Syrian Refugee Women in Lebanon: A Qualitative Study", *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2017, 14 (8).

etkilere sahiptir.⁶⁶ Komşu ülkelerdeki akrabalar kadınlar için bir kurtuluş yolu olarak gözüксе de, istekleri dışında yapılan bu evlilikler kadınlar üzerinde bir tür psikolojik şiddet sayılmaktadır.

Suriyeli mülteci kadınlar sadece göç sırasında değil, aynı zamanda göç ettikleri ülkelerin mülteci kamplarında da şiddet olaylarına maruz kalmaktadır. Özellikle de Avrupa ülkelerinde yer alan transit mülteci kampları kadınların şiddet olaylarına maruz kalmalarını engellemek için yeterince önlem almamakta ve onları koruyamamaktadır. Bunun en büyük sebeplerinden biri, kamplarda kadınlara yönelik özel tedbirlerin alınmamasıdır. Kadınlar tanımadıkları başka mülteci erkeklerle aynı mekânı paylaşmak zorunda kalmaktadır. Çadırlar, konteynerler, banyo ve tuvaletler gibi yerlerde mahremiyetin olmayışı ve kalabalık ortamlarda hiç tanımadıkları kişilerle aynı yeri paylaşmak, mülteci kadınlar için en büyük stres kaynağı olmaktadır.⁶⁷ Bu nedenle, tacizden korunmak için mülteci kadınların aldıkları tedbirlerin başında konteynerde uyumak yerine dışarıda uyumayı tercih etmeleri gelmektedir.⁶⁸

Mülteci kadınların mülteci kamplarında güvensiz hissetmelerine neden olan diğer bir nokta da, banyo imkânları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, erkeklerle aynı banyo ve tuvaletleri kullanmak zorunda kalmaktadır. Bazı mülteci erkekler, kadınları banyoya giderken rahatsız etmektedir. Bu nedenle kadınlar cinsiyet olarak ayrılmayan ve temizlik açısından hijyenik olmayan tuvaletlere gitmemek için yemek yememekte ve su içmemektedir. Bu da birtakım sağlık problemlerine neden olmaktadır.⁶⁹ Diğer taraftan, kamp dışında yaşayan mülteci kadınları başka bir tehlike beklemektedir. Ev sahipleri

⁶⁶ Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz 2017, Sayı 17, s. 85.

⁶⁷ UNFPA, *Voices from Syria 2018: Assessment Findings of the Humanitarian Needs Overview*, 2017, <https://hno-syria.org/data/downloads/gbv.pdf>, s. 26. (Erişim Tarihi: 04.03.2018).

⁶⁸ Women’s Refugee Commission, *No Safety for Refugee Women on the European Route: Report from the Balkans*, Women’s Refugee Commission, New York, 2016.

⁶⁹ Amnesty International, age.

de yardım bahanesiyle ya da kira karşılığı birçok Suriyeli mülteci kadını cinsel olarak sömürmek istemektedir.⁷⁰ Görüldüğü gibi, kadınların cinsel yönden sömürülmeleri savaş ve çatışmalardan sonra da başka boyutlarda devam etmektedir.

Anlaşıldığı üzere, sadece medya değil, aynı zamanda sivil toplum kuruluşları da Suriyeli mülteci kadınların güvenlikle ilgili tehdit algılarına yer vermiştir. Mülteci kadınların sığındıkları ülkeler gerekli güvenlik tedbirlerini aldıkları zaman kadınların algıladıkları tehdit oranı en aza inecektir. Feministlerin eleştirdiği nokta tam da burada ortaya çıkmaktadır. Feminist yazarlar, tehdit algısının toplumsal cinsiyet boyutlarının yeterince araştırılmadığından bahsetmektedir,⁷¹ çünkü mülteciler göç sırasında birbirlerinden farklı ve özgül tenkide maruz kalmaktadır.⁷²

Suriye’de yaşanan iç savaşla birlikte ortaya çıkan göç dalgası, özellikle Batılı ülkeler tarafından önemli bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmiştir. 11 Eylül saldırılarıyla birlikte artan terör tehdidi ve bu tehdidin Batılı toplumlar üzerinde yarattığı algı, ortaya konan politikaların Suriyeli göçmenlerin içinde buldukları kötü durumdan ziyade, göç ettikleri ülkelerde yaratacakları güvensiz ortam üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında; her ne kadar 90’lı yıllarla birlikte “insani güvenlik”, “eleştirel güvenlik yaklaşımları” ve “özgürleştirme” gibi farklı söylemler literatürde önem kazanmaya başlasa da, uluslararası ortamda aktörlerin kendilerini koruma odaklı, realist politikalar izlemeye devam ettiği görülmektedir. İzlenen bu politikalar, egemen kültür dışında tutulan ve ötekileştirilmiş toplumların istek ve beklentilerine Batılı ülkelerin mesafeli durmasına sebep

⁷⁰ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Woman Alone: The fight for survival by Syria's refugee women*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, New York, 2014.

⁷¹ Charlotte Bunch, “A Feminist Human Rights Lens on Human Security”, *Peace Review*, 2004, 16; Marta Young Y. ve K. Jacky Chan, “The Psychological Experience of Refugees: A Gender and Cultural Analysis”, Saba Safdar and Natasza Kosakowska-Berezecka, (ed.), *Psychology of Gender through the Lens of Culture*, Springer Press, 2015.

⁷² Edward Newman, age, s. 16.

olurken, tehdit olarak algılanan toplumların daha da marjinalleşmesine sebep olmaktadır.

Çalışmada ortaya konulduğu gibi, bu toplumlar ve sorunları yüzeysel ve realist bir bakış açısı ile kavranamayacak kadar derin özelliklere sahiptir. Konu toplumsal cinsiyet bakış açısı ile irdelendiğinde, yaşanan iç savaşın ve izlenen normatif politikaların neden olduğu zorunlu göçün kadınlar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin ortaya konmasının bu toplumları ve sorunlarını anlamada önemli bir katkı sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla, kadınların şiddete uğramasını en aza indirebilmek için toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısıyla hareket etmek gerekmektedir. Bu nedenle, uluslararası güvenlik alanı sadece eril bir bakış açısından tanımlanmamalıdır. Feminizmin bu alana taşınması ve toplumsal cinsiyet bakış açısından güvenlik kavramının yeniden tanımlanması gerekmektedir. Daha net belirtmek gerekirse, konunun uzmanları insani güvenlik kavramına eğilerek kadınların, erkelerin ve çocukların bireysel düzeyde tehdit algılarını sorgulamalıdır.

Sonuç

Bu çalışmada, iç savaş ve izlenen normatif politikalar sebebiyle zorunlu göçe maruz kalan Suriyeli mülteci kadınların güvenlik kaygıları ile bunların şekillenmesinde en önemli faktör olarak gözlemledikleri ve yaşadıkları tehditler eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bakış açısının ortaya koyduğu en önemli eleştiri, klasik güvenlik yaklaşımlarının günümüzde ortaya çıkan sorunların tam olarak anlaşılmasında yetersiz kaldığı düşüncesini ortaya koymaktadır. En güncel ve popüler güvenlik sorunlarının başında gelen Suriye İç Savaşı ve bunun yol açtığı göç akımı da klasik ve monolitik bir bakış açısı ile anlaşılacak kadar karmaşıktır. Bu noktada; farklı disiplinlerle farklı bakış açılarının kullanımı gerektiren bu olayın önemli katmanlarından birisi olarak göçün öncesi, sırası ve sonrasında ortaya çıkan tehditlerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Son olarak, Batılı ülkelerin dar bir bakış açısıyla yoğunlaştıkları kendi güvenliklerinin ötesinde, zorunlu göç sırasında mülteci kadınların güvenliğinin sağlanmasında, insani güvenlik açısından uluslararası aktörlerin sorumluluğunun önemine değinilmiştir.

Değerlendirmeler sonucunda; iç savaş ve zorunlu göçün insanlar üzerinde yarattığı genel tehlikelerin ötesinde Suriyeli mülteci kadınların zorunlu göç öncesinde, sırasında ve sonrasında çok çeşitli cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarına ve tehditlere maruz kaldıkları görülmektedir. Maruz kaldıkları şiddet olayları ve tehdit algısı, içinde buldukları ortama göre farklılık göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, savaş ve zorlu yaşam koşullarına ek olarak, Suriyeli mülteci kadınlar tecavüze uğramaktan, çocuklarını ve eşlerini kaybetmekten korkmaktadır. Suriyeli mülteci kadınların göç sırasında ya da sonrasında uğradıkları cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile ilgili niceliksel bir araştırmanın olmayışı, çalışmanın kısıtlılığını ortaya koymaktadır. Sosyal baskı, utanç, dışlanma, namus cinayeti ya da zorla evlendirme gibi sebeplerden dolayı, Suriyeli mülteci kadınların başlarına gelen şiddet olayları hakkında konuşmalarını hem niceliksel araştırma yapılmamasına, hem de suçluların cezасız kalmasına neden olmaktadır.⁷³ Her ne kadar bu konuda yapılan çalışmalar olsa da; bunlar geniş bir bakış açısı ile durumu ortaya koymanın uzağında kalmaktadır. Diğer taraftan, farklı ülkelerde farklı uygulamalara muhatap kalan mültecilerin büyük kısmının devlet kontrolündeki kamplarda misafir edilmeleri, yapılan nitel araştırmalarda önemli bir kısıt oluşturmaktadır.

Göç sırasında toplumsal cinsiyet rolleri de değişmektedir. Eşlerini çatışmalarda kaybeden kadınlar ailenin reisi konumuna gelmektedir. Hem kadın olarak, hem de ailenin reisi rollerinden dolayı omuzlarında iki kat daha fazla yük taşımaktadırlar. Bu anlamda bir erkeğin korumasını ve vesayetini kaybetmiş olma, kadınların göç ve iç savaş süresince

⁷³ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Woman Alone: The fight for survival by Syria's refugee women*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, New York, 2014; Emma MacTavish, *Barriers of Reporting Sexual Violence in Syrian Refugee Camps*, A Thesis Submitted to the Faculty of Social and Applied Sciences in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts In Human Security and Peacebuilding, Royal Roads University Victoria, British Columbia, Canada, 2016.

yaşayabilecekleri en büyük dezavantaj olarak görülmektedir. Suriyeli mülteci kadınların söylemlerinde de anlaşıldığı gibi, başlarında baba, eş, erkek kardeş ya da akraba bulunmayan kadınlar daha fazla tacize ve tecavüze uğramaktadır. Hatta mülteci kadınlara yardım maksadıyla kamplarda bulunan yardım görevlileri dâhil bu şiddet türünün birer faili olabilmekte ve bu durum önemli bir güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, zorunlu göç, tüm boyutları ile anlaşılacak ortaya çıkan sorunlara çözümler üretebilmek adına toplumsal cinsiyet ve insani güvenlik bağlamında da ele alınmalıdır. Her bir mülteci kadının bireysel olarak değerlendirilmesi ve tehdit karşısında korunması gerekliliği insani güvenlik kavramını daha da anlamlı kılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip yazarların eleştirdiği en önemli nokta, uluslararası güvenlik alanının sadece eril bir bakış açısıyla yönetiliyor olmasıdır. Bu bakış açısında, kadınlar güvenlik alanında karar verici değil de, daha çok mağdur olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası aktörler tarafından kadınların mağdur olmadan önceki tehdit algıları konusunda çok fazla araştırma yapılmamaktadır. Feminizmin bu alana taşınması ve toplumsal cinsiyet bakış açısından güvenlik kavramının yeniden tanımlanması büyük önem arz etmektedir. Bu şekilde, karşılaşılan sorunların ve ötekileştirilen bu toplumların daha iyi anlaşılabilmesi ve sürdürülebilir çözümler üretilmesi imkânlı kılınabilecektir.

Summary

There are many reasons, such as war, natural disaster, famine, or unemployment why people migrate to other countries. When considered from the point of Syria, it is seen that the reason that affects the migration of people in masses is the civil war in the country. This forced migration has resulted in the emergence of refugees. The civil war in Syria has displaced millions of Syrians from their country. It is considered that 11 million Syrians have fled their homes since the outbreak of the civil war in March 2011. According to the official reports, 6.5 million Syrians have been displaced inside the country; 4.8 million Syrians have fled to neighboring countries such as Turkey, Lebanon, Jordan, and Iraq. In European countries, the number of Syrian refugees has

reached 1,120,432. The majority of these refugees have claimed asylum in neighboring or European countries. The migration of millions of Syrians to both European countries and border states has kept refugee influx on the agenda of international actors.

On the other side, insecure environment of forced migration affects women, men, and child refugees differently. Hence, this study shows the aspects of the “threat” faced by Syrian women refugees during and after forced migration in the context of human security. Protection risks for Syrian refugee women are present in every stage of forced migration; because the types of sexual and gender-based violence to which Syrian refugee women are subjected vary according to the regions. All these security threats also affect the lives of refugee women in a negative way. This perspective brings us closer to the concept of human security. Human security is closely related to the concept of forced migration. The threat perception of refugees escaping from the war, conflict, famine or socio-economic conditions of the country must be assessed within the concept of human security. Syrian refugee women face different threats in the countries where they seek asylum. For this reason, it is necessary to conduct a gender-based survey to understand the perception of threat of refugee women at the individual level and to take necessary measures. In this study, the security concerns of Syrian refugee women have been considered. Results show that Syrian refugee women are exposed to various sexual and gender based violence during forced migration. They are also afraid of being raped, losing their children and husbands during migration. Gender roles change during migration. Women who lose their husband take the position of reign of the family. This situation increases the burden on their shoulders. Syrian refugee women who do not have a husband, father, brother or other male relative are more expose the violence. Unfortunately, they are reluctant to talk about violent incidents that they face, due to the social pressure, shame, exclusion, honor killings or forced marriage. This causes criminals to remain unpunished. Besides, the lack of a quantitative research on sexual and gender-based violence reveals the limitations of studying. Consequently, every refugee women need to be assessed individually, and they must be protected against threats that makes the concept of human security even more meaningful.

Kaynakça

Kitaplar

- BASTICK, Megan, Grimm Karin ve Rahel Kunz, *Sexual Violence in Armed Conflict: Global Overview and Implications*, Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva, 2007.
- BOOTH, Ken, *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- BUZAN, Barry, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Harvester Books, Chapel Hill, University of North Carolina Press, Brighton, 1983.
- BUZAN, Barry, Ole Wæver ve Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 1998.
- DOUGHERTY, James E. ve Robert L. Pfaltzgraff, *Contending Theories of International Relations*, Longman, New York, 2001.
- ENLOE, Cynthia, *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, University of California Press, Berkeley CA 1989.
- KATZENSTEIN, Peter (ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press, New York, 1996.
- KRAUSE, Keith ve Michael Williams, *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, UCL Press, London, 1997.
- PEOPLES, Columba ve Nick Vaughan-Williams, *Critical Security Studies*, Routledge, New York, 2010.
- PETERSON, Spike (ed), *Gendered States: Feminist (Re) Vision of International Relations Theory*, Lynne Rienner Publishers Inc, Boulder, London, 1992.
- POKU, Nana. K. ve David Graham, *Migration, Globalisation and Human Security* Routledge, London, 2000.
- SHEPHERD, Laura, *Gender, Violence, and Security: Discourse as Practice*, Zed Books, 2008.
- TERRIFF, Terry, *Security Studies Today*, Polity Press, Cambridge, 1999.
- TICKNER, Ann J., *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving International Security*, Columbia University Press, New York, 1992.

WALTZ, Kenneth, *Theory of International Politics*, Addison Wesley, Reading, MA, 1979.

WALLERSTEIN, Immanuel, *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of European World-Economy in the Sixteenth Century*, New York: Academic Press, 1974.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

ALKER Hayward, "Emancipation in the critical security studies project", C. Hacked, G.K. Kindermann and K.M. Schellhorn, (ed.), *The Heritage, Challenge, and Future of Realism*, Bonn University Press, Göttingen, 2005.

BALDWIN, A David, "The Concept of Security", *Review of International Studies*, 1997, no. 23, 5-26.

BARKAWI, Tarak ve Mark Laffey, "The Postcolonial Moment in Security Studies", *Review of International Studies*, 2006, 32 (2), 329-352.

BİLGİN, Pınar, "Critical Theory, Security Studies: An Introduction," Paul D. Williams (ed.), *Security Studies*, New York, Routledge, 2008, 89-102.

BINARK, F. Mutlu, "İletişim Araştırmalarında Kadın Müdahalesi", *A.Ü. İletişim Fakültesi Yıllık*, 1992, 61-78.

BOOTH, Ken, "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, 1991, 17, 313-326.

BUNCH, Charlotte, "A Feminist Human Rights Lens on Human Security", *Peace Review*, 2004, 16, 29-34.

BUTLER, Christopher K., Tali Gluch ve Neil J. Mitchell, "Security Forces and Sexual Violence: A Cross-National Analysis of a Principal-Agent Argument", *Journal of Peace Research*, 2007, 44 (6), 669-687.

CHERRI, Z.; Gil Cuesta, J.; Rodriguez-Llanes, J.M.; Guha-Sapir, D. "Early Marriage and Barriers to Contraception among Syrian Refugee Women in Lebanon: A Qualitative Study", *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2017, 14 (8).

ÇAĞLAYAN, "Savaş, Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz 2017, Sayı 17, 67-91.

ELMAN, Colin, "Realism", Paul D. Williams (ed.), *Security Studies*, Routledge, New York, 2008, 15-26.

- FREEDMAN, Jane, “Engendering Security at the Borders of Europe: Women Migrants and the Mediterranean Crisis”, *Journal of Refugee Studies*, 2016, 1-15.
- FOWLER, Carolyn, Julie Dugan ve Paul Bolton, “Assessing the Opportunity for Sexual Violence against Women and Children in Refugee Camps”, *The Journal of Humanitarian Assistance*, Feinstein International Center at Tufts University, 2007, 1-7.
- GERECKE, Megan, “Explaining Sexual Violence in Conflict Situations”, Laura Sjoberg ve Sandra Via (eds.), *Gender, War, and Militarism*, Praeger Security International, New York, 2010, 137-154.
- HINTJENS, Helen, “Explaining the 1994 Genocide in Rwanda”, *The Journal of Modern African Studies*, 1999, 37, 241-286.
- HOGG, Nicole, “Women’s Participation in The Rwandan Genocide: Mothers or Monsters?”, *International Review of the Red Cross*, 2010, 877, 69-102.
- KENNEDY, Caroline, “Gender and Security”, Alan Collins (ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2013, 118-130.
- KERR, Pauline, “Human Security”, Alan Collins (ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, Oxford, 2013, 104-117.
- LEE, Everett S., “A Theory of Migration”, *Demography*, 1966, Vol. 3, No. 1, 47-57.
- MCDONALD, Matt, 2008, “Constructivism”, Paul D. Williams (ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, New York, 2008, 59-72.
- MCDONALD, Matt, “Human security and the construction of security”, *Global Society*, 2002, 16(3), 277-295.
- NEWMAN, Edward, “International Security, and Human Vulnerability: Introduction and Survey”, Edward Newman and Joanne van Selm (eds.), *Refugees and Forced Displacement: International Security, Human Vulnerability, and The State*, United Nations University Press, New York, 2003, 3-31.
- NYE, Joseph, “The Changing Nature of World Power”, *Political Science Quarterly*, 1990, 105/2: 177-192.
- VAN Zoonen, L., “Medyada Feminist Yaklaşımlar”, Süleyman İrvan (ed.), *Medya, Kültür, Siyaset*, Alp Yayınevi, Ankara, 2002, 467-514.

- WALTZ, Kenneth, “Political Structures”, Robert O. Keohane (ed.), *Neorealism and its Critics*, Columbia University Press, New York, 1986.
- WÆVER, Ole, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (ed.), *On Security*, Columbia UP, New York, 1995, 46-86.
- WOOD, J. Elizabeth, “Sexual Violence During War: Toward an Understanding of Variation”, Laura Sjoberg ve Sandra Via (eds.), *Gender, War, and Militarism*, Praeger Security International, New York, 2010, 124–137.
- YOUNG Y. Marta and K. Jacky Chan, “The Psychological Experience of Refugees: A Gender and Cultural Analysis”, Saba Safdar and Natasza Kosakowska-Berezecka (eds.), *Psychology of Gender through the Lens of Culture*, Springer Press, 2015, 17-36., doi: 10.1007/978-3-319-14005-6.

İnternet Siteleri

- Amnesty International İnternet Sitesi, “Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe”, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/> (Erişim Tarihi: 12.03.2016).
- ROBINSON, Jaclynn, A Phenomenological Exploration of the Gendered Vulnerabilities of Internally Displaced Syrians, LSE Middle East Centre Blog, <http://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/02/22/a-phenomenological-exploration-of-the-gendered-vulnerabilities-of-internally-displaced-syrians/> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)

Raporlar

- BM (Birleşmiş Milletler), *Birleşmiş Milletler Olağanüstü Durumlarda Ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların Ve Çocukların Korunmalarına İlişkin Bildiri*, Birleşmiş Milletler, 1967, http://www.cocukvemedya_hareketi.org/Files/pdf/kararlar_arastirmalar/BM_Cocuk_Haklari_Sozlesmesine_Ek_Protokoller/BM_Acil_Durumlar_ve_Silahli_Catisma_Halinde_Kadinlarin_ve_Cocukların_Korunmasına_Iliskin.pdf (Erişim Tarihi: 04.03.2018)
- BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2016.

Human Rights Watch (HRW), “Shattered Lives: Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath”, *Human Rights Watch Women's Rights Project*, New York, 1996.

OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), “About the Crisis.”, <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>, (Erişim Tarihi: 17.06.2016).

UNFPA (The United Nations Population Fund), *Voices from Syria 2018: Assessment Findings of the Humanitarian Needs Overview*, 2017, <https://hno-syria.org/data/downloads/gbv.pdf>.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Convention and Protocol Relating to the Statue of Refugees*. Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1951 and 1967.

UNHDP (United Nations Human Development Programme), *United Nations Human Development Report*, New York: Oxford University Press, 1994.

UNSC (UN Security Council), *Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security*, S/RES/1325, 2000.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Sexual and Gender-Based Violence against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons*, The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva, 2003.

United Nations Report of the Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York, 2003.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Woman Alone: The Fight for Survival by Syria's Refugee Women*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees. New York, 2014.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Worldwide Displacement Hits all-time High as War and Persecution Increase*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, New York, 2015.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Syria Regional Refugee Response*, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, New York, 2016.

Women's Refugee Commission, *No Safety for Refugee Women on the European Route: Report from the Balkans*, Women's Refugee Commission, New York, 2016.

Tezler

MACTAVISH, Emma, "Barriers of Reporting Sexual Violence in Syrian Refugee Camps", A Thesis Submitted to the Faculty of Social and Applied Sciences in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts In Human Security and Peacebuilding, British Columbia, Canada: Royal Roads University Victoria, 2016.

Gazeteler

ENSOR, Josie, "Women in Syria 'forced to exchange sexual favours' for UN aid", *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/02/27/women-syria-forced-exchange-sexual-favours-un-aid/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018.)

SPENCER, Richard, "Nearly half a million pregnant women among displaced and refugee Syrians." *The Telegraph*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/12139358/Nearly-half-amillion-pregnant-women-among-displaced-and-refugee-Syrians.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2016).

STRICKLAND, Patrick, "Refugee crisis: Hungary sends more troops to border." *Aljazeera*, <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/refugee-crisis-hungary-sends-troops-border-160309134453267.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2016).

VAN der Zee, Renate, "Life as a female refugee: You don't know who to trust." *Aljazeera*, <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/02/life-female-refugee-don-trust-160210092005932.html>, (Erişim Tarihi: 15.02.2016).

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission in the Cyprus Island

Birleşmiş Milletler'in Kıbrıs Adasındaki Barışı Koruma Görevi ve Etkinliği

Abdullah SOYDEMİR*

Abstract

The UN continues its peacekeeping mission in the Cyprus Island since 1964. The role and effectiveness of this mission inspires interest for further research. The rationale and the importance of this research lie on the requirement to study the organization, roles, and effectiveness of UN in carrying out its mandate in the island. This research can make a significant contribution to the literature as it addresses a substantial topic in the field. The specific aims of this research are to analyze the roles and organization of this mission and to draw conclusion on whether it has been effective in carrying out its mandate. A qualitative research method and a case study design have been followed in this research. It has been concluded that UN has been quite successful in normalization, and partially successful in maintaining peace and order, but has failed in preventing conflicts between communities from 1964 to 1974.

Keywords: UNFICYP, Peacekeeping, Cyprus Issue, Cyprus Talks, Blue Helmets.

Öz

BM, Kıbrıs Adası'ndaki barışı koruma misyonunu 1964'ten beri sürdürmektedir. Bu misyonun rolü ve etkinliği üzerine daha fazla araştırma yapılması ilgi uyandıran bir konu olmuştur. Bu araştırmanın gerekçesi ve önemi, BM'nin adadaki görevini yerine getirme konusundaki rolünü ve etkinliğini inceleme gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Araştırma, alandaki mühim bir

* Ph.D. Student, Girne American University, Faculty of Politics, Department of International Relations, e-mail: soydemirabdullah@gmail.com.

Geliş Tarihi/Received: 26.02.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 30.04.2018

konuyu ele aldığı için literatüre önemli bir katkı sağlayabilir. Bu araştırmanın belirgin amacı, misyonun rolünü ve örgütlenmesini analiz etmek ve görevini yerine getirme konusunda etkili olup olmadığına ilişkin çıkarımda bulunmaktadır. Konu incelenirken nitel araştırma yöntemi ve olay incelemesi metodu takip edilmiştir. Araştırmanın sonunda; BM'nin barış ve düzeni sürdürmede kısmen, normalleşme konusunda oldukça başarılı, 1964'ten 1974'e kadar toplumlar arasındaki çatışmaların önlenmesi konusunda ise başarısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** BM Barış Gücü, Barışı Koruma, Kıbrıs Meselesi, Kıbrıs Müzakereleri, Mavi Başlıklılar.*

Introduction: An Overview on the Cyprus Issue, its Interaction with International Affairs and Research Problem

Cyprus issue has remained on the agenda of international affairs since April 1955 when the Greek Cypriot ultra-nationalist EOKA organization (Ethniki Organosis Kyprion Agoniston-National Organisation of Cypriot Fighters) first attacked the British rulers, moderate Greek Cypriot citizens (which were condemned by ultra-nationalist as "collaborators"), and Turkish Cypriot citizens. After a short period of non-conflict between 1960 and 1964, the United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP) began its peacekeeping mission in the island and since then has been carrying out its mandate determined by United Nations Security Council (UNSC). It is the longest UN peacekeeping operation, which is still standing. The role of UNFICYP and its effectiveness on maintaining peace and order in the island have been a hot topic for researchers and international affairs experts. Some scholars have evaluated the roles of UN peacekeepers, including UNFICYP, as "vital" for international politics.¹ With the strategic location of the Island of Cyprus in the Eastern Mediterranean, ongoing negotiations, and recent political, economic, and military developments in the region, this debate and

¹ Anthony Verrier, *A International Peace-Keeping: United Nations Forces in a Troubled World*, New York, Penguin Books, 1981, pp. 17-22.

academic inquiries continue on the topic. Scientifically, this interaction and complex relations provide interesting points for researchers to study it in holistic approach. Foreign policy makers, observers, international relations experts, academicians, and security analysts work on this issue for the purpose of reaching reasonable and scientific conclusions. In this context, the main research question of this paper could be conceptualized as: “What are the main considerations about UN’s peace mission role and its effectiveness in the Island of Cyprus?” The general purpose of this paper is to study the roles and responsibilities of UNFICYP, and assess its effectiveness in maintaining peace and order in the island in the light of recent developments in the region.

A thorough literature review about the Island of Cyprus, UNFICYP, and the Eastern Mediterranean has been carried out with a systematic data collection method. The concept of insidership certainly contributed to the reliability and validity of this research, since this concept is widely used in social research, referring to the degree to which a researcher has access to and an understanding of the situation about a case, as regards the researcher living and working in the mentioned environment. In this context, naturalistic observation of the experts of regional affairs and the people who have observed the events in natural settings without experimental manipulation or other forms of interference has been also utilized as far as they have been related with the research problem. The utmost importance has been given to the objectivity and reliability of the primary sources by recognizing the complexity and sensitivity of the topic studied. This research touches hot discussion points of the topic and provides novelty to the scientific field from the school of realistic approach in international relations.

The research design establishes the decision-making processes, conceptual structure of study, and methods of data collection and analysis used to address the central research problem of the study.²

² University of Southern California Libraries, Research Guides, <http://libguides.usc.edu/writingguide/designflaws>, (Access Date: 27.01.2018).

A well-designed theoretical framework could help to represent the conceptual foundation of the aimed results of the study. In the same context, a consistent theory specification provides theoretical insight and conceptual framework. Research design provides the framework for the generation and analysis of data according to the priorities set by researcher.³ In theoretical/analytical framework, the specific methods, and the ways, in which the research is structured, should be laid out. There are five major types of research design in research methods of politics: experimental, cross-sectional, longitudinal, case study and comparative design,⁴ although there are some other categorizations up to 15 methods.⁵ Case study is a very popular research design and enables the researcher to focus on a single case in depth, perhaps over an extended period of time.⁶ This design is a preferable one in order to study a topic in holistic approach from every perspective. Foreign policy analysis, being a systematic study of the nature, rationale, impact, effectiveness, implications of alternative policies by using the methodologies of relevant social science disciplines, could contribute to the studying of all relevant aspects of the research question in this study.

In order to study the case in a comprehensive approach, a smooth study plan has been followed in this research. In the first part, an overview on the Cyprus Issue, its interaction with international affairs, and research problem have been presented as an introduction in the context as the academic basis. In the second part, the establishment of UNFICYP and its legal basis has been explained. It is essential to study this chapter thoroughly in order to comprehend the historical background and legal basis of UNFICYP. In the third part, the organization of UNFICYP has been studied. The overall political and military capability and restrictions of UNFICYP should be clarified in order to push forward

³ Alan Bryman, *Social Research Methods*, Oxford University Press, 2012, pp. 12-20.

⁴ Peter Burnham et.al., *Research Methods in Politics*, Palgrave, 2008, pp. 55-68.

⁵ University of Southern California Libraries, Research Guides, <http://libguides.usc.edu/writingguide/researchdesigns>, (Access Date: 24.02.2018).

⁶ Peter Burnham, *Ibid*.

the research topic. In the fourth part, the effectiveness of UNFICYP in maintaining peace and order has been analyzed. This part constitutes the bulk of the research and provides assessment and considerations about its promotion to peace and order. In the last part, conclusion and suggestions have been listed. After analyzing the effects and making assessments, the interpretations, results and reasonable suggestions have been shared with the reader at the end of the research.

1. The Establishment of UNFICYP and its Legal Basis

With 1959 and 60 agreements, the Republic of Cyprus, Greece, Turkey, and the United Kingdom agreed on a treaty to guarantee the political acquisitions of the constitution, the territorial integrity and sovereignty of the Republic of Cyprus. After the establishment of the Republic of Cyprus in 1960, Greek Cypriot Leadership pursued all chances to amend constitution which had given equal administrative rights to Turkish Cypriot Community. After the unilateral constitution amendment effort by Greek Cypriot Leadership in 1963 in order to deprive Turkish Cypriot Community of basic legal rights and “the Bloody Christmas” incidents again in 1963, during which 364 Turkish Cypriot were massacred⁷, including the wife and three kids of a Turkish officer, UNSC took a decision (UNSC Resolution 186⁸) to create and deploy peacekeeping forces in the island.

Due to the outbreak inter-communal violence at the island of Cyprus, on 4 March 1964, the UNSC unanimously adopted its Resolution 186 to establish an international force to reestablish the peace at island. The Eastern Mediterranean Island-Republic, which had proclaimed independence and been established in 1960, was in a state of real conflict and even on the verge of civil war, as clashes broke out and intensified between Greek and Turkish communities. The first units of

⁷ Zaim M. Nedjatigil, *The Cyprus Conflict - A Lawyer's View*, Tezel Offset And Printing, KKTC, 1982, pp. 17-18; Pierre Oberling, *The Road to Bellapais: The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus*, Social Science Monographs, 1982, p. 120.

⁸ UN Resolution 186, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964)), (Access Date: 25.01.2018.)

UNFICYP arrived on the island on 27 March 1964. This peacekeeping initiative of UNFICYP has been defined as the beginning of a new episode in the checkered history of international peacekeeping forces.⁹ The function of UNFICYP was defined by UNSC resolution as “...in the interest of preserving international peace and security, to use its best efforts to prevent a recurrence of fighting and, as necessary, to contribute to the maintenance and restoration of law and order and a return to normal conditions.”¹⁰

Although the core disputes between Turkish Cypriots and Greek Cypriots has remained mainly unresolved, UNFICYP has made impressive progress in its primary task of preventing the inter-communal war. UNFICYP, moreover, has also made a substantial contribution in maintaining peace and security and normalization of conditions between communities. In at least these respects, the then Secretary-General has defined UNFICYP a “successful” peacekeeping operation.¹¹ Although the UN has taken this measure, Turkey felt alone in international arena in her effort to solve the Cyprus issue. In addition, violence, atrocity, massacres, and inhuman treatment of Turkish Cypriot community continued, despite UNFICYP’s presence in the island.

In the framework of continuous assessment of the mission, UNFICYP prepares a draft report at every six months and convey it UN Center for further evaluation and process. At the final stage, United Nations Secretary-General (UNSG) issues this report to the UNSC for additional discussion about the actual situation in the island and makes recommendations for the mission. Normally, the UNSG proposes the extension of mission for another six months. In the early period, this report has been prepared on three-months bases, as this

⁹ Charles C. Moskos, “Conflict in a peacekeeping organization: UNFICYP”, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 1971, 7(7-8), pp. 53-62, <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.543>, (Access Date: 21.04.2018).

¹⁰ UNSC Resolution 186, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964)), (Access Date: 13.02.2018).

¹¹ United Nations Document, S /7350, June 10, 1966, paragraph 172.

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission
in the Cyprus Island

mission was considered to have not continued so long. Since the establishment, the mission has been extended 13 times on three-month basis and 98 times on semi-annual basis. This report discusses every issues, ranging from funding to human resources, from gender policy to disciplinary acts. However, it mainly forms the basis for the discussions in the UNSC Resolution. UNSG might also issues separate reports to the UNSC, when Good Offices Mission is actively involved in negotiations while seeking an end to the Cyprus issue.

The reports about the status of the Cyprus conflict and UNFICYP have been prepared on every July and January by the UNSG to the UNSC. The UNSC has consistently renewed the mandate. Subsequent semi-annual resolutions passed by the UNSC have extended the mission of UNFICYP in the island. The UN officially asks Greek Cypriot Administration (GCA), which is recognized in international arena as the official representative of “Republic of Cyprus” dated 1960, for its opinion about the prevailing conditions on the island and whether it is necessary to keep UNFICYP on the mission. Generally GCA agrees on extension for the mission. For the last reporting period, UNSC expressed its full support for UNFICYP and decided to extend its mandate for a further period ending 31 July 2017 with the most recently Resolution 2338 (2017).¹² It is almost certain that the mission will be extended in next reporting period as core mandates are not fully fulfilled and the necessary conditions were not reached in the island. The most current report has been submitted in accordance with UNSC Resolution 2369 (2017).¹³ The UNSC requested a strategic review of UNFICYP in this report with a view to focusing on how UNFICYP should be optimally configured to implement its existing mandate, based exclusive assessment of the impact of UNFICYP activities. At the end of this final report and review, it has been recommended that deterrent role of UNFICYP would be maintained for some time. These reporting and assessment

153

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 14

Sayı: 27

¹² https://unficy.unmissions.org/sites/default/files/unscr_2338.pdf, (Access Date: 19.02.2018).

¹³ <http://undocs.org/S/2017/1008>, (Access Date: 19.04.2018).

processes and following continuous resolutions of the UNSC constitute the legal basis of UNFICYP mission in the island.

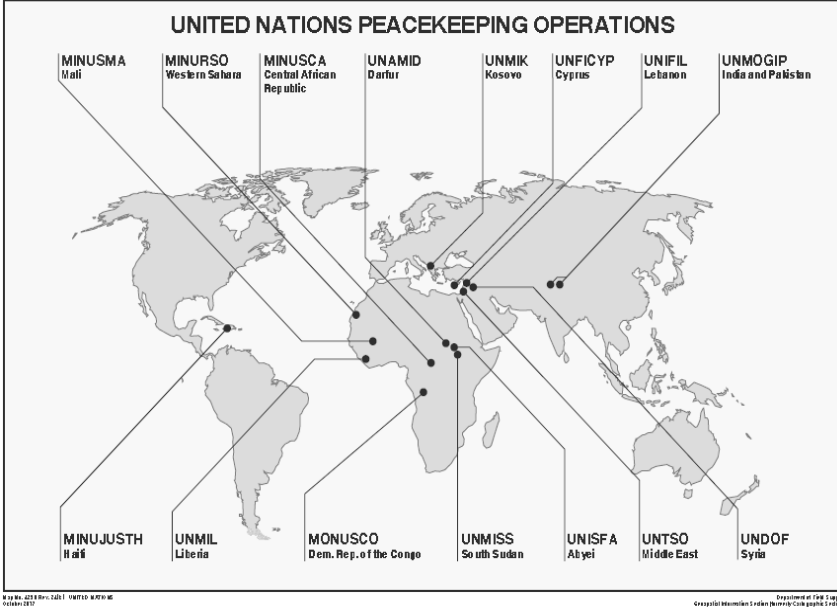
2. The Organization of UNFICYP

There are currently 14 ongoing worldwide UN peacekeeping missions, with more than 100,000 deployed personnel. UNFICYP stands as the longest running peacekeeping mission, which still continues (See Map-1 for current peacekeeping operations). Although United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO) in the Middle East and United Nations Military Observer Group in India and Pakistan (UNMOGIP) had been established well before UNFICYP and they also still continue, they are not really “peacekeeping” mission according to actual understanding, in fact they are just monitoring missions. Comparing to other operations in terms of human resources and \$54 million of annual budget, with more than 1000 personnel (including civilian contractors) ,¹⁴ UNFICYP does not rate high in peacekeeping lists in quantitative order. The UN is required to deploy over 120,000 peacekeepers in all its missions, which might outstrip the capacity of the organization.¹⁵ By comparison, the number and size of other UN missions are quite higher. However, regardless of the number and size, in importance order, it is assessed that UNFICYP is one of most sensitive and critical one among others, as it operates in a very sensitive and critical juncture.

¹⁴ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/586, (Access Date: 18.04.2018).

¹⁵ *Providing Peacekeepers: The Politics, Challenges, and Future of United Nations Peacekeeping Contributions*, 1st Edition, Oxford University Press, 2013, p. 1.

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission in the Cyprus Island

Map 1. Current Peacekeeping Operations¹⁶

By the year of 1970, UNFICYP has grown in numbers to about 3,500 military personnel, and 200 civilian staff (Organizational chart provided at Figure-1.).¹⁷ In those years, the peacekeeping mission has been led by a General-rank officer, together with supporting staff and six different national contingents. As the operational requirement changed and the conflict environment evolved, the organization structure has been revised accordingly.

¹⁶ http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/dpko/P_K_O.pdf, (Access Date: 23.02.2018); United Nations Mission in Liberia (UNMIL) ended in March 2018 while the author has been working on this topic.

¹⁷ Charles C. Moskos, Ibid.

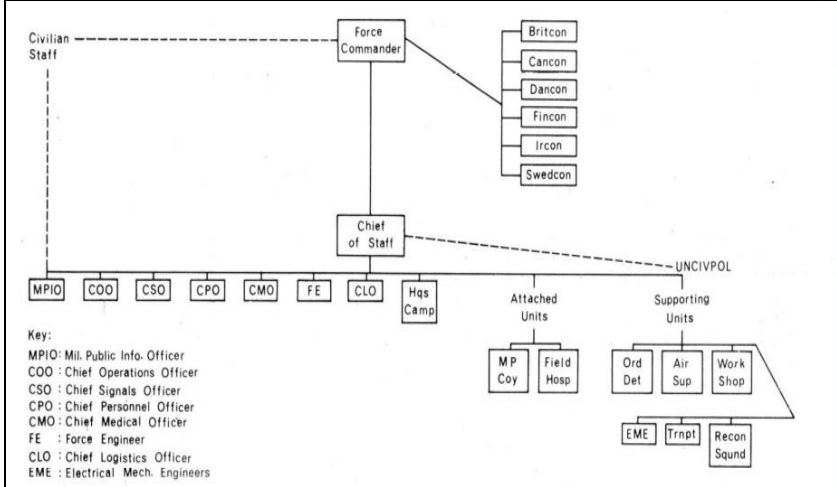

Figure 1. Organization Chart of UNFICYP as in 1970

The potential structures of a UN peacekeeping mission have been assessed and relevant suggestions have been made in general terms in order to produce best structure.¹⁸ Similarly, the structure of UNFICYP is evaluated upon requirement in order to face actual challenges on the ground. In the current structure, there are mainly three components of UNFICYP: Civil Affairs, Military Force and UN Police (UNPOL). From the current organization, it can be assumed that civilian side or authority has more influence on the conduct and performance of the mission. Civilian nature of the UN mandate has gained more popularity and importance within the structure, especially after the opening of border gates in 2003.¹⁹ In addition, military personnel have increasingly been

¹⁸ Nadege Sheehan, "United Nations peacekeeping: Limitations and Prospects", *The Economics of Peace and Security Journal*, 2008, Vol 3, No 2, 74-80, pp. 75-77.

¹⁹ <http://undocs.org/S/2017/1008>, (Access Date: 18.04.2018).

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission
in the Cyprus Island

joined by more civilian peacekeepers in the structure.²⁰ This might be commented by nature, as normalization has improved and possibility of an armed conflict between the communities has decreased after 43 years. By the year of 2018, current organization of UNFICYP is shown in Figure-2.

157
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 14
Sayı: 27

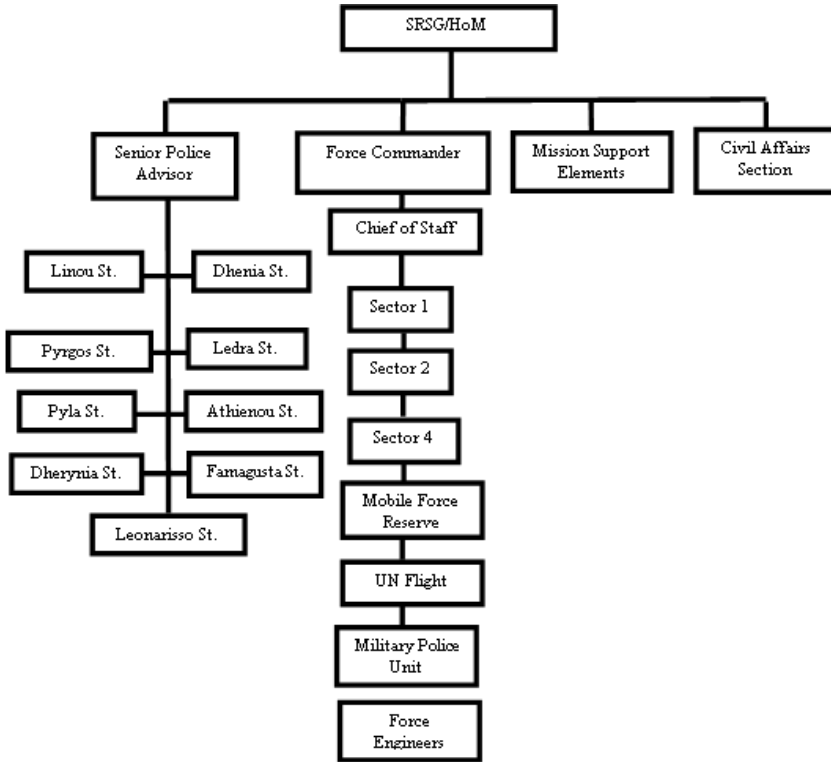

Figure 2. Current Organization Chart of UNFICYP²¹

²⁰ *The Blue Helmets: A Review of United Nations Peace-Keeping*, 3rd Edition, United Nations, 1996, pp. 1-20.

²¹ Designed according to the information accessed in UNFICYP Web Site, <https://unficy.unmissions.org/>, (Access Date: 18.04.2018).

The overall mission is led by senior and internationally experienced civilian UN diplomat, which is dual-defined as Special Representative of Secretary General (SRSG) and Head of Mission (HoM). As understood from the definition, SSRG/HoM serves both as a special representative to UNSG for the Cyprus issue and as the leading position for the functioning of the mission. By the nature of peacekeeping operations, a civilian, not a military officer, fills the leadership position. As a result of improved gender representation and sensitivity in UN structure, SSRG/HoM is tended to be assigned from senior female officials. This approach is also believed to affect positively the conduct of UN mandate in the island with the creation of more peaceful and moderate perception on both sides. SSRG/HoM has the utmost authority and responsibility on UNFICYP's mission performance. SSRG/HoM directly reports to the UNSG for the mission and stands for the highest advisory role for the UNSG. S/he is normally assigned from high profile nations, and expected to have deep knowledge about the UN, international affairs, regional relations, and considerations.

As the leading position of the mission, SSRG/HoM is personally supported by civilian officials of political and legal advisors, an administrative section, and a public information office, which constitute civil affairs branch of UNFICYP. Civil Affairs Branch was established in 1998, when the nature of mission was transformed from more militarily to civilian aspects. This move reflects the expanding civilian nature of issues in the island. The civilian officials serve indeterminate tours in the island. They perform the duties in the context of UN mandate: "normalization in the island". They liaise with the government authorities, local community leaders, civilian representatives of related associations, religious authorities, non-governmental organizations, and anybody on any issue, which is by nature "civilian", in order to resolve issues affecting the civilian population. This branch deals with communal issues, environmental, social, religious, and humanitarian concerns. It promotes to civilian access and activity in the Intermediate

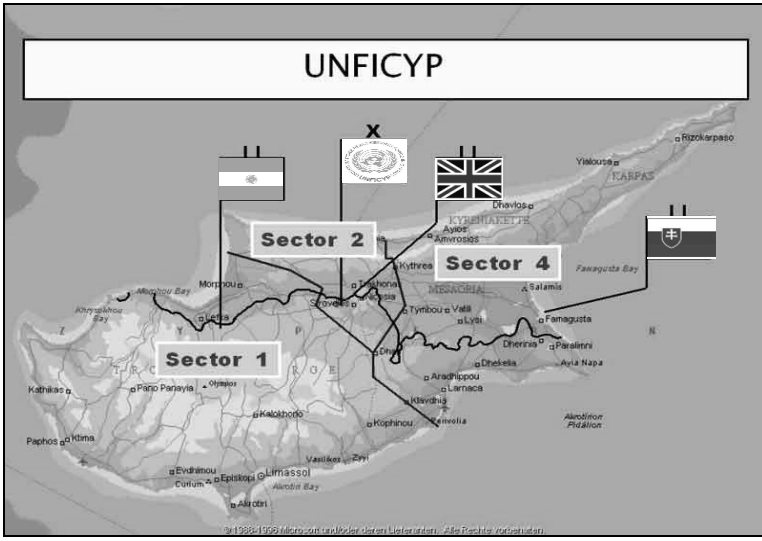
Zone (IZ),²² and therefore it established some interaction mechanisms among stakeholders. As mentioned above, this branch has more influence on the conduct of overall UNFICYP mission. Although civilian affairs branch is small in size and relies heavily on support of military and police officers to operationalize its activities, its dominance on UNFICYP is unarguable.

Another important component is Military Force. It constitutes a great bulk of UNFICYP manpower. Its focal aim is to “prevent a recurrence of fighting”. In the years of 1960s and 1970s, the overall UN military number was huge in numbers. However, after the pacifying years, the possibility of an armed conflict decreased, so did the military number. This structure mainly observes the current status quo, which was established in 1974, assuring that neither side would take any steps which might be assessed as militarily advantageous or violation of current status quo. They monitor ceasefire conditions to be respected and maintained, although there is no “*de jure*” ceasefire between sides. UN military might be asked to support UNPOL in case of any requirement when UNPOL stand inadequate in number to deescalate the tension. UN Military personnel are located in five separate camps: two are in Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), two are in GCA and the remaining one is in the IZ.²³ It performs its mission with three main sub-component as well as supporting units as such sectors. Sector 1 is responsible for the western perimeter of island and Argentina is the leading troop contributing country, supported by some Latin American countries. Sector 2 is responsible for the urban part of Nicosia, twin capital of both communities, and led by the UK alone. Sector 4 is responsible for the eastern perimeter of the island, and Slovakia is the leading troop contributing country for this sector, augmented by Eastern European countries. Sector area of responsibilities is shown in Map-2. Cultural similarities and regional-historical relations are taken into consideration for the effectiveness of

²² It is named as “Buffer Zone” by UNFICYP.

²³ <https://unficyp.unmissions.org/map-unficyp-deployment>, (Access Date: 15.04.2018).

the mission and therefore distribution of roles and nationalities have been configured accordingly. In addition, distribution of positions in the UNFICYP HQ has been arranged in order not to cause any turbulence. Mainly, the UK can be said to hold key positions in the HQ.

Map 2. Sector Area of Responsibilities²⁴

The responsibility areas outreach to all parts of island according to UNFICYP planning. The logic behind is the requirement to share areas for the distribution humanitarian aids and to continue to check all territory and show presence in case of a solution. In reality, UNFICYP does not have any direct authority to intervene in any case out of the IZ, except humanitarian aid convoys, and they can only show presence in other areas only after preannouncement, touristic, or civilian ends.

²⁴ <http://www.bundesheer.at/archiv/a2001/zypern/missionsgeschichte.shtml>, (Access Date: 23.01.2018).

What differentiates UNFICYP from other peacekeeping operations is its large military formation. The UNFICYP military component aims to prevent a recurrence of fighting, as indicated in mandate, maintain a stable environment, namely “status quo” in impartial manner, and deescalate any tension and military presence along the IZ in order to support the political process for a lasting solution. The bulk of the military personnel is found in three sector command, each of which is one of the main component of UN Military Force. These sectors are led by Argentina, UK, and Slovakia. In each sectors, there are also national contingents of varying size. Each of the national contingents was charged with responsibility for a specific region of Cyprus. Depending on post requirement, military personnel both in HQ and in Sectors are assigned by troop contributing countries on semi-annually, annually or biennially basis. Like all other peacekeeping missions, these personnel wear their national uniforms, while they carry blue berets or helmets as a distinguishing factor. The military structure has been once revised according to actual requirement following the rejection of Annan Plan in 2004. The UNSC, in its resolution 1568, approved the amended concept of operations and force level of UNFICYP, which led to an authorized strength of 860 troops, (2004/756). Subsequently in 2016, the UNSC once again decided to increase the military force’s manpower level from 860 to 888.²⁵ In the final mission review, it has been recommended that the actual military strength of UNFICYP would be reduced to 802 troops, together with some changes in functional areas, favoring the UNPOL and civilian cadres.²⁶ The current national military contingents of UN Military Force are shown in Table-1.

²⁵ <http://undocs.org/S/2017/1008>, (Access Date: 23.04.2018).

²⁶ Ibid.

Argentina	276	Hungary	77
Austria	4	Paraguay	14
Bangladesh	2	Serbia	47
Brazil	2	Slovakia	169
Canada	1	Ukraine	2
Chile	14	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	279
Total: 887			

Table 1. Manning Status of Military Personnel Contributing Countries, as of July 2017²⁷

Third main component of UNFICYP is the UNPOL. The UNPOL collaborates with UNFICYP's Military and Civil Affairs components as part of a "three-pillar" concept. In terms of mission mandate, UNPOL mainly contributes to the "maintenance and restoration of law and order" within the IZ. It cooperates with UNFICYP's military and the Civil Affairs components with regards to any civilian activity or any illegal activity, such as hunting, unallowable farming and building construction, and contact transgressors for each direction, which might violate status quo, threaten stability and security and increase tension. UNPOL also escorts humanitarian convoys, which are planned to be delivered to Greek Cypriots and Maronites residing in TRNC every 15 days. In UNPOL, officially, 69 police officers from nine countries and one civilian support staff serve and it is headed by UNFICYP's Senior Police Advisor.²⁸

²⁷ UNFICYP Official Webpage, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/20, (Access Date: 13.02.2018).

²⁸ UNFICYP Official Webpage, <https://unficy.unmissions.org/unpol>, (Access Date:

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission
in the Cyprus Island

The figures and police contributing countries are shown in Table-2.

Australia	3	Lithuania	1
Bosnia and Herzegovina	10	Montenegro	4
Bulgaria	3	Romania	4
China	6	Russian Federation	3
India	4	Serbia	2
Ireland	12	Slovakia	5
Italy	2	Ukraine	10
Total: 69			

Table 2. Manning Status of Police Contributing Countries,
as of July 2017²⁹

UNPOL is a civilian police force and it does not administer the law or have powers of arrest or detention.³⁰ UNPOL investigates criminal offences committed or suspected of having been committed by non-UN persons inside the intermediate zone. In fact, it hands over the criminals to respective police force of TRNC or GCA. The liaison is established between police forces in order to provide timely communication to prevent any crime. UNPOL also supports UNFICYP by maintaining public order during any civilian demonstrations and disturbances inside and adjacent to the IZ. As the disputes are ongoing and there are many pro-settlement gatherings all over the island, this

08.02.2018).

²⁹ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/586, (Access Date: 08.02.2018)

³⁰ Ibid.

effort constitutes great amount of time for UNPOL. Sometimes, UNPOL, together with TRNC Police or GCA Police, performs investigations within the IZ.

UNFICYP Civilian Branch is, although not as big as military formation, much more politically influential. Instead of just being the head of mission, the SRSG is responsible of all aspects of UN's involvement in the island, either through UNFICYP or through the UN sponsored occasions for settlement negotiations. On the one hand, these developments can be interpreted as the mission having succeeded in its goals of de-escalation of conflict and promotion of civilian efforts to reach a peaceful solution. However, they can also be interpreted as the struggles of an underfunded and undermanned organization trying to make ends meet by shirking from some of its harder responsibilities. Nevertheless, nature of the organization of UNFICYP is ever changing to meet the contemporary challenges it faces. As of July 2017, the total human resources capability, divided in main components can be seen in Table-3. Temporary national staff (contractors) is excluded from this calculation. With all these personnel, approximately 1000 individuals from many different nations might be serving in UNFICYP in a given time. It has been claimed that, in general, most UN peacekeepers come from the emerging powers and developing states.³¹ In UNFICYP, as in the case in military force and UNPOL structure, a balanced distribution among different countries and regions has been nearly pursued. The biggest deficiency in this distribution is scarcity of Muslim countries' peacekeepers in the island. Even though current force commander is from a Muslim country and there are very limited Muslim individuals in the organization, the ratio should be increased considering the fact that a great majority of Turkish Cypriot community are Muslim. As stated by some scholars, cultural considerations, in which peacekeeping

³¹ Philip Cunliffe, *Legions of Peace: UN Peacekeepers from the Global South*, 1st Edition, London, 2013, pp. 12-16.

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission
in the Cyprus Island

operations take place, are “key elements”³² for the success of the mission. As the religion is one of the main pillars of cultural framework, the inclusion of more Muslim countries and soldiers in the organization of UNFICYP would have positive affect for the cultural influence on Turkish Cypriot community. As regards to number issue, overall manning figures of UNFICYP might change in actual record without being too much different from the current status.

Component	Strength
Military	887
UNPOL	69
International Staff in Civilian Branch	16
Total:972	

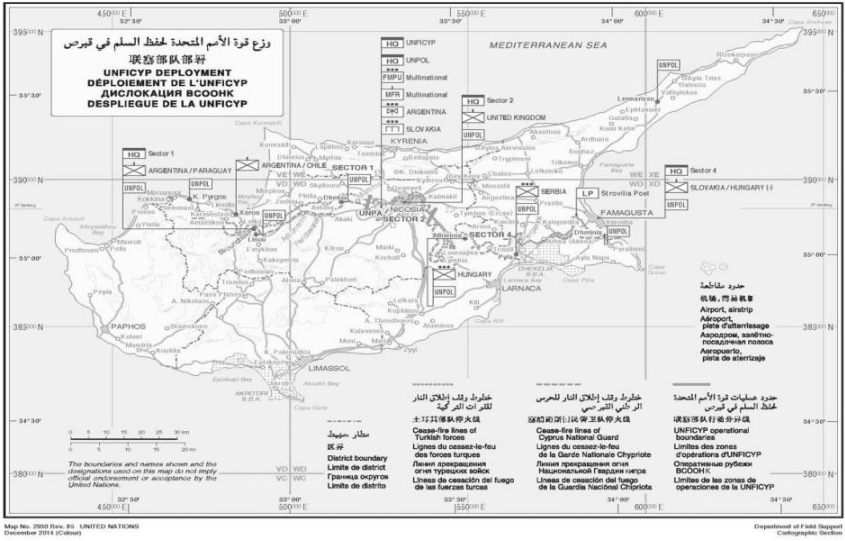
Table 3. Mission Strength of UNFICYP, as of July 2017³³

In order to comprehend explicitly and grasp the nature of mission from a bigger perspective, overall UNFICYP deployment in the Island of Cyprus is shown in Map-3. In this visual map, every geographical detail about component locations can be clearly seen.

³² Robert A. Rubinstein, *Peacekeeping Under Fire: Culture and Intervention*, 1st Edition, Paradigm Publishers, London and New York, 2008, pp. 3-13.

³³ Calculated according to information accessed in UNFICYP Official Webpage, <https://unficy.unmissions.org/unpol>, (Access Date: 08.02.2018).

166
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 14
Sayı: 27

Map 3. Overall UNFICYP Deployment³⁴

3. The Effectiveness of UNFICYP in Maintaining Peace and Order

UNFICYP has many different components, which have different roles and responsibilities for the UN mandate. An intensified integration, coordination, and cooperation are crucial factors for the success of the mission. In Figure-3, the modality of interaction among different components is shown. SRSRG, together with her/his advisors, stands in the center of this interaction. With her/his coordination and leadership, different components carry out their responsibilities pursuant to the UN mission mandate. SRSRG can be described as a “choir master”. S/he is assumed to be well aware of political atmosphere and priorities of the UNSG and directs the mission accordingly. Three main components

³⁴ <https://unficy.unmissions.org/map-unficy-deployment>, (Access Date: 23.01.2018).

The Role and Effectiveness of United Nations Peacekeeping Mission
in the Cyprus Island

maintain their separate external liaison systems with relative Turkish Cypriot and Greek Cypriot authorities. Civil Affairs component has more freedom in terms of liaison. They can interact with any civilian authorities, governmental, non-governmental, religious, trading, media, and political entities, even individuals from each side. UNFICYP has also internal liaison links among components. Therefore, liaison officers of different components constitute a relatively large number of organizational posts. In addition to official UNFICYP components, United Nations Protected Area (UNPA), the old Nicosia Airport Zone, hosts some other UN agencies related to the island, such as UN Development program (UNDP), Committee on Missing Persons (CMP), and Office of Special Adviser to secretary General (OSASG). The mandate of this office is to support settlement negotiations between the Greek Cypriot and Turkish Cypriot leaders. UNDP carries out some development programs supported by the UN for the sake of protecting cultural heritage of island, improving economic conditions, supporting individual enterprise, and, above all, fostering inter-communal relations. The European Union (EU) has also some other development initiatives and funding programs in this regard, but there is no official relation between UNFICYP and the EU. CPM is operating with its laboratory in UNPA, together with two offices in North and South. OSASG is also performing its good offices in UNPA, getting all administrative and logistic support and technical assistance from UNFICYP.

167
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 14
Sayı: 27

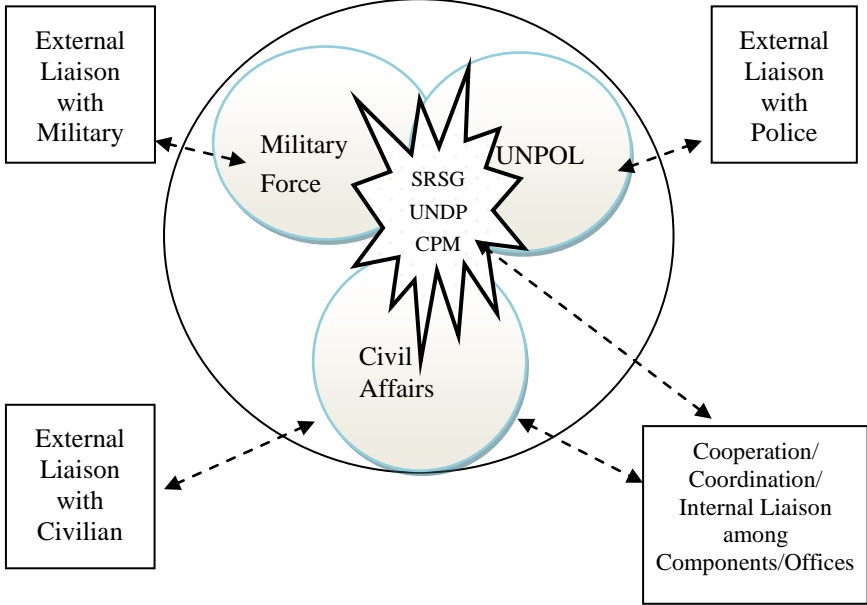

Figure 3. Interaction among UNFICYP Components³⁵

The main focus of UNFICYP military force is to support directly or indirectly the political process (by facilitating meetings, mapping, doing niche expertise, maintaining calm situation), control the IZ, support CBMs (especially demining issue and new crossings), continue good custody within the IZ, and plan for future contingency options. Military personnel sometimes provide support to humanitarian aid convoys, sent by GCA to the Greek Cypriot and Maronites citizens residing in TRNC every 15 days. Military personnel usually do not carry weapons in normal conditions. In case of self-defense or in time of increased tension period, they arm with weapons and are authorized to use them,

³⁵ Designed according to information accessed in UNFICYP Official Webpage, <https://unficyc.unmissions.org/unpol>, (Access Date: 08.02.2018).

if required. 183 service members³⁶ of UNFICYP suffered injuries since 1964, mostly from the period between 1964 and 1974. Although most of these injuries occurred because of accidents, diseases, or individual incidents, some of UNFICYP personnel have been killed in action indeed. The overall military situation in the IZ is very calm, but tensions remain and might come to surface very fast, as lastly experienced in 1996 in Gazimağusa. Because of limited human resources, UN military does not man all observation positions along contact line, but conduct patrol on routes or carry out flight operations over the IZ in order to record any violations.

Over the time, components and structure of UNFICYP changed. As a reaction to Turkey's "Cyprus Peace Operation" on 20 July 1974, UNFICYP saw a temporary surge in military personnel. Even though the mission has started its life under military branch's dominance, over time, the civilian branch has taken over the former one. This has been reflected by gradual reduction of the military personnel of the mission after the cessation of conflict between Turkish and Greek Cypriot, leading to a reduced UNFICYP personnel presence all along the IZ. This has finally culminated in the abandonment of the previous UNFICYP strategy of maintaining bases along the IZ in favor of relying on mobile patrols.

Measuring the success and failures of a UN mission in an objective manner and with an analytical methodology, let alone effectiveness of peacekeeping forces, is quite difficult. What is exactly the threshold number of acceptable casualties, refugees and other kinds of victims to claim that peace and order has been restored in a region? Although there have been some doctrinal studies on evaluating success or failure of UN peacekeeping operations³⁷ and practices which identify gaps between practice and doctrine on several UN peacekeeping

³⁶ <https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>, (Access Date: 23.01.2018).

³⁷ *The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations*, Oxford University Press, 2015, pp. 93-105.

mission,³⁸ the criteria for success or failure have been subjective in many cases. Organization's ability to conduct peacekeeping operations has been generally analyzed and questioned from military perspective.³⁹ In order to try to make a thorough assessment about effectiveness of UNFICYP's effectiveness, one must focus on the mandate of the UNFICYP, which is stated by Resolution 186, as shown below:

- to prevent a recurrence of fighting,
- to contribute to the maintenance and restoration of law and order, and,
- to contribute to a return to normal conditions.

Looking at UNFICYP's performance from its deployment until 1974, it can be deemed as a total and absolute failure. In broader terms, some scholars believe that the history of UN peacekeeping operations is full of failures and this weakness can only be remedied through some radical efforts.⁴⁰ Nadin emphasizes the role of UN in engaging armed groups and the challenges which UN deals with while conducting peacekeeping missions.⁴¹ As for Cyprus Issue, the mission UNFICYP has been proportionally easier for peacekeeping environment. There was a constitutional order, which promoted all basic rights for communities. UNFICYP could have identified EOKA and prevented its attack on modest citizens of both sides. Instead, clashes between both communities did not stop and atrocities, massacres, and violence against Turkish Cypriots continued. They were driven out of their lands and forced to live in 30 distinctive enclaves⁴² in tents throughout the country, even in

³⁸ *UN Peacekeeping Doctrine in a New Era: Adapting to Stabilisation, Protection and New Threats*, 1st Edition, Routledge, 2017, p.3.

³⁹ John Hillen, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, Brassey's, 1st Edition, 1998.

⁴⁰ Malcolm H. Patterson, *Privatising Peace: A Corporate Adjunct to United Nations Peacekeeping and Humanitarian Operations*, Palgrave MacMillan, 2009, p.1.

⁴¹ Peter Nadin, et al., *Spoiler Groups and UN Peacekeeping*, 1st Edition, International Institute for Strategic Studies, Routledge, 2015, pp.57-66.

⁴² Leonard W. Doob, "Cypriot Patriotism and Nationalism", *Journal of Conflict Resolution*, 1986, Vol. 30, No: 2, 383-396, p. 384.

caves in mountains. UNFICYP was given the task of protecting Turkish enclaves and of providing security.⁴³ While UNFICYP was occasionally helping by bringing food supplies to Turkish civilians and arranging for their safe evacuations, these were far inefficient and sporadic to be of any meaningful help. If UNFICYP had been robust and decisive in stopping EOKA attacks on innocent Turkish citizens, it might have prevented the recurrence of fighting. Robustness has been presented, as “a solution to the credibility gap” of UN peace operations, albeit partially.⁴⁴ Above all, if UN had been successful in this first mandate, “Happy Peace Operation”⁴⁵ by Turkey would not have been required in the first place.

However, following 1974, UNFICYP has seen some limited success on its mandates. Some of these successes can be directly credited to the mission where as others can be attributed to its indirect influences. After 1974, UNFICYP’s efforts to prevent a recurrence of fighting and to contribute to the maintenance and restoration of law and order had become an indirect one. After the establishment of borders and separation of both communities, Turkish Cypriot community could rely on Turkish soldiers for security and thus UN Peacekeeper’s efforts were diverted to instead focus on preventing escalation of conflict between armed forces at the island. While there have been sporadic events that have unfortunately caused loss of lives after 1974, there has been no major and systematic outbreak of hostilities or hot conflict in the island. Turkish soldiers’ presence in the island assured safety and security in daily life for Turkish Cypriot Community, which had not been ensured by UNFICYP before 1974. Even though this can’t be wholly attributed to UNFICYP efforts, it can at least take some credit in the role of a mediator between both sides. In conclusion, it can be

⁴³ Alan James, “The UN Force in Cyprus”, *International Affairs*, Summer 1989, Vol. 65, No. 3, pp. 481-500.

⁴⁴ Thierry Tardy, “A Critique of Robust Peacekeeping in Contemporary Peace Operations”, *International Peacekeeping*, April 2011, Vol.18, No.2, pp. 152-167.

⁴⁵ Definition of “Cyprus Peace Operation” by Turkish Cypriot Community.

asserted that misery of Turkish Cypriot Community came to end and peace was established in the island, not because of timely intervention of UNFICYP, but for Happy Peace Operation.

Howard opposes the conventional wisdom that UN habitually fails and affirms that it achieved a number of important success stories in peacekeeping.⁴⁶ Organization's achievements, "albeit" below expectations, have been presented as "a basis for consideration" on increasing its capability as a problem solver and facilitator.⁴⁷ In this context, UNFICYP has also showed some successful performance in the island. The area UNFICYP has been most successful has been on the mandate of contributing to a return to normal conditions. The mission has long supported any bi-communal activities to normalize relations between communities. For this end, it has often organized or hosted such events to encourage people from both communities to meet and interact with each other. Such UNFICYP efforts were the only way people from both sides of the island could interact with each other until the formal opening of border crossing points. This is the greatest work done by UNFICYP for the goal of returning to normal conditions. Any hope of a return to "*status quo ante bellum*" is futile, thus reaching a settlement is the only way to return to any resemblance of normal conditions on island. In this regard, the role and mandate of UNFICYP has been naturally oriented for "returning to normal conditions". And, this is the sole area, which UNFICYP knows very well that its main effectiveness could be really felt in daily life of both communities.

What is expected from UNFICYP and its perceptions on the eyes of two communities are quite different. For the Turkish Cypriot perception, UNFICYP is expected to maintain status quo of contact lines and IZ. The expectation is to prevent any conflict between communities. For Greek Cypriot point of view, they intend to use IZ on

⁴⁶ Lise M. Howard, *UN Peacekeeping in Civil Wars*, 1st Edition, Cambridge University Press, 2008, pp 358-391.

⁴⁷ Mary Allsebrook, *Prototypes of Peacemaking: The First Forty Years of the United Nations*, Chicago, St. James Press, 1986, pp. xv-66.

the ground that civilian use of this zone promotes to the normalization between communities and it is part of UNFICYP mandate. In this regard, Turkish Cypriots usually think that Greek side is trying to erode status quo of Intermediate Zone (under the cover of innocuous civilian activities and exercise of property rights, such as solar panels, wind turbines, waste treatment, etc.) and steer UNFICYP in this direction, which sometimes provide military, psychological and economic advantage for Greek side and UNFICYP shows partial stance in favor of Greek side by letting the changes in status quo. Greek side thinks that IZ is natural part of their republic and they have inherent right to use it comprehensively. In contrary, Turkish side thinks that IZ shall not be used for civilian purposes and status quo should be maintained until a final and lasting political agreement has been reached in the island. Afterwards, it will able to be used in full scale for the benefit of all communities. In this regard, Turkish side follows a status quo policy for IZ and expects UNFICYP to maintain it, not to allow any erosion or unilateral change by Greek Cypriot side. Otherwise, any opposite stance to this policy or lack of movement or any inefficacy of UNFICYP shall be considered as violation of principle of “impartiality”, which constitutes, together with “consent of the parties” and “non-use of force except in self-defense and defense of the mandate”, one of the basic principles of UN peacekeeping operations.⁴⁸ The idea of impartiality is believed to involve two different elements, as such robust mandate implementation and humanitarian projection, while the former has been preferred over the latter.⁴⁹ Impartiality has been also reassessed in the framework of “human security” and “responsibility to protect”.⁵⁰ Impartiality is vital for any peacekeeping mission, certainly for UNFICYP

⁴⁸ UN Official Web Page, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, (Access Date: 19.02.2018)

⁴⁹ Hikaru Yamashita, “Impartial Use of Force in United Nations Peacekeeping”, *International Peacekeeping*, November 2008, Vol.15, No.5, pp. 615-630.

⁵⁰ Yuka Hasegawa, “The United Nations Assistance in Afghanistan: Impartiality in New UN Peace Operations”, *Journal of Intervention and Statebuilding*, June 2008, Vol.2, No.2, pp.209-226.

as well. In overall manner, the impartiality of UNFICYP is dubious on the eyes of individuals, especially for Turkish Cypriots. Unfortunately, some of its manner breeds this perception. While UNFICYP allows innocuous civilian activities within IZ, for instance, it doesn't persuade GCA to allow the construction of Pile-Yiğitler road to pass through Pile Plateau, which will shorten the travel distances of local people and is a real humanitarian issue in that regard.⁵¹ This kind of one-sided approach breeds the suspicion of Turkish Cypriot about UNFICYP double standard.

Previously, UNFICYP's approach was overlapping mainly with Turkish view and strongly monitoring the unauthorized civilian activities and mostly prohibiting this kind of initiatives. In this context, IZ was perceived as a "dead zone". Therefore, civilian activity was limited against the possibility of a confrontation or hostility between groups. It was essential as in some parts of IZ, the distance to both contact lines varies in width from seven kilometers to even four meters in some urban areas along the 180 km-long distance. The exact delineation of ceasefire lines are contested among parties. This causes some disputes for the control of IZ. However, all sides avoid increasing tension and find a common way. As an indirect result of the opening of border gates, intensified interaction and bi-communal events, this mentioned confrontation was considered less possible on each year. In addition, international pressure has increased to transform IZ accessible to more farming and any other civilian activities, preferably bi-communal. The rationale was that this strategy was a means of reaching out of each community to the other. Since 2008, the activities intensified and UNFICYP's approach changed accordingly and for their perspective it is no longer a "dead zone". The terrain in IZ varies enormously. There are many unobserved areas. Eastern Sovereign Base of UK in Dhekelia and Ayios Nikolaos has borders with two sides. There are seven official crossings in IZ (two more planned and in progress), but the fences in other areas are mostly porous. UNFICYP might authorize some civilian

⁵¹ Ata Atun, Pile'de Rumların Yanlış Uygulaması (1/2), <http://www.ataatun.org/pilede-rumlarin-yanlis-uygulamasi-12.html>, (Access Date: 19.02.2018).

activities, such as farming, construction, visits, and religious pilgrimages, as long as this doesn't confer military advantages to either side and beneficiaries follow the guidelines. In addition, there are some unauthorized civilian activities, such as hunting, farming, smuggling, etc. UNFICYP check the IZ and contact lines in order not to allow any over-manning, improvements to current observation points, additional cameras, move forward of military personnel, ill-discipline, exercise or training activities, which are too close to contact line.

In reality, it is quite difficult for UNFICYP to control with limited resources. In short, although military side of UNFICYP has some security concerns about these civilian activities within IZ, civilian side pushes forward to enhance these attempts. The UN HQ persists that the security situation on the island and along the IZ should remain stable, and urges all sides to avoid any action, including violations of the military status quo, which could lead to an increase in tension, undermine the progress achieved so far, or damage the goodwill on the island.⁵² However, in the ground, UNFICYP does not resist these kinds of attempts, as long as they do not confer military advantage for either side. Greek side explored this approach and sensitivity and intensifies her attempts to exploit it on humanitarian requirement grounds. They usually transform these events to huge public relations shows and propaganda assets, while organizing opening ceremonies with participation of senior politicians and statesmen, religious blessing and services. The most current example of that was seen in Athienou Sewage Treatment Plant inauguration ceremony in June 2017.⁵³ These kind of exaggerated shows disturb the majority of Turkish public opinion, and considered as a process of smooth Hellenization process of IZ.

Civilian and military construction and any military improvements,

⁵² https://unficy.unmissions.org/sites/default/files/unscr_2338.pdf, (Access Date: 21.01.2018).

⁵³ <http://www.euromarket-cy.com/index.php/ske-news/205-athienou-inauguration-ceremony>, (Access Date: 21.04.2018).

intruders, and hunters, moves forward, cocking, and pointing of weapons, shooting, and military over-flights are the main challenges, which UNFICYP faces inside IZ. For outside of IZ, over-manning of positions, weapons discharges, explosions or maneuvering within 1000 meters of ceasefire lines, which is against mutual understanding, restriction of movement of UNFICYP personnel, and additional construction of observation post are the main challenges.

The work of the CMP is commendable for all parties. The UN highlights the importance of intensifying its activities, urging the opening up of access to all areas expeditiously to allow CMP to carry out its work, and trusting that this process will promote reconciliation between the communities. UNFICYP also works on any possible transition planning in relation to the settlement, including recommendations to UNFICYP's mandate, force structure and numbers and other resources and concept of operations, taking into account developments on the ground and the views of the parties.

GCA and the Government of Greece provide voluntary contributions to the funding of UNFICYP. One-third funding of UNFICYP is covered by GCA and \$6.5 million from the Government of Greece.⁵⁴ This is highly critical in terms of impartiality of UNFICYP, while it relies on heavily on funding for GCA and Greece. Not the organization but the individuals can be affected by this approach and their neutrality might be hampered naturally. The UN, towards this critique, states that it is open to any other further voluntary contributions from other countries and organizations. Above all, keeping individual (not the organizational) impartiality is against the natural flow of life, while funding is provided by one side of dispute.

Most UN officials, from senior to junior ones, including civilians, military personnel, and police officers, believe that UN's first and foremost responsibility for the island is to find a solution, while

⁵⁴ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/586, (Access Date: 21.04.2018).

reaffirming the primary role of the UN in assisting the parties to bring the Cyprus issue and division of the island to a comprehensive and lasting settlement.⁵⁵ At the beginning of their tenure, most of them are usually so eager to find a solution, mediate the efforts, be called as real peace builders and then they ultimately witness the history.

The roles of UNFICYP and the Office of the Special Adviser are completely different. While UNFICYP conducts its mission of peacekeeping pursuant to UNSC Resolution 186 of 1964, Office of the Special Adviser facilitates the ongoing negotiation process. Although UNFICYP supports the peace negotiations, there is no overlap between the two missions. However, UNFICYP plays a vital support by ensuring a stable environment conducive to the negotiation process. The Office of the Special Adviser has been provided with political affairs officers and subject matter experts, whose main task are to provide expertise and facilitate the negotiation process, especially in working groups and technical committees. The Office of Special Adviser relies on the support of UNFICYP in communication, logistics and administration and this Office is located in main UNFICYP HQ, which is called UN Protected Area (UNPA). In addition, the SRSG and the Head of UNFICYP mission serves as the Deputy Special Adviser to the Secretary-General. In this context, it can be commented that these two UN organization, despite different conducts, act coherently in pursuing for the same overall goal of UN: a just settlement based on a bi-communal, bi-zonal federation with political equality, as set out in relevant Security Council resolutions in the island.

UNFICYP has always been invested in the efforts to negotiate a peaceful solution to reach a final peace treaty between both sides, instead of the current situation of a de facto cease-fire. The UN, in general, has been mediating these efforts. The “Cyprus Talks” have been going on for almost half a century and, since the beginning,

⁵⁵ UNFICYP Official Webpage, https://unficy.unmissions.org/sites/default/files/unscr_2338.pdf, (Access Date: 21.01.2018).

178

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 14

Sayı: 27

UNFICYP has been providing both material and non-material support to them. Due to requirements of a neutral ground and logistical difficulties of establishing such a place out of the island, the UNFICYP HQ at the UNPA near the old Nicosia Airport that is located in the IZ between the borders of both communities has served as neutral ground, where both community leaders and recently technical committees, whether ad hoc or permanent, can often meet up for peace talks. In addition to that, UNFICYP has worked on fostering inter-communal interactions with its civilian, police, and military branches. These were often the only opportunity for people from both sides to meet and interact with each other. On the military side, during times of tension between the sides, UNFICYP has often served a role to reduce prevent conflict and, when it failed to do so, it has worked to stop these conflicts escalate into full-blown armed clashes. Despite of loss of lives, of both soldiers and civilians, due to border tensions at 1990s, UNFICYP has managed to ensure that these incidents were isolated and tempers were kept in check.

UNFICYP has been supported totally by voluntary contributions. This resulted in a shortfall in 1993, when the UN General Assembly decreed that the costs not covered by voluntary contributions would be borne by Member States in accordance with Article 17 of the UN Charter (Resolution 47/236). Currently, one-third of UNFICYP's budget is financed by the GCA, while the Government of Greece contributes \$6.5 million annually. The rest of cost is financed from contributions of the United Nations, as decreed in 1993.⁵⁶ Considering the economic hardships experienced by the Greek Cypriots and the increasingly isolationist policies of the USA, it can be said that paying the bills for an organization that has failed to obtain concrete result in about 50 years seems less and less defensible. However, it seems that the calm situation on land may not be reflected in the waters surrounding the island. Attempts by Greek Cypriots to unilaterally explore underwater natural gas reserves at disputed waters have increased tensions once more.

⁵⁶ UNFICYP Official Webpage, <https://unficyc.unmissions.org/about>, (Access Date: 21.01.2018).

Even though a military confrontation is seen as unlikely, any kind of increased hostility between both communities may increase the lifespan of the UNFICYP due to its inherent role as a preventive measure against escalation and as a catalyst for negotiations.

Conclusion

Eastern Mediterranean can be described as “crossroad of civilizations” due to its geographical and strategic location. All global powers trying to extend their influence and national interests towards the Middle East shall try to control the Eastern Mediterranean as well. There is a direct linkage between the emerging new world order, global security, and the Eastern Mediterranean. In recent years, there have been important developments in the mentioned region, which affect the global security and international relations. Cyprus Issue, Arab Spring, Syrian Civil War, Palestine-Israel tension, political trends in Iraq and Iran, and terrorist networks are the major issues in the region. However, Cyprus Issue and Syrian Civil War are by far the most devastating and important ones, in terms of their immense economic, political, and military impacts in international affairs. International actors increase their influence both on Turkish and Greek Cypriots for reaching an agreement. Turkey and TRNC should not position themselves in unfavorable conditions and give in to the international and internal pressures; they should pursue their own national interests in the region indeed.

The Eastern Mediterranean and the Middle East security and stability are directly linked with global peace and security, which has an impact on international relations, not exclusively on regional relations, but in broader terms. The conflicts in this region might trigger much more devastating and bloodier conflicts or proxy wars. More global players might engage with regional groups or ethnicities in accordance with their sole interest rather than basic humanistic values. That means exactly the acceleration of the notion of “Balkanization” of the region. All humanity should be aware of this possibility and shall not be dragged into the same miseries experienced in Balkans. This region has been regarded as “the crossroad of civilizations” for centuries. However, recent conflicts, civil wars, and proxy wars are transforming it into “crossroad of clashes”. What is

required in this region are stability, peace, strong but democratic central state organizations, integrity of the countries' territories, fair distribution of welfare and economic resources, and peaceful interaction among cultures and faiths, the latter being the most important.

The UN, UNFICYP in specific, has been one of the main actors in the Island of Cyprus and naturally in the Eastern Mediterranean, in terms of promoting peace and security in the region. Regarding the mandate of "prevent a recurrence of fighting", UNFICYP was totally unsuccessful. It is not actually the mission, UNFICYP, to blame for this failure; but the founding mentality of the UN not to be successful. Historically, the UN was not able to succeed in peacekeeping missions without full consensus of the UNSC's five permanent members. This failure was experienced in Bosnia and Kosovo Wars, even in Syrian Civil War. The UN always showed reluctance to intervene positively and decisively into crises. For Cyprus Issue, from 1964 to 1974, the UN wasn't successful in terms of stopping the bloodshed, atrocities, and massacres aimed at Turkish Cypriot community. If there has been no conflict since 1974, it is not because of UNFICYP, but because of Turkish military presence in the island.

But for "normalization" mandate, although the core disputes between the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots have not been solved, UNFICYP is quite efficient and successful with interaction of bi-communal events, festivals, concerts, games, etc. The two community members can meet on social occasions and on these meetings, peace songs are sung, although seemingly for most of them. This effort continues in this direction, UNFICYP gets credits for these developments.

As for the "maintenance and restoration of law and order", UNFICYP is partially successful. It cannot prevent illegal activities, such as farming, hunting, smuggling, etc., and control IZ. UNFICYP has limited resources in this regard. The status quo within IZ cannot continue in this way. If Cyprus Talks ended in positive result, the IZ issue would naturally be solved. But, in reverse option, UN should start an initiative and transform IZ. It can give control of some parts, except bases, to both sides. The question is how to divide IZ or delienate the future borders between two independent states. Thus, natural borders

can be established between north and south in a fair approach by sharing the IZ equally between two sides.

Özet

Kıbrıs Meselesi, 1955'ten bu yana siyasal ve bilimsel anlamda gündemdeki yerini korumuştur. Taraflar arasında çatışmaların önlenmesi, barış ve düzen ortamının sağlanması ve normal koşullara dönülmesinin desteklenmesi amacıyla, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi tarafından 1964 yılında BM Barış Gücü (BMBG) teşkil edilmiştir. Hâlihazırda BMBG en uzun süreli ve hâlâ devam eden BM Barışı Koruma kuvveti durumundadır.

BMBG'nin rolü ve adadaki barışı ve düzeni sağlamadaki etkinliğinin incelenmesi konusu, araştırmacılar ve uluslararası ilişkiler uzmanları nezdinde ilgi uyandırmaktadır. Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Adası'nın stratejik konumu, devam eden müzakereler ve bölgedeki mevcut siyasi, ekonomik ve askerî gelişmeler ile birlikte değerlendirildiğinde, araştırma konusunun akademik önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın genel amacı, BMBG'nin rolünü ve sorumluluklarını incelemek ve bölgedeki mevcut gelişmeler ışığında adadaki kanun ve düzeni sürdürme konusundaki etkinliğini incelemektir. Bu araştırmanın gerekçesi ve önemi, BMBG'nin teşkilat, görev ve sorumlulukları ile adadaki görevini yerine getirme konusundaki etkinliğinin kapsamlı bir yaklaşımla ele alınmasında yatmaktadır.

BMBG'nin Kıbrıs Adası'nda bulunmasının küresel hukuki temelinde, BM Güvenlik Konseyi'nin Mart 1964 tarihli ve 186 Sayılı Kararı bulunmaktadır. Bu karar oy birliği ile alınmıştır. BMBG'nin ilk birlikleri, 27 Mart 1964 tarihinde barışı koruma görevini yürütmek üzere adaya gelmeye başlamıştır. BMBG'nin görevi; uluslararası barış ve güvenliğin korunması, savaşın tekrarlanmasının önlenmesi, kanunun ve düzenin korunmasına katkıda bulunması ve normal şartlara dönülmesi olarak tanımlanmıştır.

Bu makale, BMBG'nin etkinliğini değerlendirmeyi ve analiz etmeyi ve daha geniş anlamda Kıbrıs Meselesine ilişkin değerlendirmeler yapmayı amaçlamaktadır. Araştırma sonuçları bakımından; BMBG'nin

“çatışmaların tekrarını önlemek” ana görevi kapsamında tamamıyla başarısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. BMBG, 1964’ten 1974’e kadar, Kıbrıs Türk toplumunu hedef alan kan dökme, zulüm ve katliamları durdurma konusunda başarılı olamamıştır. 1974’ten beri çatışma yaşanmamasının veya diğer bir ifadeyle Kıbrıs Türklerinin güven içinde hayatlarını devam ettirmesinin nedeni, BMBG’nin etkinliğinden ziyade, adadaki Türk askerî varlığıdır. Normal koşullara geri dönülmesi ana görevi konusunda, BMBG; iki toplumlu etkinlikler, festivaller, konserler, eğlenceler ve benzeri etkileşimlere bağlı olarak oldukça başarılı bir performans sergilemiştir. Bu görev açısından en önemli örnek kapsamlı Kıbrıs Müzakereleridir. BMBG, bu çerçevede, en zor konunun bile masada tartışılmasını sağlayabilmektedir. Kanun ve düzenin sağlanması ve sürdürülmesi açısından ise BMBG kısmen başarılı bulunmuştur. BMBG, ara bölge boyunca yasa dışı aktiviteleri önleyememektedir. Bunun nedenlerinden başında; BMBG’nin imkân ve kabiliyetlerin kısıtlı olması, ara bölgenin kontrolünün zorlaşması ve BMBG’nin bazı durumlarda Rumlar lehine tavır takınmasıdır.

Bibliography

Books

ALLSEBROOK, Mary, *Prototypes of Peacemaking: The First Forty Years of the United Nations*, Chicago, St. James Press, 1986.

BRYMAN, Alan, *Social Research Methods*, Oxford University Press, 2012.

BURNHAM, Peter et.al., *Research Methods in Politics*, Palgrave, Second Edition, 2008.

CUNLIFFE, Philip, *Legions of Peace: UN Peacekeepers from the Global South*, 1st Edition, London, 2013.

HILLEN, John, *Blue Helmets: The Strategy of UN Military Operations*, Brassey’s, 1st Edition, 1998.

HOWARD, Lise M., *UN Peacekeeping in Civil Wars*, 1st Edition, Cambridge University Press, 2008.

NADIN Peter, et al., *Spoiler Groups and UN Peacekeeping*, 1st Edition, International Institute for Strategic Studies, Routledge, 2015.

NEDJATIGIL, Zaim M., *The Cyprus Conflict - A Lawyer's View*, KKTC, Tezel Offset And Printing, 1982.

OBERLING, Pierre, *The Road to Bellapais: The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus*, Social Science Monographs, 1982.

PATTERSON, Malcolm H. , *Privatising Peace: A Corporate Adjunct to United Nations Peacekeeping and Humanitarian Operations*, Palgrave MacMillan, 2009.

Providing Peacekeepers: The Politics, Challenges, and Future of United Nations Peacekeeping Contributions, 1st Edition, Oxford University Press, 2013.

RUBINSTEIN, Robert A., *Peacekeeping Under Fire: Culture and Intervention*, 1st Edition, Paradigm Publishers, London and New York, 2008.

The Blue Helmets: A Review of United Nations Peace-Keeping, 3rd Edition, New York, United Nations, 1996.

The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations, Oxford University Press, 2015.

UN Peacekeeping Doctrine in a New Era: Adapting to Stabilisation, Protection and New Threats, 1st Edition, Routledge, 2017

VERRIER, Anthony, *A International Peace-Keeping: United Nations Forces in a Troubled World*, New York, Penguin Books, 1981.

Articles

DOOB, Leonard W., "Cypriot Patriotism and Nationalism", *Journal of Conflict Resolution*, 1986, Vol. 30, No: 2, 383-396.

HASEGAWA, Yuka, "The United Nations Assistance in Afghanistan: Impartiality in New UN Peace Operations", *Journal of Intervention and Statebuilding*, June 2008, Vol.2, No.2, 209-226.

JAMES Alan, "The UN Force in Cyprus", *International Affairs*, Summer 1989, Vol. 65, No. 3, 481-500.

MOSKOS, C., Conflict in a peacekeeping organization: UNFICYP, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 1971, 7(7-8), 53-62. <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.543>, (Access Date: 21.04.2018).

SHEEHAN, Nadege, "United Nations peacekeeping: Limitations and

prospects”, *The Economics of Peace and Security Journal*, 2008, Vol 3, No 2, 74-80.

TARDY, Thierry, “A Critique of Robust Peacekeeping in Contemporary Peace Operations”, *International Peacekeeping*, April 2011, Vol.18, No.2, 152-167.

YAMASHITA, Hikaru, “Impartial Use of Force in United Nations Peacekeeping”, *International Peacekeeping*, November 2008, Vol.15, No.5, 615-630.

Internet Sources

ATUN Ata, “Pile’de Rumların Yanlış Uygulaması (1/2)”, <http://www.ataatun.org/pilede-rumlarin-yanlis-uygulamasi-12.html>, (Access Date: 19.02.2018).

<http://www.euromarket-cy.com/index.php/ske-news/205-athienou-inauguration-ceremony>, (Access Date: 21.04.2018).

University of Southern California Libraries, Research Guides, <http://libguides.usc.edu/writingguide/designflaws>, (Access Date: 19.02.2018).

UN Resolution 186, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964)), (Access Date: 19.02.2018).

United Nations Document, S /7350, June 10, 1966, paragraph 172. https://unficy.unmissions.org/sites/default/files/unscr_2338.pdf, (Access Date: 19.02.2018).

<http://www.bundesheer.at/archiv/a2001/zypern/missionsgeschichte.shtml>, (Access Date: 19.02.2018).

Report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Cyprus, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/20, (Access Date: 19.04.2018)

<https://unficy.unmissions.org/>, (Access Date: 19.02.2018).

YAYIN İLKELERİ

GSD'ye gönderilen makalelerin daha önce yayımlanmamış ve ilgili alan literatürüne katkı sağlayacak derecede özgün olması gereklidir. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bir bildiriye dayanan aday makale, ilgili bildiri kitapçığında yayımlanmamış olması ve bu durumun belirtilmesi koşuluyla kabul edilebilir.

Yayımlanmak üzere GSD editörlüğü eposta hesabına iletilen makale metinleri, aşağıda belirtilen şekil şartlarını taşımaları ve konu/ alan açısından uygun bulunmaları halinde alan uzmanı (en az) iki hakeme gönderilir. Hakem değerlendirmelerinin tamamı sunulan çalışmanın değişiklik yapılmaksızın yayımlanması yönünde ise aday makale yayım sırasına alınır.

Dergi editörlerinin ve hakemlerin aday makale metninde biçim, yöntem ya da içerik açılarından değişiklik/ düzeltme talep etmeleri halinde, yazar durumdan haberdar edilir ve en geç 20 gün içinde metni yeniden düzenleyerek iletmesi istenir. Katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile cevabi bir yazıyla bildirme hakkına sahiptir. Yazar tarafından hakem raporlarına verilen cevap ve/veya hakem görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiş makale metni editörlük ve gerekiyorsa hakemlerce tekrar incelenir. Aday makale, alan uzmanı en az iki hakemin "yayımlanabilir" onayı vermesinden sonra, ilk Yayın Kurulu toplantısına gündemine alınır ve burada alınacak nihai karar sonrası yayımlanır.

Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde yayımlanan makale ve kitap incelemelerinde ifade edilen görüşler yazarlarının şahsi bilimsel değerlendirmeleri olup, mensup oldukları kurum ve kuruluşlar ile derginin yayımcısı olan Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü ve Milli Savunma Üniversitesi'nin kurumsal görüşü niteliğini taşımaz.

Makale ve Kitap İncelemesi Metin Şekil Esasları

1. GSD'nin yayın dili Türkçe'dir. Ancak İngilizce, Fransızca ve Almanca makale ve değerlendirme yazıları da yayımlanabilir. Türkçe makalelerin imla ve noktalamasında Türk Dil Kurumu kurumsal web sayfasında erişilebilen güncel sözlük ve yazım kuralları esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Gönderilen makale metninin azami hacmi 12.500 kelime (öz, *abstract*, kaynakça, özet ve dipnotlar dâhil) olmalıdır.
3. Kitap incelemelerinin azami hacmi 4000 kelime olmalıdır. Başlık bilgilerinde tanıtım veya inceleme yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır. Çalışmanın sonuna incelemeyi veya tanıtımı yapan yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi yazılmalıdır. İnceleme, kitapta ortaya konulan en önemli noktaları öne çıkararak, çalışmanın dil, üslup, yöntem, teorik yaklaşım ve kavramsallaştırma, bulguları destekleyen kanıtlar ve ulaşılan sonuçların ilgili alana katkısı açılarından eleştirel olarak tartışılması şeklinde kaleme alınmış olmalıdır.

4. Türkçe makalelerin başlık ve metinleri arasında, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış azami 150 kelimelik öz ile beş anahtar kelime yer almalıdır. Öz, makalenin kaleme alınma amacını, yöntemini, hipotezini/araştırma sorusu, bulguları ve sonucunu kısaca belirtmelidir. Ayrıca makalenin sonunda 750 kelimeyi geçmeyecek şekilde Türkçe ve İngilizce geniş özet yer verilmelidir. Geniş özet, özde yer verilen hususlara ilâve olarak vurgulanması gerekli görülen noktaları, tartışmaları ve makalenin genel akışını içermelidir.

5. Yazar adı, makale başlığının altına yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.

6. Metinler Times New Roman karakteri kullanılarak, 11 puntoda ve 1,5 satır aralığına sahip olacak şekilde yazılmalıdır. Dipnotlar ise 9 punto ve 1 aralıklı yazılmalıdır.

7. Paragraf özellikleri hizalama iki yana ve satır aralığı 1,5 şeklinde olmalıdır. Sayfa numaraları ise altta verilmelidir.

8. Makalelerde kullanılacak altbaşlıklar koyu yazılmalı ve rakam ile numaralandırılmalıdır.

9. Dipnotlarda atıflar aşağıdaki şekillerde verilmelidir.

9.1. Kitaplara yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih ve sayfa numarası aşağıdaki örneklere uygun olarak sırayla verilecektir.

Tek yazarlı kitap: Henry Kissinger, *Dünya Düzeni*, (çev. Sinem Sultan Gül), Boyner Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 14-16.

İki yazarlı kitap: George Friedman ve Meredith Friedman, *Savaşın Geleceği-21. Yüzyılda Güç, Teknoloji ve Amerikan Dünya Egemenliği*, (çev. Enver Günsel), Pegasus Yayınları, İstanbul, 2015, s. 114.

Çok yazarlı kitap: Pinar Bilgin vd., *Türkiye Dünyanın Neresinde?-Hayali Coğrafyalar, Çarpışan Anılar*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 19.

Çeviri: Walter Isaacson, *Steve Jobs*, çev. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 540.

Yazar bilgisi verilmemiş kitap: "Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim", *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1994, s. 81.

Çok ciltli kitap: Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (çev. Halil Berktaş), Cilt: 1, Eren Yayınları, İstanbul 2000, s. 100.

9.2. Makalelere yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, "makale adı" (varsa çeviren), *yayımlandığı süreli yayının adı*, yayımlandığı yıl, cilt no (Romen)/sayı, dergide yer aldığı sayfa aralığı, alıntının yapıldığı sayfa numarası aşağıdaki örneklere uygun olarak sırayla verilecektir. Ansiklopedi maddelerine yapılan atıflarda da makalelere atıf şekli kullanılacaktır.

Tek yazarlı makale: R. Kutay Karaca, "Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkilerinde Doğu Türkistan Sorunu", *Gazi Akademik Bakış*, 2008, Cilt: 1, 219-245, s. 220.

Derleme kitaplar ve bildiri kitaplarında bölüm/makale: Engin Avcı, "Türkiye'de Terörizm ve Terörizmle Mücadele", Gökhan Sarı ve Cenker Korhan Demir, (ed.), *Güvenlik Bilimlerine Giriş*, Jandarma Basımevi, Ankara, 2015, 281-310, s. 305.

9.3. Konferanslarda Sunulan Tebliğler: Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, 4-8 Ekim 1999*, Cilt: I, TTK Yayını, Ankara, 2002, s. 14.

9.4. İnternet Dergisinde Makale: Hasan Kopkallı, “Does frequency of online support use have an effect on overall grades?”, *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 18.11.2009).

9.5. Tezlere yapılan atıflarda yayımlanmamış tezlerin başlıkları için italik kullanılmayacaktır. Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin derecesi, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası aşağıdaki şekilde verilecektir. Atasay Özdemir, Uluslararası Sistemdeki Etkin Aktörlerin İran’ın Nükleer Programına Yaklaşımları, Doktora Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2013, s. 53.

9.6. İnternet üzerinden erişilebilen açık kaynaklara yapılan atıflar, aşağıdaki örneğe göre yapılacaktır.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm> (Erişim Tarihi: 14.07.2010).

10. Aynı kaynağa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, age (adı geçen eser), agm (adı geçen makale) ve agy (adı geçen yayın) ifadesi ve sayfa numarası kullanılmalıdır. Aynı yazarın birden fazla eseri kullanılıyorsa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eserin yayım tarihi, age ifadesi ve sayfa numarası yazılmalı; yazarın aynı tarihten birden fazla eseri kullanılıyorsa, eser tarihinin yayına a, b, c harfleri konularak atıf yapılmalı ve bu durum kaynakçada da belirtilmelidir.

11. Ekler yazının sonunda verilecek ve altında belgenin içeriği ve kaynağına dair kısa bilgi yer alacaktır. Tablo ve şekiller (grafik dahil), Ekler kısmında verilebileceği gibi metin içerisine de yerleştirilebilir. Metin içerisinde verilmeleri durumunda tablo ve şekiller kendi içinde sıralanarak numaralandırılmalı (Tablo: 1, Şekil: 2 gibi) ve gerek bu numara gerekse tablonun/ şeklinin içeriğine dair tanıtıcı başlık tablonun/ şeklin üst orta kısmında verilmelidir. Tablo, şekil, grafik ve resim için alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

12. Aday makale metinlerinin sonlarında, alfabetik sıra ve alıntı türüne (kitaplar, makaleler, internet kaynakları vs.) göre tasniflenmiş kaynakça verilmesi gerekmektedir. Bu kaynakça makalenin yayımlanması durumunda metinde yer almayacak, makale değerlendirme sürecinin hızla yürütülebilmesi için kullanılacaktır.

SUBMISSION GUIDELINES

Articles submitted to the Journal of Security Strategies (JSS) shall not be previously published and shall be authentic in a way that it will contribute to literature of the relevant field. Articles based on presentations submitted in scientific meetings may be accepted for evaluation, provided that they have not been published in the proceedings of the meetings and that the authors indicate it so.

If the article submitted to the e-mail address of the editorial board comply with the formatting principles presented below and is found to eligible in terms of subject/field, it is sent to (at least two) referees who are experts in the field. If all the referee reviews approve the article to be published without any change, the candidate article in question is taken to the list of articles to be published.

If the editors or the referees request changes/corrections in the article in terms of format, method or content, the author is notified of these requests and is asked to edit the article within 20 days at the latest. In the event that he/she does not agree with these requests or some parts of them, the author has the right to report them by presenting his/her reasons in a written reply to the editorial board. The author's response to the requests of changes/corrections and/or the article which has been edited by the author in accordance with the requests of changes/corrections are revised by the editors and, if necessary, by the referees again. After the article gets "publishable" approval from at least two referees who are experts in their fields, it is taken to the agenda of the next meeting of the Editorial Board and gets published after the final decision to be taken in this meeting.

Opinions expressed in the articles and book reviews published in the JSS are the personal scientific evaluations of the authors and are not, in any way, the institutional views or opinions of their own organizations/institutes or of the Atatürk Institute of Strategic Studies or Turkish National Defense University.

Formatting Principles for Articles and Book Reviews

1. The publication language of JSS is Turkish. However, articles written in English, German, and French may also be published. The texts submitted shall be clear and understandable, and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The article submitted shall have maximum of 12,500 words including abstract, summary, bibliography, and footnotes.
3. The book reviews shall have maximum of 4000 words. Title information of the book reviews shall include the name of the book reviewed, the author, the city of publication, the publication house, the publication year and the ISBN number. Name of the reviewer, his/her title, institution, and e-mail address shall be written at the end of the review.

The reviews shall be written by pointing out the most important points outlined in the book and also in the form of critical discussion on the book's language, style, methodology, theoretical approach and conceptualization, evidences supporting the findings and results obtained.

4. The articles shall be submitted with the abstract no longer than 150 words and five keywords. The abstract shall include purpose, method, hypothesis/question and findings of the article and present the conclusion reached in the article shortly. The article shall also have a summary no longer than 750 words at the end of the text. The summary shall include the points and arguments which are considered to emphasize and the general outline of the article, in addition to the points pointed out in the abstract.

5. Name of the author shall be placed under the title of the article; his/her title, place of duty and e-mail address shall be indicated in the footnote with (*) in 9 type size. Footnotes for other explanations shall be provided both in the text and at the bottom of the page in numbers.

6. The type character shall be Times New Roman, 11 type size, line spacing 1,5, footnotes in 9 type size and with single line spacing.

7. Paragraphs shall be justified and line spacing shall be 1.5. Page numbers shall be placed at the bottom of the page.

8. Subheadings shall be written in bold and given numbers.

9. References in the footnotes shall be given as specified below.

9.1. For references to the books, name and surname of the author, ***name of the book***, (volume number, if available), (translator, if any), publisher, place of publication, date of publication, and page number shall be given in accordance with the following examples.

Books with single author: Henry Kissinger, *World Order*, Penguin Press, New York, 2014, pp. 23-30.

Books with two authors: George Friedman and Meredith Friedman, *The Future of War-Power, Technology and American World Dominance in Twenty-First Century*, St. Martin's Pres, New York, 1996, p. 113.

Books with more than two authors: Pınar Bilgin et al, *Türkiye Dünyanın Neresinde?-Hayali Coğrafyalar, Çarpışan Anılar*, Koç University Press, İstanbul, 2015, p. 19.

Translated books: Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Publication, İstanbul, 2011, p. 540.

Books with name or editor non-specified: "Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim", *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Publication, İstanbul, 1994, p. 81.

Publication with more than one volume: Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (trans. Halil Berktaş), Vol: 1, Eren Publication, İstanbul 2000, s. 100.

9.2. For references to the articles, name and surname of the author, "name of the article" (translator, if any), ***name of the periodical in which it is published***, year of publication, volume no./issue no., page range in the periodical, and page number of the reference given shall be given in accordance with the following examples. Entries from encyclopedias shall be given reference as if they are articles.

Article with one author: John C. Grene, "Reflections on the Progress of Darwin Studies", *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

Chapter/Article in compilation books: Engin Avcı, “Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele”, Gökhan Sarı and Cenker Korhan Demir, (ed.), *Güvenlik Bilimlerine Giriş*, Gendarmerie Publishing House, Ankara, 2015, 281-310, p. 305.

9.3. Presentation in Conference: Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, 4-8 October 1999*, Vol: I, TTK Publishing, Ankara, 2002, p. 14.

9.4. Article from Internet Journal: Hasan Kopkallı, “Does frequency of online support use have an effect on overall grades?”, *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Access date: 18.11.2009).

9.5. For reference to the theses, no *italics* shall be used for titles of non-published theses. Name and surname of the author, name of thesis, degree of the thesis, institution or institute to which the thesis is presented, place and date of the thesis, page number shall be given in accordance with the following example.

Atasay Özdemir, The Approaches of the Major Actors in the International System to Iran’s Nuclear Programme, Ph.D. Thesis, Turkish War Colleges, Strategic Research Institute, İstanbul, 2013, p. 53.

9.6. References to the open sources accessible via Internet shall be given in accordance with the following example.

The Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, Official Web Site, “Agreement between Turkey and Ukrania”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm> (Access date: 14.07.2010).

10. References for the same publication shall be made by writing down the name and surname of the author, *ibid*, and page number. If more than one publication from the same author is to be referenced, name and surname of author, year of publication, *ibid*, and page number shall be used. If more than one publication with same year of publication from the same author is to be referenced, letters a, b, c, and so forth shall be used after year of publication, and it shall also be stated in bibliography.

11. Attachments (documents) shall be presented at the end of the text and brief information as to the content and source of the document shall be presented at the bottom of it. Tables and figures (including graphics) may be presented within the text of the article as well as in the attachments. If they are to be presented within the text of article, tables and figures shall be organized and numbered according to their own types (e.g. Table:1, Figure:1, etc). Along with the number of the table or figure, an informative title for the table or the figure shall be written on the top center of it. If tables, figures, graphics or pictures are quoted from somewhere else, the source shall be referenced.

12. Resources shall be sorted alphabetically and according to their types (books, articles, internet resources, etc.) in a bibliography at the end of the article. This bibliography is not to be included in the article, if the article is accepted as “publishable”, but it is used to speed up the evaluation process.

